

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 12

DERS KİTABI

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı (ekli listenin 152'nci sırasında) kurul kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

YAZAR

Sevgi ARSLAN

Her hakkı saklıdır ve **ANKA KUŞU YAYIN DAĞITIM LİMİTET ŞİRKETİ**'ne aittir. İçindeki şekil, yazı, metin ve grafikler, yayınevinin izni olmadan alınamaz; fotokopi, teksir, film şeklinde ve başka hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-605-74477-8-4

Görsel Tasarım Uzmanı

Aysel GÜNEY TÜRKEÇ

Kavacık Subayevleri Mah. Fahrettin Altay Cad. No.: 4/5 Keçiören/ANKARA

tel.: (0.312) 318 0 318 • belgegeçer: (0.312) 318 0 318

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

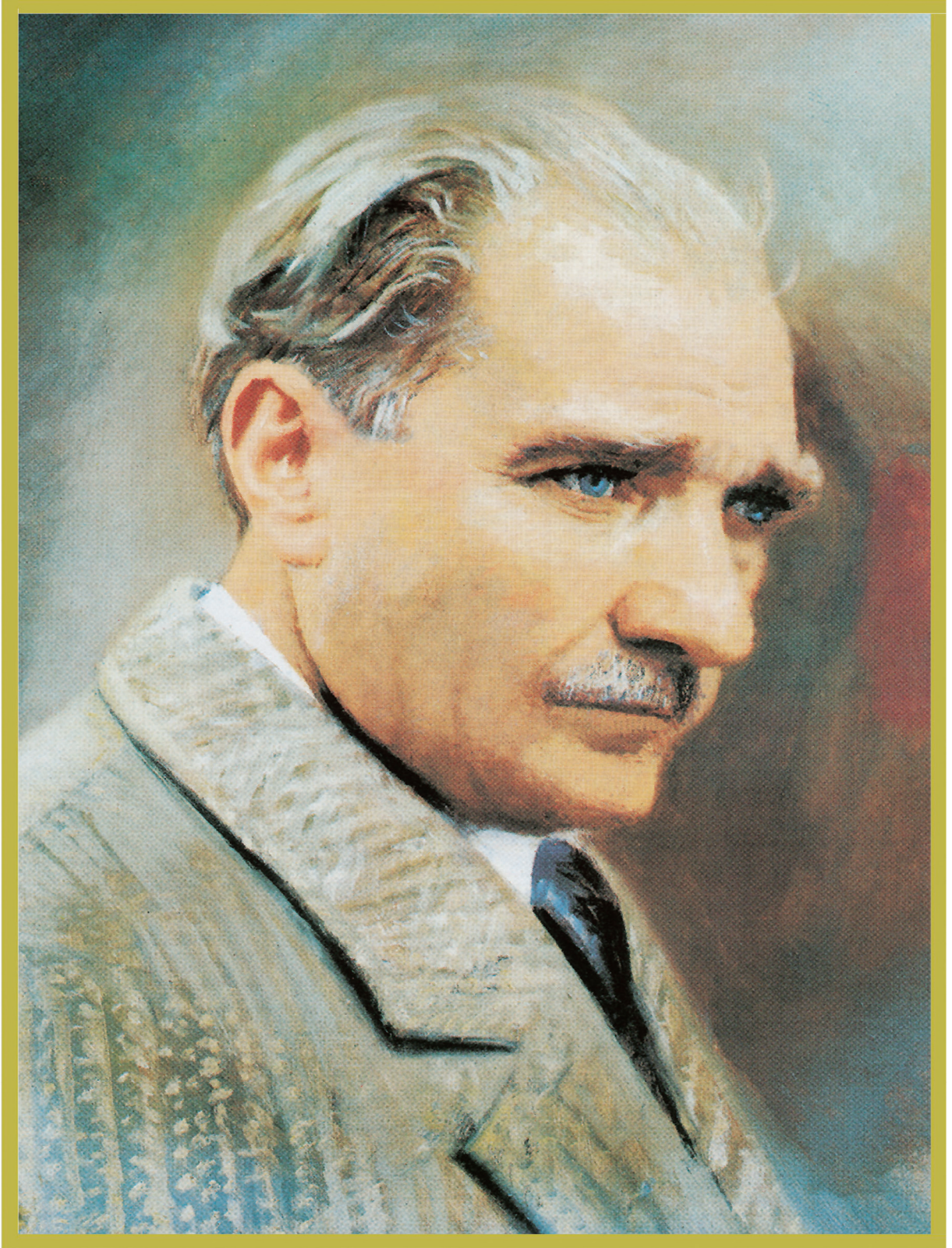
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

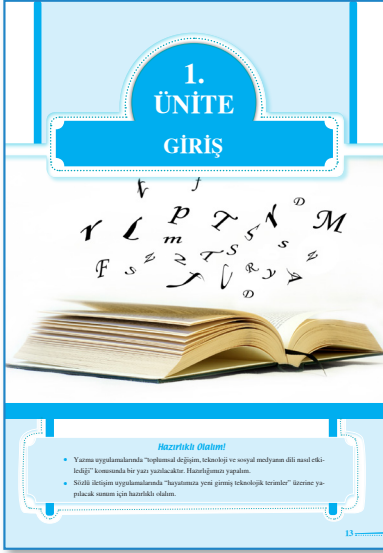

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM

10

GİRİŞ..... 13

OKUMA..... 14

Edebiyat ve Felsefe - Peyami Safa..... 14

Suç ve Ceza - Dostoyevski..... 17

Yabancı Dillerin Baskısına Karşı Türkçenin Gücü -

Doğan Aksan..... 20

Dîvânü Lugâti't Türk - Kâşgarlı Mahmud..... 23

DİL BİLGİSİ..... 27

YAZMA..... 28

SÖZLÜ İLETİŞİM..... 28

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI..... 29

HİKÂYE..... 33

OKUMA..... 34

Sancho'nun Sabah Yürüyüşü - Haldun Taner..... 34

Çözülme - Rasim Özdenören..... 43

Beyaz Mantolu Adam - Oğuz Atay..... 49

Yoksulluk İçimizde - Mustafa Kutlu..... 58

Koşucu - Ferit Edgü..... 62

DİL BİLGİSİ..... 64

YAZMA..... 65

SÖZLÜ İLETİŞİM..... 65

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI..... 66

ŞİİR	71
OKUMA	72
Kaldırımlar - Necip Fazıl Kısakürek	72
Gün Eksilmesin Pencereden - Cahit Sıtkı Tarancı	76
Devin Uyanışı - Sedat Umran	78
Kerem Gibi - Nazım Hikmet	82
rinna-rinnan-nay - Attilâ İlhan	85
Bayrak - Arif Nihat Asya	88
Kışlada Bahar - Bekir Sıtkı Erdoğan	92
Galata Köprüsü - Orhan Veli Kanık	95
Rahatı Kaçan Ağaç - Melih Cevdet Anday	99
Gelmiş Bulundum - Edip Cansever	102
Çocukluk Senindir - Turgut Uyar	105
Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine - Sezai Karakoç	110
Birazdan Gün Doğacak - Erdem Bayazıt	113
Aynı Adam - İsmet Özel	116
Sis - Haydar Ergülen	119
Metropol İnsanları - Hüseyin Atlansoy	122
Kara Toprak - Âşık Veysel Şatıroğlu	124
Unutursun - Abdurrahim Karakoç	127
DİL BİLGİSİ	129
YAZMA	130
SÖZLÜ İLETİŞİM	131
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	132

ROMAN	139
OKUMA	140
Kuyucaklı Yusuf - Sabahattin Ali	140
Saatleri Ayarlama Enstitüsü - Ahmet Hamdi Tanpınar	146
İnce Memed - Yaşar Kemal	153
Kara Kitap - Orhan Pamuk	159
Gün Olur Asra Bedel - Cengiz Aytmatov	166
Dönüşüm - Franz Kafka	171
DİL BİLGİSİ	176
YAZMA	177
SÖZLÜ İLETİŞİM	177
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	178

**5.
ÜNİTE
TİYATRO**

Hazırkî Ötalmî!

- Yazma vıyulamalarında bir tiyatro serüveni bir koltukta veya tanıma radyo vıyatması deñşletilecektir. Gerçekli hazırlığı yapın.
- Sözlü iletişim vıyulamalarında bir radyo oyunu, bilgin ekolojileri kullanarak seçilecek ve bu serüvenle sonuçlanacaktır. Hazırlanma yapın.

183

TİYATRO	183
OKUMA	184
Harput'ta Bir Amerikalı - Cevat Fehmi Başkut.....	184
Kösem Sultan - Turan Oflazoğlu	190
Ocak - Turgut Özakman.....	199
DİL BİLGİSİ	207
YAZMA	208
SÖZLÜ İLETİŞİM	208
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	209

**6.
ÜNİTE
DENEME**

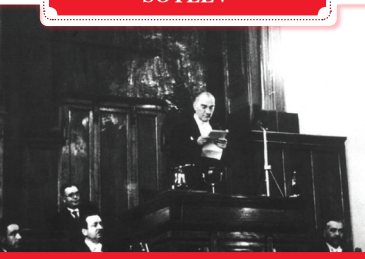
Hazırkî Ötalmî!

- Yazma vıyulamalarında deneme yazılacaktır. Denemenizin konusunu belirleyiniz.
- Sözlü iletişim vıyulamalarında yazılan denemeler sınıf ortamında sunulacaktır. Sunum için gerekli hazırlıkları yapın.

213

DENEME	213
OKUMA	214
Doğruluk Kaygısı - Montaigne.....	214
Düşe Çağrı - Nurullah Ataç	217
Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak - Sabahattin Kudret Aksal	221
Kitap - Cemil Meriç	225
DİL BİLGİSİ	229
YAZMA	230
SÖZLÜ İLETİŞİM	230
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	231

7.
ÜNİTE
SÖYLEV

Hazırlık Özetim

- Yazma uygulamalarında öncelikle bir konuşma yapıldıktan sonra söylev metni yazılacaktır.
- Hazırlanması önemlidir.
- Sözlü iletişim uygulamalarında yazılan söylev metni okunmalıdır.
- Sunum için gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.

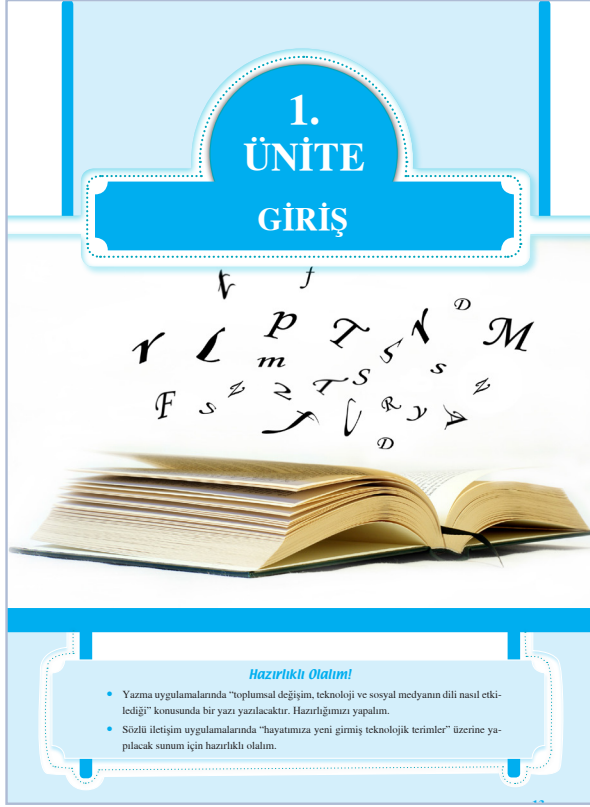
235

SÖYLEV	235
OKUMA	236
Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi - Mustafa Kemal Atatürk.....	236
Darülfünûn'u Ziyâret - Hamdullah Suphi Tanrıöver	239
Kül Tigin Abidesi.....	244
Fatih Sultan Mehmet'in Söylevi	248
DİL BİLGİSİ	250
YAZMA	250
SÖZLÜ İLETİŞİM	251
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	252

ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI (PORTFOLYO)

DEĞERLENDİRME FORMU	255
HİKÂYE VE ROMAN OKUMA GÖZLEM FORMU	256
ŞİİR OKUMA GÖZLEM FORMU	257
SÖZLÜ İLETİŞİM GÖZLEM VE DEĞERLENDİRME DERECELİ	
PUANLAMA ANAHTARI	258
CEVAP ANAHTARI	259
EDEBİYAT TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ	261
KAYNAKÇA	264
GÖRSEL KAYNAKÇA	268

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ünitenin sırasını gösteren bölümdür.

Ünitenin başlığını gösteren bölümdür.

Ünite kapak resminin olduğu bölümdür.

Ünite yazılı ve sözlü iletişim bölümündeki uygulamalara yönelik yapılacak hazırlıkların hatırlatıldığı bölümdür.

Metne dikkat çekmek ve okuma çalışmalarını ile edinilecek bilgi ve becerilere dair merak oluşturmak için yapılacak çalışmanın olduğu bölümdür.

Okuma metniyle ilgili görselin bulunduğu bölümdür.

Konuyla ilgili okuma metninin bulunduğu bölümleri gösterir. Seçilen metinlerdeki standart dışı kullanımlar, yazarın tercihi veya döneme özgü olduğu için yazım ve noktalamada alıntı metinlerin aslına sadık kalmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Epikürcü : Epikuros'un kurduğu felsefe akımını benimseyen, Epikürçülük yanlı olan, Epikurosçu.	kaide : Kural.
hedonist : Hazcı.	muharrir : Yazar.
ihtiva : İçine alma, içinde bulundurma, içermeye.	mütefekkir : Düşündür.
	şuuraltı : Bilinçaltı.
	tedarik : Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.
	temayül : Bir tarafa eğilme, meyletme.

Metinde geçen anlamı bilinmeyen kelime ve kelime gruplarının açıklandığı bölümdür.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metinde yazar; fikirlerin, felsefi düşüncelerin edebi eserlerde ne şekilde verilmesi gerektiğine dair görüşlerini dile getirmiştir.

Edebiyat; temelinde insan olan, dilden yararlanan ve dili araç olarak kullanan felsefe, psikoloji, coğrafya gibi pek çok bilim dalıyla ve düşünce akımıyla ilişki hâlinindedir. Felsefe, maddeyi ve yaşamı çeşitli yönlerden inceleyen ve eleştiren bir düşünce sistemidir. Edebi metinleri oluşturan sanatçılar da eserlerini belli bir düşünceye dayanarak yazarlar. Toplumlara etkileyen bu düşünceler, sayfalarca süren bir edebi metnin arka planında bir veya birkaç cümleyle ifade edilebilir. Türk ve dünya edebiyatında birçok sanatçı, eserlerini düşünce akımlarından/felsefeden etkilenerek oluşturmuştur. Batı edebiyatını etkileyen hümanizm, klasisizm, romantizm gibi

Ünitede incelenen metin ve türle ilgili bilgilerin verildiği bölümdür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Edebiyat ve Felsefe adlı metinde Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları bölümünde verilenler dışında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bulunuz. Bunların anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

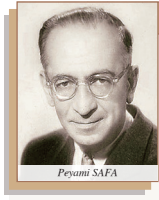
Metni anlamaya ve çözümlmeye yönelik soruların, çalışmaların verildiği bölümdür.

Etkinlik

Hikâyede hangi evrensel ve millî değerlerin yokluğundan söz edilebilir? Açıklayınız.

Metinle ilgili sınıf içinde yapılacak etkinlikleri gösterir.

Yazarın Biyografisi

Peyami SAFA (1899-1961)

Psikolojik romanlarıyla tanınan yazar, şair İsmail Safa'nın oğludur. Küçük yaşta yakalandığı kemik veremi nedeniyle düzenli bir eğitim alamamış, bu nedenle bir yandan çalışırken bir yandan da kendi kendini yetiştirmiştir. Posta Telgraf Nezaretinde memur olarak çalışmış, öğretmenlik ve gazetecilik yapmıştır. Hayatını yazılan ile kazanmıştır. Para kaygısıyla yazdığı sıradan yazılarında annesi Server Bedîa'nın adından esinlenerek yarattığı Server Bedîi takma adını kullanmış, bu isimle kaleme aldığı *Cingöz Recai* isimli polisiye dizi romanları büyük ilgi görmüştür. *Kültür Haftası* ve *Türk Düşüncesi* adlarında iki dergi çıkarmış, çeşitli gazetelerde yazılar yayımlamıştır. İstanbul'da, beyin kanaması sonucu yaşamını yitirmiştir. Peyami Safa; sanat, edebiyat, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi değişik alanlarda eser vermiş çok yönlü bir yazardır. 1930'da basılan ve genç bir hasta-

Metnin yazarının veya şairinin biyografisinin bulunduğu bölümdür.

DİL BİLGİSİ

1. Aşağıdaki parçada günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.

Bugüne kadar gereğince gerçekleştirmediğimiz iyi, düzenli ve amaca uygun bir anadilî eğitim-öğretimi her vatandaş için kaçınılmaz bir gereksinimdir. Bunun karşılanmasıyla, radyo, televizyon ve yazılı basın da Türkçe metinlerin hazırlanmasından okunup yayımlanmasına, söylenişine kadar göze çarpan yanlışlık

Dil bilgisi konuları hakkında açıklama ve örneklerin verildiği bölümdür.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Doğru yazmak öğretilme sağlanır. Doğru yazmayı öğrenmek için başarılı yazı örneklerini inceleyip daha sonra yazı denemeleri yapmak gerekir. Yazma çalışmalarında 9, 10 ve 11. sınıflarda öğrendiklerinizi hatırlayınız.

Ünitede işlenen türle ilgili yazma tekniklerinin tanıtıldığı ve uygulama çalışmalarının bulunduğu bölümdür.

b) Yazma Sürecini Uygulama

Toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazınız. Yazınıza başlamadan önce konuyla ilgili okuma ve araştırma yapınız. Metninizi ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyerek planlı bir yazı oluşturunuz. Metnizi dil bilgisi, yazım ve noktalama açısından gözden

Ünitede verilen açıklamalar ışığında yazma sürecinin aşamalarının gerçekleştirileceği etkinliklerin yer aldığı bölümdür. Yazma uygulamaları deftere veya bağımsız kâğıtlara yapılır.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum, bilgiyi çeşitli yollarla sunmayı sağlayan konuşmalardır. Sunumda amaç; bilgileri yenilemek, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve keyifli hâle getirmektir.

Ünitede işlenen türle ilgili sözlü iletişim ve dinleme vb. tekniklerinin tanıtıldığı bölümdür.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Türk dili ve edebiyatı 9, 10 ve 11. sınıf derslerinde öğrendiğiniz sunum hazırlama bilgilerinizi hatırlayarak "hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler" üzerine bir sunum yapınız. Bu sunumda terimlerin yazılış ve telaffuzları ile ilgili hususlara değininiz.

Ünitede sözlü iletişim çalışmalarına dair verilen açıklamalar ışığında yapılacak konuşma ve dinleme etkinliklerinin yer aldığı bölümdür.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1 ve 2. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

İnsanın belleğindeki bu ikilik en az yarım asırdan beri malûmdur. Birine 'sosyal ben', hatta 'resmî ben', ötekine 'asıl ben' 'temel ben' dendiği olmuştur. Daha birçok Ben'ler düşünülebilir. Fakat kökleri iki tane. Ancak bunların şuur mekanizmasındaki yerleri ve fonksiyonları karanlıktır. Bir 'gayrişuur' veya onun tam anlamdaş olmayarak bir 'şuuraltı' tasavvur edilir. Bence, bunun belirtilerine göre üç tabakası vardır. Biri ruhîdir ve hatıraları saklar. İkincisi vücuda bağlı, somatiktir, içgüdüleri ve refleksleri taşır. Üçüncüsü atavik veya genetikdir, atalardan intikal eden, kromozomların beden ve ruh üzerine gizli tesirlerini taşır. Fakat bu üç tabakadan hiç birine sosyal benimizi yerleştiremeyiz. (...) Meral'in kendi kendinden nefreti, bu 'şuurüstü'nün sosyal tabakasıyla şuuraltı'nın somatik tabakası arasında bir mücadelenin işaretidir. Yani klâsik ifadeyle ahlâk ve beden arasında bir çatışma.

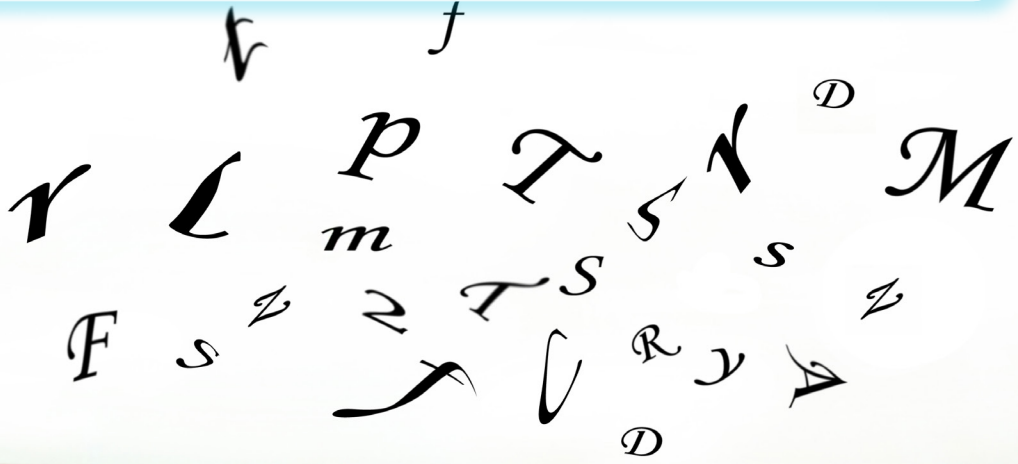
Peyami SAFA, *Yalnızız*

Ünitede ölçme ve değerlendirme çalışmalarının verildiği bölümdür.

1. ÜNİTE

GİRİŞ

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında “toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği” konusunda bir yazı yazılacaktır. Hazırlığımızı yapalım.
- Sözlü iletişim uygulamalarında “hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler” üzerine yapılacak sunum için hazırlıklı olalım.

OKUMA

Edebiyat ile Düşünce Akımları/Felsefe Arasındaki İlişki

Hazırlık Çalışmaları

1. Edebî eserlerin felsefi bir düşünceye dayanması gerekir mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. “Bütün renkler aynı hızla kirleniyordu,
Birinciliği beyaza verdiler.”
“Kendi bahçesinde dal olamayanın biri,
Girmiş bahçeme ağaçlık taşıyor.” Özdemir Asaf’tan alınan dizelerdeki felsefeyi birkaç cümleyle ifade ediniz.

1. METİN

EDEBİYAT VE FELSEFE

Her edebî eser, izahlı veya izahsız, bir felsefe görüşü ihtiva eder. (Mevlânâ’nın ve Yunus’un Mistik, Nedîm’in Epikürücü, Hedonist, Tevfik Fikret’in Materyalist oluşu gibi).

Şair veya romancı bunu eserinde izah ettiği takdirde, tenkidcinin keşfetmesine lüzum kalmaz. Fakat görüşünü izah etmez de, bâzen kendi de farkında olmadan, özdeyişlerinin gizli manâsı halinde (şiirde heyecan ve romanda hayat halinde) ifade ederse, onun mensup olduğu felsefe sistemini bulup bir çığıra mal etmek vazifesi tenkidciye düşer.

Ondokuzuncu asrın ikinci yarısından sonraki Avrupa romanlarında muharririn felsefî (Metafizik, Sosyal veya Psikolojik) düşüncesi, roman şahıslarının konuşmalarında veya iç diyaloglarında gittikçe daha izahlı şekiller almağa başlamıştır. Yirminci asırda, Proust (Pırost), Gide (Jid), Huksley (Haksli), Sartre (Sartır), Simone de Beauvoir (Simon dö Bövüar), Koestler (Koslır) ilh... gibi romancıların eserlerinde fikirler gıda maddelerindeki vitamin gibi gizli değil, sandöviç ekmeğindeki peynir gibi bellidir. Dünyanın hemen bütün büyük şair ve romancılarında felsefî düşünce açık bir temayül veya izah halinde görünür.

Fakat san’at yaratmaları, zihinden ziyade, yaşanmış ruh hallerinden doğan sentezler olduğuna göre, şiirde ve romanda, fikirlerin kalıplanmış şekillerde ifade edilmesi, bu yaratmanın prensibine aykırı görülebilir. İlmin san’at hudutlarına tecavüzü endişesini veren fikir romanları ve şiirleri, bilhassa tez romanları, şiirleri ve piyesleri, katıksız san’at özleyicilerinin tenkidine uğramıştır.

Edebî eserlerde, bilhassa romanlarda ve piyeslerde, fikirler, her sayfada hareketin önüne geçer ve hayat içinde kendilerine misal tedarikine çalışıyormuş gibi her an kaideleşirse, bu tenkid doğrudur. Bütün kahramanları, fikir kuklaları halinde konuşan ve hareketlerinin sebeplerini hareketten evvel izaha çalışan roman ve piyeslerde hayat fikir kalıplarının emrinde olduğu için yapmacıklı ve soğuktur. Şuuraltı kaynayışlarından doğan gerçek yaratmanın yerini şuurlu, muhakemeli ve analitik düşünce almıştır. San'at eseri zayıf bir ilim eseri halinde soy-suzlaşmak istidadındadır. Birçok tez romanları ve tez piyesleri bu tenkidin muhatabları arasına girerler.

Fakat romanlarda ve piyeslerde fikirler, ön plânda cereyan eden hayat ve ruh hallerinin karanlıklarına tutulmuş birer ışık halinde kalırlar. Eserin dinamik yapısını bozmaz ve hayat akışını sekteye uğratmazlarsa, hür bir yaratmaya engel olamazlar. İsbat değil, izah plânında kalırlar.

Bu bakımdan çok fakir Türk edebiyatı, gerçek fikir romanlarına ve piyeslerine muhtaçtır. Dünyada, zamanımızın büyük edebiyatçıları aynı zamanda büyük mütefekkirlerdir.

Edebî eserlerde ve tenkidlerinde felsefe kültürü, büyük yaratmaların da izahlarının da esaslı şartı haline gelmiştir.

Peyami SAFA, *Sanat Edebiyat Tenkit*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Epikürcü	: Epikuros'un kurduğu felsefe akımını benimseyen, Epikürcülük yanlısı olan, Epikürosçu.	kaide	: Kural.
hedonist	: Hazcı.	muharrir	: Yazar.
ihtiva	: İçine alma, içinde bulundurma, içermeye.	mütefekkir	: Düşünür.
		şuuraltı	: Bilinçaltı.
		tedarik	: Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.
		temayül	: Bir tarafa eğilme, meyletme.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metinde yazar; fikirlerin, felsefi düşüncelerin edebî eserlerde ne şekilde verilmesi gerektiğine dair görüşlerini dile getirmiştir.

Edebiyat; temelinde insan olan, dilden yararlanan ve dili araç olarak kullanan felsefe, psikoloji, coğrafya gibi pek çok bilim dalıyla ve düşünce akımıyla ilişki hâindedir. Felsefe, maddeyi ve yaşamı çeşitli yönlerden inceleyen ve eleştiren bir düşünce sistemidir. Edebî metinleri oluşturan sanatçılar da eserlerini belli bir düşünceye dayanarak yazarlar. Toplumlara etkileyen bu düşünceler, sayfalarca süren bir edebî metnin arka planında bir veya birkaç cümleyle ifade edilebilir. Türk ve dünya edebiyatında birçok sanatçı, eserlerini düşünce akımlarından/felsefeden etkilenerek oluşturmuştur. Batı edebiyatını etkileyen hümanizm, klasisizm, romantizm gibi edebî akımların ardında güçlü düşünce sistemleri vardır. Örneğin klasik sanatçılar, Descartes'ın (Dekart) rasyonalizm (akılcılık) felsefesine göre yaşamı ve insanı anlatmışlardır.

Felsefe de edebiyattan yararlanabilir. Kimi edebî eserlerde yer alan fikirler ve bakış açısı felsefede yeni bir düşünce sisteminin oluşmasına katkı sağlayabilir. Mevlana ve Yunus Emre eserleriyle Anadolu'da bir hoşgörü felsefesi oluşturmuşlardır. Jean Paul Sartre'ın (Jan Pol Sartır) *Buluntu* romanı varoluşçuluk akımının temel kitabı sayılmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Edebiyat ve Felsefe* adlı metinde Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları bölümünde verilenler dışında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bulunuz. Bunların anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.
2. *Yirminci asırda, Proust (Pırost), Gide (Jid), Huksley (Hakslı), Sartre (Sartır), Simone de Beauvoir (Simon dö Bövüar), Koestler (Koslır) ill... gibi romancıların eserlerinde fikirler gıda maddelerindeki vitamin gibi gizli değil, sandöviç ekmeğindeki peynir gibi bellidir.*
Yazarın, bu sözündeki örtük iletiyi açıklayınız.
3. Metne göre fikir romanları ve şiirleri, tezli eserler neden eleştiriye uğramıştır? Açıklayınız.
4. Yazara göre sanat eserini zayıf bir ilim eseri hâlinde soysuzlaştıran nedir? Açıklayınız.
5. Felsefi düşünceler edebî eserlerde ne şekilde yer alırsa başarılı olur? Yorumlayınız.
6. Yazarın, edebî eserlerde ve eleştiride felsefeden yararlanmanın büyük eserler meydana getirmede şart olduğu fikrine katılıyor musunuz? Arkadaşlarınızla tartışınız ve düşüncelerinizi ifade ediniz.
7. Yazar, metinde hangi anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını kullanmıştır? Metinde belirleyiniz.
8. Yazarın biyografisini okuyunuz. Metni yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Peyami SAFA

Yazarın Biyografisi

Peyami SAFA (1899-1961)

Psikolojik romanlarıyla tanınan yazar, şair İsmail Safa'nın oğludur. Küçük yaşta yakalandığı kemik veremi nedeniyle düzenli bir eğitim alamamış, bu nedenle bir yandan çalışırken bir yandan da kendi kendini yetiştirmiştir. Posta Telgraf Nezaretinde memur olarak çalışmış, öğretmenlik ve gazetecilik yapmıştır. Hayatını yazıları ile kazanmıştır. Para kaygısıyla yazdığı sıradan yazılarında annesi Server Bedia'nın adından esinlenerek yarattığı Server Bedii takma adını kullanmış, bu isimle kaleme aldığı *Cingöz Recai* isimli polisiye dizi romanları büyük ilgi görmüştür. *Kültür Haftası* ve *Türk Düşüncesi* adlarında iki dergi çıkarmış, çeşitli gazetelerde yazılar yayımlamıştır. İstanbul'da, beyin kanaması sonucu yaşamını yitirmiştir. Peyami Safa; sanat, edebiyat, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi değişik alanlarda eser vermiş çok yönlü bir yazardır. 1930'da basılan ve genç bir hastanın psikolojisini yansıtan *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* adlı romanı otobiyografik bir romandır. Romanlarında Doğu-Batı sorununu karakterlerle somutlaştırarak işlemiştir. Safa, ruh hâllerini çözümlemeye, kurguda, dilinin kıvraklığında, anlatım tekniklerindeki denemelerde başarılı bulunurken düşünceyi öne çıkarması yönüyle eleştirilmiştir. Son dönem romanlarında mistisizme yönelen yazar, manevi değerleri inançla savunmuştur.

Eserleri

Gençliğimiz, Şimşek, Sözde Kızlar, Mahşer, Bir Akşamdı, Canan, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, Fatih-Harbiye, Atillâ, Bir Tereddüdün Romani, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Yalnızız, Biz İnsanlar (roman); Türk İnkılâbına Bakışlar, Doğu-Batı Sentezi, Sanat-Edebiyat-Tenkit, Yazarlar-Sanatçılar-Meşhurlar, Eğitim-Gençlik-Üniversite, 20. Asır-Avrupa ve Biz (makale, eleştiri)

Edebiyat ile Psikoloji ve Psikiyatri Arasındaki İlişki

Hazırlık Çalışmaları

1. Türk ve dünya edebiyatında psikoloji ve psikanalizden yararlanılarak oluşturulmuş eserler nelerdir? Araştırınız.
2. Psikolojik roman okumayı sever misiniz? Niçin? Açıklayınız.
3. Edebiyat ile psikoloji arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Tartışınız.

2. METİN

SUÇ VE CEZA

(Hukuk öğrencisi Raskolnikov maddi sıkıntılar yüzünden eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalır. Ekonomik sıkıntılardan kurtulmak için bir çıkış yolu arar. Tefeci bir kadından para aldıktan sonra kadını öldürür ve oradan uzaklaşır. İşlediği cinayetten dolayı vicdan azabı çeker, pişmanlık duyar. Ruh dünyası altüst olur, hastalanır. Bir yandan da şüphecilik ve tedirginlik dayanılmaz bir hâl alır. Sonunda dayanamayıp polise teslim olur, cezasını çekmek üzere Sibiry'a gönderilir.)

Raskolnikov, ağır, dermansız bir yürüyüşle, dizkapakları titriyerek ve fena halde üşüyerek, gerisingeriye döndü, odasına çıktı. Kasketini çıkarıp, masanın üzerine attı. On dakika kadar öylece kıvıldamadan durdu. Sonra, takatten kesilerek kendisini divana attı, hastalıklı, hafif bir inilti ile iyice uzandı. Gözleri kapalı idi. Yarım saat kadar öylece yattı.

Hiçbir şey düşünmüyordu. Yalnız, birbirleriyle bağlantısı olmayan, dağınık birtakım düşünceler, veya düşünce kırıntıları kafasında uçuşuyor, daha çocukluğunda gördüğü, ya da şurada burada ömründe bir sefer karşılaştığı ve hiçbir zaman hatırlayamayacağı birtakım insan yüzleri, gözü önüne geliyordu. V... kilisesinin çan kulesi; meyhanede bir bilârdö masası ve onun başında bir subay, bodrum katında bir tütüncü dükkânındaki püro kokusu, bir birahane, çirkef sulariyle kirletilmiş her yanı yumurta kabuğu içinde kapkara, tamamiyle karanlık bir merdiven, bir yerlerden gelen çan sesleri... bütün bunlar, bir kasırğa gibi dönüyor, değişiyordu. Bunlardan bazıları hoşuna bile gidiyor, onları yaşatmaya çalışıyordu, ama bunlar çabucak kayboluyor, sönüyordu. Hem genel olarak içinde, onu ezen bir şeyler vardı... Ama pek de öyle fazla değil.... Hattâ bazen hoşlandığı bile oluyordu. Hafif ürpermeler henüz dinmemişti. Bunu duymak bile biraz hoşuna gidiyordu.

Razumihin'in hızlı adımlarını ve sesini işitti. Gözlerini yumarak uyur gibi yaptı. Razumihin kapıyı açtı, bir süre düşünür gibi eşikte durdu. Sonra yavaşça içeri girdi, ihtiyatla divana yaklaştı. Nastasya'nın fısıltısı duyuldu:

– Elleme! Bırak uyun! Yemeğini sonra yer.

Suç ve Ceza romanının tiyatroya uyarlanmış hâlden bir sahne

Razumihin:

– Haklısın! dedi.

İkisi de usulca odadan çıkıp kapıyı kapadılar. Aradan bir yarım saat daha geçti. Raskolnikov gözlerini açtı, kollarını başı altına koyarak sırtüstü döndü.

“Kim bu adam? Yerin dibinden çıkar gibi karşıma çıkan bu adam kim? Bu adam nerede idi, ne gördü? Bütün olup bitenleri gördü muhakkak... İyi ama o zaman nerede duruyordu, nereden bakıyordu? Sonra, ne diye ancak şimdi yerin dibinden çıkıyor? Hem nasıl görebildi, bu mümkün mü idi?..”

Sırtında buz gibi ürpermeler dolaşan Raskolnikov, düşüncelerine devam etti:

“Hımmm... Ya Nikolay’ın kapının arkasında bulunduğu mahfaza... Bu da hatıra gelir miydi? Suç delilleri... Küçük bir noktayı gözden geçirirsin, karşıma Mısır ehramları büyüklüğünde bir suç delili olarak çıkar... Bir sinek uçtu, o da gördü. Böyle şey olur mu?”

Derin bir tiksinti ile, zayıfladığını, vücutça güçten düştüğünü hissetti. Acı bir gülümseme ile düşüncelerine devam etti:

“Ben bunu bilmeliydim. Kendimi bildiğim, başıma ne geleceğini önceden sezindiğim halde, ne cesaretle! (...). Önceden bilmeliydim...”

(...)

DOSTOYEVSKİ, *Suç ve Ceza* (çev.: Hasan Âli EDİZ)
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metinde Dostoyevski, kahramanı Raskolnikov’un çektiği vicdan azabını, pişmanlığını açıklayabilmek için psikolojiden faydalanmıştır. Edebiyat ve psikoloji, insanı ve insanın hâllerini inceledikleri için birbirinden beslenen bilim dallarıdır. Edebiyatın psikolojiye katkıları kadar psikolojinin edebiyata katkıları da azımsanmayacak düzeydedir. Edebî metinlerdeki kişilerin karakterlerinin oluşturulmasında ve tahlil edilmesinde psikoloji yol gösterici olmaktadır. Özellikle insanın bilinçaltını çeşitli yollardan açıklamaya çalışan psikanaliz yöntemi, edebiyat için önemli bir kaynak olmaktadır. Kurucusu Sigmund Freud (Sigmund Furoyt) tarafından ilkeleri belirlenen psikanaliz, sanatçılar yoluyla edebiyata uygulanmıştır.

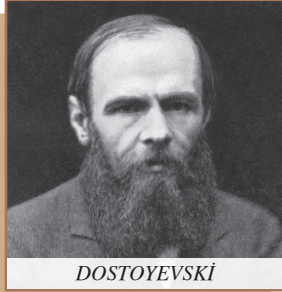

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinden Raskolnikov’un psikolojik ve ahlaki özellikleri hakkında hangi çıkarımlara ulaşabiliriz? Açıklayınız.
2. Raskolnikov’un yaşadığı çatışmanın sebebi nedir? Belirtiniz.
3. *Suç ve Ceza* adlı romandan alınan metinde hangi anlatım biçimleri öne çıkmaktadır? Bu anlatım biçimlerine metinden örnekler veriniz.
4. Yazarın, Raskolnikov’un iç dünyasını anlatmasındaki amaç nedir? Açıklayınız.
5. Metinde kahramanın ruh dünyasını anlatmak için hangi bilim dallarından yararlanılmıştır? Örnekleyiniz.
6. Metinde kahramanın iç dünyasının tahlil edilmesi, esere neler kazandırır? Tartışınız.
7. Bir okuyucu olarak eserlerde, kahramanların bilinçaltı konuşmalarına ve iç çözümlemelerine yer verilmesinin esere neler kazandırdığını düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
8. Sevdiklerinin Raskolnikov’a karşı tavırlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu tavırlar, hangi ailevi değerlere işaret eder?

9. Metinden seçilen aşağıdaki parçalarda hangi anlatım teknikleri kullanılmıştır? Belirleyiniz.

	Anlatım Tekniği
<p>“Kim bu adam? Yerin dibinden çıkar gibi karşıma çıkan bu adam kim? Bu adam nerede idi, ne gördü? Bütün olup bitenleri gördü muhakkak... İyi ama o zaman nerede duruyordu, nereden bakıyordu? Sonra, ne diye ancak şimdi yerin dibinden çıkıyor? Hem nasıl görebildi bu mümkün mü idi?..”</p>	
<p>“Hiçbir şey düşünmüyordu. Yalnız, birbirleriyle bağlantısı olmayan, dağınık birtakım düşünceler, veya düşünce kırıntıları kafasında uçuşuyor, daha çocukluğunda gördüğü, ya da şurada burada ömründe bir sefer karşılaştığı ve hiçbir zaman hatırlayamayacağı birtakım insan yüzleri, gözü önüne geliyordu.”</p>	
<p>“Kasketini çıkarıp, masanın üzerine attı. On dakika kadar öylece kımldamadan durdu. Sonra, takatten kesilerek kendisini divana attı, hastalıklı, hafif bir inilti ile iyice uzandı. Gözleri kapalı idi. Yarım saat kadar öylece yattı.”</p>	

DOSTOYEVSKI

Yazarın Biyografisi

Fyodor Mihayloviç DOSTOYEVSKİ (1821-1881)

Moskova’da doğmuştur, babası doktordur. Annesinin yardımıyla evde başladığı eğitimini özel bir okulda sürdürmüştür. Petersburg Askerî Mühendis Okulunu bitirmiştir. Kısa bir süre askerlik yaptıktan sonra askerlikten ayrılıp edebiyatla uğraşmaya başlamıştır. İlk kitabı *İnsancıklar*, ilk Rus toplumsal romanı sayılır. Dostoyevski, bu eserin basılmasından sonra ünlenir.

Politikayla ilgilenir, Çar 1. Aleksandr’ın güvenlik güçleri tarafından, “devleti yıkmaya çalıştığı” suçlamasıyla arkadaşlarıyla birlikte tutuklanır. İdama mahkûm edilir. Son dakikada gelen af emriyle idamdan kurtulur, Sibirya’da dört yıl ağır hapse ve askerlik yapmaya mahkûm edilir. 1854’te cezaevinden çıkıp askerliğe başlar. *Karamazov Kardeşler*’i yazmaya 1879’da başlar. 9 Şubat 1881’de yaşamını yitirir. Günümüzde de en çok okunan yazarlar arasında yer alır. Gözlemlerinin keskinliği, ayrıntılara verdiği önem, yaşamından çıkardığı sağlam karakterleri ve roman kurgulamadaki ustalığıyla hemen tüm yazarlar üzerinde etkili olmuştur. Batılı ülkelerin edebiyat ve düşünce yaşamında önemli bir rol oynamıştır. Varoluşçuluk akımının temel kaynaklarından biri sayılmıştır.

Eserleri

İnsancıklar, Öteki, Ev Sahibesi, Beyaz Geceler, Bir Yufka Yürekli, Netoçka Neznanova, Stepançikovo Köyü, Ölü Bir Evden Hatıralar, Ezilenler, Yeraltından Notlar, Suç ve Ceza, Kumarbaz, Budala, Ebedî Koca, Ecinniler, Delikanlı, Karamazov Kardeşler (roman)

Dilin Tarihî Süreç İçerisindeki Değişimini Etkileyen Sebepler

Hazırlık Çalışmaları

1. Bir dilin gelişimini tarihî süreç içinde hangi faktörler etkiler, değiştirir? Tartışınız.
2. “Bir dilin zaman içinde benliğini yitirmesi” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

3. METİN

YABANCI DİLLERİN BASKISINA KARŞI TÜRKÇENİN GÜCÜ

(...) XI. yüzyıldan bu yana Arapçanın ve özellikle yazın alanında Farsçanın giderek artan etkisi, Tanzimat'tan başlayarak Fransızcayla ilişkiler ve aydınlarımızın anadilleri karşısındaki tutumları Cumhuriyet'e gelinceye kadar geniş halk kitlelerinin konuştuğu dille kültürlü kimselerin, eğitim, bilim ve sanatın dili arasında bir uçurumun açılmasına neden olmuş, Türkçe, öz benliğinden çok şeyler yitirmiştir.

Yazı Devrimini izleyen Dil Devrimi Türkçenin benliğine yeniden kavuşmasını amaçlayarak bu yolda küçümsemeyecek başarılar elde etmiştir. Yabancı kavramları Türkçeden türetmelerle karşılama, anadilinin eski ve lehçelerde, ağızlarda yaşayan, unutulmuş sözcüklerini canlandırma yöntemiyle, dile binlerce sözcük, terim kazandırılmıştır. Günlük konuşma dilinde sık geçen kavramlardan bilim, teknik, sanat dilinin kavramlarına kadar uzayan geniş bir yelpaze içinde binlerce sözcük, bileşik sözcük ve tamlama bugün dile yerleşmiş bulunmaktadır. Bir bölümü başlangıçta yadırganan *öğretmen, emekli, tüketim, tüketici, gündem, kamuoyu, bilinçaltı, denizaltı...* gibi pek çok sözcük bugün öylesine benimsenmiştir ki, bunların eski karşılıkları olan *muallim, mütekit, istihlâk, müstehlik, ruzname, efkâr-ı umumiye, tahte's-şuur, taht'el-bahir* öğelerini kullanan değil, anımsayan kimse bile pek kalmamıştır. Büyük Atatürk'ün türettiği *açı, üçgen, eşit* gibi terimlerin yanı sıra, değişik alanlarda birçok yabancı kavram, yerini *uzay, çoğul, tekil, deney, izdüşüm, içbükey, akkor, eriyik, çözelti, gösterge, içgüdü, önsezi...* gibi öğelere bırakmıştır. En önemli gelişme, Yazı ve Dil Devrimleriyle, toplumun büyük gereksinimi eğitimin, öğrencinin kolayca algılayabileceği Türkçe terimlerle gerçekleştirilmesiydi. Eğitimde ilkokuldan başlayarak bu yolda önemli bir gelişme elde edilmiştir.

Hemen belirtmeliyiz ki, alınan bunca yola karşın bugün, değişik nedenlerden doğan eksikliklerimiz, kusurlarımız vardır. Bunları şu noktalarda toplayabiliriz:

1. İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra İngilizcenin bütün dünyada artan ve Türkçeye de yansıyan güçlü etkisi karşısında yeterince duyarlı olmama.
2. İyi bir yabancı dil eğitimi yerine yabancı dille eğitime yönelme.
3. Kimi aydınlarımızın eskiden olduğu gibi bugün de yabancı dile olan eğilim ve tutumları.
4. Yasalarımızda, hukuk dilinde Türkçe açısından, yeterince değişikliklere gidilememiş olması.
5. Radyo, televizyon ve basında, iletişim araçlarında Türkçeye gereken özenin gösterilememesi, özellikle kötü çeviri örnekleriyle dile birtakım yozlaşmış anlatım kalıplarının, bozuk anlatım biçimlerinin yerleşmesi.
6. Türkçe eğitiminde yeterli bir düzeye erişilememiş olması.

Bu noktalara kısaca değinmeden önce, bir dilin, başka dillerden hiç etkilenmeden, başka bir dille hiçbir ilişkisi olmadan yaşamasının olanaklı bulunmadığını söylemeliyiz. Ancak yabancı etkiler bir dilin temel sözcüklerini kuşatacak, yabancı kuralları benimsetecek ölçüde olursa bu, o dilin zaman içinde benliğini yitirmesine neden olur.

Bugün aydınlarımız, *gidiş-dönüş bileti yerine azimet-avdet bileti* diyen, tramvay ya da tren durağından *mevkif* sözcüğüyle söz eden, *eşkenar üçgen*'i *müselles-i mütesâviyü'l adla* terimiyle okuyan Osmanlı aydınının tuttuğu yoldan mutlaka uzak durmalıdır. Her alanda, her gün yenileri ortaya çıkan kavramları Türkçeden, türetme ve birleştirme yoluyla karşılamak, bunları kullanmak, Türkçeyi günden güne daha da zenginleştirecektir. Bugün *science fiction* (sayın fıkşın) nasıl *bilim kurgu*'ya dönmüşse, Türkçede bir türlü doğru dürüst söylenemeyen *computer* (*kompüter*) nasıl, yerinde bir buluşla *bilgisayar* olup çıkmışsa, *space shuttle* (sipeys şatıl), *uzay mekiği*; *deep freezer* (dip firizır), *derin dondurucu* olarak karşılanmışsa, gereksizce dile giren birçok yabancı öge de öylece, kolaylıkla karşılanabilir. Günlük yaşamda yer eden İngilizce *shock*, (şok) *trend* (tirent), *T-shirt* (tişört), *talk show* (talk şov), *scoreboard fulltime* (sıkorbort fultaym), *design* (dizayn) gibi yüzlerce örneğin yanı sıra *televizyon*'u *tivi*, *IMF*'yi *ayemef* diye okuyan, *HBB*'yi *eyçibi* diye sesleten kimselerin tutumu da anadilimizin zararınadır. Hele dükkân ve firmalarla orada pazarlanan şeylere verilen yabancı adlardan dilin göreceği zarar küçümsenemez. Bu konuda bir yasanın yürürlüğe konması yararlı olacaktır.

Birçok ülkede başarılı olarak gerçekleştirilen yabancı dil eğitimi, yerini yabancı dille eğitim ve öğretime bırakmamalı, çocuk ve gençlerimizin karşılaştıkları yeni kavramları anadillerindeki terimlerle öğrenmelerinin sağlayacağı algılama ve öğrenme kolaylığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Bugüne kadar gereğince gerçekleştiremediğimiz iyi, düzenli ve amaca uygun bir anadili eğitim-öğretimi her vatandaş için kaçınılmaz bir gereksinimdir. Bunun karşılanmasıyla, radyo, televizyon ve yazılı basında Türkçe metinlerin hazırlanmasından okunup yayımlanmasına, söylenişine kadar göze çarpan yanlışlık ve bozukluklar, özellikle, yeterli öğrenim görmüş kimselerin görevlendirilmeleriyle, yavaş yavaş ortadan kalkabilir. Bugüne kadar kötü film çevirileri ve genellikle bozuk çeviri örnekleri anadilimizde *aptal kitap*, *sanırım hastayım*, *olamaz!* gibi pek çok yozlaşmış anlatım biçimlerinin yerleşmesine neden olmuştur.

Kimi bilim alanlarında, özellikle hukuk dilinde terimlerin özleştirilmesi konusunda duyulan büyük gereksinme, *maznun*'a nasıl sanık, *mevkuf*'a nasıl tutuklu, *ehl-i vukuf*'a nasıl bilirkişi denmiş ve bunlar nasıl, eskileri unutturacak biçimde benimsenmişse, aynı yoldan gidilerek karşılanabilir. Yasalarımız gerekli düzenlemelerle günümüz diline uygun duruma getirilebilir.

Son söz olarak belirtmek isteriz ki, hiç kimsenin kuşku duymaması gereken şudur: Türkçe gibi çok eski, çok düzenli, çok güçlü ve doğurgan bir dil, her türlü kavramın anlatımına elverişlidir. Yeter ki, dilimizin gücüne inanalım, anadili bilincinden, ana dilimize saygı ve sevgiden uzak olmayalım.

Doğan AKSAN, *Türkçenin Gücü*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Dil, canlı bir varlık olduğu için sürekli bir değişim içindedir. Kültürel, ekonomik, teknolojik gelişmeler yanında siyasi ve toplumsal değişimler de dili etkiler. Dili konuşan toplulukların gereksinimlerine göre dilde değişim olur. Sadece ölü diller değişmez. Dildeki değişim, dile başka dillerden sözcüklerin girmesiyle başlar, bu durum dilin ses yapısını etkiler; değişim, zamanla dilin tüm unsurlarına sirayet eder. Çeviri yoluyla yeni alanların gerektirdiği terimler ve sözcükler türetilir. Bazıları dilde kabul görür, türetildiği alan dışında da kullanılmaya başlar. Bazıları unutulur gider, bazıları ise ait oldukları alanlarda kalır. Dildeki değişim, bir dili kullananları, değişik ölçülerde ilgilendirir. Dil değişiminin doğallığını kabul etmek, yanlış dil kullanımlarını onaylamak anlamına gelmemektedir. Dilin yapısına aykırı, iletişimi zorlaştıran, duygu ve düşüncelerin ifadesini güçleştiren dil sapmaları ile zorunlu, kaçınılmaz olarak gelişen dil değişimini aynı ölçütlerle değerlendirmek yanlıştır. Dil değişimini dil sapmaları olarak değerlendirmek ve düzeltilmesi gereken bir dil tutumu olarak görmek, dilin ve düşünceenin gelişimini engellemekle kalmaz, dil bilimsel gelişmeyi ve gerçekleri de yadsımak anlamına gelir.

Dildeki değişim veya gelişme, sadece başka bir kültürün ürünleri nedeniyle ya da çeviri yoluyla dilimize girmiş sözcüklerden kaynaklanmamaktadır. Değişen kültürel ortam, yaşam biçimi, davranış biçimleri ve değer ölçütleri bu sürecin yaşanmasına neden olmaktadır. Köyden kente göçün getirdiği sorunlar, dilin davranışı yansıtan bir araç olması, model olarak alınan kişilerin dil kullanımları (televizyon ya da sinema yıldızlarının gençler üzerindeki etkisi), ana dili eğitimindeki sorunlar bu sürecin değişik bileşenlerini oluşturmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazara göre Türkçenin öz benliğinden birçok şey yitirmesinin nedenleri nelerdir? Sıralayınız.
2. Yazı ve dil devrimlerinin amacı nedir? Bu amaca ulaşmak için yapılan çalışmalar nelerdir? Açıklayınız.
3. Dilimizin öz benliğinden uzaklaşmasında yazarların nasıl bir rolü olmuştur? Açıklayınız.
4. Bir dilin başka dillerden etkilenmemesi mümkün değildir. Yazar, bu etkilenmenin hangi boyuta ulaştığında sorun olacağını belirtmektedir?
5. Radyo, televizyon ve yazılı basın konuşma ve yazı dilini nasıl etkilemektedir? Bu etkilenmenin olumlu yönde olması için neler yapılabileceğini tartışınız.
6. Birey olarak dilimizin korunması için neler yapabiliriz, nasıl bir yol izleyebiliriz? Dilimizi korumanın, vatanımıza karşı bir sorumluluk olduğunu söyleyebilir miyiz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Doğan AKSAN

Yazarın Biyografisi

Doğan AKSAN (1929-2010)

Türk dil bilimci, eğitimci. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Aksan, akademik yaşamında Türkoloji ile dil bilimi buluşturmaya çalışmış, böylece dil biliminin Türkiye’de kendi kimliğini kazanmasına katkıda bulunmuştur. Dil bilim eserleri yanında şiir, öykü, makale, fıkra ve denemeleri de vardır.

Eserleri

Anlam Bilimi ve Türk Anlam Bilimi, Tartışılan Sözcükler, Her Yönüyle Dil – Ana Çizgileriyle Dil Bilim, Türkçenin Gücü, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Türkçenin Sözcüğü (araştırma-inceleme)

İlk Örneklerden Günümüze Türkçenin Önemli Sözlükleri

Hazırlık Çalışmaları

1. *Asya'nın Kandilleri* adlı belgesel serisinden Kaşgarlı Mahmut'u anlatan bölümü TRT'den indirerek sınıfta izleyiniz.
2. Günümüzde sözlük çalışmalarının hangi yöntemlerle yapıldığını araştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. METİN

DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK

Esirgeyen, Bağıslayan Tanrı'nın Adıyla

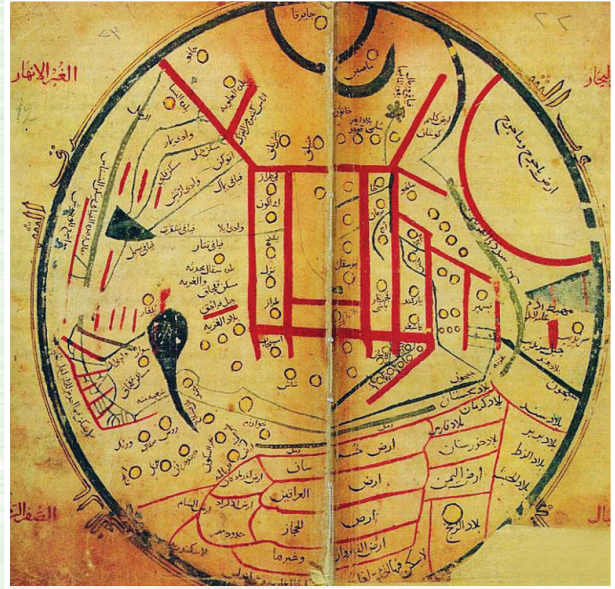
-Ve O'nun Yardımıyla-

Çok erdemli, güzel eylemli Allah'a hamd olsun! En sağlıklı'nın hasta, en doğru konuşanın kekre olduğu bir zamanda (Kur'an'ı) indirerek bildirmek ve açıklamak üzere Muhammed'e Cebrail'i O gönderdi. Onda açıklanmıştır haram ve helal. Odur yolu gösterecek kılavuz ve meş'al. Allah'ın duası, tertemiz olan ve bütün hayırları kendilerinde toplayan peygamber ve sülâlesinin üzerine olsun; selâmet içinde olsunlar!

Şimdi, Muhammed oğlu Hüseyin oğlu Mahmud kulunuz dedi ki:

Gürdüm ki: Yüce Tanrı, Türk burçlarında doğdurdu devlet güneşini; onların ülkeleri etrafında döndürdü göklerin çemberini; ve onlara ad verdi Türk diye; ülkelerin idaresini verdi mülk diye; zamanın hakanları yaptı onları; ellerine verildi günümüzdeki insanların yuları; onları görevlendirdi halk üzere; onları kuvvetlendirdi hak üzere; aziz kıldı onlara yandaşları ve idareleri altında çalışanları; onlar (Türkler) sayesinde muratlarına erdiler ve ayak takımının şerrinden esen oldular. Akıllı olan herkes onlara katılmalı ve onların oklarından korunmalı. En iyi yol konuşmaktır onların dillerini; duyurabilmek için onlara ve meylettirebilmek için gönüllerini. Takımından ayrıлып Türklere sığındığı zaman bir düşman, güven verilip ona kurtarıldığı zaman korkularından; başkaları da sığınır onunla beraber, ve üzerlerinden kalkmış olur tüm zarar.

Buhara imamlarından ve Nişaburlu bir başka imamdan açıkça ve kesin olarak işittim ki: Onlar peygamber efendimize dayandırarak şöyle rivayet ettiler. Peygamberimiz (s.a.) kıyamet gününün şartlarını, âhir zamanın fitnelerini, Oğuz Türklerinin çıkışını anlatırken dedi ki: *Te'allemu: lisa:ne't-turki fe-inne lehum mulken tuua:len* (Türk dilini öğreniniz, çünkü onların çok uzun sürecek saltanatları vardır.). Bu rivayet, "*tuua:l* (çok uzun)" kelimesindeki *u* harfinin ötreli şekli ileler. Bu hadis doğru ise -sorumluluğu râvilere aittir- Türk dilini öğrenmek vaciptir; eğer doğru değilse, aklın gereği budur.

Kaşgarlı Mahmut'un dünya haritası

Bu sebeple ben onların ülkelerini ve bozkırlarını inceledim; Türk, Türkmen, Oğuz, Çigil, Yağma ve Kırğızların lehçelerini ve kafiyelerini öğrendim. Zaten ben onların, dilde en doğruyu bilenlerinden, anlatımda en açık olanlarından, akılca en yetkinlerinden, soyca en köklülerinden, mızrakta en iyi atıcılarındım. Böylece her boyun dili bende en mükemmel şeklini buldu. Sonra bu kitabı en iyi şekilde düzenleyerek yazdım. Yüce Allah'ın yardımına sığınıp kitabımı *Dîvânu Lugâti't-Türk* (Türk Lehçelerinin Divanı) diye adlandırarak ortaya koydum. Sonsuza kadar anılsın ve ebedî bir hazine olsun diye.

Mukaddes hazreti peygamber ve imamların, Hâşimî ve Abbâsîlerin soyundan; efendimiz, velinimetimiz; müminlerin emîri, âlemlerin rabbinin halifesi Ebilkâsım Abdullah bin Muhammed, el-Muktedî bi-Emrillâh'a ihtiramla! Allah halifenin ömrünü, daimî ve uzun bir izzet, bahtiyar ve huzurlu bir yaşayış içinde uzatsın! Yüceliğin en geniş alanlarına yayarak, saltanatının temellerini, izzet içinde sabit kılsın! Elinin cömertliği sayesinde insanlara sağladığı esenliğin lutfuyla, yıldız zamanının talihiyle, okun on ikiden vuran gidişiyile, zaferin yüceliğiyle birleşmiş dostlarla, kahrın zilletiyle perişan olmuş düşmanlarla, rehberliğinin derecesini yüceltsin! Allah onun gölgesini, güzelliğini, kudretini, faziletini, celalini Müslümanların üstünden eksik etmesin!

Kitabı sözlük harfleri sırasına göre düzenledim. Zorlukları yumuşasın, derinlikleri ve en dipteki noktaları açıklansın diye hikmetler, seciler, atasözleri, şiiirler, recezler ve nesirlerle süsledim. Her söz yerli yerine otursun, yanlış olanlar bilinsin, kelimeleri arayanlar konuldukları yerde onları bulsunlar, isteyenler belirlendikleri yerde onları görsünler diye yıllarca eziyet çektim.

Bu dilin tamamını sekiz kitapta topladım.

(...)

Bu kitaplardan her birini, derecelerine göre sıralanmış baplar hâlinde, yani birincileri birinci olarak, isimler ve fiiller şeklinde iki kısma ayırdım. İsimleri fiillerden önce aldım; sonra fiillere geçtim. Bu kitapların ve bapların adlarını Arapça terimlerden ödünç aldım; çünkü insanlar bunları biliyorlar. İçimde, kitabımı Halil'in *Kitâbu'l-Ayn*'inde olduğu gibi, kullanılmakta olan ve kullanılmayan kelimeleri birlikte olacak şekilde hazırlamak arzusu çoştı ki Türk dili ile Arapçanın iki yarış atı gibi aynı seviyede olduğunu göstereyim. Bu yol daha kapsamlı olurdu; ne var ki benim kurduğum yapı daha doğrudur. Çünkü bunu kullanmak daha kolaydır ve insanlar da buna rağbet eder. Bundan dolayı, özetlemek gayesiyle, kullanımda olanları tespit ettim; kullanılmayanları da bıraktım.

(...)

Her bir boydan örnek kökler aldım, türevlerini almadım. Onlardan çeşitli kelimeler dallanır. Çünkü geniş olanı özetlemekten hikmetler doğar. Aralarına kendi şiiirlerinden tanıklar serpiştirdim. Bu şiiirleri işlerini yaparken ve bir şey bildirmek istedikleri zaman söylerler. Aynı şekilde, üzüntü ve sevinç anında kullandıkları hikmet mahiyetinde atasözleri yerleştirdim. Onları ilk söyleyen aktarıcıya, aktarıcı da taşıyıcıya nakletmiştir. Kitapta yukarıda zikrettiklerimi ve tanınmış lehçeleri topladım. Seviye ve incelik bakımından kitap zirveye ulaştı. Niyetlendiğim iş için Allah'tan başarı dilerim. Gönlümü de bu işe verdim. Ulu ve azametli Allah'ın yardımı olmadan hiçbir güç ve kuvvet olamaz. O bize yeter; ne güzel vekildir O!

Kâşgarlı Mahmud. *Dîvânu Lugâti't-Türk* (haz.: Ahmet B. ERCİLASUN, Ziyat AKKOYUNLU)
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bap : Kitaplarda bölüm, başlık.	ötre : Arap harfli metinlerde bir ünsüzün o, ö, u, ü seslerinden biriyle okunacağını gösteren işaret.
burç : Zodyak üzerinde yer alan on iki takımyıldıza verilen ortak ad.	râvi : Rivayet eden, söyleyen, hikâye eden.
ihtiram : Saygı.	recez : Vezni altı defa müstef'ilün'den ibaret olan bir nevi şiir veya bahir.
izzet : Büyüklük, yücelik, ululuk.	
kekre : Tadı acımtırak, ekşimsi ve buruk olan.	
meş'al : Meşale, aydınlatıcı alet, lamba, kandil.	

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Türklerde Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ü ile başlayan eski bir sözlüklük geleneği vardır. Kaşgarlı Mahmut, Türk illerini birer birer dolaşarak Türk dili ve kültürüne ait topladığı malzemeyle 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074'te tamamlamıştır. *Dîvânu Lugâti't-Türk* aynı zamanda bir ansiklopedi olarak kabul edilir. Eser, Türk dilinin lehçelerine ve gramerine dair bilgilerin yanı sıra Türklerin yaşantısına, gelenek-göreneklerine ve sözlü kültürüne dair önemli bilgileri de kapsar.

Dîvânu Lugâti't-Türk, bir ön sözle sözlük kısmından meydana gelmiştir. Ön sözde yazar Türk dilinin lehçelerinin özelliklerini, dil bilgisi kurallarını açıklar. Ana dilinin Arapçadan çok üstün olduğunu söyler ve örnekler verir. Bu arada, tüm bilgileri Türk illerini gezip dolaşarak elde ettiğini anlatır. İkinci, yani sözlük bölümü, Türkçe kelimelerin Arapça açıklamalarını kapsar. Bu nedenle, eser, Arapça yazılmış bir Türkçe sözlüktür. Arapça dil bilgisindeki şekillerine göre sıralanmış 7500'den fazla kelime hakkında açıklama yapılmıştır. Kelimeleri; sagu (ağıt), koşuk dediği koşmalar, sav (atasözü) ve destan örnekleri içinde göstermiştir. Bu sebeplerden dolayı Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ü hem dil hem edebiyat hem sosyoloji tarihimiz bakımından çok önemli belgeleri toplayan bir kaynaktır.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ten sonra 12. yüzyılda Zemahşeri'nin hazırladığı *Mukaddimetü'l-Edeb*, Harezmi Türkçesiyle yazılmıştır. Sözlük Arapça öğrenmek isteyenler için bir kaynak olmuştur.

Kıpçak Türklerinin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünleri ile ilgili derlemelerden oluşan Codex Comanicus'un XIII. yüzyıl sonlarında hazırlandığı sanılmaktadır. Kumanların dil malzemesinin Latin harfleriyle yazıldığı eserde Latince sözcüklerin Farsça ve Kıpçakça karşılıkları verilmiştir. Eser Hristiyan din adamlarına Kıpçakçayı öğretmeyi amaçlamıştır.

XIX. yüzyılda yabancı yazarlarca yayımlanmış yabancı dillerden Türkçeye, Türkçeden yabancı dillere önemli sözlükler de vardır.

Tanzimat Dönemi'nde Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmani*'si Anadolu Türkçesinin ilk sözlüğüdür. 1876'da basılan eser, Türkçeden Türkçeye ilk sözlüktür. Sözlükte Arapça ve Farsça sözcüklere ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Ahmet Vefik Paşa eserinde çeşitli Türk lehçeleri hakkında bilgiler de vermiştir.

Tanzimat Dönemi'nde yazılan bir başka sözlük Şemseddin Sami'nin, *Kâmus-ı Türkî*'sidir. Türkçeden Türkçeye hazırlanan sözlükler içerisinde isminde "Türk" ibaresi bulunan ilk sözlüktür. 1901 yılında yayımlanmıştır. Sonraki bütün Türkçe sözlük çalışmaları için kaynak ve öncü olmuştur. Şemseddin Sami, modern sözlükçülüğün imkânlarından faydalanarak kelimelerin kökenleri hakkında da bilgiler vermiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Dil Devrimi'yle birlikte sözlükçülük alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkçenin daha önceki dönemlerine ait kaynaklar taranmış, Anadolu ağızlarının söz varlığının saptanması doğrultusunda Türk Dil Kurumu çalışmalar yayımlanmıştır. Derleme ve tarama sözlükleri hazırlanmış ve yine Türk Dil Kurumunca basılmıştır. Bunlar dışında farklı kişilerce hazırlanmış Osmanlıca-Türkçe sözlükler, terim sözlükleri, Anadolu ağızlarının sözlükleri de vardır. Türk Dil Kurumu, günümüze değin değişen şartlara uygun olarak aralıklarla *Türkçe Sözlük*'ü yenileyerek basımını gerçekleştirmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Kaşgarlı Mahmut'a göre Türklerin dillerini öğrenmek neden gereklidir? Açıklayınız.
2. Kaşgarlı Mahmut, *Dîvânu Lugâti't-Türk*'teki kelimeleri hangi yollarla toplamıştır? Sıralayınız.
3. Yazar, sözlüğünde kelimeleri, hangi tür metinlerin içinde kullanarak örneklendirmiştir? Belirtiniz.
4. "Zorlukları yumuşasın, derinlikleri ve en dipteki noktaları açıklansın diye hikmetler, seciler, atasözleri, şiirler, recezler ve nesirlerle süsledim." cümlesinde sözlük çalışmalarının hangi yönü üzerinde durulmuştur? Açıklayınız.
5. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
6. Kaşgarlı Mahmut'un kendisi ve eseri hakkındaki yorumlarında nesnel olup olmadığını belirleyiniz.
7. Günümüz sözlük çalışmaları hakkında yaptığınız araştırmadan hareketle *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ün hazırlanış yöntemleriyle günümüz sözlüklerinin hazırlanış yöntemlerindeki benzerlikleri belirleyiniz.

Kaşgarlı Mahmut (temsîlî resim)

Yazarın Biyografisi

Kaşgarlı Mahmut (1008-1090)

Kaşgarlı Mahmut XI. yüzyılda yaşamış Türk dil bilginidir. *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eseriyle ünlüdür. Karahanlılar soyundandır. 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074'te tamamlayarak Bağdat'ta Abbasi halifesi El-Muktedî Billah'a sunmuştur. Karahanlılar Dönemi'nde yetişen ve ilk Türk dil bilgini olan Kaşgarlı Mahmut'un doğum tarihi, kesin olmamakla birlikte 1008'dir. 1071-1077 arasında Bağdat'ta bulunan Mahmut, Türk kültürünün Araplara tanıtılmasında büyük rol oynamıştır.

Türk illerini adım adım dolaşan Kaşgarlı Mahmut, çalışmalarında Türkçeyi resmî dil olarak kabul eden Karahanlı Devleti'nden de büyük destek görmüştür. Aynı zamanda filolog, etnograf ve ilk Türk haritacısı olan Kaşgarlı Mahmut, *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserinde; yaşadığı devirdeki Türk illerinin ve boylarının kullandığı ağızları canlı olarak tespit etmiştir. Divân'ında Türk dilinin grameri yanında, Türk yer adları, Türk damgaları ve Türk topluluklarını da etraflı şekilde anlatan Kaşgarlı Mahmut, ömrünün sonlarına doğru tekrar memleketi Kaşgar'a dönerek tahminen 1085'te burada vefat etmiştir.

1. Aşağıdaki parçada günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.

Bugüne kadar gereğince gerçekleştiremediğimiz iyi, düzenli ve amaca uygun bir anadili eğitim-öğretimi her vatandaş için kaçınılmaz bir gereksinimdir. Bunun karşılanmasıyla, radyo, televizyon ve yazılı basın- da Türkçe metinlerin hazırlanmasından okunup yayımlanmasına, söylenişine kadar göze çarpan yanlışlık ve bozukluklar, özellikle, yeterli öğrenim görmüş kimselerin görevlendirilmeleriyle, yavaş yavaş ortadan kalkabilir. Bugüne kadar kötü film çevirileri ve genellikle bozuk çeviri örnekleri anadilimizde *aptal kitap, sanırım hastayım, olamaz!* gibi pek çok yozlaşmış anlatım biçimlerinin yerleşmesine neden olmuştur.

Doğan AKSAN, *Yabancı Dillerin Baskısına Karşı Türkçenin Gücü*

2. Aşağıdaki parçada üç nokta (...) kullanıldığı cümleleri inceleyerek bunların metindeki işlevlerini belirleyiniz.

“Hiçbir şey düşünmüyordu. Yalnız, birbirleriyle bağlantısı olmayan, dağınık birtakım düşünceler, veya düşünce kırıntıları kafasında uçuşuyor, daha çocukluğunda gördüğü, ya da şurada burada ömründe bir sefer ömründe bir sefer karşılaştığı ve hiçbir zaman hatırlayamayacağı birtakım insan yüzleri, gözü önüne geliyordu. V... kilisesinin çan kulesi; meyhanede bir bilârdö masası ve onun başında bir subay, bodrum katında bir tütüncü dükkânındaki püro kokusu, bir birahane, çirkef sularıyla kirletilmiş her yanı yumurta kabuğu içinde kapkara tamamiyle karanlık bir merdiven, bir yerlerden gelen çan sesleri... bütün bunlar, bir kasırga gibi dönüyor, değişiyordu. Bunlardan bazıları hoşuna bile gidiyor, onları yaşatmaya çalışıyordu, ama bunlar çabucak kayboluyor, sönüyordu. Hem genel olarak içinde, onu ezen bir şeyler vardı... Ama pek de öyle fazla değil... Hattâ bazen hoşlandığı bile oluyordu. Hafif ürpermeler henüz dinmemişti. Bunu duymak bile biraz hoşuna gidiyordu.”

Dostoyevski, *Suç ve Ceza*

3. Aşağıdaki metinden kelimelerin gerçek, yan ve mecaz anlamlı kullanımlarına örnekler gösteriniz.

“Her edebî eser, izahlı veya izahsız, bir felsefe görüşü ihtiva eder. (Mevlânâ'nın ve Yunus'un Mistik, Nedîm'in Epikürcü, Hedonist, Tevfik Fikret'in Materyalist oluşu gibi). Şair veya romancı bunu eserinde izah ettiği takdirde, tenkidcinin keşfetmesine lüzum kalmaz. Fakat görüşünü izah etmez de, bâzen kendi de farkında olmadan, özdeyişlerinin gizli manâsı halinde (şiirde heyecan ve romanda hayat halinde) ifade ederse, onun mensup olduğu felsefe sistemini bulup bir çığıra mal etmek vazifesi tenkidciye düşer.

Ondokuzuncu asrın ikinci yarısından sonraki Avrupa romanlarında muharririn felsefî (Metafizik, Sosyal veya Psikolojik) düşüncesi, roman şahıslarının konuşmalarında veya iç diyaloglarında gittikçe daha izahlı şekiller almağa başlamıştır. Yirminci asırda, Proust (Pirost), Gide (Jid), Huxley (Haksly), Sartre (Sartır), Simone de Beauvoir (Simon dö Bouva), Koestler (Keslir) ilh... gibi romancıların eserlerinde fikirler gıda maddelerindeki vitamin gibi gizli değil, sandöviç ekmeğindeki peynir gibi bellidir. Dünyanın hemen bütün büyük şair ve romancılarında felsefî düşünce açık bir temayül veya izah halinde görünür.

Peyami SAFA, *Sanat Edebiyat Tenkit*

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Doğru yazmak öğretimle sağlanır. Doğru yazmayı öğrenmek için başarılı yazı örneklerini inceleyip daha sonra yazı denemeleri yapmak gerekir. Yazma çalışmalarında 9, 10 ve 11. sınıflarda öğrendiklerinizi hatırlayınız.

b) Yazma Sürecini Uygulama

Toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazınız. Yazınıza başlamadan önce konuyla ilgili okuma ve araştırma yapınız. Metninizin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyerek planlı bir yazı oluşturunuz. Metninizi dil bilgisi, yazım ve noktalama açısından gözden geçirin.

Metninizi yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama, yarışmalara katılma gibi yollarla paylaşınız. Metne yönelik eleştirilere açık olunuz, eleştirileri dikkate alınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum, bilgiyi çeşitli yollarla sunmayı sağlayan konuşmalardır. Sunumda amaç; bilgileri yenilemek, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve keyifli hâle getirmektir.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Türk dili ve edebiyatı 9, 10 ve 11. sınıf derslerinde öğrendiğiniz sunum hazırlama bilgilerini hatırlayarak “hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler” üzerine bir sunum yapınız. Bu sunumda terimlerin yazılış ve telaffuzları ile ilgili hususlara da değininiz.

- Sunumunuzda kullanacağınız görsel ve işitsel araçları hazırlayınız.
- Sunumunuza etkili bir başlangıç yapınız.
- Sunum esnasında boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşunuz.
- Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler (hım, eee, ıı gibi sesleri veya işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum vb.) kullanmaktan kaçınınız.
- İçeriğe ve hitap edilen kitleye uygun jest ve mimikler kullanmaya, dinleyici ile göz teması kurmaya, heyecanı kontrol etmeye, dış görünüm ve kıyafeti konuşma yapılacak ortama göre ayarlamaya özen gösteriniz.
- Sunumunuzda önemli noktaları vurgulamaya ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanmaya dikkat ediniz. Sunumunuzun içeriğini zenginleştiriniz.
- Sunumda süreyi verimli kullanmaya özen gösteriniz.
- Sunumunuzu “Sözlü İletişim Gözlem ve Değerlendirme Dereceli Puanlama Anahtarı”na göre değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1 ve 2. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

İnsanın belleğindeki bu ikilik en az yarım asırdan beri malûmdur. Birine 'sosyal ben', hatta 'resmî ben', ötekine 'asil ben' 'temel ben' dendiği olmuştur. Daha birçok Ben'ler düşünülebilir. Fakat kökleri iki tanedir. Ancak bunların şuur mekanizmasındaki yerleri ve fonksiyonları karanlıktır. Bir 'gayrişuur' veya onun tam anlamdaşı olmayarak bir 'şuuraltı' tasavvur edilir. Bence, bunun belirtilerine göre üç tabakası vardır. Biri ruhîdir ve hatıraları saklar. İkincisi vücuda bağlı, somatiktir, içgüdüleri ve refleksleri taşır. Üçüncüsü atavik veya genetik, atalardan intikal eden, kromozomların beden ve ruh üzerine gizli tesirlerini taşır. Fakat bu üç tabakadan hiç birine sosyal benimizi yerleştiremeyiz. (...) Meral'in kendi kendinden nefreti, bu 'şuurüstü'nün sosyal tabakasıyla şuuraltı'nın somatik tabakası arasında bir mücadelenin işaretidir. Yani klâsik ifadesiyle ahlâk ve beden arasında bir çatışma.

Peyami SAFA, Yalnızız

1. Metinde hangi bilim dallarından yararlanılmıştır?

.....

2. Bu bilim dallarının metindeki işlevi nedir? Açıklayınız.

.....

3. *Metinlere bağlı, varlık nedenini metinlerden alan öğretimin alanı, edebiyat ve felsefedir. Bu iki bilgi dalının dışında kalan dallarda doğrudan doğruya doğanın ya da toplumun konu alındığı görülür. Örneğin fizikle uzaybilim doğayı, tarihle toplumbilim toplumu inceler. Sadece edebiyatla felsefedir, konularını insanoğlunun yazılı yapıtlarından, metinlerden alan bilgi dalları, sadece onlar insanoğlunun ortaya koyduğu ussal ürünleri incelerler, bu sınırın dışına da kesinlikle çıkmazlar.*

Sabahattin Kudret AKSAL, Denemeler Konuşmalar

Metne göre edebiyat ve felsefenin ortak özelliği nedir?

.....

.....

.....

4. "Yüksek" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde diğerlerinden farklı bir anlamda kullanılmıştır?

- A) Yüksekten korkarmış kardeşi.
- B) Köyleri şu yüksek tepenin arkasındaymış.
- C) Günümüzde yüksek karakterli insanlara pek rastlanmıyor.
- D) Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar.
- E) Çocuğun boyu yüksek dallara yetişemiyordu.

5. Tarih içerisinde Türk milleti, ilk yazılı kaynağı olan Orhun Abideleri'nden başlayarak kendi dilinin ürünlerini vermeye başlamıştır. Türkçe, tarihsel gelişimi bakımından siyasi ve coğrafi kültürlerden etkilenerek gelişimini sürdürmüştür. Türk devletlerinin başka milletlerle olan ilişkisi neticesinde başta Çince olmak üzere, Hintçe, Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce gibi birçok dilden etkilenmiştir. Bu dillerden doğal olarak birçok kelimeyi de sözcük hazinesine katmıştır. Karahanlılar Devleti'yle başlayan ve Osmanlı Devleti'nin yıkılışına giden süreçte dilimizde Arapça ve Farsçanın geniş hâkimiyeti göze çarpar. Tanzimat ile beraber de Fransızcanın etkisi görülmeye başlar. Bunun sonucunda da halk ile aydınlar arasında bir kopukluk baş gösterir. Bunun önüne geçmek için ise ilk tecrübeler belirgin olarak Millî Edebiyat ile başlar. Cumhuriyet'in ilanından sonra sosyal ve siyasi hayatta başlatılan ve hızla ilerleyen yenileşme süreci içerisinde gerçekleştirilen en önemli inkılaplardan biri şüphesiz Dil Devrimi'dir. Bu inkılap bizzat M. Kemal Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilmiş ve onun tarafından takip edilmiştir. Dilimizde gerçekleştirilen bu yenileşme ve sadeleşme hareketi, tıpkı bunun gibi kutsal bir amaç doğrultusunda başlatılan harf inkılabı ve diğer ıslahatlarla birlikte uygulamaya konulmuş ve beklenen düzeyde sonuçlar elde edilmiştir. Bu yenilik sayesinde Sinop'tan Hatay'a, Iğdır'dan Konya ve İstanbul'a, Anadolu'nun her köşesinde yaşayan Türk insanı, birtakım ağız farklılıkları dâhilinde, birbirlerini eksiksiz ve açık bir şekilde anlama ve kendilerini ifade edebilme imkânına kavuşmuştur.

Yusuf Can TIRAŞ, Halil İbrahim ERTÜRK

Türk Dili Devrimiyle Birlikte Türkçenin Kazanımları

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yukarıdaki parçadan hareketle uygun ifadelerle tamamlayınız.

- a. Parçada üzerinde durulmuştur.
- b. Parçada dildeki gelişimin ve kültürlerden etkilenme sonucu oluştuğu ifade edilmiştir.
- c. Parçaya göre Tanzimat'la birlikte aydınlarla halk arasında görülen kopukluğun nedeni, dir.
- ç. Parçada dilimizi başka dillerin etkilerinden korumak için önce Dönemi'nde sonra ise Dönemi'nde çalışmalar yapıldığına değinilmiştir.
6. Bugünkü Türkiye Türkçesi bir yandan Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce yaşadıkları topraklardaki kültür birikiminin, bir yandan Anadolu'da gelişip aşağı yukarı 800 yılı geride bırakan bir yazı dilinin kavramlarını içeren, bir yandan da geniş örgütlü, üç kıtaya yerleşmiş bir imparatorluk olarak değişik kültürlerle ilişki kurmuş bir toplumun dilini yansıtan çok zengin bir kavramlar dünyasına aittir.

Bu parçada aşağıdaki sözcüklerden hangisi mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) Birikim B) Kavram C) Örgütlü D) Değişik E) Yansıtan

7. *Tarihin çeşitli devirlerinde, kültürel etkileşimin devletlerin siyasal güçlerine doğru orantılı olarak değişik milletler veya kültürler tarafından gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Dil bilim incelemelerinin sonuçlarına göre, herhangi bir dilin diğer dillerden daha gelişmiş olması mümkün değildir. Buna göre, dil etkileşimi sürecinde baskın durumda olabilmenin ilk ve en temel şartı, ekonomik-siyasi üstünlük ve yeterlidir. Bu cümleden olmak üzere, İngilizcenin günümüzde hemen hemen bir Ortak Dil (Lingua Franca) hâline gelmesi o dilin kendi yeterliliğinden değil, İngilizceyi resmî dil olarak kullanan Amerika Birleşik Devletlerinin, 20. yüzyılın ekonomik ve siyasi lideri olmasıdır.*

Paragrafta asıl vurgulanmak istenen düşünce nedir?

- A) Hiçbir dil, başka bir dilden üstün değildir.
B) İngilizce günümüzde ortak dil olarak kabul görmüştür.
C) Bir dilin diğer dilleri etkilemesi, ekonomik ve siyasi gücüne bağlıdır.
D) Ekonomik üstünlüğe sahip ülkeler, diğer ülke dillerinin üstünde baskı kurar.
E) İngilizcenin resmî dil hâline gelmesi, Amerika sayesinde.
8. *Kültürel etkileşimin en yoğun olduğu alan dildir. Çünkü dil, gündelik yaşamda en çok kullanılan araç ve en kolay etkilenen sistemdir. Belli bir kavramı, bir nesneyi ya da fiili karşılayamayan dil, türetme yapısı, o dili kullanan toplumun sosyolojik durumu gibi benzeri ölçütlere göre yakınından başlamak üzere (kültürel, siyasi, coğrafi, dil akrabalığı vb.) diğer dillere müracaat eder. Belki de bu alıntılama süreci, dilin “az çaba ile çok şey anlatma” yasanına bağlıdır. Çünkü, yeni bir kelime türetmek veya onu karşılayacak bir kelime grubu oluşturmak, eylemsel olarak kelime almaktan daha zordur.*

Yukarıdaki paragrafta aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Bir dil, yeni kavramları karşılamak için başka dillerden kelime alır.
B) Yeni bir kelime türetmek, diğer dillerden kelime almaktan zordur.
C) Kültürdeki değişimler kendini en çok dilde belli eder.
D) Diller, başka dillerden kelimeler almak yoluyla zenginleşir.
E) Kültürel, coğrafi, siyasi yakınlık diller arası etkileşimde etkin unsurlardır.
9. “Hani” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde “üstelik” anlamıyla kullanılmıştır?
- A) Hani benim olacaktın!
B) Hani bu yıl başarı gösterecektin!
C) Hani bu çocuk haksız da değil.
D) Hani o bırakıp giderken seni,
Yüzüme bu türlü bakmayacaktın!
E) Hani beni tatile gönderecektin?

10 ve 11. soruları metne göre cevaplayınız.

Kâmûs-ı Türkî'ye kadar kaleme alınan sözlüklerin çoğunluğu iki dilli sözlük olup ya Arapça-Türkçe ya da Türkçe-Arapça tarzında kaleme alınmışlardır. Lehçetü'l-Lügat ve A. Vefik Paşa'nın ünlü Lehçe-i Osmanîsi gibi birkaç sözlükte Türkçe söz varlığına yer verilmiştir. Namık Kemal'in çerçevesini çizdiği sözlükçülüğe ve sözlüğe Kâmûs-ı Türkî'ye kadar ulaşamamış ve Türkçenin söz varlığı da alıntılarıyla ve kendi öz varlığıyla ortaya konulamamıştır. Burada bir konuya dikkati çekmek istiyorum. Kıpçak sahasında yazılan sözlük ve gramer kitaplarından sonra Osmanlı Devleti'nde Osmanlı coğrafyası dışında yazılan iki dilli yabancı sözlükler hariç Kâmûs-ı Türkî'ye kadar yazılan sözlüklerin adında Türkçe ibaresi yer almaz ve Osmanlı Devleti'nin dili de «lisân-ı Osmânî» diye adlandırılır.

10. Bu parçanın anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Tanımlama yapılmıştır. B) Karşılaştırma yapılmıştır.
C) Öykülemeye başvurulmuştur. D) Betimleme yapılmıştır.
E) Tartışmacı anlatım vardır.

11. Aşağıdaki cümlelerin karşısına cümleler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- a Kâmûs-ı Türkî'ye kadar yazılan sözlüklerde Türk ibaresine rastlanmaz. (...)
b. Lehçetü'l Lügat, Ahmet Vefik Paşa'ya aittir. (...)
c. Ahmet Vefik Paşa'ya kadar sözlüklerde Türkçe söz varlığına yer verilmemiştir. (...)
ç. Namık Kemal'in belirlediği sözlükçülük anlayışına Kâmûs-ı Türkî ulaşmıştır. (...)

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmamıştır?

- A) Bütün bir ömür boyu gözyaşıyla doluyuz.
B) Yaş otuzbeş yolun yarısı eder.
C) Seni kim çizebilir Şubat yolcusu
D) Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
Nasıl korku verir yalnızlık insana
E) Ayrılık mı, beni aşka terkettiğin için seviyorum seni.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir noktalama yanlışı yoktur?

- A) Ataç, benim gibi değildir, o, çevrilen parçanın biçimine bağlı kalır.
B) Ataç; benim gibi değildir; o, çevrilen parçanın biçimine bağlı kalır.
C) Ataç, benim gibi değildir; o, çevrilen parçanın biçimine bağlı kalır.
D) Ataç, benim gibi değildir, o; çevrilen parçanın biçimine bağlı kalır.
E) Ataç, benim gibi değildir; o çevrilen parçanın biçimine bağlı kalır.

2. ÜNİTE HİKÂYE

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında ünite de incelenen metinlerde bulunan tekniklerden en az ikisi kullanılarak bir hikâye ve küçürek (minimal) bir hikâye yazılacaktır.
- Sözlü iletişim uygulamalarında incelenen ya da öğrencinin seçtiği bir hikâye dramatize edilecektir.

OKUMA

1960 Sonrası Hikâye

Hazırlık Çalışmaları

1. İnsan dışındaki varlıkların kahraman olduğu roman ve hikâyeleri okumayı sever misiniz? Niçin?
2. EBA'da 100 Türk Edebiyatçısı bölümünde Haldun Taner'in tanıtıldığı ses kaydını sınıfta dinleyiniz.

1. METİN

SANCHO'NUN SABAH YÜRÜYÜŞÜ

tiki tiki praf

tiki tiki praf

Bir uyuşuma varmanın tadını çıkara çıkara güneşli kaldırımında yürüyor, arada bir etrafa bakınıyordu. Mutluluğunun tam olması için bunu yabancı bakışlarda okuması gerekli idi.

Yanlarından güle oynaya üç kız geçti. Onları kokularından tanıyordu. Devlet Konservatuarı'nın bale öğrencileri idiler. Hülya burs alıp Londra'ya gitmeden önce sık sık eve gelir, birlikte çalışırlardı. Uzaklaşan kızların ayak bileklerine baktı. Geceleri bu ayaklar da Hülya'ninkiler gibi bale figürü şeklinde mi uyur acaba?

tiki tiki praf

tiki tiki praf

Alman Büyükelçiliği'nin kapısında Graf'la (Graf) selamlaştılar. Graf, son kanış modasına göre gür kıvrıkcık tüylerini belden aşağı tıraş ettirip belden yukarısını aslan yelesi gibi kabartmış, feldmareşal Von Mackenzen'i (Makenzin) hatırlatan beyaz bıyıkları ile sanki hiç de fena olmamış. Kaldırımın yanında büyükelçiliğin Mercedes'i duruyordu. Şoförle bahçıvan arabanın ön sol lastiğini pompalıyorlar. Şişire şişire lastiğin moralini yerine getirdiler. Graf'la konsolos arkaya kuruldular. Dört lastik özel arabalara has şatafatlı bir hışırtı ile asfaltta uzaklaştı.

tiki tiki praf

tiki tiki praf

Yağışsız bir havada yürümekten güzel şey var mı dünyada? Gel gör ki, kaldırımlar kaldırım değil. İnsanlar gibi köpeklerin de kültürü, görgüsü, düşünüş tarzı, hayat üslubu, sıkı sıkıya kaldırımlarla orantılı.

Bir müteahhit malzemedен çalarsa,

tiki tiki praf

Önce yollar bozulur,
tiki tiki praf
Sonra topuklar çarpılır,
tiki tiki praf
Sonra kafalar yamulur.
Düzenler eciş bücüş olur.
Sonra müteahhitler malzemededen çalmaya başlar.
tiki tiki praf

Büyük Millet Meclisi'ne giden yolun önündeki açıklıkta Hedi ile göz göze geldiler. Bu mahzun gözlü beyaz Pekinuva her zaman olduğu gibi yine başına mavi bir ruban sarmıştı. Hedi'nin hanımı kışı Saint Moritz'de (Sen Moritz), yazı Biarritz'de (Biyaritz) geçirmesine rağmen kibrit çöpü gibi ince bacaklı, isterik bir kadındı. Zürihli bir psikiyatrist kadına "Canınız sıkılınca, bir şeye üzülmüşce bağırın, çağırın, içinizi köpeğinize boşaltın" diye salık vermiş, kadın bu tedavi ile iyileşmiş ama şimdi de zavallı Hedi sinir hastası olmuştu. (...)

tiki tiki praf
tiki tiki praf
tiki tiki
tiki tiki???

Tiki tiki'lerini prafsız bırakan bu aksamanın farkına -dalmış düşündüğü için- Sancho (Sanço) hayli geç vardı. Olduğu yerde iki kere döndükten sonra başı yerde hızlı hızlı geri döndü. Hülya'nın babası durmuş biriyle konuşuyordu!.. Bu da kim ola? İyi bir terziden çıktığı halde çakşır gibi inen bu pantolonu, Avrupa malı olduğu halde mest hissi veren bu ayakkabıları ilk defa görüyordu. Başını kaldırıp baktı. Devetüyü palto ile siyah rölöve şapkayı görünce anladı. Bu adam kasaba avukatı yeni mebuslardan biri olmalı. Böyle tükrük saçtığına bakılırsa ya politikadan konuşuyor ya birini batırıyordu. Hülya'nın babasının bir şey söylediği yoktu. Adamın sözleri arasında bir delik bulup Hülya'nın döviz işini açmak için pusuda bekler bir hali vardı. Sancho kaldırımın kenarı ile iki adamın dört bacağı arasında çişi gelmiş gibi mekik dokumaya başladı. Hülya'nın babasının görüş alanı içinde bir sabırsızlık havası yaratmaya çalışıyordu. Gitti, adamın ayakları dibinde hırladı. Kasaba avukatı mebus o kadar dalmıştı ki, korkmak aklına gelmiyordu. Ne çene, ne çene. Bu dünyada telepati diye bir şey var galiba. Altes'i tam aklından geçiriyordu ki onunla karşılaştı. Ama bu telepati değil de, daha çok Hikmet Bey'in bir kilometre öteden duyulan pipo kokusundan gelen bir çağrışım da olabilirdi. Hikmet Bey'in bu saf kan Pakistan tazısı, elektrik prizini yalayıp cereyana kapıldığı günden beri, kuyruk sokumu ile uylukları arasında sürekli bir sızdan yakınıyordu. Ne kadar da zayıflamış zavallı. Feri kaçmış gözleri, büsbütün sarkmış uzun tüyleri ile babasının bol ceketini giymiş istiska bir oğlana benziyor. Yine hastaneden geliyor olmalı. Sen, Londra'da özel bir klinikte sezaryenle dünyaya gel, sonra Hacettepe Baytar Okulu polikliniğinde sokak köpeklerinin peşinde saatlerce sıra bekle. Altes'i hastalıktan çok bu durum üzmüş gibi idi. Akla bak akla. İyi ol da nerde olursan ol baba.

tiki tiki praf
tiki tiki praf
tak

Dövizi uzatma işi görüşülmüş olmalı ki, Hülya'nın babasının bir keyfi gelmişti. Islık çalıyor ve evden çıktığından beri oklava tahtası gibi orta yerinden tuttuğu şemsiyesini şimdi iki adımda bir havada sallayıp yere dayıyordu. Tiki tiki praf'lara, dört mezürde bir şemsiyenin tak sesi katıldığından yürüyüş uyuşumu böylece senkope bir ritim kazanıvermişti.

tiki tiki praf

tiki tiki praf

tak

tiki tiki praf

tiki tiki praf

tak

Güvenparkı'nın önünde Belçika Büyükelçiliği'nin Greyhound'ları (Gırayhant)ile karşılaştı. Her zaman olduğu gibi arkalarında üniformalı kavas. Isabella(İzebela) ile Mirella(Mirela), bu iki kız kardeş sade kordiplomatğin değil, Ankara köpek sosyetesinin en rüzgârlı güzelleri idiler. İkisinin de karşı konmaz bir kok-benisi vardı. Ankara Kalesi'ni, Gençlik Parkı'nın köprüsünü, Ulus alanındaki anıtı yahut Opera'yı arka fon olarak alan birçok portreleri, uluslararası köpek dergilerine dört renkli kapak resmi olmuştu. Sancho'nun yanından geçerken belli belirsiz selam verdiler. Süzgün gözleri, çekik karınları ve upuzun bacakları ile sanki yürümüyor, vücutlarına allegro moderato bir şarkı söylüyorlardı.(...) Ama dalmış başka yere bakıyor da şimdi birden yanından geçerken fark etmiş gibi, ısrarsız, doygun bir selamla karşılık verdi. (...) Ne var ki, bu hareketi deminki güngörmüş selamının üslubu ile bağdaştıramadı. (...)

tiki tiki praf

tak

Başka şeyler düşünmeli. Başka şeyler düşünmeli.

tiki tiki praf

tak

Sancho bu tak sesini vurgulamak için şemsiye yere değince ıslak burnunu sert bir baş hareketi ile havaya kaldırmaya başladı. Daha sonra bu vurgulamaya düğüm şeklindeki muzip kuyruğu da katıldı. İlk tak'ta kuyruğunu sağa, ikincide sola büküp tempo tutuyordu. Sonra sonra başka varyantlar keşfetti. İki defa üst üste sol, iki defa üst üste sağ.

Gelip geçen ona bakmaya başlamıştı. Sancho onları şaşırtmak için bu acayip vurgulamaya aşırı bir ciddilikle devam ediyor ama kendini deli sanan bu bakışlardaki şaşkınlık ifadesini çok iyi kestirebildiğinden gülmesini zor tutuyordu. Bir ara gözü Semiramis'e ilişti. Müsteşar beyin bu kahverengi buldoğu dilini çıkarıp kendi burnunun ucunu yakaladı. Aklı sıra onunla alay ediyordu. Oysa kendi tüyleri ile hiç asorti olmayan ekose bir yelek giymiş, hava yağmurlu olmadığı halde ayaklarına gri şosonlar geçirmişti. Sen kendinle alay et rüküş.

tiki tiki praf

tak

Gündoğusuna benzer acayip bir rüzgâr çıkmıştı. Güneş şimdi bir kapıyor, bir açıyordu.

Kızılay'ın önünde Kastor'u fark etti. Kastor ona önce hayretle, sonra ayıplayarak baktı. Başını iki yana salladı. Gözlerini yumdu yine açtı. Bunun bir rüya olmasını tercih ediyor gibi bir hali vardı. Kastor protokol kurallarını çocuk yaştan sindire sindire değil de, belirli bir çağdan sonra kitaptan ezberleyen yeni vekiller, senatörler ya da taşralı hariciyeciler gibi sivri derecede nazik bir Chow Chow'du (Çav Çav). Ama buna rağmen, yine de, daldığı, ya da heyecanlı olduğu zamanlar, anasının, çoban köpeği diyalektini gizleyemediği anlar oluyordu. Sancho, Kastor'un önünden geçerken onu daha çok şoke etmek için vurgulamasına bir de hırlama kattı.

tiki tiki praf

tiki tiki praf

hırrrrr tak

tiki tiki praf

tiki tiki praf

hırrrrr tak

(...)

(Sancho ve sahibi yürümeye devam ederler. Polis köpekleri ile karşılaşırlar.)

Onlar uzaklaşınca Sancho rahat bir nefes aldı. Atatürk Bulvarı'nın en kalabalık yerinde sosyete köpeklerinin piyasaya çıktığı bu saatte, polis köpekleri ile bir hırlaşma ve sonunda hırpalanma ayrıca prestijini de çok sarsabilir. Kalbi biraz önceki heyecandan boynunda atıyor, bu yüzden Hülya'nın babasının praf'larına ayak uydurabilmek için tıknefes oluyordu. Bereket Hülya'nın babası gazetecinin önünde durdu.

Sabah yürüyüşünün ilk aşaması Göreme Sokak'tan Sıhhiye'nin köşesindeki bu gazetecinin önüne kadar uzanırdı.

Hülya'nın babası bir dergi, iki de gazete aldı. Sonra ayakkabılarını Çingene bir boyacının önüne uzattı. Fırçalar gidip gelmeye başladı. Hülya'nın babası gazetesini açmış okuyordu. O sırada karşı sokaktaki kebaççı dükkânlarını sıyrıp gelen piyaz kokulu bir rüzgâr gazeteyi uçurdu. Sancho koşup gazetenin üzerine bastı. Tam ayağını bastığı yerde Maliye Vekili'nin resmi vardı. Adam yüzünü sanki Amerikan yardımının yetersizliğinden değil de Sancho'nun, yüzüne basıp canını acıttığından ötürü ekşitmişti.

Çingene oğlan, Hülya'nın babasının ayakkabılarını kadife ile gıcırdata gıcırdata parlatıyordu. Bu iş bitince karşı kaldırıma geçip Kavaklıdere'ye doğru yürüyüşe koyuldular.

Barikan Otel'i'nin sokağının önünde tesadüfen -Sancho'nun sezisi bu tesadüfü pek yutmamıştı ya- Selmin Hanım'la onun kahverengi Danua'sı Diojen kaldırımda belirdiler. Selmin Hanım yürüyüş için, pantolonunun üzerine kalın bir dağ süveteri giymiş, ayaklarına ökçesiz spor iskarpinler geçirmişti. Birlikte yürümeye başladılar. Diojen, bütün Danua'lar gibi sakin, uysal ve aşırı derecede sabırlı bir köpekti. Sancho onunla ilk defa Selmin Hanımların verdiği bir ziyafette masanın altında tanışmıştı.

(...)

tiki tiki

tiki tiki praf

hani tak?

Selmin Hanım'la beş yüz metre beraber yürümüş olmak Hülya'ya iki yıl daha döviz sağlamaktan daha mı az sevindirici?

hani tak?

hani tak?

Diojen kadar alçakgönüllülük gösterebilen, onun kadar alçakgönüllülük gösterebildiği halde bu kadar yapmacıksız kalabilen bir başka köpek tanımıyordu.

tak'tan umudu kesince tiki tiki praf'la yetindi.

Gerekirse praf'sız bile olabilirdi ama Hülya'nın babası tiki tiki'siz kalabilir mi acaba? Hiç sanmam. Dünyanın en nankör yarattığı insanla en sadık yarattığı köpek arasındaki, dünya tarihi kadar eski bu çözülmaz sıkı fıkılık, aslında köpeğin insana değil, insanın köpeğe muhtaç oluşundan geliyor.

tiki tiki praf

Bütün mesele bu.

tiki tiki praf

Bütün mesele bu.

Peki insan bu sadakate değer mi? O bambaşka bir konu. Diojen'in Selmin Hanım'a bağlılığı sanır mısınız ki, sadakatin vaazlarda, okullarda bunca övülmesinden ötürüdür. Hahay. Güleyim bari.

tiki tiki praf

Güleyim bari.

Sadakat, biz köpeklerle moral bir tümlük sağladığı için, kendi içimizde bizi çelişmelerden koruyan bir tutamak olduğu için, dengesi hiç bozulmayan bir ruh huzuru yarattığı için.

İnsan sadece bir araç.

tiki tiki praf

İnsan sadece bir araç.

İşte hepsi bu kadar.

Oysa insanlar çoğu zaman yaptıkları gibi, işi nasıl ters yorumlarlar. Köpeklerine kendi kişiliklerinin damgasını vurduklarını sanacak kadar. Oysa bir hariciyecinin köpeği hiç de snop olmayabilir. Bir askerinkinin pekâlâ filozof olabildiği gibi. Bir profesörün köpeği kütüphanenin yolunu bilmediği için ne kadar utandığını bizzat itiraf etmişti. Köpeklerin, efendilerinden ayrı, hatta bazen onların tam zıddı bir kişiliği olamayacağını savunmak, köpekleri insan derecesine indirmek değil de ne?

Gökte siyah bulutlar kümeleniyordu. Çankaya tarafı gece gibi kararmıştı.

Rüzgâr birden çoğaldı.

Şimşek çaktı. Büyük bir gümbürtü ile gök gürledi.

Hülya'nın babası adımlarını sıklaştırmıştı.

tiki tiki tiki praf

tiki tiki tiki praf

Hızlı yürümek Sancho'nun zihnine küşayış vermişti. Bir şimşek daha çaktı. Bu havada bir ormanda olacaksın, sarı, kahverengi, kırmızı, bakır rengi, açık yeşil, nefti, kuru, kupkuru yaprakları çıtırdı çıtırdı yürüyüşe çıkacaksın. Tek başına. İhtişamlı yalnızlığın içinde her adımda daha yücelerek.

tiki tiki tiki praf

Hülya'nın babası yağmura tutulmamak için kaçıyor. Nerde biraz önceki kendine güvenli, güler yüzlü, yere sağlam basan hali.

Yağmur yağmayacak halbuki, öyle olsa kokusu Sancho'nun burnuna gelirdi. Sonra bu rüzgâr bulutları dağıtır, bu da besbelli. Ne var ki arka ayakları üzerinde ayağa kalktığından beri içgüdüsunü kaybedip akla özenen insan, bunu bile fark etmez olmuş işte. Akla tam varamamış, sezisinin köprülerini de yıkmış. Lök gibi ortada kalmış.

Tehlike yokken kasıla kasıla yürür. İki şimşek çakıp bir gök gürlemeye görsün, o zaman selameti kaçışta bulur.

Sıkıştı mı kaçır insan.

kaç babam kaç

kaç babam kaç

Pancurları sımsıkı kapayış. Hayallere, anılara sığınış. (...)

koş babam koş.

kaç babam kaç.

Bahçe kapısına ilk varan Hülya'nın babası oldu. Bahçeyi aşır merdivenleri çıktılar. Adam anahtarla kapıyı açtı.

İçerde radyo çalışıyordu. Sıcığı iyice içine sindirmiş hereke halısının üzerinde ilerlediler. Hülya'nın annesi geldiklerini duymamıştı. Telefonda biriyle gevrek gevrek konuşuyordu. Onları birden fark edince nedense çok korktu. Yine nedense telefonu hemen kapadı. Geldi kocasını öptü.

Adam her sokaktan gelişt bunu âdet edinmişlerdi. Sevgileri güya böylece perçinleşmiş oluyordu.

Sancho yere çömeldi. Sol arka bacağı ile boynunu kaşımaya başladı. Sonra Hülya'nın annesi ile babasına uzun uzun baktı. Dilinin ucuna bir şey geldi ama... Havlamadı. Sıçradı, köşedeki kanapenin üzerine çıktı. Pencereden dışarı bir göz attı. Vakit öğle olduğu halde, her yer hüznü bir akşam loşluğu içinde. Çankaya tarafında şimşeklerin bini bir para...

Sanki bir dev, bu tepelerin ardında durmadan çakmağını çakıyor ama bir türlü sigarasını yakamıyordu...

Haldun TANER, *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

asorti	: Birbirine uygun, birbirini tutar renk ve biçimde olan (giysi).	kavas	: Elçilik veya konsolosluklarda görev yapan hizmetli.
Chow Chow	: Kahverengi veya siyah tüylü, siyah dilli, Çin köpeği.	kordiplomatik	: Bir ülkede bulunan elçi ve elçilik görevlilerinin topluluğu.
çakşır	: Paça bölümü diz üstünde veya diz altında kalan bir tür erkek şalvarı.	küşayış	: Açıklık, ferahlık.
Danua	: Kulakları uzun ve düşük, bacakları kısa, bodur bir köpek cinsi.	mezür	: 1. Mezura. 2. Ölçü.
diyalekt	: Lehçe.	rölöve	: Eski bir sanat eserinin, bir yapının çizilerek veya boyanarak hazırlanan kopyası.
feldmareşal	: Alman, Avusturya, İngiliz, Rus ve İsveç askerî hiyerarşisinde en yüksek rütbe.	senkope	: Müzikte ritmin azalıyormuş hissi uyandırıp tekrar yükselmesi olayı.
istiska	: Vücudun çeşitli yerlerinde su toplaması.	snop	: Züppe.
kaniş	: Uzun, kıvrıkcık tüylü bir cins köpek.	şoson	: Kumaş veya ince deriden, çoğunlukla düz topuklu, ayağı bütünüyle saran ayakkabı.
		varyant	: Bir dil içindeki her türlü çeşitlenme.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sancho'nun Sabah Yürüyüşü 1969'da yayımlanmıştır. Hikâyede dünyaya, köpeklere ve insanlara Sancho'nun gözüyle bakılır. Eser, dönemin Ankara'sının siyasi ve sosyal ilişkilerine yönelik bir hicivdir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin gibi Millî Edebiyat Dönemi sanatçıları, roman ve hikâye yazmayı sürdürmüşlerdir. 1930-1940 yılları arasında edebiyatımızda toplumcu bir anlayışla gerçekçi ve gözleme dayalı hikâyeler öne çıkar. Bu dönem Sait Faik Abasıyanık, durum hikâyesinde başarılı eserler verir. 1940'larda yazılan hikâyelerde Birinci Dünya Savaşı sonrası Anadolu'nun durumu, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ahlak çöküntüsü gibi toplumsal konular ağırlık kazanır. 1950'li yıllarda eleştirel gerçekçilikle küçük memur, işçi, köylü, kasabalı ve varoş insanların sorunları anlatılır. Bireyi hareket noktası alan, kişilerin psikolojisini yansıtan ve anıları öyküleştirmeye dayalı hikâyeler yazılır.

1960'lı yıllarda hikâyelerde toplumsal konular olarak işçi, köylü, kasaba ve kenar semt insanların sorunları işlenmeye devam eder. 27 Mayıs ve 12 Mart darbelerini hazırlayan olaylar işlenir. Yazarlar; insanın çevresiyle uyumsuzluğu, yaşanan düzene, alışkanlıklara, geleneksel ahlak anlayışına başkaldırı gibi bireysel konuları psikolojik çözümlenmelerle eserlerine yansıtmışlardır. Varoluşçuluk akımı hikâyeleri de etkiler. Bu dönemden itibaren hikâye bağımsız bir yazı türü olduğunu kabul ettirir. Erdal Öz, Bilge Karasu, Necati Cumalı, Ferit Edgü, Yusuf Atılgan ve Selim İleri bu dönemde eser veren önemli hikâyecilerdir.

1970'li yıllarda hikâyeciliğe başlayan yazarların çoğu, bugün de eser vermeye devam etmektedirler. Bu dönemde siyasi, toplumsal, günlük konular ele alınır; bunlar karşısında halkın durumu, yaşadıkları dile getirilir. Küçük insanın yaşam kavgası, kadının toplumdaki yeri, çocuklar için yazılan hikâyeler önem kazanır. Muzaffer İzgü, Füzûzan, Tomris Uyar, Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür ve Nazlı Eray bu dönemin önemli yazarlarıdır.

1980 ve 1990'lı yıllarda birey merkezli yazılan hikâyeler ile Güneydoğu Anadolu ve Doğu insanının sorunları verilirken bunların politikaya malzeme edilişi eleştirel bir bakışla incelenir. Nazlı Eray, Nedim Gürsel, Erhan Bener, Murathan Mungan, Burhan Günel, Hulki Aktunç ve Osman Şahin dönemin önemli isimlerindedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı hikâyenin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. a) Hikâyedeki "tiki tiki praf" seslerinin anlamı nedir? Bu seslerin hikâyede tekrarlanmasının nedenini açıklayınız.
b) Bu seslerin hikâyenin temasıyla ilişkisi ne olabilir? Yorumlayınız.
3. Metindeki şahıs kadrosunu oluşturan köpekler aracılığıyla hangi insan tipleri temsil edilmiştir? Açıklayınız.
4. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı hikâye, 1969 yılında yayımlanmıştır. Metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan sosyal ve kültürel unsurları belirleyiniz.

5. Hikâyedeki zaman ve mekânları belirleyiniz. Ankara'nın mekân olarak seçilmesinin metne katkılarını açıklayınız.

Zaman
Mekân

6. Hikâyede anlatıcı kimdir? Anlatıcının metindeki işlevi nedir? Açıklayınız.

7.

KARGA İLE TILKI

Bir dala konmuştu karga cenapları;

Ağzında bir parça peynir vardı.

Sayın tilki kokuyu almış olmalı,

Ona nağme yapmaya başladı:

“-Ooo! Karga cenapları merhaba!

Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsiniz!

Gözüm kör olsun yalanım varsa.

Tüyleriniz gibiyse sesiniz,

Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın.”

Keyfinden aklı başından gitti bay karganın.

Göstermek için güzel sesini

Açınca ağzını düşürdü nevalesini.

Tilki kapıp onu dedi ki: “Efendiciğim,

Size küçük bir ders vereceğim:

Her dalkavuk bir alığın sırtından geçinir,

Bu derse de fazla olmasa gerek bir peynir.”

Karga şaşkın mahcup, biraz da geç ama,

Yemin etti gayrı faka basmayacağına”

La Fontaine'in (La Fonten) Masalları

çev.: Orhan Veli KANIK

Yukarıda verilen fabl örneğiyle *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı hikâyeyi anlatım yönünden karşılaştırınız, iki metnin benzer yönlerini belirleyiniz.

8. Yazar, metinde güldürü (mizah) unsurlarını hangi yollarla sağlamıştır? Açıklayınız.

9. *Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.*

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı... Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisini kırmızı olsaydı... Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çukolata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan:

– Hişt, dedi.

Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu posunu almamış taze devedikenleriyle karabaşlar erik lezzetinde bana baktılar. Dişlerim kamaştı. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir iki kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken:

– Hişt hişt, dedi.

Dönüp bakmak istedim. Belki de çok istediğim için dönüp bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş, hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki, hişt hişt diyen.

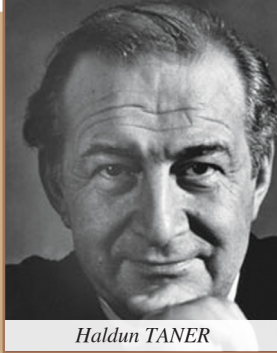
– Hişt, hişt, dedi yine.

(...)

Sait Faik ABASIYANIK, *Hişt Hişt*

Sait Faik Abasıyanık'ın *Hişt Hişt* adlı hikâyesinden verilen bölüm ile *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* hikâyesini tür ve anlatım yönlerinden karşılaştırınız.

10. Hikâyede alçak gönüllülük ve sadakat değerleri üzerine neler söylenmiştir? Sizce bu değerlerin ruh huzurumuzu sağlamaktaki rolleri nelerdir?
11. Metinde geçen “feldmareşal, rölöve, senkope, kordiplomatik, varyant, asorti, şoson, diyalekt, snop, küşayış, orji” kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.
12. Haldun Taner'in biyografisini okuyunuz. Metni yazar-eser ilişkisine göre inceleyiniz.

Haldun TANER

Yazarın Biyografisi

Haldun TANER (1915-1986)

İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray Lisesinden mezun olmuştur. Devlet tarafından Almanya'ya gönderilmiş, döndüğünde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Filolojisi Bölümünü bitirmiştir. İki yıl Viyana'da Tiyatro Akademisinde öğrenim görmüş, Viyana'daki bazı tiyatrolarda rejisi asistanı olarak çalışmıştır. 1957'de tekrar Türkiye'ye dönmüş, Gazetecilik Enstitüsündeki derslerine devam etmiştir.

Hikâyelerinde bireyin toplumdaki yaşam biçimleri üzerinde durmuş, bunların aksayan yanlarını mizah unsurlarını kullanarak anlatmıştır. Eski ve yeni yaşam biçimi arasında kalmış insanların, sonradan görme zenginlerin yaşamlarını ele almıştır. Toplumun değişik kesimlerinden seçtiği kişilerin tutarsızlıklarını, çelişkilerini, ikiye bölümlüklerini sergilemiştir.

Tiyatrodaki ilk eserlerinde dramatik türün başarılı örneklerini vermiş, ardından epik tiyatro denemelerine girişmiştir. *Keşanlı Ali Destanı* adlı oyunu Türk Tiyatrosu'ndaki ilk epik tiyatro örneğidir. Daha sonraki dönemlerde konularını güncel olaylardan alan siyasal-sosyal taşlamaların ağır bastığı oyunlar yazmıştır.

Eserleri

Yaşasın Demokrasi, Tuş, Şişhane'ye Yağmur Yağlıyordu, On İkiye Bir Var, Konçinalar, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Kızıl Saçlı Amazon, Yalıda Sabah (hikâye); Günün Adamı, Dışardakiler, Ve Değirmen Dönerdi, Fazilet Eczanesi, Lütfen Dokunmayın, Huzur Çıkmazı, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, Zilli Zarife, Vatan Kurtaran Şaban, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Astronot Niyazi, Ha Bu Diyar (tiyatro); Deveküşüne Mektuplar, Hak Dostum Diye Başlayalım Söze, Yaz Boz Tahtası, Çok Güzelsin Gitme Dur, Berlin Mektupları, Koyma Akıl Oyma Akıl, Önce İnsan (fıkra); Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (anı); Düşsem Yollara Yollara (gezi yazısı)

Hazırlık Çalışmaları

1. Kültürel ve sosyal değişimler, bir toplumun aile yapısını nasıl değiştirir? Bu değişimlerin olumlu yönde olması için neler yapabiliriz? Arkadaşlarınızla tartışınız.
2. *Çözülme* hikâyesinin yazıldığı yılların (1970'ler) siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerini ailenizden ve genel ağdan yaptığınız araştırmalarla öğreniniz.

2. METİN

ÇÖZÜLME

Şimdi sâkinim, öyle olmam gerek, biraz daha durulmalıyım, çünkü ben bir şey yapmadım, buna iyice inanmalıyım, iyice inanmalıyım, (...) en son benim elimde değildi, arabacı vurulduğunda da kimse beni orada görmedi, daha sâkin, daha sâkin, daha sâkin.. ilkin kendimi inandırmalıyım.

Güneş pencerenin kirli, tozlu camlarından, sabahın ilk ışıklarını yayıyordu boş odaya. Daha yarım mızrak boyu bile yükselmemişti. Odada mat, can sıkıcı, kuru bir aydınlık peydahlanmıştı. Genç adam, Kerim, yorganını sırtına vurmuş, yerden yapma yatağının içinde bağdaş kurmuş, avuçları çenesine, dirsekleri dizlerine dayalı, taş bir heykel sessizliğinde düşünüyordu. Daha gün doğmadan yatağından doğrulmuş, biçimini hiç bozmadan hep o durumda kalmıştı. Arada bir anası odaya girip çıkıyor, odanın kapıya yakın köşesindeki gazocağına bir iki pompa vuruyor, üstündeki tarhana çorbasını pişirmeye uğraşıyordu. Otuzbeş yaşlarındaki meczup kızkardeşi, pencerenin karşısındaki duvarın dibine oturmuş, boş, anlamsız gözlerle olup bitenleri ve olmayanları izliyordu, gözünü boyuna bir o yana, bir bu yana oynatarak. Durgun, küskün bir hava esiyordu odada. Yarım, belki bir saattir uyanık oldukları halde, kimse bir ötekine bir tek laf etmemişti. Uğursuz bir şey bekleniyor gibiydi. Sükûn, sanki, içlerinde bir dinamit örüyordu. Meczup kız Keriman, şimdi, duvarın oyuğundan çıkardığı üstü bezlerle sarılı bir çöpü tahatların üzerinde gezindiriyor, ağzı bilinçsizce açık, “ağğğ, uğğğ” diye sesler boşaltıyordu Kerim’in sessizlik halkasına ve gaz ocağının harlı tısıltısına. *Daha sâkin, daha sâkin... anam bana inanmıyor, ilkin kendimi inandırmalıyım. Acaba polis eve uğradı mı? Soramazsın ki. Vay domuz başım. Anası içeri girdi yeniden. Vay belâlî başım.* Düşüncesi kesildi. O anda da, hiç beklemediği soruyu sordu anasına:

— Kahve var mı evde?

Anası, tencerenin kapağını kaldırırken:

— Zıkkım iç, diye mırıldandı, var bir pişirimlik.

Anasının karşılığına şaşırmadı. Bir haberleşme kurabildiğine, bilmeden sevindi bile.

Ayakyolundan döndüğünde, anası, kahvesini yatağının baş ucuna koymuştu Bu sefer, yorganını sırtlamadan, doncak, bağdaş kurdu yatağına. Fincanı avucuyla kavrayarak ağır, dalgın höpürdetti kahvesini. *Ne diyordum? Ha.. polis. Bıçağın bana ait olduğunu kimse bilmiyor... Yani şimdilik.. Anam şüpheleniyor, gözünden bir şey kaçmıyor, ama beni ele vermez. Zaten ben ne yaptım? Ben mi yaptım?* Bacısı, biçimsiz açılmış ağızyla gülümsüyordu. Elindeki çöpü, tahtaya sertçe vurmaya başladı. Kerim, isteksiz, bakışlarını o yana çevirdi. Bacısının, çirkin denebilecek gülümsemesini görünce, dalgın düşüncelerinden kurtulur gibi oldu. Kendini, yerini

belirledi adeta. Birden, açık, parlak bir gözle baktı bacısına:

— Eyi misin? diye seslendi.

Gıdıklanmış gibi güldü Keriman. Omuzlarını oynattı. Kardeşinden bir iltifat aldığını anlamıştı. Keyfinden, bebek ağlaması gibi sesler çıkardı ağız boşluğundan.

— Baba nasıl? diye sordu Kerim.

Keriman kıkırdadı. Elindeki çöpü kardeşinin üstüne fırlattı. Bu sıra, anası gazocağını pompalarken başını omzundan çevirdi, Kerim'e baktı. Yüzünde, hiç de sevecen bir anlatım yoktu, görünürde.

— Baban mı? diye sordu hınçla. Yeni mi aklına düştü?

Kerim, aldığı çöpü, emekleyerek kendisine doğru gelen bacısının önüne attı.

— Yok, diye karşılık verdi anasına, hep aklımda ama, sana bir şey sorulmuyor ki. Surat ediyorsun.

— Ederim elbet. Seni doğuracağıma taş doğuraydım.

— Nedir bu hâl ana, sabahın köründe?

— Sen daha iyi biliyorsun. Duymadım belleme. Babana gelince, ayağını çoktan çukura sokmuş o.

— Hiç umut yok muymuş?

Anası cevap vermedi.

Güneş oldukça yükselmiş, odayı iyice ışığa boğmuştu. Pencerelelerin perdesi olmadığından, ışıklar, bütün bolluğuyla dolduruyordu odayı. Nereden çıktığı anlaşılmayan sinekler, vızıldamaya başlamıştı ışık çizgilerinin içinde.

Kerim, yatağın içinde, belini doğrultmuş oturuyordu bu kez. Bileklerini, dizlerinin üstünden sarkıtmıştı. Anasıyla, bu sabah, istediği konuşma ortamını kuramayacağını anlamıştı. *Bir kez inandırabilsem onu. Benim bir şey yapmadığımı, elimi kana bulamadığımı. Bütün inancı sarsılmış bana karşı. Babamı görmeliyim. Böyle bir günde. Bu üçüncü gün, belki dördüncü gün ki, görmedim. Eve gelmedim. Allah kahretsin, bir anda her şey mahvolabilir. İlkın Ragıp'ı görmeliyim. Hayır, daha önce babamı, Ragıp'ı sorguya çekmişlerdir bile belki. Ona gitmek tehlikeli olabilir. Polisler Şadi'nin ardından koşuyorlardı, yakalamışlardır onu, mutlaka yakalamışlardır. Bir haber, bir haber, ama kimden?* Yekindi birden. Yastığın üst yanından çekti pantolonunu ve hızla geçirdi bacaklarına. Anası, çorba tenceresini indirmişti ocaktan. Kerim'in dışarı çıkmaya hazırlandığını görünce:

— Baban kendinde değil, dedi değiştirmedığı bir ses tonuyla.

— Hele bir bakayım, dedi Kerim.

Babası, yan odada yatıyordu.

Usluca itti babasının yattığı odanın kapısını. Babası, ortalık yerde, yer yatağında, üstünde bir mitil, bütün bedeni bu mitilin altında derin derin soluklanarak yatıyordu. Hırıltıyla soluk alıp veriyordu. Yüzü, tanınmayacak değin sararmış, avurtları çökmüş, elmacık kemikleriye dışarı doğru fırlamıştı. Kapının ne açıldığını, ne de, ardından kapandığını duyacak halde değildi. Bir süre, kapadığı kapının orda, ayakta, durup baktı babasının yüzüne. Bu denli değişme, birden korkuttu Kerim'i. İnsan, demek bu kadar değişebilir, bu kadar ufalabilirmiş! *Bu, benim babam, bana dayak atan, göz açtırmayan. Öcünü alayım diye kapılara tarihler kazıyordum. Varıp baş ucuna çömeldi babasının.*

— Baba

Cevap yok.

Omzundan sarsmak istedi, ama sadece, dokunmakla yetindi. Babası hiç kimıldamadı. Açık, somut bir ölümüne terk edilmişti. Bir süre, sessizce baktı bu ölümü bekleyen yüze. İçi, tuhaf bir kaygıyla doldu. *Ben ne yaptım? Ah, deli, çılgın kafa. Ne yaptım?* Ne düşündüğünü bilmiyordu. Sebepsiz bir pişmanlık duygusu, bir acıma hissi doldurmuştu içini.

— Baba.

Aynı düzenli hareketsizlik sürdü babasının yüzünde. O yüzdeki derin oyuklara bakıyordu Kerim. *Bana kö-tülük eden adam. (...) Beni, bizi, evini terk edip kaçardı. Nereye gittiğini kimse bilmezdi. Hep, öyle terk edilmiş büyüdük, usul usul biz de evden kaçmaya alışarak, ne halt etmeye gittiğimizi bilmeyerek. Kanımız aynı. Para vermezdi bana, vermek istemezdi. Herkesler simit alıp yerken okulda, ben onlara bakardım, acıkmamışsam bile acıkarak. Bir gece para aldım cebinden. Ertesi gün, okulun ardındaki meydanda, öteki çocuklarla kılıç çektik, üttüm. Sonra okuldan kaytarmalar.. sonunda kovdular. Bu babamın yüzünden.. sonra bir baltaya sap olamadım ne ettimse. Hazır paraya alıştım.. hazır para harcamaya. Bir baltaya sap olmadan da karın doyurmanın müm-kün olduğunu, bunun gerçekten mümkün olduğunu öğrendim. Kimi şeyleri öğrenmek uzun sürmüyor. İnsan, kimsenin yardımına muhtaç olmadan kendiliğinden öğreniyor içinde bulunduğu şartlarda nasıl yaşanulacağını. Anlaşılmaz bir düzen, bir mekanizma adeta, aynı cins adamları bir araya getiriyor. Sonra, ortak, doğal, beleş yaşama başlıyor. Alışyorsun buna. Sınır tanımaz bir kaygısızlık duygusu, ev gibi, aile gibi, kardeş gibi bir şey-lerin hiç yokmuş gibiliği. Bunları öğrendiğimde çocuktum daha. Evden kaçırıyordum sık sık.*

Elbet başım sıkışıyordu bir gün ve o gün eve dönünce, (...). Ev dışında yaşamaya alıştığımdayan mıdır, (...), gene kaçırıyordum. Hep bu babamdı. Kendi açısından, iyilik ediyorum sanıyordu bana. Oysa ben, çoktandır, onun kendi yolunu izlemeye başlamıştım bile. Bunu fark edememişti. (...). Onun bu yenik, düşkün durumu, sevgi değilse bile, alışılmadık bir acıma duygusu uyandırıyordu içimde. Şimdi yalnızca acıyorum ona, kötü bir duy-guyla acıyorum, tıpkı bir kedi ölüsüne acır gibi.

Dalgın, yüzüne bakarken, bir de, aslında ne söyleyeceğini bilmemenin şaşkınlığıyla:

— Baba, diye seslendi Kerim son bir kez.

Arkasından, oda kapısının aralandığını duydu. Başını çevirmeden dinledi.

— Adamı rahat bırak.

Kerim, o alıştığı biçimiyle döşegine bağdaş kurup oturdu yeniden. (...). İki kaşının arasındaki diklemesine çizgi, yukarı doğru derinlemesine uzanıyordu. (...), anasının yüzüne bakmadan:

— Gece ben yokken kimse geldi mi bize? Diye sordu anasına.

Anası, duvardan bulaşık bezini alırken:

— Polis falan mı soruyorsun? dedi.

— Beni arayan oldu mu, diye soruyordum, dedi Kerim.

— Polis aramadı, ama gelip haber verdiler. Arabacının vurulmasına senin adın da karışmış.

— Adı karışmak başka, işin içinde olmak başka, dedi Kerim.

— Doğru söyle, dedi anası, dahlin var mı bu işte?

— İlgim yok benim. Yalnız soran olursa, o gece evde olduğumu söylersin.

— O gece evde olmadığımı herkes biliyor senin.

— Gece yarısından önce evde olduğumu söylersin.

— Bu kurtarır mı seni?

— Hiç bir şey kurtaracak değil beni. İlgim olmayan bir işle yok yere başımın belaya girmesini istemiyorum, hepsi bu.

Keriman, emekleyerek Kerim'in yanına kadar gelmişti. Elindeki çöple Kerim'in dizine yapıştırdı bir kez, kıkırdadı. Kerim, çöpü onun elinden alıp uzağa fırlattı, Keriman çöpün ardından oraya yöneldi. Anası, küllü bezle bulaşıkları yıkarken söyleniyordu kendi kendine:

— Ocağımızı başımıza yıktın, bedenin devrilsin senin, emi!..

Sonunda bulaşıkları yıkayıp bitirdi, soğumuş çorba sahanını alıp odadan çıktı.

(...) Avluya bakan pencereden bir kaysı dalının uçları görünüyordu. Kerim dalgın, düşünüyordu.

Önce iyi başlamıştı her şey. (...) Sonra bu arabacı geldi. Kendisini daha önce halin oralarda bir kaç kez görmüştüm. Bizim buralara geleceğini aklımdan geçirmezdim. Seferin evine ilk gidişimdi bu. Uzun, tahta bir ev. Şehrin dışında oluşu da iyi. Güvenceli bir yer. Etrafı bahçeyle çevrili. Bu bahçeye girmek için, derince bir hendeğin üstünden aşan tahta bir köprüden geçmek gerekiyor. Seferin evini, Ragıp keşfetmiş, hemen o gün gelip bize haber vermiş, akşamına da, biz oraya damlamıştık. Arabacı gelinceye değin her şey yolunda gidiyordu. Sonra, arabacı da oyunumuza dahil oldu. Üç beş elde, hepimizi soyup soğana çevirdi. Şadi, en son, şövalye yüzüğünü ortaya koydu, arabacı onu da, aldı. Ortaya koyacak başka bir şeyimiz kalmayınca, arabacı savuşup gitti. Ardından, az sonra da, biz çıktık. Ortalık zifiri karanlıktı. Ay falan yoktu. Yemiş ağaçları sık bir kemerle kaplamıştı hendeğin kıyılarını. Ragıp, Şadi, ben, üçümüz yolumuzu kestirmeye çalışarak arka arkaya yürüyorduk. Karşı tepelerden, uzaktan gelen ışıklar patikamın kimi yerlerini soluk soluk aydınlatıyordu. Aşağıdaki dereden gür bir lâğım suyu akıyor, ortalık ekşi ekşi kokuyordu. Patika da ıslaktı. Taşların arasından sular sızıyordu. Evler çok seyrek. Hemen iki üç bahçe arasında, bazen daha uzun aralıklarla ancak bir ev yer alabiliyordu. Evlerden ışık gelmiyordu. Böyle, ihtiyatla, acemice yürüyerek hendeği geçip karşı kıyıya vardık. Oradan, dağılacaktık. Tam o sıra, Şadi sokağın öbür ucunda arabacıyı görmüş, bize de işaret etti. Aklımızda bir şey yoktu. Arabacı, orada, bir şeyle oyalanıyordu. Az daha yaklaşınca, arabasını bağladığı karanlık yerden çıkarmaya uğraştığını gördük. O da bizi görmüştü. Görür görmez de hemen elini çabuklaştırdı ve arabasını hızla çekerek üstüne atladı ve yolun, yürüdüğümüz yönüne doğru atını kamçulamaya başladı. O anda Şadi, nasıl oldu anlayamadım “Davran ulan” diye haykırarak arabacının ardından seğirtti. Aramızda ancak otuz kırk adımlık bir mesafe vardı. Araba daha hızını alamamıştı. Şadi, bütün gücüyle koştu ve atı yularından yakaladı. Ragıp’la ben de o sıra yetişmiştik. Şadi, sol eli atın yularında, arabacıya “Paraları..” diye bağırdı. Arabacı “Siz kaybettiniz, çekil önümden” diye öfkeleni. Şadi üsteledi. Bunun üzerine arabacı bir kamçıyla Şadi’den savuşup kurtulmak istedi. Kamçı, Şadi’nin suratına çarptı. Şadi, kamçının acısıyla bir sıçrayışta arabanın üstüne çıktı. (...) Arabacıya vurmak aklımdan geçmiyordu. Bıçak, ortamın gereği olarak elimde duruyordu sanki. Şadi, arabacıyı dirseklerinden kavrayarak bütün bedenini sarmış, sarsıyordu. Arabacı da, boşta kalan eliyle, kamçısının sapını Şadi’nin beline dürtüyordu. Ragıp, birden, kamçının önünde sallanan meşinini çekip kamçıyı arabacının elinden kurtardı. Şadi, “Sökül (.), öldürürüm” diye soluyordu. Elimdeki bıçağı gördü. Ve kaptı. Arabacının sırtına dayadı. Arada bir küfrediyor, en çok, “Sökül (...)” diye bağıırıyordu dil alışkanlığıyla. Arabacı, daha bıçağın farkında değildi. Birden “Ulan hergeleler” diye bir sayha kopardı ve Şadi’nin kollarından kurtuldu. Şadi, ikinci kez arabacının beline saldırdı. Arabacı, dirseklerini Şadi’nin omuzu hizasına kaldırmış, oradan vuruyordu. (...). Arabacı, birden “Amman, anam, yandım” diye haykırdı ve arabanın içine yığıldı. Ben de arabanın üstündeydim. Arabacının yıkıldığını görünce, yere atladım. Şadi, çabuk bir hareketle arabacının ceplerini karıştırdı, bulabildiği paraları alıp kendi cebine koydu. (...) Şadi, yere atladı “Haydin, tez..” diye fısıldadı adeta. Olanları daha aklıma yerleştirememiş, tereddütle dururken, Şadi, “Tez (...), haydin” diye acele ediyor, fakat kendisi de şaşırmış, yerinden kımıldayamıyordu. Birden, “Bıçak.” diye seslendim. Şadi gördü. S(...). Arabacı ihladı, titredi ve birden gevşedi. Şadi, elindeki bıçağı hendekten aşağı doğru attı ve o anda, üçümüz birden şehre doğru koşmaya başladık. Sokakların birleştiği bir kavşağa gelince Şadi “ayrılalım” düşüncesinde bulundu. O zaman üçümüz, üç ayrı yoldan daldık. Şehrin bu kesimlerini, bütün çıkar ve çıkmaz sokaklarıyla gayet iyi biliyordum. Daha sokağı ortalamamıştım ki, gerilerden bekçi düdüklelerinin sesini işittim. Acele ederek, terleyerek bütün ara sokakları, kaçak sokakları vurup evi buldum. Şimdi birbirimizden haberimiz yok. Daha doğrusu benim onlardan haberim yok. Yakalandılar mı, bilmiyorum. Ama sâkin olmalıyım, daha sâkin, daha sâkin., daha sâkin.

Rasim ÖZDENÖREN, Çözülme

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dahli olmak : Bir işe karışmış olmak, bir işte parmağı olmak.	yekinmek : Davranmak, olduğu yerden fırlamak, ayağa kalkmak, kalkmak için hareket etmek, kıılmak.
meczip : Aklını yitirmiş kimse, deli.	
sayha : Bağrı, çılgılık.	

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Modern Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden olan Rasim Özdenören, *Çözülme*'de kültürel-sosyal değişimin bireyde ve ailede meydana getirdiği çelişkileri, bozulmaları inceler. Batılılaşmanın ailedeki çözülmeye neden olan etkilerini usta bir dille ve şairane bir anlatımla aktarır. Okuyucuya toplumu ve aile yapımızı oluşturan değerlerin, insani ilişkilerde azalmasının çözülmeye neden olduğunu gösterir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdakilerden hangisi *Çözülme* hikâyesinin temasını oluşturmuştur? İşaretleyiniz.

Yalnızlık

Halkın ve Anadolu insanının yaşam tarzı

Millî değerlerimizin yitirilişi, yabancılaşma

Halk ve aydın çatışması

Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele

- Hikâyenin adıyla teması arasında nasıl bir ilgi kurulmuştur? Açıklayınız.
- Hikâyedeki kişiler kimlerdir, özellikleri nelerdir?
- Okuduğunuz hikâyede olayların geçtiği zaman ve mekânı belirleyiniz. Mekân ve zaman ile hikâyedeki kişilerin ruh hâlleri arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Yorumlayınız.
- Hikâyede bazı nesnelere sembolik bir mana taşıyor olabilir mi? Kerim'in yaz günü altından çıkmadığı yorganın, Kerim'in elinden hikâye boyunca düşürmediği çöpün hikâyedeki işlevleri, manaları nedir?
- Hikâyede Kerim'in ailesiyle, çevresiyle, toplumla ve kendisiyle yaşadığı çatışmaları belirleyiniz. Tüm bu çatışmaları birbirine bağlayan ana çatışma nedir? Açıklayınız.
- Kerim'in yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
- Hikâyedeki olay ve tasvirler kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını belirleyiniz.
- Metinde yazara özgü dil ve anlatım (deyimler, kelime kadrosu, cümle yapıları, anlatım teknikleri gibi) özelliklerini belirleyiniz.
- Hikâyede çocuk terbiyesine dair nasıl bir fikir veriliyor? Sizce bir çocuk, ebeveynlerinden gördüğü terbiyeden farklı davranabilir mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

11. Aşağıda verilen metinlerde hangi anlatım biçimi ve tekniklerinin kullanıldığını yazınız.

Metin	Anlatım Biçimi ve Teknikleri
“Şimdi sâkinim, öyle olmam gerek, biraz daha durulmalıyım, çünkü ben bir şey yapmadım, buna iyice inanmalıyım, iyice inanmalıyım, bıçak en son benim elimde değildi, arabacı vurulduğunda da kimse beni orada görmedi, daha sâkin, daha sâkin, daha sâkin ... ilkin kendimi inandırmalıyım.”	
Güneş oldukça yükselmiş, odayı iyice ışığa boğmuştu. Pencerelelerin perdesi olmadığından, ışıklar, bütün bolluğuyla dolduruyorlardı odayı.	
Bu denli değişme, birden korkuttu Kerim'i. İnsan, demek bu kadar değişebilir, bu kadar ufalabilirmiş!	
– Nedir bu hal ana, sabahın köründe? – Sen daha iyi biliyorsun. Duymadım belleme. Babana gelince, ayağını çoktan çukura sokmuş o. – Hiç umut yok muymuş?	
Ana, şimdi, sofrayı toplamaya başlamıştı. Keriman, cebinden, paçavralara sarılı çöpünü çıkardı, elinde kıvrıp oynamaya başladı.	

12. Hikâyede iç konuşmalar önemli bir yer tutuyor. Bu anlatım tekniğinin metindeki işlevi nedir?

13. Metin, hikâye türlerinden hangisine daha yakındır? Açıklayınız.

14. “Sezai Karakoç’un *Köpük* şiirinde dile getirdiği ‘Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun’ söyleyişiyle *Çözülme* hikâyesinde anlatılanlar benzeşmektedir. Özdenören’in öyküsünden hareketle ‘Bir toplumu al, onu çöz çöz aile olsun.’ demek mümkündür.”

Yukarıdaki tespite katılıyor musunuz? Ailedeki çözülme, toplumu ne şekilde etkiler? Açıklayınız.

Rasim ÖZDENÖREN

Yazarın Biyografisi

Rasim ÖZDENÖREN (1940- ...)

Hikâye ve deneme yazarı. 1940'ta Kahramanmaraş'ta doğmuş, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünü bitirmiştir. Devlet Planlama Teşkilatında uzman olarak çalışmıştır. 1975 yılında Kültür Bakanlığı Bakanlık Müşavirliği görevine gelmiş, aynı bakanlıkta bir yıl da müfettişlik yapmıştır. 1978'de istifa ederek ayrıldığı devlet memurluğuna bir süre sonra tekrar dönmüştür. *Çok Sesli Bir Ölüm* ve *Çözülme* adlı hikâyeleri ayrıca TV filmi yapılmış, bunlardan *Çok Sesli Bir Ölüm*, Uluslararası 1977 Altın Prag TV Filmleri Festivali'nde Jüri Özel Ödülü almıştır.

Eserleri

Çarpılmışlar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Hastalar ve Işıklar, Denize Açılan Kapı, Toz, Ansızın Yola Çıkmak (hikâye); Gül Yetiştiren Adam (roman); Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti, Ruhun Malzemeleri, Ben ve Hayat ve Ölüm, Yeniden İnanmak, Aşkın Dialektiği, Eşikte Duran İnsan, Yazı, İmge ve Gerçeklik, Hışırta, İki Dünya, Kafa Karıştıran Kelimeler, Müslümanca Yaşamak, Yaşadığımız Günler (deneme)

Hazırlık Çalışmaları

1. Modernizm kelimesinin sizde uyandırdığı çağrışımları sözlü olarak ifade ediniz.
2. Sokaklarda yaşayan yalnız, kimsesiz insanlara karşı diğer insanların tutumları nasıldır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

3. METİN**BEYAZ MANTOLU ADAM**

Kalabalık bir topluluk içindeydi. Başarısızdı. Parası yoktu. Dileniyordu. Caminin önündeydi. Büyük bir camiydi bu. Minareleri, kubbeleri, kemerleri ve parmaklıklı pencereleri filân hepsi tamamı. Özellikle avlusu: dilenenler için en önemli yer. Bir kenarda duruyordu. Hiçbir hüner göstermediği için ya da acındırıcı bir garipliği olmadığı için ya da kendisini çevreden ayırıp başarısızlığına üzülecek kadar düşünmediği için dilenirken de başarısızdı. Küçük kaplar içinde mısır satmadığı için, çocuklarla ve kuşlarla birlikte, başkaları adına sevap işleyemezdi; ayrıca, ne kırmızı cüppeli bir müneccime benzeyen ihtiyar gibi tekerlekli ve meşin duvarlı ve öğle tatilinde ön duvarı bir kepenk olup sahibini kapatıveren kulübede yaşıyordu, ne de şişman kötürüm gibi nazar boncuklarını ve tespihlerini ve çakmak taşlarını artık satamadığı anda gaz pedalına basıp motosikletli tezgâhıyla oradan hemen uzaklaşabilirdi. Sermayesi ve görünür bir sakatlığı yoktu. Belki, yoldan geçen birini durdurup, hastaneden yeni çıktığını ve hemşerisi inşaat çavuşuna gidecek parası olmadığını söyleyerek köylü taklidi yapabiliyordu; fakat, konuşmadığı için, bu bakımdan da başarı kazanması oldukça güçlü. Caminin duvarına yaslanmaktan başka ilgi çekici bir eylemde bulunmuyordu. Hatta henüz avcunu açma teşebbüsüne bile geçmemişti. Bununla birlikte, güvercinlerin ve mısır kaplarının ve caminin eğimli bir duvar çıkıntısına dizilen (...) dinsel kitapların ve halkı bazı toplumsal kötülöklere karşı uyarıcı ve ağaç gövdelerine sarılan gazetelerin ve makbuz mukabili iyilik işleriyle uğraşanların yoğunlaştığı sırada, onu sakat sanan başörtülü ve çarşafly kuru bir kadın, bu gönülsüz dilencinin avcunu çevirerek içine biraz para koydu. Belki de o sırada oldukça yüksekte duran güneş yüzünden gözlerini kırıştırdığı için paraya bakmadı; belki de gözü, caminin iç avlusunda oynayan çocuklara takıldığı için avcunu kapamayı unuttu. Bütün bunlar, günün ilk hayırseveri biraz uzaklaştıktan sonra olmuştu. Kadın onun yüzüne bakarken, bilerek ya da bilmeyerek hiç oymatmamıştı gözbebeklerini. Bu yüzden ilk müşterisi onu kör sanmıştı. Avcuna düşen başka bir paranın sesiyle kendine gelir gibi oldu: Kendisi gibi elbisesi yırtık, sakalı uzamış bir adam gördü başını kaldırıncaya. Sonra, eski bir halıdan yapılmış torbasını sinirli hareketlerle karıştırarak bozuk para çantasını arayan genç kız çıktı karşısına; büyük bir para elini ağırlaştırdı, öteki bütün paraları kapadı.

Kucağındaki kundak çocuğuyla karanlık bir kadın çömeldi yanına. Bir süre, iki leke gibi, duvara dayalı durdular. Sonra, açık leke avlunun ortasına doğru yürüdü. Kırmızı cüppeli ihtiyarın kulübesinden bir baston uzandı bacalarına; neredeyse düşecekti. “Beni gölgeye götür delikanlı,” diye söylendi ihtiyar, aksi bir sesle. Kulübesi, tekerleklerin doğrultusunda itilince, “Oraya değil,” diye tepindi kırmızılı müneccim ve dışarı çıktı; istediği yöne çevirdiler tekerlekleri.

İhtiyar, kulübesinin açık yanını hırsla örttü; başka bir duvarından küçük bir pencere açtı. Oradan öfkeyle baktı avluya.

Gölgede bıraktı ihtiyarı; gitti duvara yaslandı ve paralarını seyretti.

“Sağlam adamsın; utanmıyor musun dilenmeye?” Şişman bir adam duruyordu yanibaşında: “Bir iş verilse çalışmazsın.” Şişmanın yerde duran bavuluna baktı, iki eliyle tutup kaldırmaya çalıştı yükü; başaramadı. Sonra bir hamal gördü uzakta, becerikli. Onun gibi yaptı: Çömelerek sırtını bavula dayadı, sapı kavradı; olmadı. Şişman adamın da yardımıyla yüklendi sonunda.

Yolda, “İki buçuk liradan fazla vermem,” dedi ince sesiyle şişman. Yanyana yürüdüler. Rıhtıma yaklaşınca sırtındaki yüklerle birlikte yere çöktü. Bavul sahibi durdu ve bir süre kararsız kaldı; sonra uzattı parayı. Galiba ona biraz acınmıştı. Vapura da girebilirdi ayrı bir ücretle; fakat, hamallar örgütünün duvarını yaramadı. Sonra, vapur iskelesinin duvarında dilendi biraz. Yeniden yük taşıma ihtimali belirince caddeye doğru itildi. Biraz hırpalanmıştı, hafifçe sallanıyordu olduğu yerde. Onu, günün bu saatinde sarhoş olmakla suçlayanlar çıktı; gene de oldukça iyi iş yaptı. Sonra gene bavul, sandık filân (rıhtıma kadar). Onu sağlam sayanlarla sakat sananlar arasında gitti geldi. Belki daha çalışacaktı. Fakat, iyi giyimli bir bay, ona para vermek için tam elini cebine soktuğu sırada, yanlarından geçen bir kadının kucağındaki çocuk bu kılıksız adama bakarak ağlamaya başlayınca parayı beklemeden yürüdü; hemen karşı kaldırıma geçti.

Cami avlusuna gelince bir kemerin altına girdi, loş ve serin duvarın dibinde parasını saydı; sonra karşı duvardaki simitçiye bütünletti, biraz da bozuk para kaldı. Yürüdü, kalabalık bir sokağa çıktı; insanların arasına karıştı yeniden. Yorgun ve terli iki hamalın ortasında duran oymalı, yaldızlı büyük bir boy aynasında kendini seyretti: Ceketini yoktu, gömleği parça parçaydı. İstemeyerek iki serserinin kavgasına karıştığı, onlara aracılık ettiği bir sırada yırtılmış olan gömleğinin parçalarını üstüste getirdi aynaya bakarak; pantolonunu tutan ipi çözdü, daha sıkı bir düğüm attı. Sonra aynayı götürdüler; yırtık pantolonunu ve çorapsız ayaklarına geçirmiş olduğu lastikleri seyredemedi. Yavaş yavaş yürüdü; dar ve kalabalık sokaklardan, dar ve kalabalık sokaklara geçti. Yürüyen insanların gürültüsüne sokak satıcılarının sesleri katıldı. Sonra satıcılar, belirli ve sabit yerler almaya başladılar kaldırımlarda: Önce kısa ayaklı tezgâhlar görüldü; tezgâhlar yükseldi, sırkalar ve tentelerle donandı. Güneş ve binaların üst katları kayboldu; sıcak azaldı ve sokakların üzerinde yürüyecek yer kalmadı. Nereye asıldıkları belli olmayan elbiselerin ve kumaşların arasına sıkıştı; durmak zorunda kaldı. Rüzgârın ya da gelip geçenlerin salladığı beyaz bir manto süründü yüzüne. Uzun ve aydınlık bir manto. Kloş etekli, kocaman düğmeli bir hayalet; geniş yakalı, serin.

Hafif bir rüzgâr çıktı; iriyarı, esmer ve görünüşü taşralı satıcının elbiselerini belli belirsiz dalgalandırdı. Yalnız beyaz manto

kımıldamadı; ağır bir kumaştan yapılmış olmalıydı. Bir süre durdular mantoyla karşılıklı. Onu seyreden satıcı, sessizliği bozdu sonunda: “Ne o? Satın mı alacaksın?” Karşılık vermedi. Gülümseyerek yere tükürdü satıcı; yüzünde yarı kurnaz, yarı ilgisiz bir ifade vardı. Önce satıcıya, sonra tekrar mantoya baktı, elini cebine soktu. “Dur bakalım, bir giydirelim hele.” Çevresine bakındı satıcı, oyuna katılacak birilerini aradı. Karşı kaldırımdaki küçük meyhaneden bir adam izliyordu onları; dirsekleri tezgâha dayalı, gülmeye hazır bekliyordu. Başka ilgilenen yoktu.

Manto vücuduna yapıştı. Satıcı hızla çevirdi onu; etekler dönerek açıldı. (...) Satıcı kendine geldi: “Kadın mantosu bu, hemşerim; sana olmaz.” Mantoyu aceleyle çıkarmak istedi müşterinin üstünden. Satıcının elini itti yavaşça; mantonun içinde, telâşla pantolonunun cebini aradı.

“Çok pahalı, sen alamazsın,” dedi satıcı son bir çabayla. Yüz elli lira. Kadın mantosu. Deli misin sen?” Satıcıyı dinlemiyordu. Bütün parasını uzattı bir top halinde. Satıcı yığını açtı istemeden; önce içindeki bozuk paraları ayırdı, sonra kâğıt paraları saydı.

“Kırk beş lira,” dedi sevinçle. “Dünyada olmaz. Çıkar mantoyu.” Çıkarmadı.

“Yüz yirmi beş lira maliyeti var,” diye tepindi satıcı.

İlgilenmiyordu satıcıyla. Eteklerinin nereye kadar indiğine bakıyordu: Ayak bileklerine geliyordu neredeyse.

“Gülünç olursun,” diye belirtti satıcı. “Yüz liraya verdik diyelim. Nerede para?” (...)deki adam kendine gelmişti. Göğsündeki sancı geçmişti. Fakat gülmek de gittikçe zorlaşıyordu. Bununla birlikte, satıcıyı tuttuğunu belirten gözlerle izliyordu olayı. Satıcının neşesi kaçmıştı; sadece, durdurulması güç inadı kalmıştı ortada. “Otuz lira daha ver öyleyse,” dedi. “Başına geleceklere de karışmam.”

Beyaz mantosuyla topuklarının çevresinde döndü; ilk defa gülümsedi çevresine bakarak. Sonra, sanki bir daha hiç gülümsemeyecekmiş gibi mahzunlaştı birden.

(...) müşteri, olaya sırtını çevirdi. Satıcı yalnız kalmıştı. “Allah belânı versin,” dedi. “Al şu pis bozukluklarını da.” Mantonun cebindeki eli çıkardı dışarı ve madenî paraları bir bir içine koydu. “Şimdi artık inanmazsın ama, bu sabah ihtiyar bir kadın getirmişti; vallahi tam otuz beş lira verdim bu mantoya. Kadın eşyası bu, kolay satılmaz ki.” Sesi öfkeliydi.

Beyaz mantosuyla kalabalığa karıştı. Tentelerin bittiği yerde gökyüzüne baktı. Yerdeki bir su birikintisinden güneşle birlikte yansıdı. Sonra su birikintisi kalabalıklaştı; lekesiz görüntüsünü, irili ufaklı gölgeler çevirdi. Mantosunu seyretmek için eğilince, henüz şaşkınlığı geçmemiş ve onu nasıl karşılamak gerekliliğini bilemeyen topluluğu gördü suyun içinde. Mantosunun eteklerini kirliletmek için su birikintisinin çevresinden dolaştı. Onu doğrudan doğruya izlemek isteyenler suyu geçmeye çalışırken ıslanarak yarı yolda kaldılar.

Arkasına bakmıyordu. Adımlarını sıklaştırdı. Konuşulmuyordu; fakat ne de olsa topluluğa katılanlar gittikçe arttığı için hafif bir uğultu geliyordu peşinden. Yüksek duvarlarla çevrili küçük bir cami avlusunu geçtiler. Meydandaki kahvenin gölgesinde serinlemek için kalanlar olduysa da, çaylarını çoktan bitirerek ne yapacağını bilemeyenler onların yerini aldı. Çok kalabalık sayılmazlardı; gene de, avlunun kemerli kapısını geçerken hafif bir itişme oldu. Sonra, karşılıklarına çıkan beklenmedik birkaç basamaktan inilirken yaşlıca bir adam, iki çocuğun üstüne düştü. Küçük bir karışıklık çıktı. Bazıları da duvarlardaki, işçi arayan yüzlerce ilana kapıldı bir süre. Kısa bir duraklama dönemi geçirildi. İki duvar arasına sıkışmış basamaklardan kurtularak genişledikleri zaman biraz ferahladılar doğrusu; fakat, mantolu adamı bulamadılar. Gitmişti. Bazı küçük tartışmalar çıktı; iş arayanlara ve henüz, düştüğü basamaktan kalkma fırsatını bulamayan ihtiyara çatıldı. Bir sonuç alınmadığı için kalabalık dağıldı.

Yakıcı bir güneş vardı. Adımlarını yavaşlattığı halde, alnından kayan ter damlaları sakalını ıslatıyordu. Büyük bir köprü'nün üstünde parmaklıklara yaslanarak bir tarak satıcısının gölgesine sığındı. Mantosuyla, sakalıyla ve gelip geçenlerin üzerinden aşan bakışlarıyla satıcıya yararı dokundu; işsiz güçsüz takımından, onu seyretmek için duranlar oldu; ağır yük taşıyanlar, tam orada dinlenmeyi uygun buldular. Birkaç tarak satıldı bu arada. Hareketsiz, ifadesiz, öylece durduğu için önce yanına yaklaşamadılar. En çok konuşulan yabancı dilden bildikleri birkaç kelimeyi onun üstünde deneyenler çıktı. “Bu adam turist değil,” dedi birisi. “Kendini yutturmaya çalışıyor.” (...) Karşılık alınamadı. (...). Sonra ona dokundular, mantosunun eteklerini çektiydiler, canlı olduğu anlaşıldı. Yürüdü, oradan uzaklaştı.

Köprü uzundu; başka satıcıların yanında da dikildi bir süre. Hattâ bir tanesi, (...) satan kasketli bir genç, kendi yerine bıraktı onu. (...) Satıcı dönünce de (...) parmaklıklara dayanıp, balık tutanları seyrettiler konuşmadan. Mantosunun üst iki düğmesini çözdü, gene de serinleyemedi. Alnına biriken terleri mantosunun geniş yakasıyla sildi. Köprü'nün ucuna çevirdi gözlerini; karanlık sokaklar vardı orada. Mantosunu ilikledi, eliyle belirsiz bir hareket yaptı satıcıya ve ayrıldı oradan.

Yüksek binaların koruduğu dar bir sokakta bir vitrinin önünde durdu. Kendini seyretti. Kumaşların, elbiselerin ve satıcıların dükkânlardan taşıdığı bir sokaktaydı. Müşterilerin yolu kesiliyordu. Bir süre sonra, vitrinin gerisinden gözetlendiğini sezdi. Şişman dükkân sahibi, düşünceli küçük gözleriyle onu süzüyordu. Sonra, geniş bir gülümseme kapladı yuvarlak yüzü; gözler kısıldı, kayboldu. “Baksana sen buraya,” diye seslendi, şişman gövdesiyle kapıyı tutarak. “Nereden buldun o mantoyu?” Baktı; karşılık vermedi. Başka birisi yaklaştı o sırada yanına, kolundan tuttu. “Hey mister!” dedi. Anlamadığı dilden bir şeyler anlattı. Olmadı. Sözlerini elleriyle destekledi; ayrıca, kollarıyla da açıklamaya çalıştı ne istediğini. Olmadı. Yerde duran bavulunu açtı, saydam kâğıtlara sarılı gömlekler çıkardı içinden ve mantolu adamın eline tutuşturdu. Parmağını mantonun büyük düğmelerinden birine dayadı, “Sen turist,” dedi. “Sen getirmek gömlek Fransa Almanya. Yok para. Satmak.” Gene de anlaşıldığından kuşkuluydu. Onu vitrinin önünde öylece bıraktı, sokağın köşesine gitti. Şişman adam, dükkânının kapısında sonucu bekliyordu. Biraz sonra kırmızı pantolonlu, göğsünün kılları gömleğinin çiçekleri arasından kara bir çalı gibi fişkırان bir genç durdu önünde; gömleklere baktı: “How much?” dedi. Genç adamın yüzüne bakıldı sadece. Sokağın köşesindeki asıl satıcı hırsıyla ayağını yere vurdu. (...) Kılı genç müşteriye kaçırmamak için yanına yaklaşarak, “Sağırdır,” dedi telâşla. “Yüz liraya veriyor.” “Pahalı,” dedi kırmızı pantolonlu genç. Asıl satıcı, mantolu adamın yüzüne öfkeyle baktı; kararsız durdu bir süre, sonra kulağını onun ağzına dayadı. “Seksen liraya indi,” dedi aceleyle. “Ben dilinden anlarım.” Mantolu adam, satıcının aracılığıyla sessiz bir pazarlık yaptı. Altmış liraya satmış oldu gömleği sonunda. Bir saatten az bir süre içinde bitti gömlekler. Mantonun cebine on lira konuldu ve “Goodbye,” denildi, uzatmadığı eli sıkılarak. “Çok şahane!” diye bağırды şişman dükkâncı. “İçeri gelsene biraz.” Durdu, düşündü: “Öyle ya, anlamaz.” Bavullu satıcının yolunu denedi: “Sen gelmek dükkân burda,” dedi ve daha fazla beklemeden onu kolundan tutup içeri çekti. Tezgâhtarla birlikte bir süre çevresinde dolaşarak ondan ne yapabileceklerini düşündüler. “(...) de manken gibi duruyor ortada. Eline kumaş topunu verip sattıramam ya!” Bir süre daha çevresinde dönüldü. “Manken,” dedi şişman dükkâncı gene, başka söz bulamadığı için. Bir süre de tezgâhtarla birlikte söylendiler “Manken, manken,” diye ve çok sonra akıl ettiler onu manken olarak kullanmayı. Bir süre de “Canlı manken!” diye bağırдыlar sevinçle. Sonra onu vitrine doğru ittiler, orada durması için (ona başka türlü söz dinletilemiyordu ki). Tam vitrinin çıkıntısına doğru adımını attıracakları sırada, “Ayakları çok kirli, pantolonu da öyle,” diyerek patronunu uyardı tezgâhtar. Onu durdurdular. Ayakkabılarının üstüne ve pantolonunun alt tarafına biraz beyaz bez sarıldı. Mantonun örmediği kısımlarıyla müzedeki bir mummyya benzer gibi oldu. Kollarından tutup vitrine çıkardılar. “Böyle put gibi durmasın,” dedi tezgâhtar. “Güzel bir poz verelim ona.” Gene düşündüler. “Kollarını açalım,” dedi

patron. “Vitrini doldursun.” “Yorulur, kollarını oynatıp durur.” Naylon iplerle tavana asmaya karar verdiler sonunda kolları. Bir kolu ileri uzattılar, bağladılar ve ipi vitrinin üstündeki bir çiviye tutturdular. Öteki kolu da, duvarda boşalttıkları bir rafa yerleştirdiler. Onların çalışmasını seyretmeye başladı birkaç kişi. Sonra, vitrinin önünde birikenlerin sayısı çoğaldı. “Cansız bu, kukla,” diyenler çıktı. Tezgâhtar, kapının önünde bağıyordu: “Canlı manken mağazasına buyurun! Serinletici kumaş çeşitlerimizi görün. İşte, büyük fedakârlıklarla Kuzey Kutbu’ndan getirtmiş bulunduğumuz Canlı İsvç Mankeni, bu sığağa ancak hafif kumaşlarımızı giyerek katlanmaktadır. İşte, koca manto, onu terletmemektedir. Kumaşlarımızla bir kuş gibi havalarda uçarak sizlere en canlı ve en gerçek reklamı yapmaktadır. ‘Saran Kumaşları’ yalnız mağazamızda. Mallarımızın ve mankenlerimizin taklitlerinden sakınınız. İsrarla arayınız!”

Önce, onu yakından görmek isteyenler içeri girdi. Bir kadın, ağlayan çocuğunu omzuna çıkararak kalabalığı yarmaya çalışıyordu. Sonra kumaşlara da baktılar. Genç kadınlar onun mantosunu da tuttular, aynı kumaştan olup olmadığını anlamak için. Mantonun etekleri açıldı, pantolonun yırtık dizleri görüldü. Tezgâhtar, müşterinin az olduğu bir sırada onun iki bacağına bir kumaş daha sardı. Patron da kloş etekleri açarak ona yardım etti. Eteklerin bu durumu ikisinin de hoşuna gitti ve yelpaze gibi açılmış uçları iğneyle oraya buraya tutturdular. Mantolu adam bütün vitrini kaplamıştı. Ondan başka hiçbir şey görünmüyordu. Bunun üzerine, omzundan, kollarından biraz kumaş sarkıttılar.

O gün öğle tatiline kadar iyi iş yapıldı. Tezgâhta yemek için oturup sefertaslarını açtıkları zaman, “Ona da bir şeyler vermeli,” dedi patron. “Yıgılır kalır sonra.” Vitrine gitti, onu çözdü, serbest bıraktı. Altına bir tabure çektiler tezgâhın önünde. Sefertasının kapağına kuru fasulyeden ve makarnadan biraz koydular; iki küçük parça ekmeği çatal gibi kullanarak yemeğini yedi. Dükkânın arkasındaki lavabodan, musluğa elini uzatarak biraz su içti. Yere oturdu, sırtını tezgâha dayadı. (...) Sonra omzuna vurdu ve tezgâhtara döndü, “İşimize yaradı, değil mi?” diyerek güldü. “Yoruldu mu?” dedi tezgâhtar, patrona bakarak. Karşılık vermediği için onunla konuşmak zor oluyordu. (...) Bir süre daha oturdu. Sonra yavaşça doğrularak kalktı, kapıya yöneldi. “Nereye gidiyorsun?” diye bağırdı patron. “Fena mı, para kazanıyorsun işte.” Durmadı. Arkasından koştu, cebine biraz para sıkıştırdılar. Patronun, mantonun üstünde unuttuğu iğnelerle ve kollarından sarkan iplerle, beyaz bezler sarılı ayakkabılarını sürükleyerek yürüdü gitti. Omzunda kalan küçük bir kumaş parçası da sokağın köşesini dönerken yere düştü.

(...)

Parkın kapısında ‘Otuz iki diş keman çaldıran’ bir şişe gazoz içti. Gölgedeki banklardan birine oturdu. Bir ihtiyarın, dişleri olmadığı için, pek anlaşılmayan dertlerini dinledi. Derli toplu insanlar, dinlenmek için başka yerlere gittiklerinden kimseye garip görünmedi kılığı, kimsenin gözüne çarpmadı. Sonunda, ihtiyarın isteği üzerine, onu durağa götürdü koluna girerek. Parktan çıkarken gene peşine takıldılar. Önce çocuklar. Durağa oldukça kalabalık geldiler. (...) “Bedava yaşıyorlar bu ülkede.” Arabasının kapısına dayanmış, müşteri beklerken, yağlı, kıymalı bir şeyler yiyen şoför de bu düşünceye hak verdi: “Paramızın değeri de bu yüzden düşüyor abi.” İhtiyar, mantolu adamın kolunu çekti, “Beni karşıya geçirin,” dedi. Bir taksi geçerken onlara hafifçe dokundu, durdukları halde. Dönüp baktılar. “Ne bakıyorsun?” dedi, pencereden uzanan kafa. Geri çekildiler, onları izleyen kalabalığa çarptılar. İhtiyar, mantoyu çekiştirip duruyordu. Hızla geçen arabalar yüzünden bir türlü ulaşamadılar karşıya. Bir iki atılıştan sonra kaldırımın kenarına sığındılar. (...) “Adama bak,” dedi bir kadın kocasına. Baktılar. “Çocuklar kâğıttan kuyruk takmışlar arkasına.” Güldüler. Çocuklarla arabaların arasına sıkışıp kalmıştı; ihtiyar adamı bulamadı. Kalabalık arttı. “Ayakları sargı içinde.” “Cüzzamlı olmasın.” İtişerek çekildiler. Hiçbir şeyden korkmayan çocuklar, yani çocukların hepsi, eteklerini tutarak çevirdiler onu. “Karnına çengelli iğneler takmış.” “Kollarına ipler bağlı.” “Sakın tumarhaneden kaçmış olmasın.” “Deli bu, mantonun

üstüne taktığı kemere bakın.” “Manto mu?” “Kadın mı?” “Ne kadını? Kafadan manyak.” “Polis çağırın “ Gözlerden kurtulmak için başını kaldırdı. İlerde, köprüünün üstünde bir adam onun filmini çekiyordu. “Abi bunlar filim çeviriyorlar.” Bütün gözler köprüye çevrildi. Bu kısa süreden yararlandı, sırtını köprüye döndü, adımlarını hızlandırdı. Sonra koşmaya başladı.

Uzaktan hızla geçen bir trene doğru koştu; bir duvardan atlarken düştü, bir telörgü elini kanattı. Demiryoluna ulaştı sonunda. Hat boyunca ilerledi. İstasyona vardığı zaman soluk soluğa ve ter içinde yığıldı yere. Kalkarken etekleri dolaştı ayağına, düştü. Sonra, geri geri giderek uzaklaştı istasyondan. Kadınlar helâsının duvarına dayandı. Bir iki tren geçti, istasyon tenhalaştı. O zaman gişeye yürüdü. Gişedeki memur onun suratına baktı ve bu konuşmayan adama ikinci mevki bir bilet verdi. Trende, sarı tahtaların üstünde, kendisi gibi kirli, kendisi gibi yorgun, kendisi gibi çevreye ilgisiz insanlarla birlikte yolculuk etti. (...) Pencereden denizin görüldüğü bir istasyonda da trenden indi. Üzerinde ‘Halk Plajı’ yazılı bir kapıdan girdi. Kumların üstünde bir süre dolaştıktan sonra, yün ören ihtiyar bir kadının boş bıraktığı sandalyeye oturdu. Önce, kumda top oynayan gençlerin ilgisini çekti. Birbirlerini iterek onu işaret ettiler. Kafasına bir iki top attılar. Bir toptan kaçmak isterken sandalyesiyle birlikte yere yıkıldı. Çevresine toplandılar. Çıplak bacakların duvarından ürktü, gözlerini kapadı. “Sarası var,” dedi öndeki gençlerden biri. “Ayakları da sargılı. Kötü bir hastalığı olmalı,” diyerek geri çekildi yassı burunlu bir genç kız. Kalabalık büyüdü, arka sıralara düşenler onu görmek için iliştiler; çevresindeki çember daraldı. Ayağa kalkmadı artık. Üçüncü sırada duran uzun bıyıklı bir genç, kalabalığı yarıdı. “Ne bunaltıyorsunuz hasta adamı,” diyerek ön sıradakileri itti. Onların yerini hemen başkaları aldı. Kalabalık, bir bütün olarak, yere çakılmış gibi hiç kıvıldamadı. Konuşmadılar da. Sadece seyrettiler onu. “Bacaklarını havaya kaldırın,” diye bağırdı arkadan biri. “Suları aksın.” Bu sözleri duyan bir görevli, duruma el koymanın zamanı geldiğini düşünerek, boğulmakta olan adama gerekli müdahaleyi yapmak üzere ön safa geçti. Kızgın kumlar ve manto ve kemer ve sargılar yerdeki adamı yakıyordu; kalabalık da hava almasını engelliyordu; artık, yüzünden akan terleri silmiyordu. Onun uygunsuz durumunu tespit eden görevli, mantolu adamı uyardı: “Bu kılıkla bulunamazsın burada.” “Mantosunu çıkarırsın!” diye bağırdı ön sıradan biri, vücudu kumlarla sıvanmış gibi kıllı bir karaltı. “Belki de içinde bir şey yoktur,” dedi mahzun görünüşlü bir genç, yanındakine. “Ben buna benzer bir şey okumuştum bir yerde.” “Burayı hemen terkedin,” diye diretti görevli. “Halkın huzurunu ihlâl etmeye hakkınız yok.” Uzun bıyıklı genç onu savundu: “Elbisesiyle oturabilir. Buna bir engel yok.” “Kadın mantosu!” (...) “Dışarı!” diyerek kolundan tutup yerdeki adamı kaldırmaya çalıştı görevli. “Kendi gider,” dedi bıyıklı genç. “Bırak adamın kolunu.” Beyaz mantolu adam doğruldu, kalabalığın üstüne yürüdü; hemen açıldılar, geçebileceği kadar bir boşluk bıraktılar halkada. Gözleri yanıyordu terden; yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yürürken sargılar çözülüyordu bacaklarından. “Denize değil!” diye bağırarak peşinden koştu görevli; bıyıklı genç tarafından yolu kesildi. Arkalarından koşan kalabalığın içinde kayboldular.

Su, bileklerini geçince mantosunun eteklerini topladı. Kalabalıktan kurtulmuş olan görevli, elbisesiyle daha ileri gidemedi. Mantonun etekleri önce suyun üstünde açıldı sonra ağırlaşmış battı. “Dur!” diye bağırdı uzun bıyıklı genç. “Boşver abi,” dediler. “Fazla ileri gitmez.” Deniz sığıdı; bütün manto suyun içinde kaybolduğu zaman kıyıda çok uzaklaşmıştı. Fazla ileri gitmişti. Yanılmışlardı.

Bıyıklı genç de çok geç kalmıştı. Beyaz mantolu adamın, boyunu geçen yere kadar yürüyeceğini aklına getirmemişti. Yerinden fırladı birden; fakat yetişemedi. Böyle bir olayla daha önce hiç karşılaşmamıştı. Sonra başka gönüllüler de çıktı. Aramalar bir sonuç vermedi. Uzun bıyıklı genç kıyıya çıkınca soluk soluğa kumlara oturdu, elini ağzına siper ederek yere tükürdü, “Amma da hikâye,” dedi.

Oğuz ATAY, *Korkuyu Beklerken*

(Kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Beyaz Mantolu Adam, Oğuz Atay'ın sekiz hikâyesinden oluşan *Korkuyu Beklerken* adlı eserinin ilk hikâyesidir. Kitap, ilk olarak 1975'te yayımlanmıştır. Atay, hikâyelerinde toplumdaki kendini soyutlayan, yalnızlaşan insanları anlatır.

Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm): Bireyin kendi değerlerini kendinin oluşturabileceğini, geleceğini yine kendisinin kurabileceğini savunan bir felsefe akımıdır. Alman filozof Martin Heidegger'nın (Martin Haydığır) ortaya koyduğu felsefe sistemini, II. Dünya Savaşı yıllarında Fransız düşünür ve romancı Sartre benimsemiş ve edebiyata uygulamıştır. Bu görüş; bilinç, ruh, akıl ve düşünceye öncelik veren fikir akımlarının karşıtıdır. Varoluşçuluk her zaman tek ve bireyseldir.

Varolma, "öz"den önce gelir yani insan önce dünyaya gelir, var olur, ondan sonra kendi özünü kendisi meydana getirir ve olmak istediği gibi olur. İnsan yaradılışı diye bir şey yoktur, insan kendi değerlerini kendisi oluşturur. Dünyada kendisine yol gösterecek tek kişi, kendisidir. Bu düşünceye dayanarak özgür olmaya mahkûmdur ve her kararından sorumludur. Kararlarından sorumlu olmak, bireyde bunalım yaratır. Bu bunalım, sorumluluğu kendisinden başkasına yükleyememesinden kaynaklanır.

Varoluşçuluk felsefesini dile getiren eserlerde karakter yoktur, çeşitli durumlarla karşı karşıya kalmış insanlar vardır. Kararlarını vermekte özgür olan insanın karşılaştığı durumlarda kendisini aşması, kendi öz'ünü yaratması gerektiği anlatılır. Egzistansiyalizmin önemli temsilcileri şunlardır: Jean Paul Sartre, Albert Camus (Alber Kamü), Andre Gide (Andre Jid), Samuel Beckett (Semyıl Bekit), Franz Kafka (Fıranz Kafka).

Modernizm: Modernizm; bilimsel, siyasi, kültürel gelişmeler ve sanayi devrimiyle birlikte görülen büyük toplumsal değişime eşlik eden zihniyet için kullanılan bir terimdir. Sanat, mimari ve edebiyat alanında XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren adından söz ettirmeye başlayan akım, XX. yüzyılın birinci yarısında etkili olmuştur. Modernizm, geçmişe karşı şimdiki zamanın yüceltilmesini; geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar ve günlük yaşamın artık zamanını doldurduğunu, bunların yerine yeni bir kültür oluşturulması gerektiğini ifade eder.

Modernist eserlerde toplumdaki değer çatışmaları, bireyin bunalımları, karmaşık ruh hâli, yerleşik değerlere isyan, şiire özgü söyleyişlerden de yararlanılarak çağrışımlara açık bir biçimde sembollerle anlatılır. Dil ve anlatımda geleneksel tekniklerin dışında arayışlara gidilir. Modernizmi esas alan metinlerde alegorik (sembolik) anlatıma önem verilir. Yazarlar insanı çevreleyen toplumsal dünyayı yalın bir biçimde anlatmaktan kaçınırlar. Modernizmi esas alan hikâyelerde bir olay bulunmakla birlikte esas olan, olayın birey üzerindeki etkisini anlatmaktır. Modernizmi esas alan eserlerde yalnızlık, toplumdaki kaçış, geleneksel değerlere başkaldırı gibi konular işlenir. Modernist eserler, varoluşçuluk akımından etkilenmiştir.

Türk edebiyatına Tanzimat Dönemi'nde kültürel değişimle Batı'dan çeviri ve taklitlerle giren geleneksel roman, 1970'lerden sonra yerini modernist ve postmodernist romanlara bırakmıştır. Bu bakımdan Türk edebiyatında modernizm ile postmodernizm aynı zamanda görülmüştür. Türk edebiyatında postmodernizm, modernist özelliklerden 1990'lı yıllardan itibaren arınmaya başlamıştır.

1970'lerde Yusuf Atılgan *Anayurt Oteli* ve Ferit Edgü *Hakkâri'de Bir Mevsim* ile modernizmin ilk ürünlerini verirler. 1950'lerden günümüze ise Latife Tekin (*Sevgili Arsız Ölüm*), Nazlı Eray (*Ay Falcısı*), Bilge Karasu

(Gece), Orhan Pamuk (*Kara Kitap*, *Yeni Hayat*) eserleriyle modernist edebiyatın öncülüğünü yaparlar. Ayrıca Adalet Ağaoğlu, Peride Celal, Erhan Bener, Ahmet Altan, Selim İleri, Nedim Gürsel, Ayla Kutlu eserlerinde modernist öğelere ağırlık verirler.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesinde kahramanın çevredeki insanlarla yani toplumla yaşadığı çatışmaların sebebi nedir? Bu çatışmaların temayla ilişkisi var mıdır? Açıklayınız.
2. *Vapur rıhtımdan kalkıp ta Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar:*
“Çocukcağız Arabistan'da rahat eder.” dediler, hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle, fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.
Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.
Hasan vapurda eğlendi; gırl gırl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla de güverte yolcularını epeyce eğlendirmişti.
Fakat vapur, şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı: Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi:
“Hasan gel!”
“Hasan git!” demiyorlardı; ismi değişir gibi olmuştu.
Hassen şekline girmişti: (...)
Yukarıda Refik Halit Karay'ın *Eskici* hikâyesinden alınan bir bölüm verilmiştir. Modern hikâye örneği *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesinin olay örgüsüyle gerçekçi hikâye örneği olan *Eskici* hikâyesinden alınan bölümün olay örgüsünü karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
3. Metinde kahramanın ruh hâli ile mekân arasındaki ilişkinin, olayların gelişimindeki işlevini belirleyiniz.
4. Hikâyede anlatıcının bakış açısı nedir? Bu bakış açısıyla yazar, aşağıdaki amaçlardan hangisini hedeflemiştir?
 - a) Yönlendirme yapmayı
 - b) Olayları yorumlamayı
 - c) Yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olmayı
 - ç) Düşüncelerini anlatıcı yoluyla benimsetmeyi
5. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirtiniz.
6. *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesi, günümüz gerçekliğini ne ölçüde yansıtmaktadır? Tartışınız.
7. *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesindeki kahramanın olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini belirleyiniz.
8. Varoluşçuluk akımında insan, dünyaya atılmıştır ve dünyada tek başınadır. Yeryüzünde yalnız ve tek oluşu bireye çeşitli sorumluluklar yüklese de birey seçim yapabilmesi sayesinde özgür olacaktır.

- a) Bu düşüncenin, hikâyede ve hikâye kahramanındaki yansımaları ne şekildedir?
- b) Hikâye kahramanının seçimleri ne gibi sonuçlar doğurmuştur?
9. Modernizmi esas alan bazı eserlerde roman kahramanlarına ad verilmemiştir. Yusuf Atılgan *Aylak Adam* eserinin kahramanına “C” demiştir, Ferit Edgü kahramanlarına ad vermemiştir. Hikâye kahramanının bir adının bile olmaması ile yazar neyi vurgulamak istemiştir? Açıklayınız.
10. *Beyaz Mantolu Adam* metninde mağazadaki satıcının beyaz mantolu adama davranışını doğru buluyor musunuz? Başkalarının sizin kişiliğinize değer verdiğini nasıl anlarsınız? Sözlü olarak ifade ediniz.
11. Aşağıdaki tabloda verilen modern hikâyenin özelliklerinden hangileri *Beyaz Mantolu Adam* metninde görülmektedir? Uygun olan maddenin sonundaki kutucuğu işaretleyiniz.

Alegorik (sembolik) anlatıma yer verilir.	
Olay örgüsü geri planda kalmıştır.	
Bireyin değer çatışmaları, bunalımları, yerleşik değerlere ters düşmesi anlatılır.	✓
Şiire özgü söyleyişlerden yararlanır.	
Bireylerin karmaşık ruh hâlleri çağrışımlarla anlatılır.	
Modern hikâyede olay geriye dönüş tekniğiyle anlatılır.	
Bilinç akışı, iç konuşma tekniklerine yer verilir.	
Modern hikâyede varoluşçuluk akımının etkileri görülür.	

Etkinlik

Hikâyede hangi evrensel ve millî değerlerin yokluğundan söz edilebilir? Açıklayınız.

Oğuz ATAY

Yazarın Biyografisi

Oğuz ATAY (1934 – 1977)

Oğuz Atay, hem söyledikleriyle hem de söyleyiş biçimindeki yeniliklerle modern edebiyatın öncü isimlerinden olmuştur. Toplum kurallarıyla çatışma içinde olan aydınların iç dünyalarını mizahın gücünden, modern ve postmodern anlatım tekniklerinden ustaca yararlanarak anlatmıştır. 1970 yılında TRT'nin açtığı bir yarışmada *Tutunamayanlar* adlı romanı başarı ödülü almıştır. *Bir Bilim Adamının Romanı*, yazarın hocası olan Mustafa İnan'ın hayatını anlattığı biyografik bir romandır.

Eserleri

Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Bir Bilim Adamının Romanı, Eylembilim (roman); Korkuyu Bekleyen (hikâye); Oyunlarla Yaşayanlar (oyun); Günlük (günlük)

Hazırlık Çalışmaları

1. Maddiyatın mutluluk getireceğine inanıyor musunuz? Niçin? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bireyin iç dünyasını anlatan bir hikâye yazsaydınız hikâyenizde hangi anlatım tür ve tekniklerine başvururdunuz? Belirleyiniz.

4. METİN

YOKSULLUK İÇİMİZDE

Demek ilkyaz bir süre sonra her köşeden “gel, gel...” diyecekti. Bir süre sonra filbahriler, hanmelleri, güller peş peşe açacak, ıhlamurların gövterili gölgeleri serin serin esiverecekti.

Bir çiçekçi dükkânının önünde kalıvermiş olduğunu neden sonra fark etti. Aslında sevmiyordu bu rayıhasız, soğuk, göstermelik şeyleri. O göbekli kokusuz karanfilleri, o güllüğünden cana yakın ne varsa kaybetmiş camkân güllerini. Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüşü elinde menekşeler veya ne olduğunu ilk bakışta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin’in her zaman buluştukları yerde kendisini beklemesini. Oysa sıkıntılı, puflamalarla bekletilmiş olduğunu bas bas bağırarak yıkık kaşlarla ufuklara bakar bulurdu onu. Yine de bulurdu ya...

— Yakacak zammı aldık, bin lira...

Böyle insanların şehri terk edip hep denize yakın yerlere kaçtıkları, bunaltıcı sıcakların pastane köşelerine kadar ulaştığı, limonataların, dondurmaların hararet kesmediği günlerde oturup, kısacık -hep kısacık gelirdi- bir arada oluşları sırasında Engin hep uzaklara bakarak, hep sanki başka bir şeyler bekleyerek, elindeki çakmak, anahtarlık ile oynayarak bungen sesiyle cevapları.

— Ya, öyle mi?

Ayakkabıları sıkıyordu. Dört yanı kalabalık. Şehrin bu görkemli caddesinde, caddenin iki yanını hisar gibi kesen iri hantal binalar arasında, bu akşama yakın vakitte sığırık çığlıklarını belki ilk kez böyle ap-aşikâr duyuyordu. İşlerinden çıkmış insanların seline kapılmış olduğunu. Bir mobilya mağazasının vitrinine takılıp kaldığını. İşli, oval, tunç aynada yüzü. Eprimiş. Sandıklarda lavanta çiçekleri ile bekletile bekletile bir türlü çıkarılıp giyimeye zaman bulunamamış bir eski zaman elbisesi gibi yüzü.

— Hayat zor...

Diyordu Engin. Ev eşyası satan mağazaları, halıcıları gezerken, yahut gazetelerin giyim-kuşam ilanlarına göz gezdirirken. Boyuna arabalarından inen, cilalı ayakkabıları, tıraşlı yüzleri, savrulan kravatları ile yere tak tak vurarak önlerinden geçip giden, çantalarını sıkı sıkı tutan, başı dik kimselere bakarken. Oysa Süheylâ o günlerde içini geçiriyor- o günlerde, işten ne zaman çıktığının, vapura kadar hangi yerlerden, hangi caddelerden geçtiğinin, sığırık çığlıklarının, etrafındaki kalabalığın, hatta önünü kesen bir kahve kuyruğunun farkında değildi. Kaldırım taşları yumuşak, gök masmavi, insanlar güleç, Kandilli sırtlarında bir ev, ıhlamurlar açılmış her yerde sevinç...

Acı bir fren sesi ile irkildi. Şoför camdan bir elini kolunu sonuna kadar ve kafasını çıkarmış, âdeta vücudunun yarısını camdan sarkıtmış, ağzını büyük büyük açarak, bıyıklarının dolduğu kirli dişlerini göstererek, gözlerinden kan fışkıracakmış gibi Süheylâ’nın bir türlü duymadığı sözleri bağıra bağıra sıralıyordu.

Hangi hayat?..

Tünel mutlaka kalabalıktı. Nefes nefese insanlar. Kafalarında işleri. İşler. Alacak-verecek. Giyim-kuşam. Yeme-içme. Gezinti. Konut sorunu. İşsizlik. Fiyatlar. Can güvenliği. Önlemler paketi. Tüpgaz, (...).

Vız geliyordu. Yığınla hesap, yığınla kâğıt, fotoğraf, pul. Kartoteksleri yıldırım gibi geçiyor. Daktiloya kâğıdı milimetrik bir hassasiyetle yerleştiriyor. İncileri ipe dizer gibi yazıyor. Bir elinin ucu ile alına düşen terli perçemlerini geriye atıyor. Bir kediyi okşar gibi kalem uçlarını itinayla açıyor. Koridorlardan geçerken içinde mütemadi şakıyan bir kuş.

— Bu hafta bize geliyor.

— Kim?

— Engin.

— Ya!

— Annemle tanıştıracam.

Şükrân donuk, mütebessim. Kaşlarını, o yoluk kaşlarını kaldırıveriyor.

— A, vallahi yaman kızsın Süheylâ.. Demek razı ettin.

Ne demek razı etmek. Mal alıp, mal mı satıyor. Her şeyi böyle tartmak. Bu Şükrân denen kızı tirmalayabilir. İhtiyar anecığı merak eder olmuştu bu uzayıp giden ilişkinin kahramanını. Hakkı değil miydi? İstemez mi olacaktı müstakbel damadını görmeyi. Her şeyi bir olup bittiye bağlamak... Sevgileri üzerine böyle uluorta konuşulamazdı. Güneşin son ışıkları minarelerin zirvelerinde kızıl kırmızı oynayıyordu. Birazdan mordan laciverde geçecekti gökyüzü. Kızkulesi koyu yeşil ortasında bir beyaz nokta. Hep sevmişti Kızkulesi'ni. Beyazlığı içini yıkardı. Gelinlikler beyaz olur. Hafif, tül gibi, hatta tül.

Engin saygılı öpmüştü annesinin elini. Ona eliyle kahveler, çaylar getirmiş, kekler, pastalar hazırlamıştı. O küçük küçük ahşap evde, özenle döşenmiş eski fakat soylu masa örtüleri, emek mahsulü çay takımları, sehpa örtüleri, duvarlarda eski fotoğraflar, ceviz konsolun üzerinde çalar saat.

Böyle bir ilkyaz başlangıcı mıydı? Tahtaboşta kumrular var mıydı?

— Demek kirada oturuyorsunuz.

Annesinin emekli maaşı. Odalara eşyalara, hatta sokağa bile yad yad bakınarak. (...) pencereden görünen inşaatlara bakarak. Geçen zaman. Arabalardan, katlardan, kat fiyatlarından, hatta zaman zaman arkalarında köpükten izler bırakarak rüyâ gibi, gelip geçen deniz motorlarından bile bahsetmişti. Markalarından -şimdi hayret ediyor- markalarından. Ortaköy'de oturup kaldıkları, gerçekten mütemadi oturup kalmayı istediği, o denize bakan yüzü boydan boya cam gazinoda kesik kesik öten kanaryayı dinlerken.

— Kanarya sever misin?

Utanıp kızarıvermişti. Engin omuzunun üzerinden yarım yamalak, bakmış cevap vermemişti. Nereden çıkarmıştı bu kanarya lafını. Pişmandı. İskelede bir an gerçekten eve gidip gitmemeyi düşündü. Çevresinde hep işinden çıkıp evine giden insanlar vardı. Bu akşam saatlerinde eve dönmenin bir mânası olmalıydı. Ev.

Arabalar geçiyor... Yuvasına dönen bir kuş gibi. Çantası omuzundan sarkmış, saçları dağınık. Yuvasına dönen kuş. Engin ona çiçek getirmemişti. Besbelli kanarya da sevmiyordu. Kanlıca sırtlarında küçük bir ev, "Sevgiler soyut değildir" demişti. Nasıl bir laf. Mavi mavi bakan gözlerine dalmıştı. Kelimeler, özge mânalar.

— Hayyaalelfelâah.....

Hayat zor, demişti Engin. İki ayaklarını bir pabuca sokmaktan, kiralardan, ev eşyalarından, fakirlikten-zenginlikten bahseder olmuştu. Önünde elinde filesi ile omuzları çökük bir emekli memur yürüyordu. Evlerden

çocuk ağlamaları geliyordu. Bir mutfak penceresinden saçlarını başının üzerine toplamış bir kadının yüzü görünüyordu. Balık kokuları, kabak kızartmaları, bir çocuk yoğurt götürüyordu.

Yorgun muydu Süheylâ? Yaşlanmış mıydı? Nâzenin Sokağı bu kadar yokuş muydu? Bir şey istememişti Engin'den. Kim bilir ne der diye, yokuşlardan indikleri, uçuşan etekleri ile otobüslerin, dolmuşların ardından koştukları, nefes nefese yetiştikleri bir altı kırk beş matinesinde bile koluna girmeye, elini tutmaya çekinmişti. Küt küt atan kalbini eliyle bastırarak, yanaklarına düşen kızartıları saklayarak, arzularından isteklerinden soyunmuş, hep öyle olduğu gibi...

— Süheylâ, kızım sen misin?..

Mustafa KUTLU, *Yoksulluk İçimizde*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bungun	: Sıkıntılı.	düzenli bir dizgeye göre derlenmesi.
eprimek	: Bozulmak, ekşiyip çürümek.	2. Bu biçimde derlenmiş kartların saklandığı kutu, dolap vb.
filbahri	: Dügün çiçeğigillerden, ilkbaharda beyaz ve güzel kokulu çiçekler açan, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen ağaççık.	matine : Gündüz gösterimi.
göverti	: Morartı.	mütebessim : Gülümseyen, güleç.
kartoteks	: 1. Kartlar üstüne işlenmiş bilgilerin	mütemadi : Sürekli, aralıksız.
		rayiha : Güzel koku.
		tahtaboş : Teras.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yoksulluk İçimizde, Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliğinin en olgun örneklerinden biri kabul edilir. Eserde; kahramanların başından geçen maceralardan çok, kültür değişiminin, Doğu-Batı çatışmasının toplumda neden olduğu yıkımlar anlatılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. Klasik hikâyede olaylar sebep-sonuç ilişkisi içinde bir olay örgüsüyle verilir. Bu hikâyede olaylar, ne şekilde düzenlenmiştir? Açıklayınız.
3. *Yoksulluk İçimizde* hikâyesinin kahramanları Süheyla ve Engin arasındaki çatışmanın kaynağı nedir? Süheyla'nın çatışma yaşadığı başka durum veya kişiler var mıdır?
4. Hikâyede şehir hayatının kalabalıklığı, gürültüsü arasında Süheyla'nın "Hayyaalelfelâah..." sözüne özellikle ilgi göstermesi ile yazar nasıl bir ileti vermek istiyor? Açıklayınız.
5. *Yoksulluk İçimizde* başlığı ile metnin teması arasında nasıl bir ilgi kurulmuştur? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

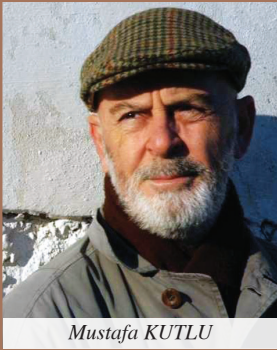
6. Hikâyede zaman, düz bir şekilde mi yoksa geriye dönüşlerle mi ilerliyor? Yazarın böyle bir teknik kullanmaktaki amacı nedir?
7. Hikâyede kullanılan mekânları belirleyiniz. Yazar, mekânlarla bireyin iç dünyası arasında nasıl bir ilişki kurmuştur? Açıklayınız.
8. Metinden yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini çıkarınız.
9. Hikâyede hangi anlatım tür ve teknikleri kullanılmıştır? Bu anlatım tür ve tekniklerine metinden örnek cümleler gösteriniz.
10. Aşağıdaki soruların cevaplarını yazınız.

a) Hikâyede hâkim, kahraman ve gözlemci bakış açılarından hangisi kullanılmıştır?

b) Seçilen bakış açısı, anlatımı nasıl etkilemiştir?

c) Bakış açısı, hikâye boyunca değişiyor mu? Açıklayınız.

11. Mustafa Kutlu, tasavvuftan etkilenen yazarlarımızdandır. Hikâyede tasavvuf düşüncesinin izlerini görmek mümkün mü? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.
12. *Yoksulluk İçimizde*; biçim, içerik, dil ve üslup özellikleri bakımından olay ya da durum hikâyesi geleneklerinden birine bağlanabilir mi? Açıklayınız.
13. Çevrenizde para için evlilik yapan insanlar var mı? Bu tür bir anlayış toplumumuzun değerleriyle uyuyor mu? Tartışınız.

Mustafa KUTLU

Yazarın Biyografisi

Mustafa KUTLU (1947- ...)

1947 yılında Erzincan'da doğmuştur. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Edebiyat öğretmenliği yapmış ve öğretmenlikten ayrılarak Dergâh dergisinin yayın faaliyetlerini yürütmüştür. Mustafa Kutlu sadece hikâye türünde eser veren nadir yazarlarımızdandır. Hikâyelerinde genellikle Anadolu'nun acılarını, cahil ve perişan halkı, asırlarca aydınların söylemleri ve çeşitli politikalarla geri bırakılmış insanımızın yaşamını anlatmıştır. Hikâyelerinde yabancılaşmanın karşısında olmuş ve her tür gelişimin tarihimizde ve öz değerlerimizde olduğunu dile getirmiştir. Hikâyelerinin en önemli özelliği, kendi başına müstakil olarak yazılmalarına rağmen bir araya geldiklerinde başarılı bir şekilde "bütün" oluşturmalarıdır. Kutlu, bu tekniği geleneğimizde "kıssa" kavramından esinlenerek kullandığını söylemektedir. Son hikâyelerinde, özellikle tasavvufi bir dilin peşinden koşmuş ve tasavvuf konularına yönelmiştir. Kutlu, hikâyelerini "az söz, çok mana" anlayışıyla kendine has, alışılmamış cümle yapısı ile oluşturduğu başarılı bir üslupla yazmıştır. Onun hikâyelerinde iç konuşmalar, diyaloglar canlıdır.

Eserleri

Ortadaki Adam, Gönül İşi, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Arkakapak Yazıları, Hüzn ve Tesadüf, Sır, Uzun Hikâye, Beyhude Geçti Ömrüm, Mavi Kuş, Tufandan Önce, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup (hikâye)

Küçürek (Minimal) Hikâye

Hazırlık Çalışmaları

1. Bildiğiniz kısa örneklerden birini sınıfta anlatınız.
2. Hedefimize ulaşmak için neler yapmalı, nasıl bir düşünce yapısını benimsemeliyiz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

5. METİN

KOŞUCU

Hep koşuyorsun, hep koşuyorsun, hiç durmayacak mısın sen, dedim.

Ben durmasını bilmem ki, dedi. Yeter ki sizler yolumdan çekilin ve bana böyle anlamsız sorular sormayın.

Böyle koştuğuna göre varacağın bir yer olmalı, dedim. Dünyanın yuvarlak olduğunu öğretmediler mi sana? Ne kadar koşarsan koş varacağın yer burası.

Yol açın bana, yol açın, diye inledi. Bir kez durursam bir daha koşamam, bunu anlamıyor musun?

Ferit EDGÜ, Do Sesi

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Koşucu metni, Ferit Edgü'nün *Do Sesi* kitabında yer alan küçürek hikâye örneklerinden biridir. On cümleyi geçmeyen bu hikâyede yazar, kısacık bir "an"ın içine zengin çağrışımlar sığdırmıştır. Türk edebiyatında minimal hikâye, çok kısa hikâye, öykücük, kısa kısa hikâye, kıpkısa hikâye, sımsıkı hikâye, kısa kurmaca, minik hikâye, mini hikâye, mikro kurmaca, mesel, küçük ölçekli kurmaca, küçürek hikâye gibi adlarla anılan hikâye türünde ilk örnekler, dünya edebiyatında 1960'lı yıllarda verilmiştir.

Küçürek hikâyeler; özlü, yoğun anlatımı ve hacmi bakımından şiire benzer. Gerçeği direkt değil, sezdirerek verir ve ani uyarılarda bulunur. Şiirde de küçürek hikâyede de az kelimeyle çok şey söylemek esastır. Küçürek hikâye yazarı, sıradan ama yoğun ve özgün yaşantıları daha çok simgesel düzeyde anlatır. Simgesel anlatımda çağrışımla derin anlamlar elde edilir.

Küçürek hikâye, meselleri ve kısa hayvan masallarını andırırsa da meseller gibi bir hikmeti nakletme, öğüt verme gibi bir amacı ve işlevi yoktur. Küçürek hikâyeler, hızlı tüketim çağının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu hikâyeler, yaşamı sorgulamaktadır; bu yüzden bu türde yabancılaşma, umutsuzluk, çöküntü ve bunalım gibi bireysel temalar öne çıkmıştır.

Bu türün önemli yazarlarından Ferit Edgü'ye göre küçürek hikâye tabiri, 100 sözcüğü geçmeyen anlatılar için kullanılabilir.

Türk edebiyatında Tezer Özlü, Küçük İskender, Sevim Burak, Tarık Günersel, Haydar Ergülen, Hulki Ak-tunç ve özellikle Ferit Edgü'yü küçürek hikâyenin önemli yazarları arasında sayabiliriz.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. Hikâyedeki şahıs kadrosu kimlerden oluşmaktadır? Bu şahısların en belirgin özellikleri nedir?
3. Metinde anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığını değerlendiriniz.
4. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
5. Küçürek hikâye türünün ortaya çıkmasında günümüz gerçekliğinin nasıl bir ilişkisi vardır?

6. NAHİVCİYLE GEMİCİ HİKÂYESİ (DİL BİLGİNİYLE GEMİCİNİN HİKÂYESİ)

Bir nahiv âlimi gemiye binmiş gidiyordu. Gemiciye sordu: “Ey gemici nahiv bilir misin?”

Gemici: “Hayır bilmiyorum” dedi.

Âlim gülererek: “Desene ömrünün yarısı boşa gitti.” dedi. Gemici bu söze kızdı, fakat sesini çıkarmadı.

Aradan zaman geçince fırtına başladı gemi bir girdabın ortasında kaldı. Gemici âlime seslendi:

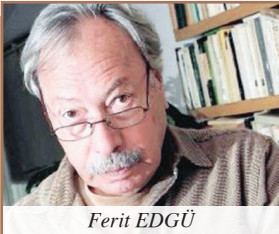
“Muhterem efendi yüzme bilir misin?” Nahiv âlimi korkudan büzüldüğü yerden cevap verdi.

“Ne gezer, ben yüzme bilmem.” dedi. Gemici keyifle bağırды: “Yazık desene ömrünün tamamı hiçe gitti. Çünkü gemi bu girdaptan kurtulamaz, batacak.” dedi.

Mevlana

Yukarıdaki Mevlana’dan alınan kısa hikâye ile *Koşucu* adlı metni karşılaştırınız. Benzerlik ve farklılıkları belirleyiniz.

7. “Küçürek öyküler üzerine çalışırken zamanla onların bende bir çığlık izlenimi uyandırdığını sezinledim. Bu çığlık kimin çığlığıydı, nereden gelmekteydi, niçin atılmıştı ve neye yönelikti?”
Prof. Dr. Ramazan Korkmaz’ın küçürek hikâye için yaptığı çığlık tanımı *Koşucu* metniyle uygunluk gösteriyor mu? Açıklayınız.
8. Küçürek hikâye türü hakkında eleştirilerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
9. Metinde koşucunun sözlerinde öz güveni ve kararlılığı gösteren ifadeleri belirleyiniz. Hedefe ulaşmakta bu değerlere sahip olmanın önemi nedir? Açıklayınız.

Ferit EDGÜ

Yazarın Biyografisi

Ferit EDGÜ (1936- ...)

İstanbul’da doğmuş, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümünde başladığı eğitimini Paris’te sürdürmüştür. Reklam yazarlığı yapmıştır. Hikâye yazarlığının yanı sıra resim eleştirileri ve denemeleriyle ün yapmış, şiir türünde de eser vermiştir. Kafka’nın ve varoluşçuluğun etkisinde yeni bir hikâye anlayışı getirmeye çalışmıştır. Yaşamın anlamsızlığını, çevresiyle uyum sağlayamayan bireyin sorunlarını, kişisel bunalımları dile getirmiştir. Kısa hikâyelerinde Doğu’nun ve taşranın derinlikli ruh hâlini yansıtmıştır.

Eserleri

Kimse, O/Hakkâri’de Bir Mevsim, Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı (roman); Kaçkınlar, Bozgun, Av, Bir Gemide, Çığlık, Binbir Hece, Doğu Öyküleri, İşte Deniz, Maria, Do Sesi, Avara Kasnak, Nijinski Öyküleri (hikâye); Hakkâri’de Bir Mevsim (senaryo); Tüm Ders Notları, Yazmak Eylemi, Şimdi Saat Kaç, Yeni Ders Notları, Seyir Sözcükleri, Devam, Sözlü/Yazılı İnsanlık Halleri (deneme); Ah Minel Aşk, Dağ Şiirleri (şiir)

DİL BİLGİSİ

1. Sancho'nun Sabah Yürüyüşü hikâyesinden alınan aşağıdaki bölümde, eş sesli sözcükleri belirleyerek sözcüklerin altlarını çiziniz.

Sancho bu tak sesini vurgulamak için şemsiye yere değince ıslak burnunu sert bir baş hareketi ile havaya kaldırmaya başladı. Daha sonra bu vurgulamaya düğüm şeklindeki muzip kuyruğu da katıldı. İlk tak'ta kuyruğunu sağa, ikincide sola büküp tempo tutuyordu. Sonra sonra başka varyantlar keşfetti. İki defa üst üste sol. İki defa üst üste sağ.

2. Beyaz Mantolu Adam metninden alınan cümlelerde altı çizili sözcüklerin hangi anlamlarda (temel, yan, mecaz) kullanıldığını belirleyiniz. Belirlediğiniz anlamı karşısına yazınız.

- a. Avcuna düşen başka bir paranın sesiyle kendine gelir gibi oldu. (.....)
- b. Üçüncü sırada duran uzun bıyıklı bir genç, kalabalığı yardı. (.....)
- c. Uzun ve aydınlık bir manto. (.....)
- ç. Kloş etekli, kocaman düğmeli bir hayalet; geniş yakalı, serin. (.....)
- d. İşte, büyük fedakârlıklarla Kuzey Kutbu'ndan getirtmiş bulunduğumuz Canlı İsveç Mankeni, bu sığağa ancak hafif kumaşlarımızı giyerek katlanmaktadır. (.....)
- e. Gülümseyen adama tatlı gözlerle baktı. (.....)
- f. Rıhtıma yaklaşınca sırtındaki yükle birlikte yere çöktü. (.....)

3. Çözülme hikâyesinden alınan paragrafta kullanılan deyimleri belirleyiniz. Deyimlerin altını çiziniz.

Kerim, yatağın içinde, belini doğrultmuş oturuyordu bu kez. Bileklerini, dizlerinin üstünden sarkıtmıştı. Anasıyla, bu sabah, istediği konuşma ortamını kuramayacağını anlamıştı. Bir kez inandırabilsem onu. Benim bir şey yapmadığımı, elimi kana bulamadığımı. Bütün inancı sarsılmış bana karşı. Babamı görmeliyim. Böyle bir günde. Bu üçüncü gün, belki dördüncü gün ki, görmedim. Eve gelmedim. Allah kahretsin, bir anda her şey mahvolabilir. İlkın Ragıp'ı görmeliyim. Hayır, daha önce babamı, Ragıp'ı sorguya çekmişlerdir bile belki. Ona gitmek tehlikeli olabilir. Polisler Şadi'nin ardından koşuyorlardı, yakalamışlardır onu, mutlaka yakalamışlardır. Bir haber, bir haber, ama kimden? Yekindi birden. Yastığın üst yanından çektği pantolonunu ve hızla geçirdi bacaklarına. Anası, çorba tenceresini indirmişti ocaktan.

4. Yoksulluk İçimizde metninden alınan aşağıdaki bölümde, ara cümle ve ara sözlerin hangi noktalama işaretleriyle gösterildiğini belirleyiniz.

Annesinin emekli maaşı. Odalara eşyalara, hatta sokağa bile yad yad bakınarak. (...) pencereden görünen inşaatlara bakarak. Geçen zaman. Arabalardan, katlardan, kat fiyatlarından, hatta zaman zaman arkalarında köpükten izler bırakarak rüyâ gibi, gelip geçen deniz motorlarından bile bahsetmişti. Markalarından -şimdi hayret ediyor- markalarından. Ortaköy'de oturup kaldıkları, gerçekten mütemadi oturup kalmayı istediği, o denize bakan yüzü boydan boya cam gazinoda kesik kesik öten kanaryayı dinlerken.

5. Yoksulluk İçimizde metninden alınan aşağıdaki cümlelerde altı çizili ifadenin cümleye kattığı anlamı açıklayınız.

Kızkulesi koyu yeşil ortasında bir beyaz nokta. Hep sevmişti Kızkulesi'ni. Beyazlığı içini yıkardı. Gelinlikler beyaz olur. Hafif, tül gibi, hatta tül.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yazma uygulamasından önce Ferit Edgü'den alınan aşağıdaki küçürek hikâye örneğini inceleyiniz.

ÇÖL

Çok yerler gördüm. Dağlar, ovalar, yaylalar,

denizler, kentler, başkentler...

Ama bugüne değin çölü görmüş değilim.

Çölü görmediğim halde, biliyorum ki, çölü görmeyen

hiçbir şeyi görmüş sayılmaz.

b) Yazma Sürecini Uygulama

İncelediğiniz hikâyelerde bulunan tekniklerden en az ikisini kullanarak küçürek bir hikâye yazınız.

Hikâyenizin olay örgüsünü, çatışmalarını, temasını ve konusunu belirleyiniz. Plan yaparak hikâyenizi oluşturunuz. Metin türüne özgü yapı, dil ve anlatım özelliklerine uygun yazınız. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanmaya çalışınız.

Ürettiğiniz metnin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket ediniz.

Yazdığınız metinleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz ve ürün dosyanıza yerleştiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Drama bir olayı, oyunu, yaşantıyı tiyatro tekniklerinden yararlanarak, geliştirerek canlandırmaktır.

Yaratıcı drama bir grup çalışması içinde, öğrencilerin bir yaşantıyı, bir kavramı, ders konularını ya da temaları yaşayarak, canlandırarak, oynayarak öğrenmelerini sağlayan bir süreçtir. Bu canlandırma sırasında eski bilgiler yeniden gözden geçirilir, sorgulanır ve pekiştirilir. Drama sürecinde öğrenci; gözlem, deneyim, duyu ve bilgilerini canlandırarak yaşar.

Dramatizasyon, rol oynama yöntemi ile iç dramaların görselleştirilmesidir. Bir metnin düz anlatımdan çıkarılarak yaşamda gerçekleşme şeklinin bulunması, bu tutumun bir beceri hâlini alması yönünde çalışma yapılmasıdır. Bir konu, bir olay ya da durumun roller verilmesi yoluyla ve hareket, mimik, jest ve sözlerle canlandırılmasıdır. Dramatizasyon; öğrencinin bedensel, zihinsel, duyuşsal, sosyal ve kültürel tüm özelliklerini geliştirir, öğrenciyi hayata hazırlamaya çalışır.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

1. İncelediğiniz ya da kendi seçtiğiniz bir hikâyeyi grup çalışmasıyla dramatize ediniz.

2. Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlayınız. Drama çalışmanızı kitap sonundaki "Sözlü İletişim Gözlem ve Değerlendirme Dereceli Puanlama Anahtarı"na göre değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1. 1950'lerden başlayarak Türk edebiyatında etkili olan varoluşçuluğun, pek çok yeni tema ve kavramın (varoluş, bireyleşme, ölüm, intihar, yabancılaşma, başkaldırı, toplumdandan kopukluk vb.) edebî metinlere girmesine kapı araladığı söylenebilir. Bundan daha önemlisi de söz konusu temaları işleyen yazarların yeni durum ve olguları “yeni anlatım biçimleri”yle sunma çabası içinde olmasıdır. Dolayısıyla değişen yalnız konular değil, ele alınan birey ile bu bireyi dile getiren anlatım dili ve bakış açılarıdır. O yıllarda edebî metinlerin içeriğinde ve anlatım özelliklerinde yaşanan bütün bu değişimler Türk edebiyatının tarihî akışı içinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Mustafa KURT, *Varoluşçuluğun Türk Edebiyatına Girişi ve İlk Etkileri*

Parçaya göre 1950'lerden itibaren Türk edebiyatına bireyleşme, yabancılaşma, başkaldırı gibi temaların girişinin nedeni nedir?

.....

.....

2-4. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Küçürek öyküler üzerine çalışırken zamanla onların bende bir çılgılık izlenimi uyandırdığını sezinledim. Bu çılgılık kimin çılgılığıydı, nereden gelmekteydi, niçin atılmıştı ve neye yönelikti? Doğrusu çılgılığın yönü olmaz'dı, amacı ve yeri de. O, başlı başına bir yurtsuzluğun öne sürümü idi; zamana sığamayışın, yerini kabullenemeyişin, kendi olamayışın, kaçırılan fırsatların vb.

Küçürek öykü yazarı, sıradan ama yoğun ve özgün yaşantıları daha çok simgesel düzeyde bize anlatır. Zira bir yoğunlaştırma göstergesi olan simge, daima kendisi olmayandır ve hep ötelere, derin anlamlara çağrıda bulunur. Temelde görselleşen bir dünyada ve süre/hız faktörlerinin kıskacında yaşamaya çalışılan 20. yüzyıl insanı, zaman yoksuludur; uzun romanlar okumaya vakti yoktur. Dolayısıyla bu gereksinimi giderecek “fast food” tarzı bir anlatı türü, geçmiş deneyimleri de arkasına alarak kendiliğinden gündeme gelir. Hızlı tüketim çağının ürünü olan küçürek öyküler, bu çağın ruhuna uygun bir biçimde; anlatısını tip, olay ve betimlemeden olabildiğince arındırır ve yaşamın sonsuz derinliğini, şimşek gibi anlık parıldamayla bir noktadan aydınlatmaya, göstermeye çalışır.

Ramazan KORKMAZ, *Kavram ve İçerik Boyutuyla Küçürek Öykü*

- 2. Parçaya göre yazarın, küçürek öyküyü çılgılığa benzetmesinin nedeni nedir?**

.....

.....

- 3. Parçada küçürek öykünün ortaya çıkışı hangi koşullara bağlanmıştır?**

.....

.....

- 4. Parçada küçürek öykünün hangi özelliklerine değinilmiştir? Açıklayınız.**

.....

.....

5. *Yillardır bu tozlu, örümcekleli karanlığa çıkmamıştı. Işığı gören bazı böcekler kaçıştılar. Korktu; fakat, yararlı olacağını düşünmek kuvvetlendirdi onu. Belki de hiçbir şey söylemeden başarmalıyım bu işi. Benden bir karşılık beklemiyor. Ona yardım etmek mi bu? Bilmiyorum, bazen karıştırıyorum; özellikle başımda uğultular olduğu zamanlar. Onun gibi düşünmeyi bilmek isterdim. Bana belli etmemeğe çalışarak izliyor beni. Çekiniyor. Acele etmeliyim öyleyse. Feneri yakın bir yere tuttu; annesiyle babasının resimleri. Aralarında eski bir ayakkabı torbası, kırık birkaç lamba. Neden hiç sevmедiler birbirlerini? Ölecekler diye öylesine korkmuştum ki. Torbayı karıştırdı. Tuvaletle gittiğim ilk baloda giymiştim bunları.*

Metinde aşağıdaki anlatım tekniklerinden hangisi kullanılmıştır?

- A) İç konuşma B) İroni C) Parodi D) Pastiş E) Diyalog
6. *Yağmurlar dindi () Ovanın böğründeki hafif eğimli toprak kanallar tarlalarda biriken fazla suyu denize akıttı () akıntı () kıyılarında sivrisineklerini ve kurbağalarını çoğalttı. Tarlalar da kanalların toprakta bıraktığı nemi sakladı () pamuğunu büyüttü.*

Bu parçada yay ayraçlarla () belirtilen yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

- A) (,) (;) (,) (,) B) (,) (,) (,) (;) C) (,) (;) (,) (,) D) (...) (;) (,) (,) E) (,) (,) (;) (,) (,)
7. *Yazar genellikle yozlaşmış ve aldatan tipleri öne çıkararak toplumdaki kötü gidişe dikkat çeker. Yazar değişen dünya içerisinde yer alan insanı, yaşadığı olaylar doğrultusunda öne çıkararak topluma mesaj vermeyi amaçlar. Toplumun kötü gidişini vermek için mekân olarak büyük şehirleri ve büyük şehir hayatı içerisinde meydana gelen yozlaşmaları ön plana çıkarır. Yazarın hikâyelerinde yer alan mekânlar, yazarın yaşantısıyla yakından ilgilidir. Hikâyelerde yer alan mekân özellikle İstanbul ve öğrencilik yıllarının geçtiği Alman şehirleridir. Yazar toplum içerisindeki yozlaşmayı verirken yozlaşmaya yüz tutmuş tipleri ön plana çıkarır. Hikâyelerinde yozlaşmış insanları eleştirmekle birlikte; boynu bükük, kaderini yenemeyen, haksızlıklara başkaldıramayan insanları da anlatır.*

Yukarıdaki parçada Haldun Taner'in hikâyeciliği hakkında aşağıdakilerden hangisine yer verilme-miştir?

- A) Hikâyelerindeki kişiler B) Hikâyelerinin mekânı
C) Hikâyelerin yazılış amacı D) Hikâyelerinin anlatımı
E) Hikâyelerinin hayatıyla ilişkisi
8. **Aşağıdakilerden hangisinde bir yazım yanlışı vardır?**
- A) Tıraş olurken bu kadar su harcanmaz ki canım!
B) 3 Mart 1955'te Gaziantep'te doğmuş.
C) Olaylar Afrika'nın kuzeyinde hızla yayılıyor.
D) Uzun süre bekledikten sonra saat 4'de eve döndü.
E) Kendisine sadık olanları affetmeyi bilirdi her zaman.

9. Tablodaki metinlerde kullanılan anlatım tekniklerini belirleyerek verilen alana yazınız.

Metin	Anlatım Tekniği
<p>“Akşam yemek yemezse annesi kızardı. Arada yedikleri sayılmazmış. Babaanne, koca bir tabakta beyaz bir tatlı getirirdi; çevirme. Bir bardak da su. Fincanlar, bardaklar yeşil sabun kokardı. Babası az şekerli içerdi kahvesini. Şükriye içsin diye tabağına dökerdi biraz. Babaanne boyuna mutfaka girip çıkardı. Evleri bizimkinden küçük, diye düşünürdü Şükriye. Çünkü mutfak taşlığa bakıyor. Bir kapı daha vardı taşlığa bakan, ama Şükriye hiç açmamıştı o kapıyı.”</p> <p style="text-align: center;">Tomris UYAR, Çiçek Dirilticileri</p>	
<p>“Bakkala iki üç gündür (kaç gün olduğunu tam bilemiyorum) kapıyı açmıyorum gene. Bu münasebetsiz herif gene kimbilir nereye gitti? desin bakalım. Param yokken seni çağırımıyordum, şimdi de kovuyorum! Haydi bakalım! Ben aydın bir kişiyim, cahil herif! Sen ne anlarsın! Öfkeyle dolaştım evin içinde. (Aslında öfkem de zayıflıyordu.)”</p> <p style="text-align: center;">Oğuz ATAY, Korkuyu Beklerken</p>	
<p>“Durdu adam. Niçin, neden olduğunu bile bilmeden durdu. İçinde bir şey durdurmuştu onu; ayaklarına asılmıştı.”</p> <p style="text-align: center;">Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU, Menevşeler Ölmemeli</p>	

10. (I) Bir kız çocuk, elinde bir deste maydonoz, takunyalarını tıkratarak geçiyor. (II) Komşu Gaffar'ın oğlu, iki boş küfeyi bostan kapısından sokmaya uğraşıyor. (III) İki hanım, belli ki uzakça bir yere gitmiş geç kalmışlardı, hızlı hızlı eve dönüyorlar, mutfakta annesinin takunyalarla dolaştığı duyuluyor... (IV) “Hayat, ne tatlı şey” diye düşündü. (V) İnsanın ömrü olmalı da yaşamalı...

Yukarıda numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ses” sözcüğü bir deyim içinde kullanılmıştır?

- A) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
 B) Elif gördüklerine rağmen sesini çıkarmamayı yeğledi.
 C) Ses bilgisi, dil bilgisinin kollarından biridir.
 D) Öğretmenler, seslerini duyurmakta güçlük çekmezler.
 E) Evde bir ses, bir soluk arıyordu akşamları.

12-15. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Gecenin karanlığı kasabanın üstüne bir zift gibi çökmüştür. Gök açıksa, bu ziftin saydamlığından, sayısız yıldızlar, kasabaya göz kırpmaktadır. Sokak aralarında köpekler havlamaktadır. Ellerinde denizci fenerleri, tek tük insanlar, gecenin içinde mağaralara benzeyen sokaklardan geçmektedir. Bir kapı gıcırtyla açılıp kapanmakta, o fenerin ışığı o kapının önünde yitmektedir. Havuzlarından taşan pınarların suyu, küçücük dereciklerde hışırtıyla akmaktadır. Çarşı bomboştur. Köylülerin konakladığı kasabanın tek hanının büyük, demirli kapısı kapanmıştır. Kasabaya hiçbir yabancıнын beklenmediği saat gelmiştir. Kedilerle köpekler çarşı alanındaki çöp tenekelerini devirmektedir. Gözlerinden uyku taşan nöbetçi posta memuru, donuk ampul ışığında, maniplesinin yanında başını iki avucuna dayamış, kasabalıya ulaştırılacak bir haberi beklemektedir. Her gece bir memur, boşu boşuna bu haberi beklemektedir. Bütün kapılar birbirine örtüktür. Kimi pencerelerden, gaz lambalarının ışıkları sızmaktadır. Bu ışıklar, son soluğunu vermekte olan bir canlının, umutsuz güçsüzlüğü içindedir. Kasabada gece, bir çöl gecesi gibi hışırdamaktadır. Çöl yeli kumları süpürüyorsa, burada, yel, geceyi savurmaktadır.

Rasim ÖZDENÖREN, Aile

12. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yukarıdaki metinden hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

- Metnin ilk cümlesinde sanatı, ikinci cümlesinde sanatı yapılmıştır.
- Metinde anlatıcı kişidir.
- Metin bakış açısıyla yazılmıştır.

13. Yukarıdaki metinde modernizmin hangi özellikleri belirgin olarak görülmektedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

14. Metinden temel, yan ve mecaz anlamlı kelimelere örnekler bulunuz.

.....

.....

.....

15. Metinde kişileştirilen varlıkları belirleyiniz.

.....

.....

.....

16. Aşağıdakilerden hangisinde “ağır” sözcüğü “hızlı” sözcüğünün karşıtı olarak kullanılmıştır?

- A) Ekonomi gibi ağır konularla zaman harcamayalım.
- B) Davranışlarına dikkat et, ağır ol biraz.
- C) Savaşta ağır tanklar çok yıkıma yol açtı.
- D) Nagehan, trafikte sağ şeritte ağır ilerlemeyi tercih eder.
- E) Öğlen misafirhanede ağır bir yemek yediği için uyku bastırıyordu.

17. (I) Çoğu hayvanın kulağı insaninkinden delik. (II) İnsanoğlunun işitme gücü saniyede üçbin titreşimden ötesine eremez. (III) Kaldığı işine gelmeyince baş ucunda top atılsa duymuyor. (IV) Tazının burnu iki kilometre ötedeki bildircimin kokusunu duya bilir. (V) İnsan oğlunun koku alma duyusu, oldum olasıya güdüktü ya, hele şimdi para kokusundan gayrısını almıyor.

Yukarıdaki parçada numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

18. Bu akımın işlendiği eserlerde karakter yok, durumlarla karşı karşıya kalmış insanlar vardır. Davranışlarını seçmekte özgür olan bu insanlar, karşılaştıkları durumlarda yaptıkları işlerle kendi öz'lerini yaratırlar.

Bu parçada sözü edilen akım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gerçeküstücülük
- B) Varoluşçuluk
- C) Natüralizm
- D) Fütürizm
- E) Realizm

19. “Aç” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde “tok” sözcüğünün karşıtı olarak kullanılmıştır?

- A) Açlara yardım elimizi uzatmalıyız.
- B) Ahmet'in çevresinde sevmeye aç insan çok.
- C) Ne kadar aç gözlü biri o.
- D) Ne yapalım, aç açık kalmadık ya.
- E) Aç gezmek zor, önce karnımızı doyuralım.

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük mecaz anlamda kullanılmamıştır?

- A) Olay basına aksetti.
- B) Zaman akıp gider yorulmadan.
- C) Hükümet ortakları arasında buzlar çözüldü.
- D) Yeni bir sanat kuşağının bayrağıydı o.
- E) Durumu üst makamlara bildirdik.

3. ÜNİTE

ŞİİR

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında ünite incelenecek metinlerden birinin tarzı örnek alınarak şiir yazılacaktır. Gerekli hazırlıkları yapalım.
- Sözlü iletişim uygulamalarında Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlanacak ve sunulacaktır. Hazırlıklarımızı yapalım.

OKUMA

Cumhuriyet Dönemi Saf Şiir Anlayışı

Hazırlık Çalışmaları

1. Saf (öz) şiir kavramı sizde nasıl bir şiir anlayışını çağırıştırıyor? Saf şiir temsilcisi şairlerin amacı iyi şiir yazmaktır. Sizce iyi bir şiir hangi özelliklere sahiptir? Açıklayınız.
2. EBA'da 100 Türk Edebiyatçısı bölümündeki Necip Fazıl Kısakürek ile ilgili ses kaydını sınıfta dinleyiniz.

ŞİİR SANATI

Musiki, her şeyden önce musiki;
Onun için tekli mısradan şaşma.
Kıvrak olur, erir havada sanki;
Ağır aksak söyleyişe yanaşma.

Kelime seçerken de meydan senin;
Bile bile bir nebze aldanmalı.
Dumanlısı güzeldir türkülerin;
Öyle hem seçik olsun, hem kapalı.

Güzel gözler tül ardında görünsün,
Gün ışığı titremeli şiirinde,
Ak yıldızlar maviliğe bürünsün
İlgıt ılgıt sonbahar göklerinde.

Ara-rengin peşindeyiz çünkü biz;
Rengin değil, ara-rengin sadece.
Ancak öyle sarmaş dolaş ederiz
Kavalı boruyla, rüyayı düşle.

Tut belâgati boğazından, sustur,
El değmişken bir zahmete daha gir:
Kafiyenin ağzına da bir gem vur,
Bırakırsan neler yapmaz kim bilir?
(...)

Hep musiki, biraz daha musiki;
Havalanan bir şey olmalı mısra,
Deli bir gönülden kalkıp gitmeli
Başka göklere, başka sevdalara.
(...)

Paul VERLAINE (Pol Verlen)

çev.: Melih Cevdet ANDAY-Sabahattin EYUBOĞLU

3. Paul VERLAİNE'in *Şiir Sanatı* şiirinde dile getirdiği görüşleri belirleyiniz. Bu görüşlerin "saf şiir" anlayışını nasıl etkilediğini şiir ünitesinde göreceksiniz.

1. METİN

KALDIRIMLAR

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayâl görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl KISAKÜREK, *Çile*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

lisan : Dil.

tâk : Millî bayramlarda veya önemli bir olayı anmak için düzenlenen şenliklerde, geçit yapılacak caddelere geçici olarak kurulan, yazılar ve çiçeklerle süslenen kemer.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kaldırımlar şiiri 1927 yılında Paris'te yazılmış, ilk defa 1928 yılında *Hayat Mecmuası*'nda yayımlanmıştır. Necip Fazıl'ın sonraki yıllarda pek çok değişiklik yaptığı şiir, 1969'da son hâlini almıştır. Bu şiir, şairin "Kaldırımlar şairi" olarak anılmasını sağlayacak kadar büyük bir ün kazanmıştır.

Saf şiir: Millî Edebiyat Dönemi'nde Ahmet Haşim'in *Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar* adlı yazısıyla kuralları belirlenen "saf şiir" (öz şiir) anlayışı, Cumhuriyet Dönemi'nde gelişimini sürdürür.

Saf şiir anlayışını benimseyen şairler, biçim kaygısı güderek iyi ve güzel şiir yazmayı önemsemişlerdir. Bu anlayışla kendilerine özgü zengin bir imge dünyası kurmuşlardır.

Şiirde her türlü ideolojinin dışında kalarak sadece okuyucuda estetik zevk uyandırma amacıyla olan şairler "Sanat sanat içindir." anlayışıyla eser vermişlerdir. Şiirin saflığına aykırı buldukları için düzyazıya özgü öğeleri şiirden uzak tutmuşlardır. Şiirlerinde düşsel ve bireysel yön ağır basar. İçsel ve bireyci bir yaklaşımla ölüm, aşk, tabiat sevgisi, yaşama arzusu gibi temaları işlerken evrensel insan tecrübesini dile getirmişlerdir. Şairler şiirlerde masal, rüya ve mitlerin gizemli dünyasını yansıtmaya çalışmışlardır.

Saf şiiri benimseyen şairler musikiyle ya da musikinin çağrıştırdığı, uyandırdığı imgelerle insanın estetik duyarlılığını doyurmayı amaç edinirler. Kısacası bu şairler şiirde anlama fazla önem vermezler. Anlaşılacak için değil; duyulmak, hissedilmek için şiir yazarlar.

Şiirde biçim endişesi duyan bu şairlerde dize ve dil en önemli unsurlardır. Dilde saflaşma, sadeleşme görülür. Şiir dili, günlük dilin dışında, doğal görünüşlerin ruh hâlleriyle kaynaştırılmasıyla, simgelerle oluşturulmuş bir dildir. Saf şiiri benimseyen şairler, Fransa'da doğan sembolizm akımından etkilenmişlerdir. Şairlerin amacı, kendimize özgü sesi yakalayabilmek olduğundan halk şiirinden gelen hece ölçüsüyle modern şiiri birleştirmişlerdir. Şiirde ahenk; kafiye, redif, aliterasyon ve asonansla, ritim ise hece ölçüsüyle sağlanmıştır. Disiplinli çalışarak mükemmele varan bir şiir yazma amacı taşırlar.

Saf şiirde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal öncü isimlerdir. Cumhuriyet Dönemi'nde saf şiirin temsilcileri şunlardır: Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran ve Yedi Meşaleciler.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kaldırımlar* şiirinin temasını belirleyiniz.
2. a) *Kaldırımlar* şiirindeki ahenk unsurlarını (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz.
b) Şiirde kullanılan ahenk unsurlarının şiirin söyleyişine ve içeriğine katkısı nedir? Açıklayınız.

KOŞMA

<i>Bülbül ne yatarsın bahar erişti</i>	<i>Gene bahar oldu açıldı güller</i>
<i>Ulu sular göl olduğu zamandır</i>	<i>Figana başladı gene bülbüller</i>
<i>Kat kat oldu gül yaprağa karıştı</i>	<i>Başka bir hal olup açtı sümbüller</i>
<i>Gene bülbül kul olduğu zamandır</i>	<i>Âşıkların del'olduğu zamandır.</i>
	(...)

3. a) Karacaoğlan'ın Koşma'sı ile *Kaldırımlar* şiirinin şekil yönünden ortak yönlerini belirleyiniz.
b) İki şiir arasında şekil yönünden ortak özellikler bulunması Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde, şekil yönünden hangi gelenekten etkilendiğini gösterir?
4. Aşağıdaki edebî sanatları metinden örnekleyerek açıklayınız. Açıklamayı noktalı alana yazınız.

Edebî Sanatlar	Açıklama
İstiare
Teşbih (Benzetme)
Teşhis (Kişileştirme)

5. “İçimde damla damla bir korku birikiyor;” dizesini şair, “İçimdeki korku yavaş yavaş artıyor.” şeklinde söylemiş olsaydı, şiirde nasıl bir değişiklik olurdu? Bu örnekten hareketle şiirde edebî sanatların işlevini açıklayınız.
6. Şair, ruh hâline en uygun mekân ve atmosferi neden kaldırımlarda buluyor?
7. Şiire hangi duygular hâkimdir? Şair, bu duyguları yaratmak için şiirde hangi yollara başvuruyor?
8. “Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...” ve “Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.” dizelerinde gözünüzde canlanan manzarayı betimleyiniz.
9. Şair korkusunu yenmek, kaldırımlara güven duymak için hangi anlatıma başvuruyor? Açıklayınız.
10. Şair, kaldırımları neden bir lisana benzetiyor?

Etkinlik

Aşağıdaki şiirlerle *Kaldırımlar* şiiri arasında tema, yapı, dil ve ahenk bakımından ne tür benzerlikler vardır?

İÇE KAPANIŞ

Derdim: yeter, sakın ol, dinlen biraz artık;
Akşam olsa diyordun, işte oldu akşam;
Siyah örtülere sardı şehri karanlık;
Kimine huzur iner gökten, kimine gam.

Bırak, şehrin iğrenç kalabalığı gitsin,
Yesin kamçısını hazzın sefil cümbüşte
Toplasın acı meyvesini nedametin
Sen gel, derdim, ver elini bana, gel şöyle.

Bak göğün balkonlarından, geçmiş seneler
Eski zaman esvaplarıyla eğilmişler;
Hüzün yükseliyor, güler yüzle, sulardan.

Seyret bir kemerde yorgun ölen güneşi
Ve uzun bir kefen gibi doğuyu saran
Geceyi dinle, yürüyen tatlı geceyi.

Charles BAUDLAİRE (Şarl Bodler)

çev.: Sabahattin EYUBOĞLU

DENİZ MELTEMİ

Bütün hazları tattım, kitapları okudum,
Ah, kandırmadı; kaçmak, kurtulmak istiyorum.
Bir başka köpükle gök arasında kuşlar
Orada şimdi kim bilir ne kadar sarhoşlar?
Deniz çekiyor, deniz, kim tutabilir beni;
Gözlerde aksi yanan o eski bahçeler mi?
Geceler! Mahzun ışığı mı yoksa lambamın,
Beyaz kâğıda vurur, korkar dokunamazsın;
Ne o; ne de çocuğuna meme veren taze;

Gideceğim, ey gemi, bilinmedik ellere.
Demir al, sallayarak direklerini. Sızlar
Yürek ümitle, ama sonra her şeyi anlar.
Belki de fırtınaları çağıran direkler,
Şu anda rüzgârla gelecek ölümü bekler,
O zaman ne yelken, ne de ümit... Ama sen yine
Kalbim, gemicilerin şarkılarını dinle.

Stephane MALLARME (Stefan Malarme)

çev.: Orhan Veli KANIK

Necip Fazıl KISAKÜREK

Şairin Biyografisi

Necip Fazıl KISAKÜREK (1904-1983)

İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okurken eğitimini yarıda bırakarak 1924'te Paris'e gitmiştir. Sorbonne (Sorbon) Üniversitesinde almaya başladığı felsefe eğitimini yarıda bırakıp yurda dönmüştür. *Ağaç* ve *Büyük Doğu* dergilerini çıkarmıştır. İlk dönem şiirlerinde bireysel yalnızlık, ölüm, tabiat, kadın gibi konuları ön plana çıkaran şair; 1934'ten itibaren tasavvufi konulara ağırlık vermiş, mistik bir anlayışla ve yer yer ideolojik söylemlerle kendine özgü bir şiir oluşturmuştur. Necip Fazıl şiirlerinde halk ve tekke şairlerimize ait biçim ve konuları Batılı, modern Fransız şiiri ölçüleri ile değerlendirmiştir. Bütün şiirlerinde hece ölçüsünü başarılı bir şekilde kullanmıştır. Sağlam, temiz bir dilinin olması, güçlü bir teknikle şiir yazması ve şekildeki kusursuzluk onun büyük bir şair olmasını sağlamıştır. Şiirlerinde madde ve ruh problemlerini, insanın evrendeki yerini, şehir insanının yalnızlığını, insanın iç dünyasındaki bunalımları, dinî-mistik duyguları işlemiştir. Tiyatro oyunlarında korku ve kaygı psikolojisini işleyen sanatçı; anı, makale, inceleme türünde yazdığı eserlerinde de genellikle dinî ve siyasi konuları işlemiştir.

Eserleri

Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile (şiir); Aynadaki Yalan, Kafa Kâğıdı (roman); Tohum, Bir Adam Yaratmak, Künye, Para, Namı Diğer Parmaksız Salih, Reis Bey, Abdülhamit Han (tiyatro); Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil (hikâye); Yılanlı Kuyudan, Bâbiâli (anı-monografi)

Hazırlık Çalışmaları

1. Cahit Sıtkı Tarancı'ya göre "Şiir, sözcüklerle güzel şekiller kurma sanatıdır." Sizce şairin şiir tanımı, saf şiir anlayışına uygun mudur? Düşüncelerinizi açıklayınız.
2. Bir şiir tanımı yapınız. Bu tanımı arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. METİN

GÜN EKİLMESİN PENCEREMDEN

Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlayan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.
Ve gönül, Tanrısına der ki:
- Pervam yok verdiğin elemden;
Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin pencereden!

Cahit Sıtkı TARANCI, *Otuz Beş Yaş*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

mihnet : Sıkıntı.

perva : Çekinme, sakınma, korku.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Otuz Beş Yaş adlı şiir kitabında yer alan *Gün Eksilmesin Pencereden* şiiri Cahit Sıtkı Tarancı'nın en beğenilen şiirlerinden biridir. Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar* kitabında "mükemmeliyet" in açık ve seçik bir tarifini yapmıştır: Mükemmeliyet, şiirde bir kelimenin ne eksik ne fazla olması ve her kelimenin yerli yerinde kullanılmasıdır. Mükemmeliyet aynı zamanda bir şiiri vücuda getiren bütün unsurların birbirlerine bağlı oluşudur. *Gün Eksilmesin Pencereden* şiirinde bu özellikler mevcuttur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz.
2. *Gün Eksilmesin Pencereden* şiirindeki ahenk unsurlarını belirleyiniz.
3. "Ve gönül Tanrısına der ki:" dizesindeki edebî sanatı açıklayınız.
4. Şiirde söyleyici kime hitap etmektedir? Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.

5. Aşağıda saf şiir anlayışının bazı özellikleri verilmiştir. Bu özelliklerden hangileri *Gün Eksilmesin Pencere*den şiirinde görülmektedir? Verilen alana işaretleyiniz.

Zengin bir imge dünyası vardır.	✓
Şiirler her türlü ideolojiden uzaktır.	
İçsel ve bireyci bir yaklaşımla evrensel insan tecrübesini dile getirir.	
Düzyazıya özgü ögeler, şiirden uzaklaştırılmıştır.	
Dilde saflaşma, sadeleşme görülür.	
Şairlerin amacı, kendimize özgü sesi yakalayabilmek olduğundan halk şiirinden gelen hece ölçüsüyle modern şiiri birleştirmişlerdir.	
Ölüm, aşk, tabiat sevgisi, yaşama arzusu gibi temalar işlenir.	

6. *Gün Eksilmesin Pencere*den şiirinin sizde uyandırdığı duygu ve düşünceleri sözlü olarak ifade ediniz.
7. Şiirde şairin “*Her mihnet kabulüm, yeter ki / Gün eksilmesin pencere*den!” sözleriyle sabırlı olma, tahammül gösterme gibi değerlere bağlılığından söz edebilir miyiz? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.
8. Cahit Sıtkı Tarancı'nın biyografisini okuyunuz. *Gün Eksilmesin Pencere*den şiirini şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Cahit Sıtkı TARANCI

Şairin Biyografisi

Cahit Sıtkı TARANCI (1910-1956)

4 Ekim 1910'da Diyarbakır'da doğmuştur. Galatasaray Lisesinden sonra Mülkiye Mektebine (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi) devam etmiş, bir süre de Ankara Yüksek Ticaret Okulunda öğrenim görmüştür. 1939'da Paris'e gitmiş, Paris Radyosu'nda Türkçe yayınlar spikerliği yapmıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yurda dönmüş, çeşitli memurluklarda bulunmuştur. 1953'te felç geçirmiş, tedavi için götürüldüğü Viyana'da 12 Ekim 1956'da 46 yaşındayken yaşamını yitirmiştir. 1946'da katıldığı bir şiir yarışmasında *Otuz Beş Yaş* şiiriyle birincilik kazanır. İlk şiir kitabı *Ömrümde Sükût* 1933'te yayımlanır. Döneminin en çok okunan şairlerinden biri olur. Bir yandan Garip akımından etkilenerek serbest şiiri dener, diğer yandan Baudelaire, Verlaine gibi Fransız şairlerinin etkisinde kalır. Ama hiçbir akıma bağlanamayan, uyum ve biçimi gözetken, duygulu, içten, kendine özgü bir şiir geliştirir. Hem yaşam sevincini hem karamsarlığı yansıttığı şiirlerinde “yalnızlık” ve “ölüm” temaları ağır basar. Cahit Sıtkı, şiirlerinde Fransız edebiyatının yanı sıra Tanpınar ve Dıranas etkisinde kalmıştır. Ölüm temasını etkileyici bir üslupla ele almıştır. Hece ölçüsünü, alışılmış kalıplarının dışında başarıyla kullanan Tarancı, az sözcükle çok şey söylemek taraftarı olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. Ziya Osman Saba ile olan mektuplaşmaları edebiyat tarihimizde oldukça ünlüdür.

Eserleri

Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası (şiir); Ziya'ya Mektuplar (mektup)

Hazırlık Çalışmaları

1. Sizce hedefe ulaşmak için kararlı olmak yanında hangi özelliklere sahip olmak gerekir?
2. *Bir Devın Uyanışı* şiirini Sedat Umran'ın kendi sesinden EBA'dan indirerek dinleyiniz.

3. METİN

DEVİN UYANIŞI

Kalktı yatağından silkinerek dev,
yaktı duygularını alev alev,
sıyırdı rûhunu küllerinden,
soluk aldı üst üste derinden;
korku dolu bir kap oldu bedeni,
çağrıldığını duydu, dinlemedi söyleneni
çıktı alışkanlığının çadırından,
gözbebekleri yanıp söndü bir an,
geçti bir kararın tam ortasından,
koptu kuşuların son halkasından,
dinledi ilkin yankısını sesinin,
irkildi görünce büyüyen gölgesinin
kapladığını boydan boya gökyüzünü;
duydu kanında özgürlüğünü,
sardı beline kuşağını tehlikelerin,
duydu özlemine ölümsüz ülkelerin,
kasırgaları önüne katan bir hız,
düşüncelerinin çaktığı bir gök, yıldızsız;
sesinde yankısı ölümsüzlüğün,
bakışlarında utkuyu muştulayan gün,
doladı zamanı adımlarına,
basmadı güvenlik kaldırımlarına;
Gökte yıldızların tuttuğu alkış
devin ayak seslerine karışmış;
değişen bir gök altında, uzak,
mesafeleri içine atarak
daldı bilinmeyenler ormanına,
karıştı ölümsüzler kervanına!

Sedat UMRAN, *Sedat Umran'dan Seçmeler*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

muştı : Sevindiren haber, sava, müjde, erim, beşaret.

utku : Yengi.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, Sedat Umran'ın saf şiir anlayışı doğrultusunda yazdığı şiirlerinden biridir. Behçet Necatigil, Sedat Umran için “eşyanın metafiziğini araştıran şair” demiştir. Sedat Umran, kendi şiirinin özelliklerini şöyle açıklar: “Şiirlerimde eşyanın iç dünyasını yansıtarak ülkemizde yeni bir şiiri başlatmak istedim. Yani bilincimdeki tatmin olunmamış istek ve duyguları, korkuları, sevinçleri ve acıları bilinçaltına atmakla duyduğum rahatsızlığı eşyanın kimliğinde dışa vurarak gidermeyi ve şiiri bir denge unsuru olarak kullanmayı denedim.”

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirde “dev” ile sembolize edilen nedir? Bu sembolden yola çıkarak şiirin temasını belirleyiniz.
2. Şiirde aşağıdaki ahenk unsurlarının hangilerinden yararlanılmıştır? Belirleyiniz.
 - ölçü
 - redif, kafiye
 - aliterasyon
 - asonans
 - kelime ve kelime grubu tekrarı
 - ses akışı
3. *Devin Uyanışı* şiirinde insanın devleşmesi, içindeki gerçek “ben”i bulması, hedefine yönelmesi için hangi bireysel adımları gerçekleştirmesi gerektiği anlatılmıştır?
4. Şiirde öz güven sahibi bir insanın davranışlarını ifade eden dizeleri gösteriniz. Zor kararlar karşısında öz güvenli davranmanın bize neler kazandıracığını sözlü olarak ifade ediniz.

HÜSN Ü AŞK

(...)

Bu resme koyup beyân-ı aşkı

Söyle bana dâstân-ı aşkı

Kim vardı Arabda bir kabîle

Müstecmi'-i haslet-i cemîle

Serlevha-i defter-i fütüvvet

Serhayl-i arab Benî Mahabbet

Ammâ ne kabîle kıble-i derd

Bi'lcümle siyâh-baht ü rû-zerd

Giydikleri âftâb-i temmûz

İçdikleri şu'le-i cihân-sûz

Vâdîleri rîk ü şîşe-i gam

Kumlar sağışınca hüzn ü mâtem

Hargehleri dûd-ı âh-ı hirmân

Sohbetleri ney gibi hep efgân

(...)

Şeyh Galip

Hüsn ü Aşk adlı mesneviden alınan bölüm ile *Devin Uyanışı* şiirinde biçim yönünden görülen benzerliği belirleyiniz. Bu benzerlik bize *Devin Uyanışı* şiirinin hangi gelenekten beslendiğini gösterir? Açıklayınız.

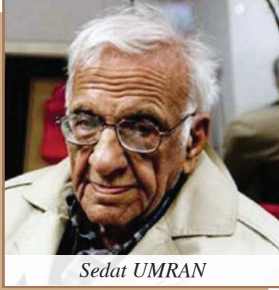
6. Aşağıdaki dizelerde görülen edebî sanatları belirleyiniz.

sıyırdı ruhunu küllerinden
geçti bir kararın tam ortasından
koptu kuşuların son halkasından
Gökte yıldızların tuttuğu alkış
devin ayak seslerine karışmış

7. Metnin sizde uyandırdığı duygu ve düşünceleri kısa bir yazıyla ifade ediniz.

8. Sedat Umran'ın şiirini, şekil unsurundaki farklılıklara rağmen saf şiir içinde değerlendirmemizi sağlayan özellikler nelerdir? Açıklayınız.

9. Aşağıdaki biyografiyi okuyunuz. *Devin Uyanışı* şiirini şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Sedat UMRAN

Şairin Biyografisi

Sedat UMRAN (1925-2013)

1926'da İstanbul'da doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur. Çeşitli kuruluşlarda tercümanlık yapmıştır. Birçok dergide şiirleri yayımlanan şair, Almandaca çok sayıda çeviriye de imza atmıştır. 7 Ağustos 2013'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Sedat Umran, şiirlerinin yanı sıra Batı felsefesinden ve Alman şiirinden yaptığı çevirilerle de tanınmaktadır. Kendine özgü bir şiir dünyası olan Sedat Umran özellikle Ahmet Haşim ve Necip Fazıl'dan etkilenmiştir. Ustalık dönemine ait şiirlerde Necip Fazıl'ın etkisi daha yoğun olarak hissedilmektedir. Sedat Umran'ın hece ölçüsüyle ve serbest olarak yazılmış şiirlerinin bütününde güçlü bir ahengin ve akıcı bir anlatımın varlığı dikkat çeker. Şairin şiirindeki kendine özgü yön, eşya ile kurduğu ve metafiziğe uzanan güçlü ilişkiden kaynaklanır. Sedat Umran'a göre eşya ile insan ruhu arasında gizli ve sihirli bir yakınlık vardır. Eşyanın iç dünyasını imgelerle ve sembollerle yansıtarak Türk şiirine büyük bir yenilik getirmiştir. Cansız nesnelerin bilinmeyen dünyalarını okuyucuyla paylaşan Umran, bilinçaltına attığı acılarını, sevinçlerini eşyanın kimliğinde dışa vurarak mutluluğa ulaşabileceğine inanmış bir sanatçıdır. "Nesne şairi" olarak tanınmıştır. Şiirlerinde herhangi bir ideolojik düşünce barındırmayan Umran, kendi özgün şiir tarzını bulmuş ve bağımsız şiirler yazarak sanat yaşamını devam ettirmiştir. *Hisar, Varlık, Yeditepe, Diriliş, Türk Edebiyatı, Maveria* adlı dergilerde şiirleri yayımlanmıştır. 1994 yılında TYB Çeviri Ödülü'nü kazanmıştır.

Eserleri

Meşaleler, Leke, Gittin Taş Atarak Denizlerime, Kara Işıldak, Kış Dörtlükleri, Sonsuzluk Atı, Aşkın Kaması (şiir); Büyük Alman Şairleri, Diyaloglar, Aforizmalar (çeviri)

Etkinlik

Aşağıda saf şiir anlayışını temsil eden şairlerin şiirlerinden örnekler verilmiştir. Bu şiirlerde tema, ahenk, dil ve anlatım yönünden görülen benzerlikleri belirleyiniz. Bu şiirlerden hareketle saf şiir anlayışının “saf”, “öz” kavramlarıyla nasıl bir şiir anlayışını amaçladığını belirleyiniz.

LEKE

Takılıp kalmış bir noktada
gölgesini içine düşürerek;
leke sabrın gücüyle büyür
tek başına.

Uzanır güneşe dek,
arınır kirinden;
yürüyen ak lekeleri olur göğün,
mavi gök uykusunun düş lekeleri.

Leke lekelenmekten korkmaz,
kurtulmuş geleceğin ürküntüsünden,
alabildiğine özgür;
sevencimin kumaşında parlıyan
üzüntü lekeleridir,
silip de bir türlü çıkaramadığım
içimin dökülen mürekkebidir.

Sedat UMRAN, *Sedat Umran'dan Seçmeler*

Leke aşmaz sınırını,
kendini bilir
durur bütün oturmuşluğuyla;
dağıtmaz, yaymaz gücünü
siz dokunmayınca.

BÜYÜMEK

Büyür ağaçlar maviliklerde,
Bulutlar, aydınlıklar, uzaktan.
Büyür şehirlerin yatakları,
Mevsimlerin üstü, yaşamaktan.

Bir anne gibi genişleyen sabah aydınlığı,
Büyür kanatları yavru serçelerin.
Büyük şehirler ve şehirlerde,
Korkunç hayatı, gecelerin.

Büyür hatıralar gibi ihtiyarlar,
Yaşamayı hatırlarken.
Büyür güzellikleri, vücutları kısmetleri,
Çocuklar uyurken.

Vakit büyür habersiz,
Bir serinlik düşer her cama.
Çiftçiler bile anlamadan
Büyür topraklar daima.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA, *Çocuk ve Allah*

ENGELLER

Sen benim engelimsin beyaza.
Yaparım yıkılır,
Saldıran sularda silinen
Kumdan kuleler deniz kıyısında.

Sen benim düşmanımsın değişen,
Her seferinde ismin başka.
Ama hiç tadı yok yaşamının
Tam doğrulurken yeniden
Tarlama suların basmasa.

İnsanınla vur, hastalığınla yere ser,
Sars beni paraca
Her yıkılışında kuvvetim artar
Işıyan köşe ergeç benim
Sen benim geçidimsin beyaza.

Behçet NECATİGİL, *Sevgilerde*

Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

Hazırlık Çalışmaları

1. Nazım Hikmet'in kendi sesinden şiirlerini genel ağıdan bulup sınıfta dinleyiniz.
2. Kerem ile Aslı hikâyesini biliyor musunuz? Hikâyeyi sınıfta anlatınız.

4. METİN

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!

Bağır

bağır

bağır

bağırıyorum.

Koşun

kurşun

erit-

-meğe

çağırıyorum...

O diyor ki bana:

— Sen kendi sesinle kül olursun ey!

Kerem

gibi

yana

yana...

«Deeert

çok,

hemdert

yok»

Yürek-

-lerin

kulak-

-ları

sağır...

Hava kurşun gibi ağır...

Ben diyorum ki ona:

— Kül olayım

Kerem

gibi

yana

yana.

Ben yanmasam

sen yanmasan

biz yanmasak,

nasıl

çıkarc

karan-

-lıklar

aydın-

-lığa...

Hava toprak gibi gebe.

Hava kurşun gibi ağır.

Bağır

bağır

bağır

bağırıyorum.

Koşun

kurşun

erit-

-meğe

çağırıyorum.....

Nazım Hikmet, Seçme Şiirler

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hemdert : Dert ortağı olan.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kerem Gibi, Nazım Hikmet'in 1929'da yayımlanan 835 *Satır* kitabında yer alan şiirlerinden biridir. Nazım Hikmet bu eserinde farklı biçim ve içerikte şiirler yazmış, toplumcu şiir anlayışını öne çıkarmıştır.

Toplumcu şiir: Toplumsal gerçekleri yansıtmayı, sorunlara çözümler üretmeyi amaçlayan bir şiir akımıdır. Türk edebiyatında toplumsal sorunlara yorumlar getiren, biçimde ve özde yenilikler yapan ilk sanatçı Nazım Hikmet'tir. Nazım Hikmet, şiirde ölçüyü atmış, Marksist felsefeyi savunmuş, serbest nazımın yaygınlaşmasını sağlamıştır. Dize anlayışını yıkmış ancak öze önem verdiği için gelenekten kopmamıştır.

Yirminci yüzyılın başlarında, neredeyse tüm dünyada eş zamanlı olarak gelişen siyasal ve toplumsal hareketlere bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal gerçekçilik ya da sosyalist gerçekçilik adı verilen bu akım; şiirden edebiyatın ve sanatın her alanına kadar etkisini gösterir. Emekçilerin sorunlarını, emek-sermaye çelişkisini ve yaşamsal kaygılarını konu alan bu akım, "toplum için sanat" görüşünü temsil eder.

Şair, toplumun bir parçası olduğu için şiirlerini toplumsal bir kaygı ile yazar; şairin savunduğu bir görüş vardır, yani şiiri tezlidir. Toplumcu şairin dilinde, kalabalıkları harekete geçiren söylev üslubu vardır. Şair halkın temsilcisi gibi görünür. Bu akımda şiir diline yeni kavramlar girmiştir. Şiir, geniş kitlelere hitap etmek, onları harekete geçirmek için yazılmıştır. Toplumcu şiirin temsilcileri gelecekçilik (fütürizm) akımından etkilenmişlerdir. Rıfat Ilgaz, Attilâ İlhan, Hasan İzzettin Dinamo, Vedat Nedim Tör,ERCÜMENT BEHZAT LAV bu anlayışın diğer temsilcileridir.

Gelecekçilik (Fütürizm): 20. yüzyılın başlarında İtalyan sanatçı Marinetti'nin öncülüğünde başlayan bu akımda sanatçılar; sanayi çağının dinamizmi, hızı, değişimi ve heyecanını sanata taşımayı amaçlarlar. Şiirde duygunun yerine makine, çark ve fabrika gürültülerini koymuşlardır. Geleneksel tema ve şekilleri bırakmış, edebiyatın durgun değil hareketli, barışçıl değil kavgacı olmasını istemişlerdir. Savaşı övmüşler ve geçmiş kötülemişlerdir. Türk edebiyatında Nazım Hikmet, ünlü Rus şairi gelecekçi Mayakovski'den etkilenmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kerem Gibi* şiirinin temasını belirleyiniz.
2. "Hava kurşun gibi ağır" "Hava toprak gibi gebe" dizeleriyle anlatılmak istenen nedir?
3. Şairin "Ben yanmasam / sen yanmasan / biz yanmasak, / nasıl çıkar / karan- / -lıklar / aydın- / -lığa..." dizelerinde fedakârlığın ve dayanışma içinde olmanın önemi nasıl ifade edilmiştir?
4. Şiirde toplumcu şiirin görüşleri nasıl yansıtılmıştır? Açıklayınız.
5. a) *Kerem Gibi* şiirinde ölçü ve kafiye kullanılmamasına rağmen güçlü bir ahenk vardır. Şair, ahengi hangi yollarla sağlamıştır? Belirleyiniz.
b) Şiirde dizelerin sıralanışı ile içerik arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?
c) Şiirde dizelerin merdiven şeklinde dizilişi, şiirin okunuşunu nasıl etkilemiştir?
6. Şiirin adıyla *Kerem ile Aslı* hikâyesi arasındaki ilgiyi açıklayınız.
7. "Yüreklere kulakları sağır" dizesinde yapılan edebî sanatı açıklayınız.

8. “Dost bî-pervâ felek bî-rahm ü devran bî-sükûn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavî tâli zebûn”

Fuzuli

Kerem Gibi şiirinde Fuzuli'nin yukarıdaki beytinden iktibas (alıntı) yapılmıştır. Alıntı yapılan ifadeyi Nazım Hikmet hangi anlamda kullanmıştır? Açıklayınız.

9. *Kerem Gibi* şiiriyle *Kaldırımlar* şiirini tema, yapı, dil ve anlatım yönlerinden karşılaştırınız. Farklılıkları belirleyiniz.

	Kaldırımlar	Kerem Gibi
Tema
Yapı
Dil ve Anlatım

10. Şiirde söylev havasını veren söyleyişleri belirleyiniz. Bu söyleyişlerin şiire katkısı ne olmuştur?
11. *Kerem Gibi* şiirinin Nazım Hikmet'in hayatı ve görüşleriyle nasıl bir ilişkisi vardır? Şairin biyografisinden yararlanarak açıklayınız.

Nazım Hikmet RAN

Şairin Biyografisi

Nazım Hikmet RAN (1902-1963)

Selanik'te doğmuştur. Heybeliada Bahriye Mektebinden sağlık nedeniyle ayrılmak zorunda kalmış, Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçmiştir. Moskova Doğu Üniversitesinde ekonomi ve toplumbilim okumuştur. 3 Haziran 1963'te Moskova'da vefat etmiştir. Başlangıçta ölçülü uyaklı şiirler yazmış, daha sonra Rus şair Mayakovski'nin etkisinde kalarak serbest ölçüye geçmiştir. Gerek biçim gerekse tema bakımından şiirimize yenilikler getiren şair, şiir diline de kendisinden sonra gelenleri etkileyecek ölçüde yenilik getirmiştir. Nazım Hikmet, dizeleri kullanmaya getirdiği özgünlükle de serbest nazım biçiminin gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Hitabete dayalı propaganda şiirleri yazmıştır. Yazdığı eserlerde genellikle toplumsal konuları dile getiren sanatçı “toplumcu gerçekçi” şiirin öncülerinden olmuştur. Fütürizm akımından etkilenerek şiirlerinde makine hâkimiyetinin özlemine dile getirir. Uzun şiirlerindeki senaryo havası diğer şiirlerinde de vardır. Edebiyatımızda serbest ve toplumcu gerçekçi şiirin öncüsüdür.

Şeyh Bedreddin Destanı'yla divan ve halk şiiri özelliklerini modern bir anlayış içinde kaynaştırmıştır. Eserlerinde son derece başarılı ve canlı bir dil kullanmıştır. Şiir dışında oyun, mektup, hikâye türlerinde de eserler vermiş; özellikle *Kuvayı Milliye*, *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı şiir kitapları ile tanınmıştır.

Eserleri

835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, Varan 3, 1+1=1, Sesini Kaybeden Şehir, Gece Gelen Telgraf, Portreler, Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Dört Hapishaneden, Rubailer, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Kuvayı Milliye, Yatar Bursa Kalesinde, Memleketimden İnsan Manzaraları, Yeni Şiirler, Son Şiirleri, İlk Şiirler (şiir); Kafatası, Ferhat ile Şirin, Yusuf ile Menofis, Demokles'in Kılıcı (tiyatro); Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim (roman); Piraye'ye Mektuplar, Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar, Kemal Tahir'e Mahpusane'den Mektuplar (mektup)

Hazırlık Çalışmaları

1. Attilâ İlhan'ın seslendirdiği şiirlerini bularak sınıfa getiriniz. Bu şiirleri arkadaşlarınızla dinleyiniz.
2. Attilâ İlhan'ın şiirlerinde büyük harf ve noktalama işaretlerini kullanmayışının nedeni ne olabilir?

5. METİN

rinna-rinnan-nay

melengecin dalında çifte sığırcık diley çifte sığırcık
 ciğerime ateş değdi öley diley öley gencecik
 zehir pamuk ırgatlığı gavur gündelikçilik
 rinna-rinnan-nay
 yüreğim bölündü lay
 damarlarım delindi
 kan gider kan gider

melengecin dalında çifte saksâğan diley çifte saksâğan
 boynumda dönüp batır öley diley şol kahbe devran
 ağlarım bir yandan kan kusarım bir yandan
 rinna-rinnan-nay
 ellerim kırıldı lay
 gözüm seli duruldu
 kum gider kum gider

melengecin dalında çifte güvercin diley çifte güvercin
 eğnimde göynek yok öley diley ayağım yalın
 ölürsem kahrımdan öldüğüm bilin
 rinna-rinnan-nay
 yollarım kapandı lay
 bulutlar parçalandı
 gün gider gün gider

melengecin dalında çifte ispinoz diley çifte ispinoz
 azıktan yetimim öley diley katıktan öksüz
 dirliksiz düzensiz hanidir hürriyetsiz
 rinna-rinnan-nay
 künyemiz yazıldı lay
 kervanımız dizildi
 can gider can gider

Attilâ İLHAN, *Sisler Bulvarı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

- melengeç** : Çitlembik, sakız ağacı.
eğin : 1. Arka, sırt. 2. Beden, vücut.
ispinoz : İspinozgillerden, gagası kısa ve koni biçiminde, sırt tüyleri yeşilimtırak mavi, boynu ve karnı kırmızı renkte, güzel sesli bir kuş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Attilâ İlhan'ın *rinna-rinnan-nay* şiiri *Sisler Bulvarı* adlı şiir kitabında yer alan toplumcu çizgide bir eserdir. Şair şiiri için "Bütünüyle halk ağzı, hatta halk türküsü ağzı bir şiir ki, pamuk ırgatlarının çilesini yansıtır." demektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Metnin temasını belirleyiniz.
- a) Metinde toplumcu şiir anlayışını dile getiren kavramları belirleyiniz.
b) Bu kelime ve kelime gruplarıyla tema arasında nasıl bir ilgi vardır? Açıklayınız.
- Metnin ahenk özelliklerini aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Redif
Kafiye
Ölçü
Aliterasyon
Asonans
Kelime ve kelime grubu tekrarı
Ses akışı

- Şiirin şekil, dil ve söyleyiş özellikleri ile teması arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu toplumcu şiir anlayışıyla ilgili verilen bilgilerden de yararlanarak tespit ediniz.
- Şiirde konuşan, şair değildir; konuşan, kurgusal kişilik/varlıktır. Söyleyici şiirin içeriğine ve aksettirdiği ruh durumuna göre karakter ve "ses" kazanır. Bu durum şiirin okuma tonunu/tarzını, şiirin anlamını etkiler ve okuma faaliyetinde okuyucu bu söyleyiciyle özdeşleşir.
Bu açıklamaya göre *rinna-rinnan-nay* şiirinde söyleyici nasıl bir karaktere sahiptir? Söyleyicinin karakteri şiirin okuma tarzını ve anlamını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
- Şiirde, yazıldığı dönemin gerçekliğini ifade eden unsurlar nelerdir? Altını çiziniz.
- Şiirde mübalağa sayılabilecek söyleyişleri belirleyiniz.
- Şiirde hangi millî, manevi ve evrensel değerler üzerinde durulmuştur?
- rinna-rinnan-nay* şiirinde Attilâ İlhan'a özgü buluşları ve yenilikleri belirleyiniz.

10. Sizden daha zor yaşam şartları içinde hayatını devam ettiren insanları düşündünüz mü? Adil ve eşit bir yaşam için onlara nasıl yardım edebiliriz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

11.

TÜRKÜ

Yayla suyu yan gider,
Açma yaram kan gider,
Dumanlı dağlar yaylalar hey.

Yaylalısın hey,
Edalısın hey
Sevdalısın hey,
Sen benimsin hey.

Yayla suyu pek duru,
Giderim gurbete doğru,
Dumanlı dağlar yaylalar hey.

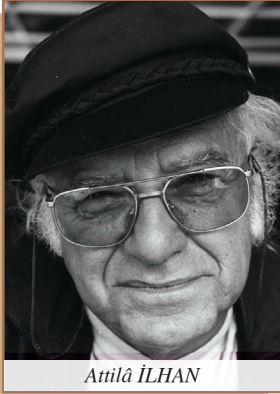
Yaylalısın hey,
Edalısın hey,
Sevdalısın hey,
Sen benimsin hey.

...

Anonim

Yukarıdaki türkü ile *rinna-rinman-nay* şiirini ahenk, söyleyiş özellikleri bakımından karşılaştırınız. Şiirden hareketle Attilâ İlhan'ın halk şiiri geleneğinden nasıl yararlandığını belirleyiniz.

12. Şairin biyografisini okuyunuz. Metni şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Attilâ İLHAN

Şairin Biyografisi

Attilâ İLHAN (1925-2005)

İzmir'in Menemen ilçesinde doğmuş, İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. İstanbul'da Işık Lisesinden mezun olmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki yükseköğrenimini yarıda bırakmıştır. Aralıklarla Paris'te yaşamıştır. Türkiye'ye dönünce çeşitli gazete ve dergilerde çalışmıştır.

1946'da bir şiir yarışmasında *Cebbaroğlu Mehmed* şiiriyle ikincilik ödülü kazanmış, bu başarıdan sonra ünü yayılmıştır. Garip akımı ve İkinci Yeni şiirine karşı çıkmış, Mavi ya da Maviciler adıyla tanınan toplumcu gerçekçi şiir akımını başlatmıştır. Şiire yeni bir ses düzeni, taşkın, coşkulu bir anlatım ve kendisine özgü bir duyarlılık getirmiştir. Çok zengin bir imge dünyası, tema ve söyleyişte yeni bir romantizm, maceracı, gizemli bir hava; zengin bir ses, uyak, tonlama ve kurgu öğeleri Attilâ İlhan'ın şiirinin başlıca özellikleridir. *Sisler Bulvarı*, *Yağmur Kaçağı*, *Ben Sana Mecburum* şiir kitaplarındaki şiirleriyle genç şair kuşağını etkilemiştir. *Yasak Sevişmek*, *Elde Var Hüzün* kitaplarındaki şiirlerinde divan şiirinden ve şarkılardan da yararlanmıştır. Senaryolarında "Ali Kaptanoğlu" takma adını kullanan şair, romanlarıyla da sevilmiştir. İlk iki romanı *Sokaktaki Adam ve Zenciler Birbirine Benzemez*'den sonraki romanlarında tarihsel konulara ağırlık vermiştir.

Eserleri

Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Yasak Sevişmek, Tutuklunun Günlüğü, Böyle Bir Sevmek, Elde Var Hüzün, Korkunun Krallığı, Ayrılık Sevdaya Dâhil (şiir); Sokaktaki Adam, Zenciler Birbirine Benzemez, Kurtlar Sofrası, Bıçağın Ucu, Sırtlan Payı, Yaraya Tuz Basmak, Fena Hâlde Leman, Dersaadet'te Sabah Ezanları, Haco Hanım Vay, O Karanlıkta Biz (roman); Abbas Yolcu (gezi yazısı); Hangi Sol, Gerçekçilik Savaşı, Hangi Atatürk, Batı'nın Deli Gömleği, İkinci Yeni Savaşı, Sağım Solum Sobe, Ulusal Kültür Savaşı (deneme)

Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir

Hazırlık Çalışmaları

SANAT

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyârımız da binbir bahârı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar.

Sen kubbesinde ince bir mozayik arar da
Gezersin kırk asırlık mâbedin içini,
Bizi sarsar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini...

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin,
Bizim de kalbimizi kıvıldatır yerinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin.

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sınırlarına,
Istrap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en yanık bir mûsikî yerine!

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini rûhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...

Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL, Han Duvarları

1. *Sanat* şiirinde Faruk Nafiz Çamlıbel, memleketçi edebiyatın sanat görüşlerini dile getirmiştir. Şiiri okuyarak bu görüşleri maddeler hâlinde belirleyiniz.
2. Arif Nihat Asya ile ilgili ses kaydını EBA'dan indirerek sınıfta dinleyiniz.
3. Millî değerlerimiz içinde bayrağın yeri nedir? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.

6. METİN

BAYRAK

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmıyanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...

Gölgende bana da, bana da yer ver!

Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;

Yurda ay-yıldızının ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün

Kızılığında ısındık;

Dağlardan çöllere düşürdüğü gün

Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzğün, rüzgârlarda dalgalı;

Barışın güvercini, savaşın kartalı...

Yüksek yerlerde açan çiçeğim;

Senin altında doğdum,

Senin altında öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, herşeyim;

Yer yüzünde yer beğen

Nereye dikilmek istersen

Söyle, seni oraya dikeyim!

Arif Nihat ASYA, *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bayrak, Arif Nihat Asya'nın "Bayrak şairi" olarak anılmasını sağlayan, millî bir sembol olan bayrağımızı yücelten bir eserdir. Şair, bu şiiri Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşunun yıl dönümü için yazmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler Anadolu insanını ve coğrafyasını millî duyarlılıkla ifade etme amacı gütmüşlerdir. Bu temalar, Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şiirde iki temel unsur olmuştur. Anadolu romantizmi denilen umutlu, geleceğe iyimser bakan bir edebiyat anlayışı sanatçılar arasında yaygınlık kazanmıştır. Vatan ve millet sevgisini aşılacak amaçlanmış; milliyetçilik, temel duygu olarak işlenmiştir.

Bu şairler şiirlerinde sade ve süsten uzak bir konuşma dili kullanmışlar, dil bilinciyle hareket etmişlerdir. Memleket manzaralarını ve halk arasından seçilmiş sıradan insanların yaşamını işlemişlerdir. Mahallî ve millî unsurlar halk şiirinden farklı şekilde temanın anlatılmasında bir araç olarak kullanılmıştır. İmge, ses akışı ve ritim açısından modern Türk şiirinden faydalanılmışsa da şiirlerde hece ölçüsü kullanılmıştır.

Millî edebiyat anlayışını sürdüren sanatçılar şunlardır: Ahmet Kutsi Tecer, Orhan Şaik Gökyay, Kemalettin Kamu, Arif Nihat Asya, Zeki Ömer Defne, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan ve Beş Hececiler (Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç).

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Bayrak şiirinin temasını belirleyiniz.
2. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
3. Bayrak şiirindeki millî değerler nelerdir? Açıklayınız.
4. a) Şiire hitabet tonu veren söyleyişleri metinde gösteriniz.
b) Şairin, şiiri hitabet havasında yazmasının nedeni nedir? Yorumlayınız.
5. Bayrak şiirinde Millî Edebiyat anlayışı ile modern şiirin hangi özellikleri kaynaştırılmıştır? Aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Millî Edebiyat Anlayışının Özellikleri	Modern Şiirin Özellikleri
.....
.....
.....
.....

6. Şair, şiirde bayrağı nelere benzetmektedir? Benzetmelerin şiirdeki işlevi nedir? Açıklayınız.
7. “Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızılığında ısındık;
Dağlardan çöllere düştüğümüz gün
Gölgene sığındık.”
Yukarıdaki dizelerde hangi tarihî gerçeklere telmih yapılmıştır? Açıklayınız.
8. Şiirde cihangirlik arzusunu ifade eden dizeler hangileridir?
9. Şiirin bentlerinde hangi duyguların hâkim olduğunu belirleyiniz.
10. Bayrak şiirinde vatanseverlik, tarihsel mirasa saygı duyma, fedakârlık gibi değerlere yer verilen dizeleri gösteriniz.
11. Mehmet Kaplan, Bayrak şiiri için yazdığı incelemede şöyle demektedir: “Tarihin teferruatını silen destan, insanları bin bir güçlkle karşılaştıran zaruretleri hiçe sayar. Bundan dolayı o, gerçeği değil, imanı ve özleyişi ifade eder. İmanın başlıca vasfı, kendi kendisi ile yetinerek dışındaki gerçek ve zarureti hesaba katmamasıdır. İdealist felsefe ve destancı ruh dünyayı hiçe sayar. ‘Bayrak’ şiirine böyle bir ruh ve zihniyet hâkimdir.”

Şiiri yeniden okuyunuz. Şiiri okurken Mehmet Kaplan’ın anlattığı destan ruhunu, özleyişi hissediyor musunuz? Şiirin size hissettirdiklerini sözlü olarak ifade ediniz.

12. Aşağıda vatan temalı şiirler verilmiştir. Bu şiirlerle *Bayrak* şiirini vatan temasını ele alışları bakımından karşılaştırınız. Şiirlerin benzer yönlerini belirtiniz.

Vücûdun kim hamîr-i mâyesi hâk-i vatandandır
Ne gam râh-ı vatanda hâk olursa cevri ü mihnetten.

...

Biz ol âlî-himem erbâb-ı cidd ü içtihadız kim
Cihângîrâne bir devlet çıkardık bir aşiretten

Namık Kemal

Üsküdar, bir ulu rü'yâyı görenler şehri!
Seni gıptayla hatırlar vatanın her şehri,
Hepsi der: "Hangi şehir görmüş onun gördüğünü?
Bizim İstanbul'u fethettiğimiz mutlu günü!"

Yahya Kemal BEYATLI

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır,
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

...

Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır.

Orhan Şaik GÖKYAY

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Mehmet Âkif ERSOY

13. *Bayrak* şiirini şairin biyografisinden yararlanarak şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Arif Nihat ASYA

Şairin Biyografisi

Arif Nihat ASYA (1904-1975)

İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümünü bitirmiştir. Çeşitli şehirlerde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Adana milletvekilliğinden sonra tekrar öğretmenliğe dönmüştür. Ankara'da yaşamını yitirmiştir. Aruz ölçüsüyle rubailer, gazeller yazarak başladığı şiire hece ölçüsüyle ve serbest ölçülü şiirlerle devam etmiştir. Özellikle rubailere büyük önem vermiştir. Yurdun güzelliklerini, doğasını anlatan, Türklüğü yücelten şiirleriyle bilinir. Şiirlerinde din ve kahramanlık duyguları öne çıkan temalardır.

Eserleri

Heykeltıraş, Yastığımın Rüyası, Ayetler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Kubbe-i Hadra, Kökler ve Dallar, Emzikler, Dualar ve Âminler, Aynalarda Kalan, Rubaiyyat-ı Arif, Kıbrıs Rubailer, Nisan, Kova Burcu, Bütün Eserleri (şiir), Kanatlar ve Gagalar (özdeyişler), Enikli Kapı (makale)

KIŞLADA BAHAR

Kara gözlüm, efkârlanma gül gayrı!
İbibikler, öter ötmez ordayım.
Mektubunda diyorsun ki: “Gel Gayrı!”
Sütler kaymak tutar tutmaz ordayım.

Ah çekerim resmine her bakışta!
Bir mahzunluk var o boyun büküşte.
Emin ol ki, her sigara yakışta,
Sanki, duman tüter tütmez ordayım...

Mor dağlara, karargâhlar kurulur;
Eteğinde bölük bölük durulur...
On dakika istirahat verilir;
Tüfekleri çatır çatmaz ordayım! ..

Dağlar taşlar bu hasretlik derdinde;
Sabır, sebat etmez gönül yurdunda!
Akşam olur, tepelerin ardında,
Daha güneş batar batmaz ordayım...

Aramıza dağlar girmiş koskoca!
Meraklanma, gönlüm dağlardan yüce...
Bir gün değil, beş gün değil, her gece,
Yatağıma yatar yatmaz ordayım...

Bahar geldi; koyun, kuzu koklaştı,
İki âşık, senelerdir bekleşti...
Kara gözlüm, düğün dernek yaklaştı;
Vatan borcu biter bitmez ordayım!..

Bekir Sıtkı ERDOĞAN, *Dostlar Başına*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli şairlerinden Bekir Sıtkı Erdoğan, *Kışlada Bahar* ve *Hancı* şiirleriyle tanınmıştır. Bekir Sıtkı Erdoğan, bu şiirlerinde saz şiiri geleneğimiz üzerine yeni, canlı temalar katmıştır. Bu onun Mehmetçiğin ve halkın iç duygularına yakınlığından ileri gelmektedir. Bunda Bekir Sıtkı Erdoğan'ın hem subay hem öğretmen oluşunun payı büyüktür.

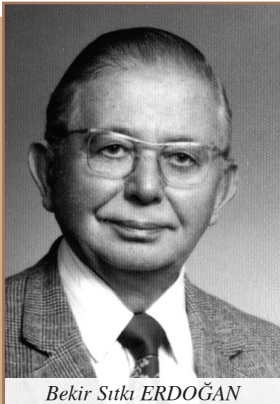
Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kışlada Bahar* şiirinin temasını belirleyiniz.
2. Şiirde söyleyici, kime seslenmektedir?
3. Şiirdeki millî ve manevi değerleri belirleyiniz.
4. a) Şiirde mektup türüne özgü söyleyişleri belirleyiniz.
b) Şairin şiirinde mektup türüne özgü söyleyişlerden yararlanmasının şiire nasıl bir katkısı olmuştur? Yorumlayınız.

KOŞMA

Ala gözlüm, ben bu ilden gidersem,
Zülfü perişanım kal, melil melil.
Kerem et, aklından çıkarma beni;
Ağla gözyaşını sil, melil melil.
(...)

5. a) *Kışlada Bahar* şiirini, yukarıda bir dördütlüğü verilen Karacaoğlan'ın *Koşma*'sı ile ölçü, kafiye ve söyleyiş yönlerinden karşılaştırınız.
b) Yukarıdaki karşılaştırmadan hareketle Bekir Sıtkı Erdoğan'ın şiirinde hangi gelenekten beslendiğini belirleyiniz.
6. Şiirde vatanseverlik, fedakârlık gibi değerlere yer verilen dizeleri gösteriniz.
7. Şiirle ilgili tespitlerinizi, eleştirilerinizi ve beğeninizi metne dayalı gerekçelendirmelerle ifade ediniz.
8. Aşağıda verilen biyografiyi okuyunuz. *Kışlada Bahar* şiirini şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bekir Sıtkı ERDOĞAN

Şairin Biyografisi

Bekir Sıtkı ERDOĞAN (1926-2014)

Karaman'da doğmuş, Kara Harp Okulunu bitirmiştir. Daha sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden de mezun olmuştur. Edebiyat öğretmenliği yapmıştır.

Halk şiiri geleneğinden yararlanarak hece ölçüsüyle, bazen de aruz ölçüsüyle şiirler yazmıştır. Bazı şiirleri bestelenmiştir. Rubai türünde de eser vermiştir. Cumhuriyet'in ellinci yılı için açılan şiir yarışmasını *Ellinci Yıl Marşı* ile kazanmıştır.

Eserleri

Bir Yağmur Başladı, Dostlar Başına, Kışlada Bahar, Binbirinci Gece (şiir)

Garip Akımı

Hazırlık Çalışmaları

Orhan Veli KANIK, Şinasi BARAY, Melih Cevdet ANDAY ve Oktay Rifat

CİMBIZLI ŞİİR

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!

Orhan Veli KANIK

HAYRANLIK

Ne güzel enseyi geçmemesi saçların,
Alnımızda bitmesi.
Tane tane olması kirpiklerin,
Tel tel olması kaşların.
Ne güzel insan yüzü,
Elmacık kemiği ve on parmak.
Ya dünyamız, bütün bu mevsimler,
Bulutlar, telli kavak
Ya İstanbul...

Oktay Rifat

ALATURKA

Çık benim şair tabiatım, çık orta yere
Fakir güzelinden söyle
Hasret ateşinden çal
Çal, söyle benim derdimi sevdalı sesinle.

Hep bilinen şarkılar gibi olsun
Hani, dil-i biçâreden
Sun da içsin yâr elinden
Hani bilinen şarkılardan olsun.

Yeni sözler arama nafile
Derdim yeni olsa anlarım
Gel, hazırından söyle bu akşam
Üzme yetişir, üzme firakınla harabım.

Sonunda ah çekeriz derinden
Kim anlayacak sahiden olduğunu
Sen söyle yalnız
Zülfünder baht-ı siyâhım bestesini
Dede'den.

Melih Cevdet ANDAY

1. Yukarıdaki şiirlerde tema, ahenk, dil ve anlatım yönünden şimdiye kadar öğrendiğiniz şiir anlayışlarından farklı neler görmektesiniz? Açıklayınız.
2. Orhan Veli Kanık'ın seslendirilmiş şiirlerini genel ağdan bularak sınıfta dinleyiniz.
3. Günlük konuşma diliyle şiir yazılıp yazılamayacağını arkadaşlarınızla sınıfta tartışınız. Ulaştığınız sonuçları açıklayınız.

8. METİN

GALATA KÖPRÜSÜ

Dikilir Köprü üzerine,
Keyifle seyrederim hepinizi.
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar, şairâne;
Kiminiz balıktır, pırl pırlı;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
Şıp diye geçer Köprü'nün altından;

Kiminiz düdüktür, öter;
Kiminiz dumandır, tüter;
Ama hepiniz, hepiniz...
Hepiniz geçim derdinde.
Bir ben miyim keyif ehli, içinizde?
Bakmayın, gün olur, ben de
Bir şiir söylerim belki sizlere dair;
Elime üç beş kuruş geçer;
Karnım doyar benim de.

Orhan Veli KANIK, *Bütün Şiirleri*

Galata Köprüsü'nden bir görünüm

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

- çatana** : Filika büyüklüğünde, isimle işleyen deniz teknesi, küçük vapur, istimbol.
- duba** : Yük taşımak veya köprü kurmak için kullanılan altı düz bir tür deniz aracı.
- mavna** : Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne.

sıya sıya : Yavaş yavaş.

şamandıra : Halkalarına tekne bağlamak için limanda demirlenmiş olan, içi boş, her yanı kapalı, çoğunlukla metalden yapılan fiçı vb. yüzer top.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Orhan Veli Kanık'ın *Galata Köprüsü* şiiri, Garip anlayışını temsil eden en güzel örneklerden biridir.

Garip akımı; Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat'ın 1941 yılında *Garip* adlı ortak bir şiir kitabı yayımlamasıyla oluşmuştur. Şairler şiirle ilgili görüşlerini bu eserin ön sözünde ortaya koymuşlar, yerleşik şiir anlayışını temelinden değiştirmeye kalkmışlardır. Garip akımı, daha sonraları bu şairlerin şiirde yaptıkları büyük değişikliklerden dolayı "Birinci Yeni" olarak adlandırılmıştır. Bu üç şair, şiirde o güne değin görülen aşırı duygusallığa, şairaneliğe, basmakalıp söyleyişe karşı çıkmışlardır. Hayata dair her şeyin şiirin konusu olabileceğini savunmuş, şiirlerinde sıradan insanların günlük dertlerini anlatmışlardır. Şiirde, ölçü, kafiye gibi ahenk unsurlarını yok saymışlar, her türlü şekil endişesinden uzaklaşıp serbest nazımla şiir yazmışlardır. Şiirin dokusunda önemli bir yer tutan teşbih, istiare, mecaz türünden edebî sanatları bırakmışlar, şairanelikten uzak konuşma dilini tercih etmişlerdir. Halk deyişlerinden yararlanmışlar, toplumsal yergiyeye yer vermişlerdir.

Şiirde anlaşılmazlık dışlanmış ve anlam, şiirin en önemli niteliği olarak öne çıkarılmıştır. "Şiir, bir bütün hususiyeti edasında olan bir söz sanatıdır ve her şeyden önce manadan ibarettir." demişlerdir.

Sürrealizm ve dadaizmden etkilenen sanatçılar bilinçaltı, rüyalar ve çocukluk heyecanları gibi konuları sık kullanmışlardır. Şiiri şiir olarak, resmi resim olarak görmek gerektiğine inanan Garipçiler şiirde müzik, resim gibi sanatlardan uzak durmuşlardır. Şiirlerinde ironi ve mizahtan yararlanmışlardır. "Şiir duyguya değil, akla seslenmelidir." görüşünü benimseyen sanatçılar, şiirin bütün geleneklerden uzaklaşması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Şiirde toplumsal aksaklıkları eleştirmişlerse de ideolojik olmamışlardır.

Sürrealizm (Gerçeküstücülük): 20. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan sürrealizm, edebiyat ve resimde etkili olan bir akımdır. Freud'un psikanaliz yöntemini edebiyata uygulayan sürrealistlere göre akıl ve mantık değersizdir. İnsanı yönlendiren içgüdülerdir, bilinçaltıdır. Bu akıma göre edebî eserde bir kişinin sevaplarının yanında günahlarının, ahlaka uygun davranışlarının yanında uygun olmayanların da bulunması gerekir. Bu akımın kurucuları, sanat hayatlarının ilk yıllarında dadaizmin etkisinde kalmışlardır.

Sürrealizm; aklın, geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak, bilinçaltı gerçeklerini yansıtan yani bilinen gerçekle bağını kesip kendince bir gerçek yaratmak amacını güden edebiyat ve sanat akımıdır. Bu akımda düşüncenin gerçek faaliyetini ifade etmek için önceden düşünülmezsizin kalemin ucuna gelenler ara vermeden hızlı hızlı yazılır. Sürrealizmde, birbiriyle ilgisiz söz, düşünce ve hayaller çağrışımlarla ya da rastlantılarla bir araya gelir.

Andre Breton (Andre Bireton), Paul Eluard (Pol Elua), Louis Aragon (Lui Aragon) sürrealizmin önemli temsilcileridir. Türk edebiyatında sürrealizm, İkinci Yeni şairlerinin şiirlerinin çoğunda, Orhan Veli Kanık'ın kimi şiirlerinde görülmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz.
2. Şiiri ahenk unsurları (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) bakımından inceleyiniz.
3. Şiirdeki ahenk unsurları ile şiirin içeriği arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Şiirde söz sanatlarına ve imgeye yer verilmiş midir? Şiir üzerinde belirleyiniz.

SANATKÂRIN ÖLÜMÜ

Gitti gelmez bahar yeli;
Şarkılar yarıda kaldı.
Bütün bahçeler kilitli;
Anahtar Tanrıda kaldı.

Geldi çattı en son ölmek.
Ne bir yemiş, ne bir çiçek;
Yanıyor güneşte petek;
Bütün bal arıda kaldı.

Cahit Sıtkı TARANCI

5. *Galata Köprüsü* şiirini imge kullanımı, ahenk unsurları, dil ve anlatım bakımından *Sanatkârın Ölümü* şiiri ile karşılaştırınız. Bu iki şiirden hareketle Garip şiir akımının saf şiir anlayışından farklı yönlerini belirleyiniz.
6. *Galata Köprüsü* şiirinde şair, öyküleyici anlatım biçiminden yararlanmıştı. Bu durum, şiirde saf şiir anlayışına bağlı şairlerin hangi görüşüne aykırıdır?
7. *Galata Köprüsü* şiirinin serbet nazımla yazılmasıyla şairin halkın yaşama biçimini ifade etmesi arasında nasıl bir ilişki vardır?
8. *Galata Köprüsü* şiirinin dilini günlük konuşma diliyle karşılaştırdığınızda ne tür benzerlik ve farklılıklar görmektesiniz? Açıklayınız.
9. Şair, şiirde toplumun hangi kesiminden insanları anlatmaktadır? Şairin şiirinde bu insanları konu edinmesinin nedeni nedir?
10. Şiiri okuduğunuzda geçim derdindeki insanlara karşı bir merhamet ve sevgi hissettiniz mi? Neden?

11.

AÇLARIN GÖZBEBEKLERİ

Değil birkaç	dalgaların!
değil beş on	Değil birkaç
otuz milyon	değil beş on
aç	30.000.000
bizim!	30.000.000!
Onlar	Açlar dizilmiş açlar!
bizim!	Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
Biz	sıska cılız
onların!	eğri büğrü dallarıyla
Dalgalar	eğri büğrü ağaçlar!
denizin!	Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
Deniz	açlar dizilmiş açlar
dalgaların!	...
Deniz	

Nazım Hikmet RAN

Galata Köprüsü şiirindeki toplumsal yergi ile Nazım Hikmet'in şiirindeki toplumsal gerçeklik arasında nasıl bir fark vardır? Açıklayınız.

12. Şiirde sürrealizm akımının etkilerini (Metin ve Türle İlgili Açıklamalar kısmından yararlanarak) belirleyiniz.
13. *Galata Köprüsü* şiirinde mizah ifade eden söyleyişleri belirleyiniz.
14. “Orhan Veli'nin ‘Kitabe-i Seng-i Mezar’ına ilgi duymamız onun, Süleyman Efendi’de, silik insanları, basit fakat ezeli dertleri içinde yaşatmak isteyen ilk deney olmasıdır. Mersiye, ister Sultan Süleyman’a, ister Süleyman Efendi’ye söylenmiş olsun, sanat bakımından birdir. Şiirde asıl olan, şairin duyusu ve bu duyusun başka türlü söylenmesine imkân olmayacak tarzda kelimelerle kuruluşu, bir şiir iklimi yaratmasıdır. Şiirin yalnız büyük konularla yazılabileceğini ileri sürenlere karşı *Kitabe-i Seng-i Mezar*, ayrıca bir anlam taşır.” Suut Kemal Yetkin, *Yeni Türk Şiiri*
- Yazarın görüşlerine katılıyor musunuz? Sizce sıradan insanlar şiire konu olabilir mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.
15. Aşağıda verilen biyografiyi okuyunuz. *Galata Köprüsü* şiirini şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Orhan Veli KANIK

Şairin Biyografisi

Orhan Veli KANIK (1914-1950)

İstanbul’da doğan şair, Ankara Gazi Lisesinden mezun olduktan sonra bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne devam etmiştir. Yarıda bıraktığı bu okuldan sonra Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosuna girmiş, sonrasında yaşamını yazarlık ve çevirmenlikle kazanmaya başlamıştır. 1949’da yayımlamaya başladığı *Yaprak* dergisini yirmi sekiz sayı çıkarmıştır. Beyin kanaması sonucu 14 Kasım 1950 tarihinde yaşamını yitirmiştir.

Garip akımının öncüsü olan şair, şiir sanatına dair görüşlerini *Garip* adlı kitabının ön sözünde açıklamıştır. İlk şiirlerinde ölçü ve uyak gibi biçim özelliklerini kullanan şair, 1940’tan itibaren başlattığı Garip akımı ile eski şiir anlayışını yıkmaya çalışmıştır.

Orhan Veli ölçü ve uyağın gereksiz olduğunu savunmuş, halk diline yönelmiş, şiirinde günlük konuşma dilini kullanmıştır. Şiirde anlamı dolaysız vermek gerektiğini, bunun için mecaz ve edebî sanatların şiirden kaldırılması gerektiğini savunmuştur. Şiirlerinde sıradan insanların sıradan hayatlarını öyküleme tekniğiyle anlatmıştır. Nükte ve ironiden yararlanmış; alaylı, eğlenceli şiirler yazmıştır. Çocukluğa özlem, doğa, deniz, İstanbul sevgisi, balıklar onun şiirlerinde ele aldığı konulardandır. Bazı eserlerinde “Mehmet Ali Sel” takma adını kullanmıştır. Nasrettin Hoca’nın fıkralarını manzum hâle getirmiştir.

Eserleri

Garip, Yenisi, Vazgeçemediğim, Karşı, Destan Gibi (şiir); La Fontaine Masalları (çeviri); Nasrettin Hoca Masalları (manzume)

Hazırlık Çalışmaları

1. “Yaşamak anımsamak mıdır yoksa?

Sanmam, bizde bir sestik belki

Birileri için yıllar önceki

Şaşırtıcı karşılaşmada”

Melih Cevdet Anday, *Garip*'ten sonra yazdığı şiirlerinde farklı anlayışlara yönelmiştir. Sizce şairlerin şiir anlayışlarındaki değişimlere neden olan şartlar nelerdir?

2. Kitap okumak insana neler kazandırır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

9. METİN

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

Tandığım bir ağaç var

Etlük bağlarına yakın

Saadetin adını bile duymamış

Tanrının işine bakın.

Geceyi gündüzü biliyor

Dört mevsimi, rüzgârı, karı

Ay ışığına bayılıyor

Ama kötülemiyor karanlığı.

Ona bir kitap vereceğim

Rahatını kaçırmak için

Bir öğreneğörsün aşkı

Ağacı o vakit seyredin.

Melih Cevdet ANDAY, *Seçme Şiirler*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

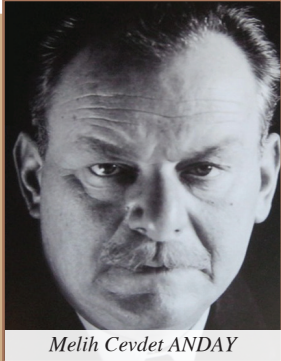
Rahati Kaçan Ağaç 1946 yılında yayımlanmıştır, şairin *Garip* akımına bağlı şiirlerindedir. Şair, bu kitap-taki şiirlerinde ince bir yergiyle toplumsal sorunlara eğilirken geleneksel Türk şiiriyle uzak bağlar kurmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz.
2. Şiirde, mutlu bir ağaçtan söz ediliyor. Ağacın mutlu olmasındaki etkenler nelerdir? Açıklayınız.
3. Kitaplar, ağacın rahatını nasıl kaçırabilir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
4. Şiirde ağacın kişileştirilerek anlatılmasının şiire katkısı nedir?

5. Şiirin içeriğinin bireysel gerçeklikle ilişkisini açıklayınız.
6. *Rahatı Kaçan Ağaç* ve *Galata Köprüsü* şiirlerini Garip şiir anlayışının özelliklerini uygulayış açısından karşılaştırınız. Gördüğünüz ortak noktaları maddeler hâlinde yazınız.
7. *Rahatı Kaçan Ağaç* şiirinde toplumsal bir yergiye mi, bireysel gerçeklere mi yer verilmiştir? Açıklayınız.
8. “*Ama kötülemiyor karanlığı*” dizesinde hayatın getirdiği tüm olumsuzluklara rağmen nasıl davranılması gerektiği belirtilmiştir? Yorumlayınız.
9. Deneme ünitesinde yer alan Cemil Meriç’in *Kitap* metnini okuyunuz. *Rahatı Kaçan Ağaç* şiiriyle *Kitap* metnindeki kitaba dair düşünceleri karşılaştırınız. Yorumlarınızı sözlü olarak dile getiriniz.
10. Aşağıda verilen biyografiyi okuyunuz. *Rahatı Kaçan Ağaç* şiirini şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz. Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Melih Cevdet ANDAY

Şairin Biyografisi

Melih Cevdet ANDAY (1915-2002)

1915'te İstanbul'da doğan sanatçı, Ankara Gazi Lisesini bitirdikten sonra sosyoloji öğrenimi için gittiği Belçika'dan, II. Dünya Savaşı çıkınca yurda dönmek zorunda kalmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğünde danışmanlık, kitaplık memurluğu, gazetecilik, çevirmenlik yapmıştır. Şiir, roman, deneme, tiyatro, gezi, anı gibi çok çeşitli türlerde eser vermiş, özellikle şiirleri ile tanınmıştır. Orhan Veli ve Oktay Rifat'la beraber Garip akımını başlatan Melih Cevdet, bu topluluğun akılcı ve toplumsal çizgide eser veren, şiirini duygudan daha çok aklın egemenliğine bırakmış önemli bir şairidir. Garip akımına bağlı kaldığı ilk şiirlerinde uyak ve ölçü kaygısı olmadan eserler vermiş, fikirlerini geliştiren “duygu” anlayışıyla Garip çizgisinden ayrılmıştır. Yalın bir dil kullanan sanatçının eserlerinde güzel günlere özlem vardır. Toplumsal ve kavgacı bir şiire de yönelen sanatçı, çeşitli şiirlerinde toplum ve insan değerlerini savunmuştur. Şiir hayatının 1960 sonrası döneminde *Kolları Bağlı Odysseus* adlı şiirinden başlayarak mitolojik unsurlara yönelmiş, eserlerinde Eski Yunan ve Doğu kültürlerinden izlere rastlanmıştır. 1946'dan sonra sanatını romantik öğelerden kurtararak sosyal temellere dayandıran sanatçı, düşünceye, akla dayanan şiirler yazmıştır. 1950'den sonra yazdığı şiirlerde imge ve simgeler değer kazanmaktadır. Şiirlerinde sözcük seçimine dikkat etmiştir.

Eserleri

Garip, Rahatı Kaçan Ağaç, Telgrafhane, Yan Yana, Kolları Bağlı Odysseus, Göçebe Denizin Üstünde, Teknenin Ölümü, Sözcükler, Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, Tanıdık Dünya, Güneşte, Yağmurun Altında (şiir); Yağmurlu Sokak, Aylaklar, Gizli Emir, İsa'nın Güncesi, Raziye (roman); İçerdekiler, Ölümsüzler, Yarın Başka Koruda, Dikkat Köpek Var, Ölüler Konuşmak İsterler, Müfettişler, Mikado'nun Çöpleri (oyun); Doğu-Batı, Konuşarak, Paris Yazıları, Maddecilik ve Ülkücülük, Yiten Söz, İmge Ormanları, Gelişen Komedyaya, Yeni Tanrılar, Sosyalist Bir Dünya, Dilimiz Üstüne Konuşmalar, Geleceği Yaşamak, Geçmişin Geleceği (deneme)

İkinci Yeni

Hazırlık Çalışmaları

1. Aşağıdaki dizelerin sizde uyandırdığı çağrışımları açıklayınız.

“Ne zaman seni düşünsem
Bir ceylan su içmeye iner
Çayırıları büyürken görürüm.”

İlhan BERK

“Şimdi gemiler geçer uzaklardan
Gönlüm güvertede sereserpedir.”

Turgut UYAR

“Adını funda oteli koy
Sevdamızın da adını
Ayakları dibinde gün batımının.
Ve ağzında binlerce güneşin tadı
Dilinin ucunda yalnızca kendi adın.
Çünkü sevdikçe beni sen kendini tanıdın.”

Edip CANSEVER

“Saat Çini vurdu birden: pirinççe
Ben gittim bembeyaz uykusuzluktan
Kasketimi eğip üstüne acılarımın”

Cemal SÜREYA

“Sen gecenin gündüzün dışında
Sen kalbin atışında kanın akışında
Sen Şehrazat bir lamba bir hükümdar bakışında
Bir ölüm kuşunun feryadını duyarsın”

Sezai KARAKOÇ

“Ne zaman elleri zambaklı padişah olursam
Sana uzun heceli bir kent vereceğim
Girilince kapıları yitecek ve boş!
Azizim, güzel atlar da güzel şiirler gibidirler
Öldükten sonra da tersine yarışırlar, vesselam!”

Ece AYHAN

2. Garip şiir akımının I. Yeni olarak adlandırılmasının nedenini hatırlayınız. II. Yeni şiirine “yeni” adı, şiirde yaptıkları yeniliklerden dolayı verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nin başlangıcından II. Yeni’ye kadar gördüğünüz şiir anlayışlarından yola çıkarak şiirin yapısında ve içeriğinde ne tür yeniliklerden bahsedebilirsiniz?
3. Ahmet Haşim “*Mana araştırmak için şiiri deşmek terennümü, yaz gecelerinin yıldızlarını raşe içinde bırakan hakir kuşu eti için öldürmekten farklı olmasa gerek.*” der. Şairin şiirde anlam aramakla ilgili bu görüşü hakkında düşünceleriniz nedir? Sözlü olarak ifade ediniz.

10. METİN

GELMİŞ BULUNDUM

Ben mişim -neymiş?- su sesiymiş
Oymuş -cam kırıkları gibi gövdemi yakan-
Yanağında sardunya kokusuyla yazdan
Kimmiş o gelen ya giden kimmiş
Bir yabancı mı, yoksa bir ermiş
Değilmiş, bir çağrı bile yokmuş uzaktan.

Güneş mi batarmış bir özel isim bitirir gibi
Yanmış bir ağacın yaprakları mıymış kımıldayan
Ne kalmış bir önceden ya da bir sonradan
Kim koparmış dalından bu yabani incirleri
Ya kimmiş kıyıya çeken hayalet gemileri
Ne yazılmış nereye bu garip kargaşadan.

Yıldızlar, büyümlü ülke, adımı unutturan
Bir kaya, bir ot, bir akarsu
Hangi yaz şarkıcılarının ürpertili korusu
Ki bütün ölüleri sığa çıkaran
Ve kenti bir ölüm derinliğine salan
Yani bir gül solarken bir gülün açma korkusu.

Şiirler yazdım, kitaplar okudum
Elime bir bardak aldım, onu yeniden oydum
Derinlerde kaldım böyle bir zaman
Kim bulmuş ki yerini, kim ne anlamış sanki mutluluktan
Ey yağmur sonraları, loş bahçeler, akşam sefaları
Söyleşin benimle biraz bir kere gelmiş bulundum.

Edip CANSEVER, Gelmiş Bulundum

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Edip Cansever'in İkinci Yeni anlayışına bağlı olarak yazdığı çağrışımlarla yüklü bir şiidir.

İkinci Yeni şii 1950'den sonra Garip akımının basitliğine, sıradanlığına tepki olarak ortaya çıkmıştır. İlhan Berk, Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Ülkü Tamer bu şiiirin önemli şairleridir. İkinci Yeni, Muzaffer İlhan Erdost'un 19 Ağustos 1956 tarihinde *Son Havadis*'te yayımlanan bir yazısının başlığıdır. Erdost, 1953'ten sonra *Yeditepe* ve *Pazar Postası* gibi dergilerde yayımlanan şiiirlerde bir başkalık olduğunu görmüş ve bu şiiirlerdeki benzerliklerle İkinci Yeni'nin kurallarını belirlemiştir. İkinci Yeniler; I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle ortaya çıkan dadaizm, sürrealizm ve varoluşçuluk gibi akımlardan etkilenmişlerdir.

İkinci Yeniler şiiirde; edebî sanatlarla, imgelerle yüklü bir anlatıma yer vermişlerdir. Şiiirlerinde gelenekten yararlanmışlardır, bunu özellikle şiiirin biçimine ve diline verdikleri önemle göstermişlerdir. Şiiirde serbest

çağırışım metodunu kullanarak hayal gücüne ağırlık vermişlerdir. Büyük şehirlerde kaybolmuş bireyin yalnızlığını ve bunalımını yansıtmışlardır. Garip şiirindeki hikâyeleştirme özelliğine karşı olsalar da uzun, mensur şiirleri de denemişlerdir. Kafiye ve ölçüden uzak durmuş, serbest şiirler yazmışlardır. Bilinçaltını yansıtmaya çalışmışlar, şiirde akıl dışı imgelere yer vermişler, her türlü sınırlamanın dışında bir anlayış sergilemişlerdir. Şiirle her şeyi söyleyebilmeyi, ifade edebilmeyi amaçlamışlardır. Günlük konuşma dilinden uzaklaşarak anlaşılması güç bir dile dönmek, bu şiirin okunmasını da anlaşılmasını da zorlaştırmıştır. İkinci Yeni şairleri, şiirde bir konuyu anlatmayı amaçlamazlar, anlamın kendiliğinden ortaya çıkacağını öne sürerler. Hiç duyulmamış yeni sözcükler oluşturmuşlardır (örneğin “üvercinka”, “mısırkalyoniğne” vb.). Dilin alışılmış kalıplarını yıkmaya çalışmışlar, söz dizimini zorlamışlardır. “Folklor şiire düşman” diyen Cemal Süreya ve diğer İkinci Yeni şairleri, halk kültürüne ve şiirine uzak durmuşlardır.

Dadaizm: Geçmişe dair bütün sistemleri, kuralları, gelenekleri yok saymayı, yıkmayı amaç edinen bir akımdır. Dadaistler aklın hiçbir değerinin olmadığına inanırlar. Kuralsızlığı kural edinmişlerdir. Sanatı; dil, ölçü, kafiye ve şekil gibi kaygılardan kurtarmak, kelimeleri bilinen anlamları dışında kullanarak kapalı bir anlatım yakalamak istemişlerdir. Dadaizm akımı, 1916 yılında Romen sanatçı Tristan Tzara (Tristan Zara) öncülüğünde bir grup şair tarafından kurulmuştur. Bu genç şairler, sözlükten rastgele seçtikleri “Dada” sözcüğünü akımlarının ismi olarak belirlerler. Birinci Dünya Savaşı’nın insanların inançlarını, değerlerini sarsması, bu akımın çıkışında etkili olmuştur. Her şeye karşı olan dadaizm, belli bir felsefi görüş getirmediği, hatta kendi varlığını bile yadsıdığı için çok kısa bir süre (1916-1922) varlığını sürdürebilmiştir. Dadaizm, yerini 1922’den sonra sürrealizme bırakmıştır. Sürrealizm akımının temsilcisi şairlerin çoğu sanatlarının ilk yıllarında dadaizm akımı içinde yer almışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Gelmiş Bulundum* şiirinde belli bir ölçü var mıdır? Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) hangileri bu şiirde kullanılmıştır? Belirleyiniz.
2. *Gelmiş Bulundum* şiirinde şiiri meydana getiren ses ve anlam kaynaşması sonucu oluşmuş birimleri belirleyiniz.

SERENAD

Yeşil pencereden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

Şeffaf damlalarla titreyen, ağır
Koncanın altında bükülmüş her sak.
Seninçin dallardan süzülen ıtır,
Seninçin karanfil, yasemin zambak...
(...)

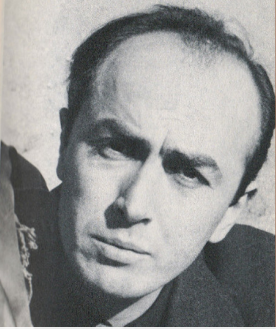
Ahmet Muhip DIRANAS

3. *Gelmiş Bulundum* şiiriyle *Serenad* şiirini ses, ahenk ve dil bakımından karşılaştırınız. Türkçenin söz dizimi bakımından hangi şiir farklıdır? Niçin? Açıklayınız.
4. Şiirde eksilteli ifadelerle yer verilip verilmediğini, eksilteli ifadelerin şiirin anlamına nasıl bir etki yaptığını belirtiniz.
5. Şiirde şairin “-miş” ekini tekrarlamasının şiirin içeriğiyle nasıl bir ilişkisi vardır?
6. *Gelmiş Bulundum* başlığıyla şiirde anlatılanlar arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

7. *Gelmiş Bulundum* şiirinde yer alan imge ve sanatlı söyleyişleri aşağıdaki tabloya yazınız.

Gelmiş Bulundum	
Şiirde Yer Alan İmgeler
Şiirdeki Sanatlı Söyleyişler

8. “*Yani bir gül solarken bir gülün açma korkusu.*” dizelerinde ne anlatılmak istenmektedir?
9. Tabiat, şairlerde farklı çağrışımlar yapar. *Gelmiş Bulundum* şiiriyle, *Gün Eksilmesin Pencereden* şiirini bu açıdan karşılaştırınız.
10. Şairin, *Gelmiş Bulundum* şiirindeki hüznü havayı yaratmak için kullandığı çağrışım ve ifadelerden ne anladığınızı sözlü olarak ifade ediniz.
11. Şiirde günlük konuşma dilinden farklı ifadeleri belirleyiniz. Bu ifadelerden hareketle, şiire dil ve anlatım açısından ne tür yeniliklerin getirilmiş olduğunu belirleyiniz.
12. Şiirde şairin “... bir kere gelmiş bulundum” dizesinde kendisine karşı hangi sorumluluğu dile getirdiğini söyleyebiliriz? Açıklayınız.
13. *Gelmiş Bulundum* şiirini şairin biyografisinden de yararlanarak şair-eser ilişkisi bakımından inceleyiniz.

Edip CANSEVER

Şairin Biyografisi

Edip CANSEVER (1928-1986)

İstanbul’da doğmuştur. Bir süre Yüksek Ticaret Okulunda okumuş, ancak bu okulu bitirmemiştir. Kapalı Çarşı’da ticaret yapmaya başlayan şair, bir yandan da şiir yazmıştır. Bodrum’da geçirdiği bir beyin kanaması sonucu 28 Mayıs 1986’da yaşamını yitirmiştir. İkinci Yeni’nin özgün ve en çok eser veren şairlerindedir. Çok farklı tarzda şiirler kaleme almış, şiirdeki arayışı ölümüne kadar sürmüştür. *Dirlik Düzenlik* adlı şiir kitabı ile kendine özgü bir şiir dili oluşturmuş; düşünce yönü ağır basan şiirler yazmıştır. 1955’ten itibaren kapalı, tamamıyla soyut bir şiir anlayışına yönelmiş; 1960 sonrası şiirinde ise toplumu, maddeci ve açık bir şiir ortaya koymuştur. “Şiiri akılla okumak” gerektiğini belirten şair uzun yıllar anlamsız şiirin karşısında olmuştur. Şiirlerinde dize alışkanlığını kırar; öyküye, tasvire, diyaloglara yer verir. *Nerde Antigone*, *Tragedyalar*, *Çağrılmayan Yakup* gibi şiirlerinde tiyatrunun olanaklarından yararlanmış. Varoluşçuluk akımının etkisinde kalan sanatçı, yaşadığı çağa yabancılaşan insanın bunalımlarını işlemiştir. Şiirlerinde insanın iç dünyasını ele almış, oldukça uzun şiirler yazmıştır.

Eserleri

İkinci Üstü, *Dirlik Düzenlik*, *Yerçekimli Karanfil*, *Umutsuzlar Parkı*, *Petrol*, *Nerde Antigone*, *Tragedyalar*, *Çağrılmayan Yakup*, *Kirli Ağustos*, *Sonrası Kalır*, *Ben Ruhi Bey Nasılım*, *Sevda ile Sevgi*, *Şairin Seyir Defteri*, *Yeniden*, *Bezik Oynayan Kadınlar*, *İlkyaz Şikâyetçileri*, *Oteller Kenti* (şiir); *Şiiri Şiirle Ölçmek* (deneme)

11. METİN

ÇOKLUK SENİNDİR

özenle soyduğum şu elma söyle şimdi kimindir
 özenle ne yapıyorsam bilirsin artık senindir
 suya giden adam meselâ omuzunu eğri tutsa
 güneş su ve adamın omzundaki eğrilik senindir
 ayağa kalkarsın, adına uygunsun ve haklısın
 kararan dünya bildiğin gibi sık sık senindir
 kararan dünya, yeni bir güle bir ateş parçasıdır
 bir ateş parçasından arta kalan soylu karanlık senindir
 bir deneyli geçmişi aldın geldin yeniyi güzel boyadın
 ben bilirim sen de bil ilk aydınlık senindir
 çünkü bir silah gibi tutarsın tuttuğun her şeyi
 her yeri bir uyarma diye tutan ıslık senindir
 senindir ey sonsuz veren ne varsa hayat gibi
 tutma soluğunu, genişle, öz ve kabuk senindir
 ey en güzel görüntüsü çiçeklere dökülen bir çavlanın
 aşkım, sonsuzum, bu dünyada ne var ne yok senindir

Turgut UYAR, *Büyük Saat*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çavlan : Şelale.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Turgut Uyar, İkinci Yeni şiirinin önemli isimlerinden biridir. Diğer İkinci Yeni şairleri gibi şehirli bireyin bunalımlarını anlatmış, bu tema etrafında çok özgün şiir denemeleri kaleme almıştır. Şair, böylece şiirin geleneksel anlatım kalıplarından sıyrılıp yeni anlatım olanaklarına kavuşmasını sağlamıştır. *Çokluk Senindir* şiirinde de divan şiirinin bazı biçim özelliklerini yeni çağrışım ve imgelerle kaynaştırır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz. Temanın insana özgü gerçeklikle ilişkisi olup olmadığını sözlü olarak ifade ediniz.
2. Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
3. *Çokluk Senindir* şiirindeki uzak çağrışımlar taşıyan mısralardan örnekler vererek bunların şiirdeki işlevini açıklayınız.

4. a) Şiirde şaire özgü imgeleri bularak verilen alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

b) Şiirin daha önceki dönemlere göre imge bakımından nasıl bir özellik gösterdiğini sözlü olarak ifade ediniz.

c) Bu imgelerin şiirde bireysel dilin oluşmasındaki rolü nedir? Açıklayınız.

5. KISKANÇ

Sakın bir söz söyleme...Yüzüme bakma sakın!
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur.
Düşmanımdır seni kim bulursa cana yakın,
Anan bile okşarsa benim bağrım kan olur...

Dilerim Tanrı'dan ki, sana açık kucaklar
Bir daha kapanmadan kara toprakla dolsun,
Kan tükürsün adını candan anan dudaklar,
Sana benim gözümlle bakan gözler kör olsun!

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL

Çokluk Senindir şiiriyle *Kıskanç* şiirini anlamda açıklık, dil ve anlatımda bireysellik açısından karşılaştırdınız.

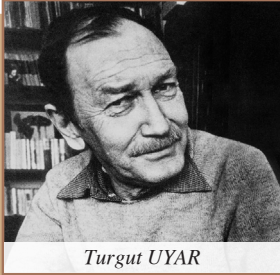
6. GAZEL

Efendimsin cihanda i'tibârım varsa sendendür
Miyân-ı âşıkanda iştihârım varsa sendendür
Benim feyz-i hayâtım hâsılı rûh-ı revânımsın
Eğer ser-mâye-i ömrümde kârım varsa sendendür
Viren bu sûret-i mevhûma revnak reng-i hüsnündür
Gül-istân-ı hayâlîm nev-bahârım varsa sendendür
Felekden zerre mikdâr olmadım devründe rencîde
Ger ey mihr-i münevver âh u zârım varsa sendendür
Senün pervâne-i hicrânunam sen şem'-i vuslatsın
Be-her şeb hâhiş-i bûs u kenârım varsa sendendür
Şehîd-i aşkun oldum lâle-zâr-ı dâğdur sînem
Çerâğ-ı türbetim şem'-i mezarım varsa sendendür
Gören ser-geştelikte gird-bâd-ı deşt zann eyler
Fenâ-ender-fenâyım her ne varım varsa sendendür
Niçün âvâre kıldun gevheri galtânun olmuşken
Gönül âyînesinde bir gubârım varsa sendendür
Şafak-tâb eyledün peymânemi hûn-âb ile sâkî
Sabâh-ı sohbet-i meyde humârım varsa sendendür

Sanadur ilticası Galib'ün yâ hazret-i Monlâ
Başımda bir külâh-ı iftihârım varsa sendendür

Şeyh Galip

- a) *Çokluk Senindir* şiirini Şeyh Galip'in *Gazel*'iyle imge, söz sanatları, çağrışım değerleri, ahenk, yapı unsurları bakımından karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçları sözlü olarak ifade ediniz.
- b) *Çokluk Senindir* şiirinde hangi geleneğin etkileri görülmektedir?
7. Aşağıdaki dizelerdeki örtük ifadelerle şair neyi anlatmak istemiştir? Açıklayınız.
bir deneyli geçmişi aldın geldin yeni güzel boyadın
ben bilirim sen de bil ilk aydınlık senindir
8. Okuduğunuz İkinci Yeni'ye ait şiirlerdeki ortak özellikleri belirleyiniz. Bu şiir anlayışına dair sizde oluşan izlenimleri sözlü olarak ifade ediniz.
9. “özenle ne yapıyorsam bilirsin artık senindir” dizesinde şairin sevdiklerinin kişiliklerine verdiği değeri ifade ettiğini söyleyebilir miyiz? Şiirde bu değeri ifade eden diğer dizeleri gösteriniz.
10. Metinden şaire özgü dil ve anlatım özelliklerini (kelime tercihleri, imge kullanış, çağrışım vb.) belirleyiniz.
11. Aşağıdaki şair biyografisini okuyunuz. *Çokluk Senindir* şiirini, şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Turgut UYAR

Şairin Biyografisi

Turgut UYAR (1927-1985)

Ankara'da doğan sanatçı, Askerî Memurlar Okulunu bitirmiştir. Bir süre subay olarak görev yaptıktan sonra askerlikten ayrılmıştır. Çeşitli memurluklarda bulunduktan sonra emekli olmuş, yaşamını yazar olarak sürdürmüştür. Yazar Tomris Uyar ile evlenmiştir. 22 Ağustos 1985'te İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. *Arz-ı Hal* şiir kitabından başlayarak halk deyişleri ile yüklü, ölçülü ve uyaklı yazdığı ilk şiirlerinde Orhan Veli'nin ve halk şiirinin etkileri vardır. Bu şiirlerde kişisel yaşantısını öne çıkarmış, açık bir anlatımı tercih etmiştir. İlk şiirlerinden sonra toplum ve geleneklerle çatışan bireylerin bezginliğini, sıkıntılarını soyut bir hava içinde anlatmıştır. Şiirde konudan, hikâyeden uzaklaşarak II. Yeni'nin önde gelen savunucularından olmuştur. Simgeci söyleyişi, hayal gücünü zorlayan mecazlı bir anlatım, söz diziminde yaptığı şaşırtıcı değişimler onun İkinci Yeni içindeki yerini sağlamlaştırır. Duygu ve düşüncedeki kargaşalık gibi ara sıra başvurduğu kelime oyunları da onun üslubunda görülen özelliklerdir. Şiir ve düzyazı ayırımını ortadan kaldırarak uzun şiirler yazan şair lirik şiirin sınırlarını zorlamıştır. Halk şiiri ve divan şiiri şekillerinden de yararlanan sanatçı *Divan* adlı kitabında gazel tarzını yeni şiire uygulamaya çalışmıştır. İmge, çağrışım, soyutluk ve kapalı anlatım şiirlerinin özelliğidir.

Eserleri

Arz-ı Hal, Türkiyem, Dünyanın En Güzel Arabistanı, Tütünlük Islak, Her Pazartesi, Divan, Göğes Bakma Durağı, Toplandılar, Kayayı Delen İncir, Dün Yok mu, Büyük Saat (şiir)

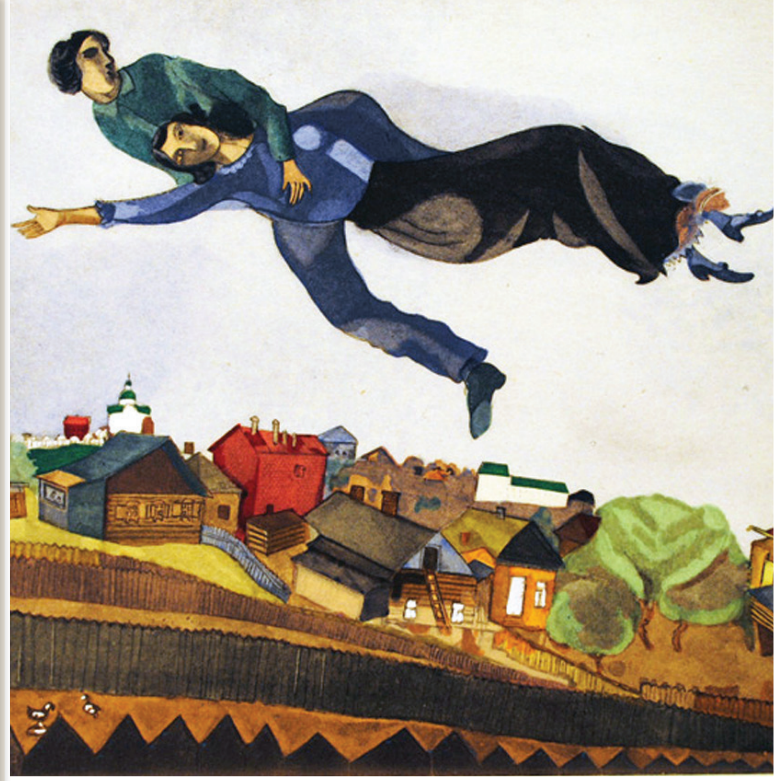

Etkinlik 1

1. Aşağıdaki resimlerin klasik resim sanatından farklı yönlerini açıklayınız. Buradan hareketle İkinci Yeni ile aşağıdaki resimler arasında nasıl bir ilgi kurulabilir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Paul Klee (Paul Kili, 1879-1940)

Marc Chagall (Mark Şagal, 1887-1985)

Etkinlik 2

- a) XIX. yüzyıl şairlerinden Lermontov ile XX. yüzyıl şairlerinden Aragon'un aşağıdaki şiirlerini imge, söyleyiş, dil ve yazım kuralları bakımından karşılaştırmamız. İkinci Yeni şiirinin bu şiirlerden hangisi ile benzerlikler taşıdığı belirleyiniz. Ulaştığınız sonuçtan hareketle İkinci Yeni şiirinin Batı şiirindeki hangi dönem ya da gelenekten etkilendiğini açıklayınız.
- b) İkinci Yeni şiiri tema ve ruh hâli bakımından aşağıdaki şiirlerden hangisiyle ilişkilendirilebilir? Bu bize İkinci Yeni'nin hangi özelliğini gösterir? Sözlü olarak ifade ediniz.

HEM ÜZÜNTÜ HEM KEDER

Hem üzüntü, hem keder; kime el uzatırsın?

Bu bahtsız anlarda, tutacak kim var?

Arzular... sonu gelmez, ne çare arzuların.

Yıllar geçmededir, en güzel yıllar!

Sevmek fakat kimi? Bir zaman için nafile,
Ve mümkün de değil daima sevmek;
Ve yok artık, maziden içimde bir iz bile,
Neşem, tasam, her şey değersiz, demek.

İhtiraslar mı? Bugün değilse yarın, heyhat,
Onlar da susar, mantık konuşunca.
Ve etrafa dikkatli bakınca, zaten hayat
Adeta bir şaka; boş ve aptalca.

LERMONTOV, Unutulmaz Şiirler

çev.: D. SORAKİN, Sefer AYTEKİN

DÜŞÜYORUM

Düşüyorum düşüyorum düşüyorum ben
Henüz kendi mezarıma girmeden
Gözden geçiriyorum tüm yaşamımı
Bir iki saniye yetişir derken
Bütün bir dünya kafamın içinden
Geçiyor nasıl yaşamışsam onu
Gözkapaklarımın altında imgeleri
Bir kuyunun dibindeki taşlar gibi
Genişleterek suyun siyah iris'ini
Tüm geçmiş parça parça bölünmekte
Bir anı ötekini ele geçirmekte
Ve güneşlerse hıçkırık denen şeyi
Ey yağmur ey toz inceden ince
Varolmak kum renginde
Bir sis nefeslerden
Hangi seçim egemen başımın dönüşüne
Düşüyor ve kaçıyorum bu mucizede
Kendi kendimin ivmesinden

ARAGON, Mutlu Aşk Yoktur

çev.: Gertrude DURUSOY, Ahmet NECDET

Dinî Değerleri, Geleneğe Duyarlığı ve Metafizik Anlayışı Öne Çıkaran Modern Şiir

Hazırlık Çalışmaları

EBA'dan Sezai Karakoç'un *Balkon* şiirini dinleyiniz, Erdem Bayazıt'ın *Hakikatin Peşinde Koşan Şair* belgeselini izleyiniz.

12. METİN

SÜRGÜN ÜLKEDEN BAŞKENTLER BAŞKENTİNE

Senin kalbinden sürgün oldum ilkin
 Bütün sürgünlüklerim bir bakıma bu sürgünün bir süreği
 Bütün törenlerin şöenlerin ayınlerin yortuların dışında
 Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim
 Af dilemeye geldim affa lâyük olmasam da
 Uzatma dünya sürgünümü benim
 Güneşi bahardan koparıp
 Aşkın bu en onulmazından koparıp
 Bir tuz bulutu gibi
 Savuran yüreğime
 Ah uzatma dünya sürgünümü benim
 Nice yorulduğum ayakkabılarımdan değil
 Ayaklarımdan belli
 (...)
 Bütün şiirlerde söylediğim sensin
 Suna dedimse sen Leylâ dedimse sensin
 Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım Salome'nin Belkıs'ın
 Boşunaydı saklamaya çalışmam öylesine aşikârsın bellisin
 Kuşlar uçar senin gönlünü taklit için
 Elllerinden devşirir bahar çiçeklerini
 Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini
 Ey gönüllerin en yumuşağı en derini
 Sevgili
 En sevgili
 Ey sevgili
 Uzatma dünya sürgünümü benim
 (...)
 Ülkedeki kuşlardan ne haber vardır
 Mezarlardan bile yükselen bir bahar vardır
 Aşk cellâdından ne çıkar madem ki yar vardır
 Yoktan da vardan da ötede bir Var vardır
 Hep suç bende değil beni yakıp yıkan bir nazar vardır
 O şarkıya özenip söylenecek mısralar vardır

Sakın kader deme kaderin üstünde bir kader vardır
 Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır
 Gün batsa ne olur geceyi onaran bir mimar vardır
 Yanmışsam külümden yapılan bir hisar vardır
 Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır
 Sırların sırrına ermek için sende anahtar vardır
 Göğsünde sürgününü geri çağırın bir damar vardır
 Senden umut kesmem kalbinde merhamet adlı bir çınar vardır
 Sevgili
 En sevgili
 Ey sevgili

Sezai KARAKOÇ, *Gün Doğmadan*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şiirlerinde İslami unsurları yeni bir bakış açısıyla ele alan Sezai Karakoç, kullandığı imgelerle yitirdiğimiz geleneksel değerleri çağımıza taşımaya çalışmıştır. *Zamana Adanmış Sözler* üst başlığı ile sunulan *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* şiiri dört bölümden oluşur. En çok bilinen bölümü de dördüncü bölümdür. Bu bölümde şair, doğrudan ve oldukça açık bir sesle yaratıcıya seslenir.

Cumhuriyet Dönemi şiiri 1960'tan sonra bitmez tükenmez arayışlarla çok farklı anlayışta şiirlerin verildiği bir dönem olmuştur. Bu arayışlar günümüzde de devam etmektedir. Sezai Karakoç, Erdem Bayazıt ve Cahit Zarifoğlu gibi şairlerin şiirdeki arayışları onları İslami düşünüşe, geleneğe değer veren bir şiire götürmüştür. Bu şiir anlayışının amacı, İslami düşünceyi ve inancı en saf hâliyle yansıtmaktır. Sezai Karakoç kutsal kitapların kıssalarını büyük bir başarı ve çağdaş bir anlatım ile dile getirmiştir. Bu onun eserlerindeki derin dinî bilgi ve Batı edebiyatı örneklerini tanımasından kaynaklanır. Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt da şiirlerinde yer yer hamasi tonda ölümden söz eden İslamcı şairlerdendir. Bu şairler, şiirlerinde geleneksel ve İslami dönem temaları işlerken modern ve güncel bir dili tercih etmişlerdir. Şiirlerinin çoğunu serbest nazımla yazmakla birlikte divan şiiri nazım şekillerini deneyenler de vardır. Çoklukla İkinci Yeni'nin kapalı, soyut, bol mecazlı, simgeci tutumunu benimsemişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirde söyleyici kime seslenmektedir? Bu seslenişle şiirin teması arasındaki ilişki nedir?
2. Şiirin ilk iki dizesinde hangi olaya telmih yapılmaktadır? Açıklayınız.
3. Aşağıda verilen dizelerde ahengin sağlanmasında hangi unsurlardan yararlanılmıştır? Belirleyiniz.
Senin kalbinden sürgün oldum ilkin
Bütün sürgünlüklerim bir bakıma bu sürgünün bir süreği
Bütün törenlerin şölenlerin ayınlerin yortuların dışında
Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim
4. Şairin şiirde Leyla, Suna ve Belkıs gibi isimleri anmaktaki amacı nedir? Bu isimleri anarken saklamaya çalışsa da belli olan nedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
5. Şiirde “Yoktan da vardan da ötede bir Var vardır” dizesinde “Var” sözcüğünün ilk harfinin büyük yazılmasının nedeni nedir? Açıklayınız.

6. Şiirde yer alan imgeli ve sanatlı söyleyişleri bulunuz. İmgelerle söz sanatları arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirleyiniz.

Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine	
İmgeler
Edebî Sanatlar

7. Metinde dinî, geleneksel veya metafizik anlayışı ifade eden söyleyişleri belirleyiniz.
8. Şiir, divan edebiyatı geleneğindeki hangi türün özelliklerini taşımaktadır? Belirtiniz.
9. Şairin, şiirde hiçbir noktalama işareti kullanmayışının nedeni ne olabilir? Açıklayınız.

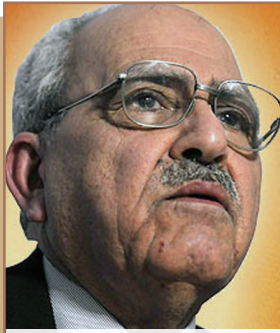
10. **KENT**

Bugün erken kalktım. Denizi uyandırdım.
Bir adam mürekkep balığı tutmuş gösteriyordu
Eğilip gözlerine baktım, masmaviydi, tortoptu.
Bir ağır işçiydi sanki öyle soluyordu.
Üç kişi oturmuş çay içip göğü okuyorlardı.
Lodosu anlatıyordu biri, lodos kılığına
girip “Bodrum’da İsa’dan önce yalnız Salmakis
ve Zifriya mahalleri vardı” diyordu bir başkası
Ben Dorları ve Büyük İskender’i düşünüyordum.
Bir de Saint-Petrum şatosunu, şövalye Naillac’ı.
Saat altıda güneş çıktı hepimiz dağıldık.

İlhan BERK

İlhan Berk’in Kent şiiriyle Sezai Karakoç’un *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* şiirini tema, imge ve uzak çağrışımlar bakımından karşılaştırınız. Ulaştığımız sonuçlardan hareketle Sezai Karakoç’un İkinci Yeni şiiri içindeki yeri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

11. *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* şiirini, şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Sezai KARAKOÇ

Şairin Biyografisi

Sezai KARAKOÇ (1933- ...)

Diyarbakır’ın Ergani ilçesinde doğmuştur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümünü bitirdikten sonra maliye müfettiş yardımcılığı ve gelirler kontrolörlüğü görevlerinde bulunmuştur. Gazetecilik ve yayıncılık yapmış, *Diriliş* dergisini yayımlamıştır. Üniversite yıllarında *Şiir Sanatı* dergisini çıkarmış, *Pazar Postası*’nda İkinci Yeni akımı doğrultusunda şiirler yazmıştır. Şiirde mistik ve İslami düşünceyi yeni biçim arayışlarıyla, değişik imgelerle kendine özgü bir biçimde vermiştir. Yazılarında İslam toplumlarının çağdaş dünyadaki yerini, Eski Türk uygarlıklarına ilişkin değerlerle çağdaş bir kişilik oluşturma düşüncesini işlemiştir.

Eserleri

Körfez, Şahdamar, Hızırda Kırk Saat, Sesler, Taha’nın Kitabı, Kıyamet Aşısı, Gül Muştusu, Zamana Adanmış Sözler, Şiirler, Ayinler, Leyla ile Mecnun, Ateş Dansı, Alinyazısı Saati, Gün Doğmadan (şiir); Yunus Emre, Yazılar, İslamın Dirilişi, İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü, Mehmet Âkif, Mağara ve Işık, Edebiyat Yazıları 1-2 (deneme-inceleme)

13. METİN

BİRAZDAN GÜN DOĞACAK

Nuri Pakdil'e

Beton duvarlar arasında bir çiçek açtı
Siz kahramanısınız çelik dişliler arasında
direnen insanlığın

Saçlarınız ıstırap denizinde bir tutam başak
Ellerinizi kök salmış ağacıdır zamana
O inanmışlar çağının.

Zaman akar yer direnir gökyüzü kanat gerer
Siz ölümsüz çiçeği taşırsınız göğsünüzde
Karanlığın ormanında iman güneşidir gözünüz
Soluğunuz umutsuz ceylanların gözyaşına sünger.

Gün doğar rüzgâr eser bulut dolanır
Rahmet şarkısı söyler yağmurlar
Alnınız en soylu isyandır demir külçelere
Gürültü susar ses donar sevgi tohumu patlar
Sessiz bir bombadır konuşur derinlerde.

Ey bizim sabır yüklü toprağımızın kutsal ağacı
Sen bize hayatsın umutsun mezarlar kadar derin
Bizi tutan birşey varsa dirilten o sensin
Üzerinde uyuduğumuz yavru kuşların
tüy renkli sıcaklığı.

Ey damarlarımızda donan buz yüklü heykeller
beldesinden
Yıkıntılar sonrası sarındığım şefkat anası
Ey dağları yerinden oynatan ses ey mermeri toz eden
rüzgâr
Ey âlemi donatan ışık toprağa can veren el.

Gün olur toprak uyanır ağaç uyanır uyanır böcekler
Sarı bozkır titrer çıplak ağaçlar yeşerir gök yıkanır kirli
dumanlardan

Su coşar deniz kabarıp canlanır ölü şehirler
Yemyeşil bir rüzgâr eser yıldızlar arasından.

Şimdi siz taşıyorsunuz müjdenin kurşun yükünü
Çatlayacak yalanın çelik kabuğu
Sizin bahçenizde büyüyecek
Aşkın ve inancın güneş yüzü çocuğu.

Erdem BAYAZIT, Şiirler

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Birazdan Gün Doğacak şiiri Erdem Bayazıt'ın *Sebeb Ey* adlı şiir kitabında yer alır. Erdem Bayazıt'ın şiirleri yaşadığı dönemin uyumsuzluklarını anlatır. Erdem Bayazıt, inançları nedeniyle yaşadığı modern çağla ters düşmenin getirdiği kaygıyı şiirine yansıtır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz.

2. **HÜSRAN**

Ben böyle bakıp durmayacaktım, dili bağlı,
İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım.
Gür hisli, gür imanlı beyinler, coşar ancak,
Ben zaten uzun boylu düşünmekten uzaktım!
Haykır! Kime, lâkin? Hani sâhipleri yurdun?
Ellerdi yatanlar, sağa baktım, sola baktım;
Feryâdımı artık boğarak, na'sını, tuttum,
Bin parça edip şi'rime gömdüm de bıraktım.

Seller gibi vâdîyi emînim saracakken,
Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.
Yoktur elemimden şu sağır kubbede bir iz;
İnler «Safahât»ımdaki husran bile sessiz!

Mehmet Âkif ERSOY

Mehmet Âkif'in *Hüsrân* şiirinde işlediği tema ile *Birazdan Gün Doğacak* şiirinde işlenen temada benzerlik ve farklılıklar nelerdir? Belirleyiniz.

- Şairin şiirde "siz" diye seslendiği kimdir, bu kişi veya kişiler ne ile sembolleştirilmiştir?
- Şair, "*Siz kahramanusunuz çelik dişliler arasında direnen insanlığın*" dizesinde ve şiirin tamamında hangi düşünce ve anlayışların karşıtlığını dile getirmektedir?
- Şiirde ahenk hangi yollarla sağlanmıştır? Açıklayınız.

6.

NİKBİNLİK

Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler
göre-
-ceğiz...
Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz...
Açtık mıydı hele bir
son vitesi,
adedi devir,
Motorun sesi,
Uuuuuuy! çocuklar kim bilir
ne harikûladedir
160 kilometre giderken (...)

Hani şimdi bize
cumaları, pazarları çiçekli bahçeler vardır,
yalnız cumaları
yalnız pazarları
Hani şimdi biz
bir peri masalı dinler gibi seyrederiz
ışıklı caddelerde mağazaları,
hani bunlar
77 katlı yekpare camdan mağazalardır.
Hani şimdi biz haykırırız
Cevap:
açılır kara kaplı kitap:
zindan.

Kayış kapar kolumuzu
kırılan kemik
kan
Hani şimdi bizim soframıza
haftada bir et gelir

Ve
çocuklarımız işten eve.
sapsarı iskelet gelir...
(...)

Nazım Hikmet RAN

a) *Birazdan Gün Doğacak* şiirini biçim, söyleyiş, ahenk unsurları bakımından Nazım Hikmet'in *Nikbinlik* şiiriyle karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçları sözlü olarak dile getiriniz.

b) Şiirlerde içerik yönünden ideolojik farklılıklar olsa da iki şiiri birleştiren inanç nedir?

7. Metinde yapılan benzetmeleri aşağıya yazınız.

.....

.....

8. Mehmet Kaplan, *Birazdan Gün Doğacak* şiirini incelediği yazısında şöyle demektedir: “*Erdem Bayazıt*'ın şiirlerinde dinî ve manevi havadan çok, politik bir hava hissedilir.”

Siz bu düşünceye katılıyor musunuz? Niçin?

9. *Birazdan Gün Doğacak* şiiri, 1973 yılında yayımlanmıştır. Bu bilgi ışığında şiirin, yazıldığı dönemin gerçekliğini nasıl yansıttığını belirleyiniz.

10. *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* ve *Birazdan Gün Doğacak* şiirlerinden hareketle dinî değerleri, geleneği ve metafizik anlayışı ele alan modern şiirin özelliklerini belirleyiniz.

11. Şiirde ideolojinin olması, şiiri nasıl etkilemektedir? Okuduğunuz toplumcu, dinî değerleri ele alan şiirlerden hareketle tartışınız.

12. Metinde şairin çağın tüm olumsuzluklarına sabır göstermesini sağlayan dayanak nedir? Siz, zorluklar karşısında neye tutunursunuz? Açıklayınız.

Erdem BAYAZIT

Şairin Biyografisi

Erdem BAYAZIT (1939-2008)

Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Edebiyat öğretmenliği, kütüphane müdürlüğü yapmış, İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuarının kuruluşu sırasında genel sekreter olarak çalışmış; daha sonra, Sanayi Bakanlığı İnsan Gücü Eğitim Dairesi Başkan Yardımcısı iken bu görevinden istifa ederek *Mavera* dergisinin yönetimini üstlenmiştir. Daha sonra yeniden memurluğa dönmüştür. Bir dönem Kahramanmaraş milletvekili olarak meclise girmiştir. Erdem Bayazıt, 5 Temmuz 2008'de İstanbul'da vefat etmiştir. Kendi ifadesiyle “tok, kavgacı, destana yatkın” bir üslupta söylediği şiirlerinde İslami bir duyarlılıkla manevi kurtuluşu konu etmiştir.

Eserleri

Sebeb Ey, Risaleler, Şiirler (şiir); İpek Yolundan Afganistan'a (gezi)

1960 Sonrası Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

Hazırlık Çalışmaları

- İsmet Özel'e "Niçin Şiir Okuruz?" diye sorarlar ve o şöyle cevap verir: "Herhâlde yokluğunu hissettiğimiz bir şeyleri tamamlamak, bir zorluğu gidermek ve nihayet bir doyum sağlamak için." Siz, niçin şiir okursunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
- İsmet Özel'in bazı şiirlerinin isimleri şunlardır: *Partizan, Amentü, Evet İsyân, Akla Karşı Tezler, Bir Devrimcinin Armonikası, Propaganda...* Bu isimler size İsmet Özel'in şiir anlayışı hakkında nasıl bir fikir vermektedir?

14. METİN

AYNI ADAM

Tozludur saçlarım, saçlarımdan
devrilmiş sarayların dumanları savrulur
yüzüm yanıktır
yüreğime bir karanfil sokuludur

ve partizanca darbelerin dünyaya ilen şavkı
benim göğsüme göğsüme vurup durur.
Ben dünyaya doğru yürümekle meşhurum
bahar da sürgülenir içime katranlar da
hem koşarak yarattığım sevgiler vardır
hem körlenmiş sevgilerin acısıyla koştururum.
Beni sular

kocaman taşları parçalayarak hatırlıyor dağlarda
ve beni hatırlatıyor çeltik tarlalarında aynı sular
umutlu sakinlikleri
lohusalıklarıyla.

Ben dünyaya doğru yürümekle meşhurum
kökten dallara yürüyen sular gibi
yürürüm kömür ocaklarına, çapalanan tütüne
yürürüm hüznün ve ağırların çarelenir
dağların esmer ve yaban telâşından kurtula diye
torna tezgâhlarında demir.

Yürürüm çünkü ölümdür yürünülmeyen
yürürüm yürüyüşümdür yeryüzünün halleri
kanla dolar pazuları tarladakinin

hızır gürültüsü içinde türkülenir bir öteki
 gökleri göğsümden aşırarak yürürüm
 yağlı kasketimin kıyısında nar çiçekleri.
 Aynı adam Ekim günlerinden beri gümbür gümbür gelirim
 teneke damların üstüne safi sinirden doğan güneş
 portakallar fırlatarak parlıyor benim adımlarımla
 anladım neden yorgunluk
 gülümserlik getiriyor insana
 hayatın bana başat
 bana avrat oluşunu öğrendim
 işçiler bunu kurşunlanarak öğrendi
 on beşinde bir arkadaş
 inancını savunurken yargıca
 anladı bulana durula akmakta olan şeyi.
 Yürüyorum
 azarlanıyorum fişkiran başaklarla
 iki bomba gibi taşıyorum koltuğumdaki bir çift somunu
 hurdahaş bir sancıyla geçiyorum badem çiçekleri altından
 gözlerim nemli değil.
 gözlerim namlu.

İsmet ÖZEL, *Erbain*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

başat	: Baskın.	partizan	: Düşmanlarına karşı mücadele verirken cephe gerisinde silahlı harekete katılan kimse.
hurdahaş	: Onarılamayacak biçimde kırılıp parçalanmış, paramparça.	şavk	: Işık.
lohusa	: Yeni doğum yapmış kadın.		

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

İsmet Özel, kırık yaşına kadar yayımladığı dört şiir kitabında ve bazı dergilerde yer alan şiirlerini *Erbain* kitabında toplamıştır. Aynı Adam şiiri bu dört kitaptan *Evet İsyân*'da yer almıştır.

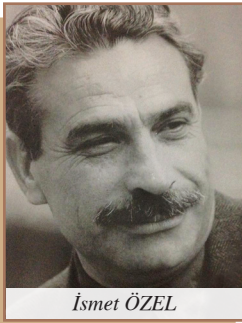
1960 sonrasında Türk edebiyatı yeni bir döneme girer. Bu dönem çok farklı sanat anlayışlarının aynı anda görüldüğü bir dönemdir. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlüklerle birlikte Nazım Hikmet'in kitapları yayımlanmış, siyasal ve güncel dergiler yoğun olarak yayımlanmış, bu dergilerde ülke ve yurt sorunları dile getirilmiştir. Şairler, şiir anlayışlarını ve ideolojilerini *Yeni Gerçek*, *And*, *Halkın Dostları*, *Militan* gibi dergilerde açıklamışlardır. Marksist felsefeyi benimseyen toplumcu şairler, sosyal ve güncel politikayı konu edinmişler, halkın ve işçi sınıfının sorunlarını şiirlerinde politik bir bakışla dile getirmişlerdir. Ataol Behramoğlu, İsmet

Özel, Süreyya Berfe, Kemal Özer, Refik Durbaş ve Nihat Behram 1960 sonrası toplumcu şiirin önemli temsilcileridir. Bu şiirde umut ve yarına inanç, direnme ve isyan konuları öne çıkmıştır. Şairler, toplumun sözcüleri gibi şiirler yazmışlardır. 1960 sonrası toplumcu şiir, açık anlatımıyla dikkat çeker. Şairler; biçimden çok içeriğe önem vermişler, toplumsal mesajları etkili kılmak için slogan üslubundan yararlanmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. a) *Aynı Adam* şiirinin temasını belirleyiniz. Şiirde temayı dile getiren mısralar var mıdır? Varsa gösteriniz.
b) Metnin temasının şiirimizde daha önce işlenip işlenmediğini söyleyiniz.
2. Metinde belirli bir ölçü ve uyak düzeni var mıdır? Şiiri inceleyiniz.
3. Metindeki kelime ve ses tekrarları şiire hangi yönlerden katkı sağlamıştır?
4. Metnin dize örgüsüyle ses akışı, dil ve anlatım özellikleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
5. 1960 sonrası toplumcu şiir anlayışında görülen slogan ifadelerine, toplumcu öğelere; ümit, geleceğe inanç ve direnme kavramlarına metinden örnekler veriniz.
6. Metinde “*kökten dallara yürüyen sular gibi*” tarzındaki şaire özgü benzetmeleri belirleyiniz.
7. İmge, çağrışım ve anlamda açıklık bakımından *Aynı Adam* şiirini Nazım Hikmet’in *Kerem Gibi* şiiriyle karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçlarla Nazım Hikmet’in toplumcu gerçekçi anlayışıyla 1960 sonrası şiir arasındaki farkları belirleyiniz.
8. Şiirdeki örtük ifadeleri belirleyiniz. Bu ifadelerin sizde neler çağrıştırdığını açıklayınız.
9. İsmet Özel, *Aynı Adam* şiirinin yer aldığı *Evet İsyân* kitabını 1969’da yayımlamıştır. Şiir ile, şiirin yazıldığı dönemin gerçekliği arasında nasıl bir ilişki vardır?
10. *Aynı Adam* şiirinin sizde uyandırdığı duyguları yorumlayınız.
11. *Aynı Adam* şiiriyle şairin hayatı ve görüşleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Soruyu şairin biyografisinden hareketle açıklayınız.
12. Metni şair-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

İsmet ÖZEL

Şairin Biyografisi

İsmet ÖZEL (1944- ...)

1944’te, Kayseri’de dünyaya gelmiştir. Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiş, Fransızca okutmanı olarak görev yapmıştır. 1970’te Ataol Behramoğlu ile birlikte *Halkın Dostları* ve *Militan* dergilerini çıkarmıştır. 1974’ten sonra sosyalist düşünce çizgisini bırakarak şiirlerinde ve yazılarında İslami düşüncüyü dile getirmiştir. Bu düşünce yapısı aynı zamanda ona yeni sorumluluklar da yüklemiştir. İlk şiirlerinde İkinci Yeni şiiri etkisinde kalmış, sonraları ise yeni sayılabilecek bir söyleyişle toplumcu şiire yönelmiştir. Bütün şiirlerinde bir isyan, öfke, başkaldırı ve sert bir üslup görülmektedir.

Eserleri

Geceleyin Bir Koşu, Evet İsyân, Cinayetler Kitabı, Celladıma Gülümserken, Erbain, Bir Yusuf Masalı, Of Not Being A Jew (şiir); Üç Mesele, Şiir Okuma Kılavuzu, Zor Zamanda Konuşmak, Taşları Yemek Yasak, Bakanlar ve Görenler (deneme); Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar (mektup)

1980 Sonrası Şiir

Hazırlık Çalışmaları

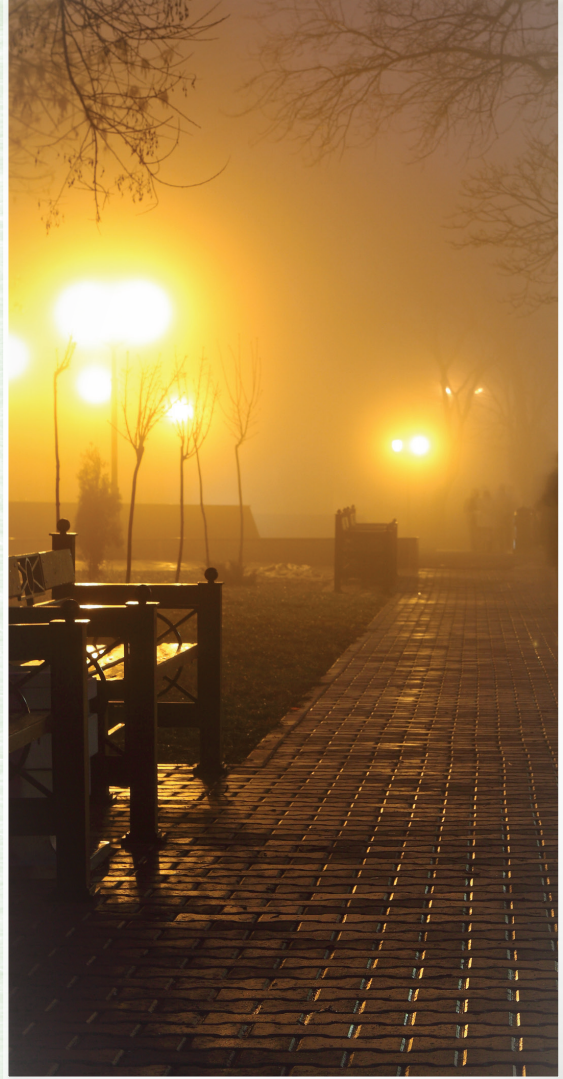
1. Tiyatro sanatçımız Selçuk Yöntem'in seslendirdiği *Sis* şiirini genel ağıdan indirerek sınıfta dinleyiniz.
2. Haydar Ergülen şiir yazma nedenini şu sözlerle açıklamıştır: “Şiir sanki bir deniz feneri ya da sahil güvenlik gibidir. Sanki biraz kendimi korumak, yakın sulara durmak için yazıyor gibiyim.”
Sizce şairler niçin şiir yazarlar? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

15. METİN

sis

İki şehri var gecenin, biri gözümde
tütüyor, birinin dumanı üstünde yağmur
gibi çöken siste, bana bu uykusuz
şehri niye bıraktın, göze alamadığım
bir şehrin yerine bütün şehirlerdesin,
gece değil istediğin hayli karanlık
bakışlı bir şehrin gözleriyle çarpışmak
hevesindesin! Gözlerini anlıyorum henüz
bağışlayabileceği gözleriyle çarpışmadı kimsenin;
gözlerimizi uzaklıklar değil ki yalnız
göze alamadığımız yakınlıklar da acıtır,
ve gözleri ancak gözler bağışlayabilir,
öyle acıyor ki gözlerim kim bağışlayacak,
sis değil, uykusuzluk değil, iki uzak
şehir gibi ayrılıktan kavuşmuyor gözlerim:
Biri hepimizle göz göze gibi hâlâ uykusuz,
biri sis içinde kirpiklerine kadar açık,
bu sessizliği kim bıraktıysa, göremiyorum
konuşkan gözlerinde tek sözcük bile,
gözlerimiz birbirine değmiyor gecenin iki şehrinde
Kimsenin kimseye gözü değmiyorsa, şiir niye?

Haydar ERGÜLEN, 40 şiir ve bir

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sis şiiri, Haydar Ergülen'in *40 şiir ve bir* adlı kitabında yer alır. Haydar Ergülen, 1980 sonrası Türk şiirinin en önde gelen isimlerinden biridir.

1980 askerî müdahalesi, toplumsal anlamda önemli değişimlerin yaşandığı bir sürecin de başlangıcı olmuştur. Türk şiiri bu tarihten sonra geçmişteki ideolojik ve siyasi havasından uzaklaşmış, yeni arayışlar içine girmiştir. 1980 sonrası şairleri için ortak bir anlayıştan çok, grupların ve kişilerin ayrı ayrı şiir anlayışlarından söz edilebilir. Bu dönemin öne çıkan adları; Haydar Ergülen, Hüseyin Atlansoy, Sedat Umran, Seyhan Erözçelik, Lale Müldür, Ebubekir Eroğlu, Ahmet Erhan ve Küçük İskender'dir. Şairler, şiirlerini *Yazko Edebiyat*, *Üç Çiçek*, *Şiir Atı* ve *Sombahar* gibi dergilerde yayımlamışlardır. 1980 sonrası şiirinde geleneğe dönüş eğilimi öne çıkar. Bu dönem şairleri halk, divan, İkinci Yeni ve saf şiir gibi tüm anlayışların birikiminden yararlanmışlardır. Özellikle Hilmi Yavuz bu anlayışın en önemli temsilcisi olmuştur. 1960 sonrası toplumcu şiirde olduğu gibi ideolojiyi şiirlerinde öncelikli bir öge olarak görmemişlerdir. Düzyazıya yaklaşan bir üslupla, anlatmaya dayanan temaları da şiirlerinde işlemişlerdir. Bu dönem şiirlerinde bireysellik ön plana çıkmış, içe dönük bir şiir anlayışı benimsenmiştir. Uzak çağrışımlara önem vermeleri bakımından İkinci Yeni'nin imge anlayışına dönüş olmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sis* şiirinin temasını belirleyiniz.
2. Metinde ahenk, aşağıdaki unsurlardan hangileri ile sağlanmıştır?
 - Ölçü
 - Kafiye, redif
 - Nakarat
 - Ses, kelime ve kelime grubu tekrarı
 - Ses akışı
3. Şiiri yüksek sesle okuyunuz. Şiirde ses akışı ile anlatım özelliği arasında nasıl bir ilgi vardır? Açıklayınız.
4. Şiirde belli bir nazım birimi var mıdır, birimler nasıl bir araya getirilmiştir? Açıklayınız.
5. İmge ve anlatım bakımından *Sis* şiirini *Uzak Yakınlık* şiiriyle karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçlara göre 1980 sonrası şiirinin İkinci Yeni şiiriyle ne tür benzerlikleri olduğunu belirleyiniz.

UZAK YAKINLIK

Soruyordun
İlkyaz işte
Uyanıp bir bahçeyi dinliyoruz
Tenhalık böyle
Dallar mı kırılmış, sarmaşıklar mı toz içinde
Beklesem hemen gelecek olduğun
Tam öyle olduğun
Oysa hep yanımdasın, seninle her şey yanımda
Kırıp dökük de olsa yanımda
Mesela çok sevdiğin bir deniz bile yanımda
O deniz ki aramızda hiç kıvıldamadan
Erkeğini iyi tanıyan bir kadın gibi yorgun.

Yarısı yenmiş bir elmaydık bana sorarsan
İkimizdik, iki kişi değildik
Bakıyorsak birlikte bakıyorduk gözlerimin içine
Birlikte gözlerinin içine bakıyorduk senin
Yanlıştı, doğruydu, hiç bilmiyorum
Sanki bir bakıma ayrılık böyle.
Karşılıklı otursak da ne zaman
Masa örtüsünü ikiye bölen ellerimizdi
Bir tırnak yeşilinden gerisin geriye
Ayak bileklerimizden gerisin geriye
Bütün bunlar gereksiz, bilmiyorum sanma
Gereksiz ama yalnızlık böyle.

Edip CANSEVER

6. Şiirde düzyazıya yaklaşan bir anlatımın olmasının temayla nasıl bir ilişkisi vardır? Açıklayınız.
7. Şiirde geçen “gece, şehir, sis, yağmur” kelimelerinin sizde uyandırdığı çağrışımları sözlü olarak ifade ediniz.
8. *Sis* şiirinden kişileştirme sanatına örnekler bularak aşağıya yazınız. Kişileştirme sanatının şiirdeki işlevini belirleyiniz.
.....
.....
.....
9. “gözlerimizi uzaklıklar değil ki yalnız
göze alamadığımız yakınlıklar da acıtır,” dizelerindeki örtük iletiyi açıklayınız.
10. Metinde şair, “göz, görmek” kelimeleri ve bu kelimelerin kullanıldığı deyimleri tekrarlayarak okuyucuda nasıl bir etki bırakmak istiyor? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
11. *Sis* şiirinin sonunda şair, “Kimsenin kimseye gözü değmiyorsa, şiir niye?” diye soruyor okura. Bir okur olarak bu soruya nasıl cevap verirdiniz? Açıklayınız.
12. İki insanın birbirini anlamaya çalışması birbirlerine verdiği değeri gösterir mi? Sevdiğinizin size verdiği değeri nasıl anlarsınız?
13. Şairin biyografisini okuyunuz. *Sis* şiirini şair-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Haydar ERGÜLEN

Şairin Biyografisi

Haydar ERGÜLEN (1956- ...)

1956 yılında Eskişehir’de doğmuş, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde sosyoloji öğrenimi görmüştür. Çeşitli dergi ve ansiklopedilerde çevirmenlik ve metin yazarlığı yapmıştır. *Üç Çiçek* ve *Şiir Atı* dergilerinin yönetimine katılmıştır.

Divan şiiri ve çağdaş şiirimizin birikimlerinden yararlanmışır. Şiirlerinde dünsnel ögeler ve ironi eğilimi öne çıkar. İkinci Yeni ve Behçet Necatigil etkisinde kalan sanatçı, farklı imgeler ve söylemler oluşturmaya çalışır. Türkçenin söz diziminden farklı yeni bir söz dizimi oluşturduğu görülür. Bazı şiirlerinde divan şiirinin şekilleri ile oynayarak kendine özgü şekiller oluşturmuştur. Çocukluk, yalnızlık, ölüm, aşk, kardeşlik, yaşantılar gibi temaları mecazlı, imgeli bir dille işlemiştir.

Eserleri

Karşılığını Bulamamış Sorular, Sokak Prensesi, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Kabareden Emekli Bir Kızkardeş, 40 Şiir ve Bir, Karton Valiz, Ölüm Bir Skandal, Nar, Hafız ile Semender, Keder Gibi Ödünç, Üzgün Kediler Gazeli, Zarf, Aşk Şiirleri Antolojisi (şiir); Haziran Tekrar, Üvey Sokak, Düzyazı: 100 Yazı, Eski Yazı, Azıcık Cihangir, Trenler de Ahşaptır, Sonradan Görme, Şiir Gibi Yalnız, Derdini Anlatamayanlar İçin Ansiklopedi: Paradosk Diyalektika (deneme)

Hazırlık Çalışmaları

1. Günümüz şiirinde bildiğiniz, okuduğunuz şairler kimlerdir? Açıklayınız.
2. Metropol ve şehirlerde yaşayan insanların hangi zorluklarla karşılaştığını düşünüyorsunuz? Büyük şehirlerde mi, yoksa tabiata yakın mı yaşamayı tercih edersiniz? Nedenleriyle birlikte düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
3. Her konu, şiirde işlenebilir mi? Düşüncelerinizi nedenleriyle birlikte ifade ediniz.

16. METİN

METROPOL İNSANLARI

Siz
sürekli nisan yağmurlarıyla hatırlanan
kuşların kanatlarındaki beyazlığa ilk adım
Siz geç kalınmış bir dönemin çocukları
yağmurda bile ıslanmayan mahmur dünyalılar

Siz
hatırlar sürekli eski güzel gülüşleri
sararmış hallerinizle iğreti gülümersiniz
Nedense öfkelenirsiniz denizlere
unutulunca yağmur takma dişler ve şemsiye

Siz
bilirsiniz gökyüzünün gölgemsi mavisini
denizin toprağın ve anıların depremini
Yağmuru farketmezsiniz vursa da köpüğü iskeleye
ihtiyar çoğaltılan gecelerde kaybolursunuz sessizce

/Denizin üstünde yağmurun yükselen müziği
kanat sesleri ve sis/

Hüseyin ATLANOY, *Su Burcu*

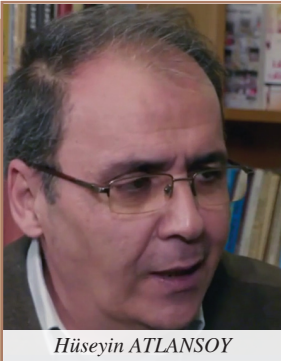

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1980 sonrası Türk şiirinin önde gelen isimlerinden biri olan Hüseyin Atlansoy'un *Metropol İnsanları* şiiri *Su Burcu* kitabında yer alır. Atlansoy, bu şiirde metropol hayatı ve bu hayatın insan üzerine etkilerini işlemiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz. *Metropol İnsanları* şiirinde işlenen temanın, Türk edebiyatında daha önce ele alınıp alınmadığını belirtiniz.
2. *Metropol İnsanları* şiirinde ahengin hangi unsurlarla sağlandığını belirleyiniz.
3. Şiiri yapı bakımından inceleyiniz. Şiiri meydana getiren ses ve anlam kaynaşması sonucu oluşmuş birimleri gösteriniz. Birimlerin birbiriyle nasıl birleştiklerini açıklayınız.
 - a) Şiirdeki imge ve çağrışımlara örnekler veriniz.
.....
 - b) Şiirdeki çağrışımlar kolay anlaşılabilir, alışlagelmiş çağrışımlar mı yoksa bireysel ifadeye dayalı kapalı bir anlamı olan uzak çağrışımlar mıdır? Açıklayınız.
4. Şairin şiirde “Siz” kelimesini büyük harfle başlatmasının nedeni nedir? Yorumlayınız.
5. Şiirde metropol insanlarıyla ilgili hangi örtük iletiler verilmiştir? Açıklayınız.
6. Şiirde şairin yaşadığı dönemin gerçekliğiyle nasıl bir ilişki kurulmuştur?
7. *Sis* ve *Metropol İnsanları* şiirlerinden hareketle 1980 sonrası Türk şiiri hakkında genellemeler yapabilir miyiz? Bu dönem şiirinin belirgin özelliklerini aşağıya yazınız.
.....
.....
.....
8. *Metropol İnsanları* şiirinin sizde uyandırdığı duygu ve düşünceleri sözlü olarak ifade ediniz.
9. Metropol yaşamının bireyler üzerindeki etkileri konusundaki düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
10. “Nedense öfkelenirsiniz denizlere” dizesinde şehir insanının tahammülsüzlüğü dile getirilmiştir. Sizce bu tahammülsüzlüğün nedeni nedir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
11. *Metropol İnsanları* şiiriyle hikâye ünitesinde incelediğiniz *Yoksulluk İçimizde* metnini şehir insanına bakışları açısından karşılaştırınız.
12. Şairin biyografisini okuyunuz. Metni, şair-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Hüseyin ATLANSOY

Şairin Biyografisi

Hüseyin ATLANSOY (1962- ...)

Eskişehir’de doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü bitirmiştir. Hâlen öğretmenlik yapmaktadır. Mistik-metafizik anlayışta şiirler yazan şair; şiirlerinde aşk, ölüm, çocuk, medeniyet gibi temalara, küreselleşmenin yok ettiği değerlere, metropol yaşamına değinmiştir. Şiirlerinde; geçmiş, insanlık hâlleri, yaşanmışlıklar gibi konuları günlük hayattan yola çıkarak imgelerle yüklü, ironik bir anlatımla dile getirir.

Eserleri

Karşılama Töreni, Su Burcu, İntihar İlacı, Balkon Çıkmazında Efendilik Tarihi, Şehir Konuşmaları, İlk Sözler, Kaçak Yolcu (şiir)

Cumhuriyet Sonrası Halk Şiiri

Hazırlık Çalışmaları

1. Âşık Veysel ile ilgili ses kaydını EBA'dan indirerek sınıfta dinleyiniz.
2. Âşık Veysel'le ilgili belgesel genel ağıdan indirip sınıfta izleyiniz.

“ (...)

Emlek yöresi olarak adlandırılan Sivas'ın bu âşığı/ozanı bol diyarında, Veysel'in babası da şiire meraklı, tekkeyle içli-dışlı biriymiş. Veysel'in dertlerini birazcık da olsa unutacağı bir uğraş olsun diye bir saz verir eline. Halk ozanlarından da şiirler okuyup ezberleterek avutmağa çalışmış oğlunu. Ayrıca yöre ozanları da zaman zaman babası Şatıroğlu Ahmet'in evine uğrar, çalıp söylemiş. Merakla dinlermiş bunları Veysel. Komşuları Molla Hüseyin de sazını düzenler, kırılan tellerini takarmış.

İlk saz derslerini babasının arkadaşı olan Divriği'nin köylerinden Çamışlı Ali Ağa'dan (Âşık Alâ) almış. Kendini de iyice saza vermiş; usta malı şiirlerden çalıp söylemeye başlamış. Karanlık dünyasını aydınlatan ozanlar dünyasıyla Çamışlı Ali tanıştırmış daha çok Veysel'i. Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Dertli, Ruhsati gibi usta ozanların dünyalarıyla tanışıyor böylece.”

www.kulturturizm.gov.tr

3. Yukarıdaki metne göre Âşık Veysel'in âşıklığa başlamasında nelerin etkili olduğunu ve âşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisinin nasıl geliştiğini açıklayınız.

17. METİN

KARA TOPRAK

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdik yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sâdik yârim kara topraktır
Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sâdik yârim kara topraktır
Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sâdik yârim kara topraktır
Adem'den bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyva yetirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sâdik yârim kara topraktır

Karnın yardım kazmayınan belinen
 Yüzün yırttım tırnağınan elinen
 Yine beni karşıladı gülünen
 Benim sâdik yârim kara topraktır

İşkence yaptıkça bana gülerdi
 Bunda yalan yoktur herkes de gördü
 Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
 Benim sâdik yârim kara topraktır

Havaya bakarsam hava alırım
 Toprağa bakarsam dua alırım
 Topraktan ayrılısam nerde kalırım
 Benim sâdik yârim kara topraktır

Dileğin varsa iste Allah'tan
 Almak için uzak gitme topraktan
 Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan
 Benim sâdik yârim kara topraktır

Hakikat ararsan açık bir nokta
 Allah kula yakın kul da Allah'a
 Hakk'ın gizli hazinesi toprakta
 Benim sâdik yârim kara topraktır

Bütün kusurumuzu toprak gizliyor
 Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
 Kolun açmış yollarımı gözlüyor
 Benim sâdik yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırta mazhar
 Dünyaya bırakır ölmez bir eser
 Gün gelir Veysel'i bağına basar
 Benim sâdik yârim kara topraktır

Âşık Veysel ŞATIROĞLU,
Bütün Yönleriyle Âşık Veysel

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kara Toprak şiiri şekil bakımından sazlı âşık geleneğine uygundur.

Cumhuriyet'le birlikte halk kültürüne önem verilmiş, halk müziği ve dili araştırmaları bilimsel bir kimlik kazanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde halk edebiyatından çeşitli şekillerde yararlanan şehirli aydınların yanı sıra köyde ve kasabalarda eski âşık geleneğini devam ettiren gerçek saz şairleri de vardır. Âşık Veysel Şatiroğlu, Kağızmanlı Hıfzı, Ali İzzet Özkan, Murat Çobanoğlu, Abdurrahim Karakoç, Âşık Mahsuni Şerif, Şeref Taşlıova, Âşık Feymani, Neşet Ertaş bu âşıklardandır.

Halk şairleri usta-çırak ilişkisi içinde yetişmeye devam etmişlerdir. Saz eşliğinde şiir söyleme geleneği devam etse de saz çalma geleneğine uymayıp sadece şiir yazar şairler de vardır, Abdurrahim Karakoç gibi. Bu dönem halk şairleri, şiirlerinde geleneksel konuların yanında güncel konuları da işlemişlerdir. 19. yüzyıl halk şiirine göre Cumhuriyet Dönemi halk şiirleri daha sade bir dille söylenmiştir. Divan şiiri etkisi ve Arapça-Farsça sözcüklerin kullanımı bu dönemde oldukça azalmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kara Toprak* şiirinin temasını belirleyiniz.
2. Metinde hangi ahenk unsurlarından yararlanılmıştır? Açıklayınız.
3. Şiirin nazım birimi, nazım biçimi ve nazım türünü belirleyiniz.

SEMAİ

Gönül gurbet ele çıkma
 Ya gelinir ya gelinmez
 Her dilbere meyil verme
 Ya sevilir ya sevilmez

Yüğüktür bizim atımız
 Yardan atlattı zatımız
 Gurbet ilde kıymatımız
 Ya bilinir ya bilinmez

Deryalarda olur bahri
Doldur da ver içem zehri
Sunam gurbet elin kahrı
Ya çekilir ya çekilmez

Emrah der ki düştüm dile
Bülbül figan eder güle
Güzel sevmek bir sarp kale
Ya alınır ya alınmaz

Erzurumlu Emrah

3. *Kara Toprak* şiiri ile 19. yy. şairi Erzurumlu Emrah'ın *Semai*'sini başlık, yapı, ahenk, dil ve anlatım yönleriyle karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçlardan hareketle Âşık Veysel'i geçmiş yüzyılların âşıklarından ayıran ve onlarla birleştiren noktaları belirleyiniz.

4. Aşağıdaki dizelerde yapılan söz sanatlarını belirleyerek karşılıklarına yazınız.

Dize	Söz Sanatları
Koyun verdi kuzu verdi süt verdi Yemek verdi ekme verdi et verdi
Yüzün yırttım turnağınan elinen Yine beni karşıladı gülünen
İşkence yaptıkça bana gülerdi
Hakk'ın gizli hazinesi toprakta

- Şiirde dostluğun diğerkâmlık, güven duyma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma gibi tutum ve davranışlarından hangilerine yer verilmiştir? Açıklayınız.
- Kara Toprak* şiirinin Âşık Veysel'in sanatında ve Türk şiirindeki yeri ile ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
- Şiirde Allah'a yakın olmanın toprakla ilgisi nasıl kurulmuştur? Açıklayınız.
- Okuduğunuz *Kara Toprak* şiirinden yola çıkarak XX. yüzyılda halk şiirinin güncelliğini koruduğunu söyleyebilir miyiz? Niçin? Sözlü olarak açıklayınız.
- Şairin biyografisini okuyunuz. *Kara Toprak* şiirini, şair-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU
(temsili resim)

Şairin Biyografisi

Âşık Veysel ŞATIROĞLU (1894-1973)

Sivas'ın Şarkışla ilçesi Sivrialan köyünde dünyaya gelmiş, yine orada yaşamını yitirmiştir. Çocukken çiçek hastalığı yüzünden bir gözünü, daha sonra bir kaza sonucu diğer gözünü kaybetmiştir. Saz çalmayı öğrenmiş; Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Erzurumlu Emrah, Dadaloğlu gibi halk ozanlarından etkilenerek âşıklıkta ilerlemiştir. İki kez evlenmiş, bu evliliklerden yedi çocuğu olmuştur. Anadolu'yu şehir şehir dolaşır şiirlerini sazıyla söyleyen şair, Köy Enstitülerinde saz ve halk türkülerini dersleri de vermiştir. Ahmet Kutsi Tecer tarafından edebiyat dünyamıza tanıtılmıştır. Yaşama sevinciyle hüznü, iyimserlikle umutsuzluk şiirlerinde iç içedir. Şiirlerinde insan, yurt ve toprak sevgisini, dünyanın geçiciliğini anlatmış; kimi zaman toplumsal olaylara ve siyasete ince eleştiriler yönelttiği de olmuştur.

Eserleri

Deyişler, Sazımdan Sesler, Dostlar Beni Hatırlasın (şiir)

Hazırlık Çalışmaları

- 1) *Mihriban* ve *Unutursun* şiirlerinin hikâyelerini araştırarak öğreniniz. Hikâyeleri sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.
- 2) Sizce unutmak kolay mıdır? Unutamadığımız, hayatımızda derin izler bırakan durumlar nelerdir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

18. METİN

UNUTURSUN

“Unutmak kolay mı?” deme,
Unutursun Mihriban’ım.
Oğlun, kızın olsun hele
Unutursun Mihriban’ım

Zaman erir kelep kelep...
Meyve dalında kalmaz hep
Unutturur birçok sebep,
Unutursun Mihriban’ım

Yıllar sineye yaslanır;
Hatıraların paslanır.
Bu deli gönlün uslanır...
Unutursun Mihriban’ım

Süt emerdin gündüz-gece,
Unuttun ya, büyüyünce...
Ha işte tıpkı öylece
Unutursun Mihriban’ım

Gün geçer, azalır sevgi
Değişir her şeyin rengi.
Bugün değil, yarın belki
Unutursun Mihriban’ım

Düzen böyle bu gemide;
Eskiler yiter yenide.
Beni değil, sen seni de
Unutursun Mihriban’ım.

Abdurrahim KARAKOÇ, *Dosta Doğru*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kelep : 1. Büyük iplik çilesi. 2. Bağlam, demet.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Unutursun, Abdurrahim Karakoç’un en bilinen şiirlerinden biridir. İlk gençlik yıllarında yazmış olduğu *Mihriban* ve *Unutursun* şiirleri, bestelendikten sonra çeşitli sanatçılar tarafından okunmuş ve klasik türküler arasındaki yerlerini almıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyiniz.
2. a) Şiirde ahenk unsurlarını (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz.
b) Bu ahenk unsurlarının şiirdeki işlevi nedir?
3. Şiir; nazım birimi, kafiye dizilişi ve hece ölçüsünün kullanılışı bakımından hangi geleneğin etkisindedir? Nazım şekli bu gelenek içindeki hangi şekle benzemektedir?
4. Aşağıda verilen dizelerde yapılan edebî sanatları açıklayınız.

Zaman erir kelep kelep:
Düzen böyle bu gemide:

5. Şairin şiire tırnak içinde bir dizeyle başlamasının nedenini *Unutursun* şiirinin hikâyesinden yola çıkarak cevaplayınız.
6. Şairin, “*Düzen böyle bu gemide / Eskiler yiter yenide.*” dizelerinde yaşadığımız çağa bir eleştirisi var mı? Niçin? Açıklayınız.
7. İnsan kelimesi, Arapça “nesy” (unutmak) fiilinden gelmiştir. Bu durumda insan, unutkan demektir. Sizce insan, unutabilen bir varlık olmasaydı yaşayabilir miydi? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
8. Günümüzde halk şiiri geleneği eski canlılığını korumakta mıdır? Görüşlerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
9. *Kara Toprak* ve *Unutursun* şiirleri Cumhuriyet Dönemi’nde şimdiye değin okuduğunuz şiir anlayışlarından hangisine yakındır? Açıklayınız.
10. Sevginin gün geçtikçe azalmaması için sevdiğimizize nasıl davranmalıyız? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
11. Metni şairin biyografisinden yararlanarak şair-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Abdurrahim KARAKOÇ

Şairin Biyografisi

Abdurrahim KARAKOÇ (1932-2012)

Kahramanmaraş, Elbistan’da doğmuştur. Şair Bahattin Karakoç, ağabeyidir. İlkokuldan sonra öğrenimini sürdürememiş, köyünde bir süre marangozluk yapmış, belediyede muhasebeci olarak çalışmıştır. Emekli olunca Ankara’ya yerleşmiştir. Hep halk şiiri geleneği doğrultusunda eser vermiş, serbest sayılacak az sayıda şiiri dışında nazım birimi olarak dördlükleri tercih etmiştir. Millî ölümümüz olan hece ölçüsünü şiirlerine başarıyla uygulamıştır. Yaşadığı çağın sorunlarını eleştirel bir bakışla ele almış, taşlamalar yazmıştır. Taşlamaları dışında aşk, gurbet temalarını, dinî ve millî duyarlılıkları da işlemiştir. Şairin birçok şiiri bestelenmiştir. 2012’de, seksen yaşında hayata veda etmiştir.

Eserleri

Hasan’a Mektuplar, El Kulakta, Vur Emri, Kan Yazısı, Suları Islatamadım, Beşinci Mevsim, Dosta Doğru, Akıl Karaya Vurdu, Gökçekimi, Gerdanlık I- II, Parmak İzi, Yağmur Yerden Yağar, Anadolu’da Bahar (şiir)

DİL BİLGİSİ

1. Aşağıda, şiir ünitesindeki metinlerden alınan, günümüz yazımına uymayan kelimelerin TDK Yazım Kılavuzu'na göre doğru imlalarını karşlarına yazınız.

Kelimenin Metindeki Yazımı	Kelimenin TDK Kılavuzu'ndaki Yazımı
Sana benim gözümle bakmıyanın
yer yüzü
herşeyim
farketmezsiniz
Meyva
Sâdık

2. Aşağıdaki dizelerde altı çizili noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını noktalı yerlere yazınız.

- “Unutmak kolay mı?” deme,

.....

- *Unutursun Mihriban'ım.*

.....

- *Zaman erir kelep kelep...*

.....

- *Yıllar sineye yaslanır;
Hatıraların paslanır.*

.....

- *Gün geçer, azalır sevgi*

.....

3. *Unutursun* şiirinde somutlaştırmaya örnekler bularak bunları aşağıya yazınız.

.....

.....

4. “Düzen böyle bu gemide;

Eskiler yiter yenide.”

dizelerinde altı çizili sözcük aşağıdaki anlamlarından hangisinde kullanılmıştır? Sözcük açıklamalarının karşısındaki doğru kutucuğu işaretleyiniz.

- Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak

- Görünmez olmak

- Sahip olunan bir şey elden çıkmak

5. Şiir ünitesindeki metinlerden seçilen aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin eş anlamlarını bulunuz.

- eğnimde göynek yok öley diley ayağım yalın
- Kara gözlüm, efkârlanma gül gayrı!
- On dakika istirahat verilir;
- O kadar müteessir değildi;
- İsmi bile kalmadı yadigâr.
- Saadetin adını bile duymamış
- Sararmış hallerinizle iğreti gülümersiniz.

6. Şiir ünitesindeki metinlerden seçilen aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin zıt anlamlarını bulunuz.

- Hava kurşun gibi ağır!
- Meraklanma, gönlüm dağlardan yüce...
- kararan dünya bildiğin gibi sık sık senindir
- Kazma ile döğmeyince kıt verdi

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Cahit Sıtkı Tarancı, “Şiir, kelimelerle güzel şekiller kurmak sanattır.” demiştir. Bu nedenle kelimeleri iyi tanımak gerekir; hangi kelime, hangi kelimeyle yan yana geldiğinde nasıl bir anlam, ahenk doğar bilmek gerekir. Şiir bir söz söyleme sanatı olduğu için şiir yazmaya başlayacak kişi, kelime seçimini rastlantıya bırakmamalıdır. Kelimeler, uyandırdıkları belirsiz, karışık anılarla ruhu heyecanlandırır. Şiir yazacak kişi, içtenliğini güzel bir söyleyişle duyurabilmelidir. Şiir yazma, sürekli ve disiplinli bir çalışmayla başarılabilir. Düşüncelere, duygulara en uygun düşen biçimleri bulmak, şairin asıl amacı olmalıdır.

b) Yazma Sürecini Uygulama

İncelediğiniz şiirlerden birinin tarzını örnek alarak şiir yazınız. Yazılan şiirleri sınıfta değerlendiriniz. Yazdığınız şiirleri sınıf panosunda, okul panosunda, dergilerde, gazetelerde, sosyal medyada sergilemek yollarından birini kullanarak değerlendiriniz.

Şiir yazarken aşağıdaki aşamaları dikkate alınız:

- Şiiri, türünün özelliklerine uygun yazınız.
- Şiirinizin temasını belirleyiniz.
- Şiirde duygu ve düşünce planına uyunuz, şiiri birimlere ayırarak yazınız.
- Şiirde ahenk unsurlarını, imge ve söz sanatlarını kullanmaya çalışınız.
- Şiirde devrik cümlelerin kullanılabildiğini hatırlayınız.
- Yazdığınız şiiri dil bilgisi, yazım ve noktalama bakımından gözden geçiriniz.

- Şiiri açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık ve kelime tercihleri bakımından gözden geçiriniz.
- Yazdığınız şiiri; yapı ve şekil unsurları arasındaki anlam bağlantıları, tutarlılık ve denge bakımından gözden geçiriniz.
- Metnin içeriğini ve üslubunu/anlatımını tür özellikleri bakımından gözden geçiriniz.
- Yazının okunaklılığını ve sayfa düzenini gözden geçiriniz.
- Eleştirilere açık olunuz, gerekirse metin çerçevesinde eleştirilere cevap veriniz.
- Yazdığınız şiiri ürün dosyanıza yerleştiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir dinletisi, bir şairin ya da şairlerin eserlerinin bir salonda, radyoda, televizyonda vb. yerlerde dinleyicilere sunulmasıdır.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayınız ve sununuz. Şiir dinletinizi kitap sonundaki “Sözlü İletişim Gözlem ve Değerlendirme Dereceli Puanlama Anah-tarı”na göre değerlendiriniz. Dinleti hazırlığı sırasında aşağıdaki kurallara dikkat ediniz:

- Şiirin sunumu için konuşma kartları hazırlayınız.
- Şiir dinletisinde okunacak şiirlere uygun fon müziklerini seçiniz.
- Şiir dinletisinden önce prova yapınız. Böylece eksiklerinizi görme fırsatı yakalayabilirsiniz.
- Dinletide okunacak şiirleri doğru telaffuz ve duygu tonlamasıyla okuyunuz.
- Dinleti şiirlerine uygun görselleri hazırlayınız.
- Dinletide canlı müziğe de yer veriniz, bazı şiirleri canlı müzik eşliğinde okuyunuz.
- Dinletinin yapılacağı salonu ya da mekânı dinleti temasına uygun şekilde hazırlayınız, katılımcıların zamanında yerlerini almış olmasına dikkat ediniz.
- Önceden belirlenen başlama ve bitiş saatlerine kesinlikle uyunuz.
- Dinletiyi zamanında ve kısa açış konuşmasıyla başlatınız.
- Katılımcıları sıraya göre çağırınız, zamanı çok iyi kullanınız.
- Dinleti süresini öğrencilerin dikkat ve ilgi sürelerini göz önünde bulundurarak belirleyiniz.
- Katılımcıların sadece bir şiir ya da bir eseri seslendirmesine, zaman kalırsa istekliler için ikinci şiir ya da müziğe yer verilmesine dikkat ediniz.
- Dinleti ortamında gürültü, karmaşa olmamasına dikkat ediniz.
- Şiirlerin mümkün olduğunca ezbere okunmasına, yazılı metnin şiiri okuyan kişinin elinde bulunmasına dikkat ediniz.
- Dinletide teknolojik araçları etkili bir biçimde kullanınız.
- Dinleti sonuna dek hiç kimsenin dinleti mekânından ayrılmamasına özen gösteriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1. Cumhuriyet Devri Türk şiirinde Garipçiler ile başlayan şiir anlayışının tüm yenilik iddialarına rağmen zamanla eskimeye yüz tutması ve geçmişi toptan inkâra kalkması üzerine, 1950'lere gelindiğinde 'Hisar' dergisi etrafında toplanan şairler grubu olan Hisarlılar, 1952 yılına gelindiğinde ise 'Mavi' dergisi etrafında toplanan, özellikle Attilâ İlhan'ın yönlendirici olduğu Mavi hareketi taraftarlarının şiddetli eleştirileri devam ederken, önceleri 1953 yılından itibaren Yeditepe, Yenilik, A, İstanbul ve Şiir Sanatı gibi dergilerde, 1956'dan sonra ise Pazar Postası dergisi başta olmak üzere dönemin diğer dergilerinde şiirlerini neşreden Turgut Uyar (ö.1985), Edip Cansever (ö.1986), Cemal Süreya Seber (ö.1990), Ece Ayhan (ö.2002), İlhan Berk (d.1916), Ercüment Uçarı (d.1928), Kemal Özer (d.1935), Ülkü Tamer (d.1937) ve dünya görüşü itibarıyla farklı bir şahsiyet Sezai Karakoç (d.1933) gibi şairler, İkinci Yeni hareketi olarak daha farklı bir şiir anlayışıyla ortaya çıkarlar.

Edebiyat teorisi açısından bakıldığında edebiyat araştırmacısı ve incelemecileri tarafından bu şiirin başlangıcı, bitişi, akım olup olmadığı, adı, ömrü ... vb. pek çok konu üzerinde tartışmaların yapıldığını kabul etmek gerekir. İkinci Yeni'nin bir 'akım' olup olmadığı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Örneğin, Asım Bezirci, Attilâ İlhan, Edip Cansever, Ramazan Kaplan ve Memet Fuat dâhil bu bağlamda yazı yazarların pek çoğuna göre İkinci Yeni akım değildir, fakat İlhan Berk, Cevdet Kudret, Mehmet Kaplan, ve Muzaffer İlhan Erdost ise bu şiir hareketinin bir akım olduğu görüşündedirler. Yine "bu hareketle ilgilenenler, İkinci Yeni'nin ömrü konusunda genellikle birbirine yaklaşan ifadeler kullanır. Gerek araştırmacılar, gerekse içinde yer alanlar, hareketin ömrünün '5-6 yıllık kısa bir zaman dilimini kapsadığı, öyle ki, bu sürecin 'ilk ve kesin belirtileri'nin 1955-56 yıllarında Yeditepe dergisinde görüldüğü, 'gelişmesi, dal budak salması, tartışmalara konu olması' ise 1956-1958 yıllarında Pazar Postası'nda olduğu ve bu tarihlerden, özellikle de '1960'tan sonra' kendi derinliğine çekildiği yolundadır." Ramazan Kaplan da, "Sınırlı bir kadroya sahip olmayan bu hareket, pek çok taraftar bulmuş, pek çok tenkide uğramış ve nihayet 1960'a doğru gücü zayıflamaya başlayarak kendisiyle birlikte oluşan canlı şiir ortamı da sönmüştür." cümleleriyle benzer bu görüşü paylaşmıştır.

Adem ÇALIŞKAN, Ana Çizgileriyle Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Teorik Bir Yaklaşım

Aşağıdaki noktalı yerleri metne göre uygun kelimelerle doldurunuz.

- a. Garip akımından yani 1950'den sonra üç grup ortaya çıkmıştır:
..... ve hareketi.
- b. İkinci Yeni şairlerinden dünya görüşü itibarıyla grubun diğer şairlerinden farklıdır.
- c. İkinci Yeni şairleri ve dergilerinde şiirlerini yayımlamışlardır.
- ç. Attilâ İlhan, 1952'de dergisi etrafında toplanan gençleri yönlendirmiştir.

2-4. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Daha önce göz ardı edilen birtakım çağrışımlara önem veren, düşünce, duygu ve düşleri aklın, mantığın denetiminden sıyrılarak, olduğu gibi yansıtmaya yönelik gerçeküstücülük akımı, aralarında ilişki bulunmadığını düşündüren gerçekleri ve kavramları birbiriyle bağlantıya sokmaya yönelik bir akım olmuştur. Yeni Türk şiirinde hem bu akım doğrultusunda hem de kişisel denemelerle yapıt veren sanatçılarda olayları, duyguları, durumları bir noktada, dolaylı olarak yansıtan göstergelerle karşılaşmaktadır. Örneğin Cemal Süreya “Ülke” şiirinde ülkesinin geniş geçmişinden, zengin doğasından, bu doğa içinde, ona bağlı olarak düşündüğü sevgilisinden söz edecekken bunu doğrudan doğruya değil, çağrışımları gerçekleştiren göstergeler, tamlamalarla dile getirmektedir.

“Ben şimdilerde her şeyi sana bağlıyorum iyi mi
Altın ölçü çift ölçü ve altın karşılıksız
Para basma yetkisini Fırat’ın suyunu Palandöken’i
Erzincan’ın düzünü asma bahçelerin dibini
Antalya’nın denizini o denizin dibini” (Göçebe,8)

Doğan AKSAN, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili

2. Parçada anlatılanlardan yararlanarak çağrışımın tanımını yapınız.

.....

3. Gerçeküstücülük akımı ile çağrışım kavramı arasındaki bağ nedir?

.....

4. Cemal Süreya şiirinde ülkesinin geçmişini, zengin doğasını hangi çağrışımlarla vermektedir?

.....

5. Şiir ünitesi içinde öğrendiğiniz bilgiler ışığında aşağıdaki sanatçıları eserleriyle eşleştiriniz.

Necip Fazıl Kısakürek

Sonrası Kalır

Cahit Sıtkı Tarancı

Ölümsüzlük Ardında Gılgamış

Nazım Hikmet Ran

Hafız ile Semender

Attilâ İlhan

Örümcek Ağı

Melih Cevdet Anday

Erbain

Erdem Bayazıt

Gün Doğmadan

Sezai Karakoç

Ömrümde Sükût

Edip Cansever

Sisler Bulvarı

Hüseyin Atlansoy

Kuvayı Milliye

İsmet Özel

Sebeup Ey

Haydar Ergülen

6. “Ben şiiri, her türlü hasis gayenin üstünde, doğrudan doğruya kendi zat gayesine –san’at-, fakat kendi zat gayesinin sırrıyla de Allah’a ve Allah davasının topluluğuna –cemiyet için san’at-bağlı kabul etmişim...”

Yukarıdaki paragrafta konuşan şair-yazar kimdir?

7. SİZİN HİÇ BABANIZ ÖLDÜ MÜ?

Sizin hiç babanız öldü mü?
Benim bir kere öldü kör oldum
Yıkadılar aldılar götürdüler
Babamdan ummazdım bunu kör oldum
Siz hiç hamama gittiniz mi?
Ben gittim lambanın biri söndü
Gözümün biri söndü kör oldum
Tepede bir gökyüzü vardı yuvarlak
Şöylelemesine maviydi kör oldum
Taşlara gelince hamam taşlarına
Taşlar pırıl pırıldı ayna gibiydi
Taşlarda yüzümün yarısını gördüm
Bir şey gibiydi bir şey gibi kötü
Yüzümden ummazdım bunu kör oldum
Siz hiç sabunluken ağladınız mı?

Cemal SÜREYA

BİR MİSAFİRLİĞE

Bir misafirlliğe gitsen
Bana temiz bir yatak yapsalar
Her şeyi, adımı bile unutup
Uyusam...

Melih Cevdet ANDAY

BU SAATTE

Pencereler bizimdir bu saatte,
uykumuzu işçilere bıraktık
uyandırmayalım erken kalkacakları.
Sahibiyiz bu saatte denizin,
gökyüzünü genişletmek elimizde
çıkamaz yıldızlar sözümüzden.
Herkes yatağından memnun bu saatte,
her zamanki ziyaretinde ölümler
- düşünmüyoruz onları şimdilik -
Başka şeyler düşünülür bu saatte,
daha açık bahsedilir yaşamaktan...

Rıfat ILGAZ

BİR YOLCUYA

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda
Gördüğün bir tümsek, Anadolu’nda,
İstiklâl uğrunda, namus yolunda
Can veren Mehmed’in yattığı yerdir.

Bu tümsek, koparken büyük zelzele,
Son vatan parçası geçerken ele,
Mehmed’in düşmanı boğduğu sele
Mübarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşır olan kan, kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız, çetin
Bir harbin sonunda bütün milletin
Hürriyet zevkini tattığı yerdir.

Necmettin Halil ONAN

KAR

Kardır yağın üstümüze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtlüde, dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.

Sesin nerde kaldı, her günkü sesin,
Unutulmuş güzel şarkılar için
Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan,
Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu’dan
Sesin nerde kaldı? Kar içindesin!

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!
Uyandırmayın beni, uyanamam.
Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına,
Allah aşkına, gök, deniz aşkına
Yağsın kar üstümüze buram buram...
(...)

Ahmet Muhip DIRANAS

İŞARET ÇOCUKLARI

Yasin okunan tütsü tüten çarşılardan
Geçerdi babam
Başında yağmur halkaları

Anam yeşil hırkalar görürdü düşünde
Daha ilk güzelliğinde
Alnını iki dağın arasına germiş
Bir devin göğsüne benzer
Göğsünden dualar geçermiş

Çarşılar ellerinde ekmek iğneleri
Cami avlularına açılan
Havuz sularına kapılan çocuklar
Görmeden güneşin bütün renklerini

Götürmezlerdi dükkândaki babalarına
Ocaktan akan kaynar yemekleri
Nenelerinin koyduğu avuç taslarına

Başı ve yüreği şahbaz
Kaleleri ağırlayan kadınların
Süslerini kemerlerini
Başlarını ağırlaştıran
Ağır siyah şelale saçlarını
Tutunca gençleşirdi erkekler

Sonra insan o ki denizde
Küçük ve büyük nehirde
Bedeni ıslatan afsunlu suda
Önce niyet sonra yıkanırdı
(...)

Cahit ZARİFOĞLU

Yukarıdaki şiirlerin hangi şiir anlayışlarına uygun olduğunu tablo üzerinde işaretleyerek gösteriniz.

Şiir	Saf Şiir	Toplumcu Şiir	Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir	Garip Şiiri	İkinci Yeni	Dinî Değerleri, Geleneg Duyarlığı Yansıtan Modern Şiir
Sizin Hiç Babanız Öldü mü?						
Bir Yolcuya						
Bir Misafirlige						
Bu Saatte						
Kar						
İşaret Çocukları						

8. (I) Günlük konuşma dilinden, deyimlerinden yararlanmışlardır. (II) Şiirlerinde şairane, sanath bir üslubun izleri görülür. (III) Süleyman Efendi gibi sıradan insanları konu edinirler. (IV) Mizah ve ironiyle karışık bir eleştiri görülür şiirlerinde. (V) Ölçsüz, uyaksız da şiir yazılabileceğini dile getirirler.

Yukarıdaki paragrafta numaralandırılmış cümlelerden hangisi Garip şiirinin anlayışına uygun değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Cumhuriyet Dönemi'nde şiirde biçim ve özü temelden değiştiren asıl yenilik tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçüyü (vezni) atan, özü biçimin bağlarından kurtaran odur. İlk iki kıtabıyla (835 Satır, Jakond ile Si-Ya-U, 1929) şairaneye karşı çıkmış, mısraçı anlayışı yıkmıştır. Ayrıca onun şiiriyle gelen öz bir ideolojiye dayanmakta, siyasal bir tutumu içermektedir.

Paragrafta boş bırakılan yere, aşağıdaki sanatçılardan hangisi gelmelidir?

- A) Rıfat Ilgaz B) Nazım Hikmet C) Attilâ İlhan
D) İsmet Özel E) Atıf Behramoğlu

10. Bir grup genç şairin çıkardıkları Üç Çiçek dergisi dönemin havasını değiştirmede ve 80'li yıllara damgasını vurmada başarılı oldu. Üç Çiçek'le yer yer farklılıkları olsa bile Poetika, Şiir Atı, Sombahar bu çizginin sürdürücüleri oldular. Neydi farklılık? Her şeyden önce açık siyasal şiire duyulan soğukluk ön planda geliyordu. Bunun dışında Türk şiirinin ustalarına düşmanlıkla değil sevgiyle bir yaklaşım söz konusuydu. Gelenek, anlam ve şiir üzerine yazılan yazılar en az şairlerin yazdıkları şiir kadar tartışma yarattı bu dönemde. 80'li yıllarda böylece birbirine zıt iki çizgi oluştu. 70 toplumsuluğunun misyonunu üstlenen ama yetenek açısından onların çok gerisinde kalan şairler bu ikinci çizgiyi oluşturdu.

Tuğrul TANYOL, Son Çeyrek Yüzyıl Türk Şiiri

Yukarıdaki metinle ilgili yargıların karşısındaki parantezlere yargı doğruysa (D), yanlış ise (Y) yazınız.

- a. 80 sonrası şiirin temsilcisi olan şairler gelenekten yararlanmamışlardır. (...)
b. Bu dönem şairleri şiirde ideolojiye uzak durmuşlardır. (...)
c. 80 sonrasında şairleri şiir üzerine yazılarıyla edebiyat ortamını hareketlendirmişlerdir. (...)
ç. 70 kuşağı şairlerinin etkisi bu dönemde de devam etmiştir. (...)

11. İşte size sıcağı sıcağına bir konu () Folklor sanata düşman mı () Soru biçiminde sorulduğuna bakılmasın. Kapsamını da genişleterek yirmi yedi yıl önce Cemal Süreya'nın yazdığı bir yazının başlığını yineliyorlar () () Folklor Şiire Düşmandır ()

Yukarıdaki paragrafta boş bırakılan yerlere sırasıyla hangi noktalama işaretleri getirilmelidir?

- A) (.) (?) (,) (") (") B) (:) (?) (:) (") (") C) (:) (.) (.) (") (")
D) (:) (?) (:) (-) (-) E) (;) (?) (:) (") (")

12-15. soruları aşağıdaki şiire göre cevaplayınız.

HATIRLAMA

*Sen akşamlar kadar büyü, sıcak,
Rüyâların kadar sade, güzeldin,
Başbaşa uzandık günlerce ıslak
Çimenlerinde yaz bahçelerinin.*

*Ömrün gecesinde sükûn, aydınlık
Boşanan bir seldi avuçlarından,
Bir masal meyvâsı gibi paylaştık
Mehtabı kırılmış dal uçlarından.*

Ahmet Hamdi TANPINAR

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) “Bir masal meyvâsı gibi paylaştık” dizelerinde istiare yapılmıştır.
- B) Şiirin birinci ve üçüncü dizelerinde tam kafiye kullanılmıştır.
- C) Şiirin ilk dördlüğü, çapraz kafiyeyle yazılmıştır.
- D) Şiir, halk edebiyatı nazım biçimlerinden koşmayla benzerlik göstermektedir.
- E) Şiirin teması aşktır.

13. Şiir, aşağıdaki şiir anlayışlarından hangisi içinde değerlendirilebilir?

- A) İkinci Yeni
- B) Garip akımı
- C) Saf şiir
- D) Toplumcu şiir
- E) Cumhuriyet sonrası halk şiiri

14. Şiirden hareketle Ahmet Hamdi Tanpınar hakkında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Şiirinde imgelere yer verdiğiine
- B) Ahenge önem verdiğiine
- C) Soyut, mecazlı bir anlatımı olduğuna
- D) Şiirde sembollere yer verdiğiine
- E) Yalın bir dille yazdığına

15. Şiirde “Ömrün gecesinde sükûn, aydınlık” dizesinde gecenin karanlığına rağmen sözü edilen aydınlık nedir? Bu dizede yapılan edebî sanat nedir? Açıklayınız.

.....

.....

16. *Bir de yermenin, kötölemenin çok kolay, övmenin ve yüceltmeninse çok zor olduğunu bilen ve bunu bir eleştiri tutumu olarak benimsemiş bir eleştirmen kimliğiyle, kişisel olarak kendime yakın duymadığım şairleri de –bir şair tohumu taşıyorlarsa, tabii- atlamamaya, görmezlikten gelmemeye çalışıyorum. Benim görevim bu çünkü. Şairlerin sırtlarında yumurta küfesi olmayabilir, çoğu da böyle hissediyor zaten, iki yıl önce Ece Ayhan'ı, İsmet Özel'i şair saymayan şairler çıkmadı mı? Ama benim var. Sırtımda, özenle taşımak zorunluluğunda olduğum bir yumurta küfesi var.*

Yukarıdaki paragrafta “yumurta küfesi” deyimini ile anlatılmak istenen nedir?

- A) Eleştirisini yaptığı şairleri kırmaktan çekinmesi
 B) Eleştirinin ağır bir yük olduğu
 C) Eleştirmenin bir sorumluluk gerektirdiği
 D) Eleştirmenliğin ne kadar önemli bir meslek olduğu
 E) Eleştirinin eleştirmene bir güç kazandırdığı
17. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde “insan” sözcüğü özel anlamda kullanılmıştır?**
- A) İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.
 B) Her şey bu ışıltı ardından görünür
 O insana; sevmek, yaşamak ve ölüm.
 C) Her mevsimiyle insanı ayrı ayrı saran,
 Bunca güzelliği nasıl koyup gideceğiz;
 D) Zamanla nasıl değişiyor insan!
 E) İnsan bir akşamüstü ansızın yorulur
 Tutsak ustura ağzında yaşamaktan
18. **Aşağıdakilerin hangisinde “kişileştirme” yapılmıştır?**
- A) Sessizdi, yalnız ve içine kapanıktı Bern şehri.
 B) Birlikte çok mutlu aylar geçirmiştik İsviçre’de.
 C) Daha otele varmadan dünyayı değişmiş buldum.
 D) Hikâyelerini okuduğum kahramanların heykelleri duruyordu karşımda.
 E) Bir dolap gıcırıyor uzaklarda durmadan.
19. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?**
- A) Şair, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ni bitirmiş.
 B) Anneleri üç çocuğa 5'er lira verdi.
 C) Son düzenlemeleri de dün yayın evine verdim.
 D) Son günlerde artarda yaşanan olaylar canını sıkıyordu.
 E) Garip akımı gerçeküstücülükten etkilenmiştir.

4. ÜNİTE ROMAN

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında ünite de incelenen romanlardan biri üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazılacaktır. Gerekli hazırlıkları yapalım.
- Sözlü iletişim uygulamalarında, okunup beğenilen bir roman hakkındaki düşünceler sınıf ortamında hazırlıksız konuşma şeklinde sunulacaktır. Hazırlıklı olalım.

OKUMA

Cumhuriyet Dönemi (1923-1950 Arası) Türk Romanı

Hazırlık Çalışmaları

1. Genel ağda Sabahattin Ali'nin yaşam öyküsü hakkında araştırma yapınız, ulaştığınız bilgileri sınıfta anlatınız.
2. Toplumcu gerçekçilik anlayışında hangi temaların işlendiğini 11. sınıfta ve şiir ünitesinde öğrendiğiniz bilgilerden hareketle hatırlayınız.

1. METİN

KUYUCAKLI YUSUF

(1903 yılında eşkıyalar tarafından basılan Kuyucak köyünde annesi ve babası öldürülen Yusuf'u kaymakam Salâhattin Bey, evlatlık alır. Kaymakamın, üç yaşında Muazzez adında bir kızı vardır. İki kardeş gibi büyürler, aynı okullara giderler. Yalnız kaymakamın eşi olan Şahinde Hanım üvey annelik yapmaktan geri kalmaz. Aradan on yıl geçer. Yusuf, Muazzez ve arkadaşları bir gün bayram yerine giderler. Muazzez salıncakta sallanırken fabrikatör Hilmi Bey'in oğlu Şakir, Muazzez'e sataşınca Yusuf, Şakir'i döver. Şakir intikam almak için Muazzez'i almaya yemin eder. İntikam için babasıyla bir plan kurar ve kaymakamı kumar masasına oturtur. Bu oyundan borç içinde çıkan kaymakam borcunu ödeyemez. Bunun üzerine fabrikatör Hilmi Bey, Muazzez'in Şakir ile evlenmesini kabul ederse borcu sileceğini söyler; kaymakam bu şartı kabul etmek zorunda kalır. Bu durumda araya giren Yusuf, arkadaşı Ali'den borç olarak bu parayı alır ve kaymakamın borcunu kapatır. Fakat Muazzez bu sefer de Ali'nin iyiliğinden dolayı onunla evlenmek zorunda kalır. Ali ile Muazzez'in evlenmesini istemeyen bir diğer kişi de Şakir'dir. Kasabada bir düğünde Muazzez'le evlenmemesi için sözde yanlışlıkla Ali'yi öldürür, rüşvetle ve yalancı tanıklarla kurtulur. Şakir'in bu yaptıklarını gören Yusuf, Muazzez'i alarak kaçar. Kaymakam, kaçakları bulup evlendirir, Yusuf'a kaymakamlıkta bir iş verir. Kısa süre sonra kaymakam vefat eder. Evde geçim sıkıntısı başlar. Kaymakamın ölmesiyle Şahinde Hanım ve Şakir de kinlerini kusmaya başlarlar. Yusuf'a yeni görev olarak gezici köy tahsildarlığı verilir.

Aşağıdaki bölümde Yusuf'un köy tahsildarlığından evine dönüşünde yaşananlar anlatılmaktadır.)

Oldukça serin bir teşrînevvel günü akşamı, dört günlük bir ayrılıktan sonra, eve dönen Yusuf atını bağlamak için arka tarafa dolaştı. Burada evin bahçe duvarına bir kapı açtırmış ve bahçedeki dut ağacının yanına ahır kılıklı bir yer yaptırmıştı. Hayvanın eyerini alıp yem torbasını ağzına taktıktan sonra içeri girerken kendisine kimsenin karşı çıkmadığına hayret etti. Fakat vakit daha erkendi ve evdekiler herhalde komşuya gitmişlerdi.

Yukarı çıkarak soyundu. Kollarını ve başını sabunla yıkadı. Fena halde karnı acıkmıştı. Mutfağa giderek teldolabı karıştırdı. Bir bakır sahanın dibinde bir parçacık kıymadan başka bir şey yoktu. Taşlıktaki yeşil sandığı açtı, buradan biraz ekme ve tulum peyniri alacaktı, fakat kurumuş bir kabuktan başka bir şey bulamadı. Boş torbalar bir kenara yığılmış duruyor, sadece bir bulgur torbası, yarı açık, ortada kabarıyordu.

Yusuf tekrar mutfağa dönünce ocağın kenarında bir tencere bulgur pilavı durduğunu gördü. Orada asılı duran kaşık torbasından bir tahta kaşık alarak soğuk tencerenin başına oturdu.

Karnını doyurduktan sonra yukarı çıkarak odadaki mindere uzandı. Ortalık kararmıştı. Karnısını merak etmeye başladı. Yakın komşularda olsalar muhakkak Yusuf'un geldiğini mahalle çocuklarından duyup gelirlerdi. Herhalde Aşağıçarşı'daki memur ailelerinden birine gitmiş olacaktı.

Kapıda bir anahtarın döndüğünü duydu, pencereye koşarak aşağı baktı, yüreği sevinçle hopladı. “Geldiler!” dedi.

Kendini zapt etmese aşağı koşup karısını kucaklayacaktı. Şimdi onun sesini duyuyordu. Muazzez hayret dolu bir sesle:

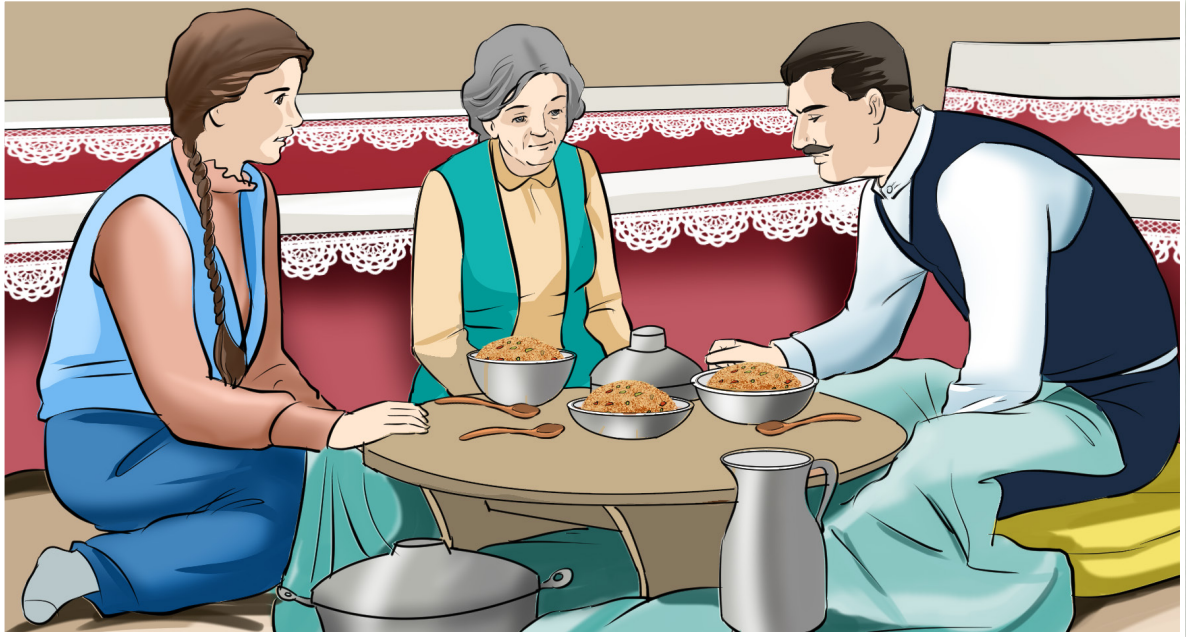
“A!.. Anne, Yusuf gelmiş, baksana, hayvanı bahçede...” dedi.

Sonra:

“Yusuf!” diye bağırarak yukarı koştu:

Kendisini merdiven başında bekleyen kocasının boynuna atılarak:

“Biz seni bugün beklemiyorduk ama, benim içime doğmuş herhalde... Gittiğimiz yerde hep; haydi anne, gidelim artık, geç oldu! dedim, durdum. Demek sen beni çekiyormuşsun!”

Yeldirmesini çıkardı. Yusuf’a dönerek:

“Karnın açtır, ben gidip sofrayı kurayım!” dedi; sonra Yusuf’un bir şey söylemesine meydan vermeden yavaşça, başı önünde, ilave etti:

“Bir şey getirdin mi Yusuf? Evde yiyecek bir şey yoktu...”

Yusuf şaşkın bir halde doğruldu:

“Evde yiyecek bir şey yok mu?” diye sordu.

“Hayır Yusuf, var tabii, biraz bulgur pilavı var, sen yoldan geldin de, belki doymazsın, canın başka şey ister diye sordum. Ama, gelirken bir şey getirmediyse artık istemez... Bir daha dışarı çıkma!.. Biraz turşu koyarım, pilavla birlikte çok güzel gider. Sen otur, ben seni çağırırım, olmaz mı?”

Koşarak gitti. Yusuf olduğu yerde, mıhllanmış gibi kaldı. Köylerde ekmek, peynir, yoğurt, yumurta gibi şeylerle karın doyurmaya alıştığı için, biraz evvel aşağıda yediği bulgur pilavı ona hiçbir şey düşündürmemişti. Fakat şimdi, Salâhattin Bey’in evinde olduğunu hatırlayınca, sade bulgur pilavının, yanında hiçbir şey olmadan, veya birkaç biber turşusu ile, bu evde eskiden pek yenmediğini acı acı hatırladı. Demek, o korktuğu günler başlamıştı? Demek gülünç bir tahsildar maaşına kalan bu aile, sade bulgur pilavıyla karın doyuranlar arasına girecekti!

Boş teldolap, boş torbaların yığıldığı yeşil sandık gözünün önüne geldi: “Ah, nasıl oldu? Nasıl olur?” diye dişlerinin arasından mırıldandı.

Yumrukları imkânsızlıkla sıkıldı. Hiçbir çare yoktu; hayatları belki daha kötüleşecek, fakat asla daha iyi olmayacaktı. Yusuf, sırtında ne büyük bir mesuliyet taşıdığını şimdi yavaş yavaş anlamaya başlıyor ve bunun altında eziliyordu.

Aşağıdan doğru mırıltılar duydu. Şahinde'nin perde perde yükselen sesinin yanında Muazzez'in yalvarmaya benzeyen sözleri duyuluyordu. Fakat konuşulanlardan bir şey anlamaya imkân yoktu. Yusuf kapıya yaklaşınca Muazzez'in:

“Anneciğim, Allah aşkına sus!” dediğini işitti. Eliyle kapıya sarılarak dişlerini sıkı: “Ah bu kadın!..” dedi. Sonra ona kızmaya hakkı olmadığını, Şahinde'nin böyle yapmakta büsbütün haksız sayılmayacağını düşündü. Kadın, damadının evi doyurmasını pek tabii olarak ister ve kızını böyle bir kocaya verdiği için elbette üzülürdü. Alıştığı hayatı yaşatabileceğini akli kesmeden bir kaymakam kızını, hem de kaçırmak suretiyle, alan erkek, kaynanasının her türlü iğnelemesine layıktı.

Yusuf: “Ne yapmalı?” diye düşündü.

Bu sefer bu “ne yapmalı?” suali bir bardak zehir gibi kafasından vücuduna doğru döküldü. Bir müddet evvel gene onu işgal eden düşünceler bugünkü dertlerinden çok farklıydı. Bugün ilerisini, hayatının alacağı istikameti, mesleğinin kendine uygun olup olmadığını düşünmüyordu. Bugün çaresi bulunması icap eden şeyin bir gün beklemeye bile tahammülü yoktu.

Fakat ortada yapılacak bir şey de yoktu. Yusuf bütün vücudunun demir çemberlerle sarıldığını zannederek kımıldadı. Yüzü, pis bir şeyin üzerine tükürüyormuş gibi, tiksinen bir ifade almıştı. Bütün bu sıkıntıları kendine layık bulmuyordu. Sanki içinde ayrıca yaşayan bir başka Yusuf vardı ve o, bu ekmek parası için çırpınan, fakir köylülerden vergi almak için bağırıp çağırın zavallıya istihfafla bakıyor ve ondan iğreniyordu.

Gitgide artan ve gitgide maddileşen bir bulantıyı geçirmek için Yusuf tekrar geriye, odaya döndü ve pencerelerden birini açtı.

Bu aralık aşağıdan Muazzez'in sesi duyuldu:

“Yusuf, sofraya gel!”

Ağır ağır merdivenleri indi. Havalar serinlediği için, iki yerde ateş yanmasın diye yemeği mutfakta yiyorlardı. Bakır sininin ortasında bulgur pilavı tenceresi duruyordu. Herkesin önüne birer parça kuru ev ekmeği konmuştu. Yusuf:

“Ben geldiğim zaman birkaç kaşık pilav yemiştim, iştahım kapanmış!” dedi.

Şahinde garip bir gülüşle:

“Aç olsan da, bugünkü yemeklerimiz iştah açacak gibi değil!” dedi.

Muazzez gözlerini sitemli, fakat keskin bir bakışla annesine çevirdi.

Şahinde gene aynı garip tebessümü muhafaza ederek:

“Bugün geleceğini bilmiyorduk da, bir şey hazırlayamadık!” dedi.

Muazzez: “Buna da lüzum yoktu, her şeyi biliyor!” demek isteyerek tekrar annesine baktı.

Yusuf gözlerini önüne dikmişti. Bir kaşık pilav alıyor, sonra dakikalarca elindeki kaşığı süzüyordu.

Sofranın yanına, alçak bir iskemlenin üzerine konan lamba, Muazzez'in ince ellerini sapsarı gösteriyordu. Yusuf'un gözleri bunlara ilişince, içini bir korku kapladı. Yavaşça başını kaldırarak Muazzez'e baktı.

Bakışları karşılaştı. Muazzez'in yüzünü tatlı, fakat yorgun bir gülümseme kapladı. Yusuf kaşığını önüne bırakarak:

“Yarabbi şükür!” dedi.

Karşısındakilerin ikisi de, azaplarının sona ermesi için bu işareti bekliyorlarmış gibi, süratle kaşıklarını ellerinden atarak:

“Yarabbi şükür!” dediler.

(Eşinden ve Yusuf'tan da kurtulunca iyice yoldan çıkan Şahinde, Şakir'in de desteğiyle zenginlerin içine girmeyi başarır. Şahinde zamanla alkole ve eğlenceye batır, kızını da bu ortama çeker. Kendi evinde alkollü eğlenceler yapmaya başlar. Söylentiler Yusuf'un kulağına gider, Yusuf bir akşam böyle bir yemeği basar. Şahinde, Şakir ve yeni kaymakamı öldürür. Muazzez ise ağır yaralıdır. Yusuf yaralı Muazzez'i alarak kasabadan uzaklaşır fakat Muazzez sabaha karşı ölür. Yusuf karısını gömdükten sonra atını dağlara doğru sürer.)

Sabahattin ALİ, *Kuyucaklı Yusuf*
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

istihfaf : Küçümseme, hor görme, hafifseme.

tahsildar : Bir kimse veya bir kuruluş adına para toplamakla görevli kimse, alımcı.

istikamet : Doğrultu.

mesuliyet : Sorumluluk.

teşrinevvel : Ekim.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1937'de yayımlanan *Kuyucaklı Yusuf*, Anadolu'yu gerçekçi bir anlayışla ele alan ve kasaba romanı olarak da adlandırılan ilk romandır. Yazar, romanı üç cilt olarak tasarlamış ancak yalnız birinci cildi yazabilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi romanında daha önceki dönemlerde olduğu gibi kimi eserlerde toplumsal sorunlar öne çıkmış, kimi eserlerde de bireyin iç dünyası işlenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yazarlar, genellikle topluma eğilmişler, birtakım gerçekleri aktarmak istemişlerdir. Bu dönemin gerçekçiliği, daha çok gördüklerini, gözlemediklerini yansıtmak biçiminde kalmıştır. Bu yılların üç önemli yazarı Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin'dir. Bu üç yazar, Tanzimat Dönemi'nde başlayan köye ve Anadolu'ya yönelmeyi bilinçli olarak geliştirmişlerdir. Yine bu dönemde medeniyet değiştirmenin getirdiği sorunlar roman konusu olmaya devam etmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gözleme dayalı gerçekçilik, 1930-1940 yılları arasında toplumcu gerçekçiliğe yönelmeye başlar. Sadri Ertem ve Sabahattin Ali toplumcu gerçekçiliği bilinçli bir biçimde savunan, 1950'den sonra yetişen yazarlara öncülük eden yazarlardır.

Mithat Cemal Kuntay, II. Abdülhamit Dönemi'nden Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara kadar geçen dönemi; Memduh Şevket Esenal, Cumhuriyet'le gelen yeni yaşamı romanlarında işlemiştir.

1940'lı yıllarda, toplumsal konuların türünde artış görülür. Köy ve köylünün sorunlarını işleyen yazarlar bu yıllarda yetişmişlerdir. İlk romanlarını bu yıllarda yayımlayan toplumcu gerçekçi yazarlar Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz ve Faik Baysal'dır. Ahmet Hamdi Tanpınar ile Abdülhak Şinasi Hisar maziye özlemle anılarıyla bakımından farklılık gösterirler. Halikarnas Balıkcısı da Cumhuriyet Dönemi romanına ilk kez deniz insanlarını getirişiyle dikkati çeker.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde anne Şahinde, Muazzez ve Yusuf arasındaki anlaşmazlıklar hangi sorunlardan veya neden kaynaklanmaktadır? Metin hangi temel çatışma üzerine kurulmuştur?
2. a) Toplumcu gerçekçiler eserlerini ağa-köylü, öğretmen-imam, halk-yönetici, zengin-fakir, güçlü-güçsüz, aydın-cahil gibi farklılıklar üzerine kurarlar. *Kuyucaklı Yusuf*'ta bu çatışmalardan hangilerine rastlanmaktadır?
b) Yazarın bu temaya niçin yönelmiş olabileceğini Sabahattin Ali hakkında edindiğiniz bilgilerden hareketle belirleyiniz.
3. Metnin olay örgüsünü çıkarınız.
4. Metnin olay örgüsü kronolojik bir sıra izlemekte midir? Yazarın böyle bir yöntemi tercih etmesinin nedeni nedir? Tartışınız. Sonuçları sözlü olarak ifade ediniz.
5. Yusuf, özellikleri dikkate alındığında tamamen bir karakter özelliği gösteriyor mu? Neden?
6. Metindeki mekân ve zamanı, bu mekânın ve zamanın özelliklerini tespit ediniz. Mekânın kahramanların ruh hâllerine etkilerini ve olayların gelişimindeki işlevini belirleyiniz.
7. *Kuyucaklı Yusuf* romanındaki şahısların rol dağılımlarını, olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini, toplumsal statüleri, -varsa- tarihsel/gerçek kişilikleri veya bu kişiliklerle ilişkilerini belirleyiniz.

Kişiler	Kişilerin Özellikleri

8. Metinde olaylar 1903 yılında geçmektedir. Metindeki olayların geçtiği dönemin gerçekliğini yansıtan sosyal ve kültürel unsurları belirleyiniz.
9. a) *Kuyucaklı Yusuf* metninden alınan aşağıdaki paragraflarda kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz.

“Oldukça serin bir teşrinevvel günü akşamı, dört günlük bir ayrılıktan sonra, eve dönen Yusuf atını bağlamak için arka tarafa dolaştı. Burada evin bahçe duvarına bir kapı açtırmış ve bahçedeki dut ağacının yanına ahır kılıklı bir yer yaptırmıştı. Hayvanın eyerini alıp yem torbasını ağzına taktıktan sonra içeri girerken kendisine kimsenin karşı çıkmadığına hayret etti. Fakat vakit daha erkendi ve evdekiler herhalde komşuya gitmişlerdi.”

“Fakat ortada yapılacak bir şey de yoktu. Yusuf bütün vücudunun demir çemberlerle sarıldığını zannederek kıımladı. Yüzü, pis bir şeyin üzerine tükürüyormuş gibi, tiksinen bir ifade almıştı. Bütün bu sıkıntıları kendine layık bulmuyordu. Sanki içinde ayrıca yaşayan bir başka Yusuf vardı ve o, bu ekmeğin parası için çırpınan, fakir köylülerden vergi almak için bağırıp çağıran zavallıya istihfafla bakıyor ve ondan iğreniyordu.”

“Karnın açtır, ben gidip sofrayı kurayım!” dedi, sonra Yusuf’un bir şey söylemesine meydan vermeden yavaşça, başı önünde, ilave etti:

“Bir şey getirdin mi Yusuf? Evde yiyecek bir şey yoktu...”

Yusuf şaşkın bir halde doğruldu:

“Evde yiyecek bir şey yok mu?” diye sordu.

- b) Belirlediğiniz anlatım biçimlerinin metne neler kazandırdığını açıklayınız.

10. Metnin anlatıcısını ve anlatıcının bakış açısını belirleyiniz. Metinde olaylar kim tarafından anlatılmaktadır?
11. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
12. Metinde Muazzez'in evdeki sefaleti kocasından gizliyor olması, onu her şeye rağmen sevinçle karşılaması hangi ailevi değerleri yansıtır?
13. *Kuyucaklı Yusuf*'un hangi edebî akıma bağlı kalınarak yazıldığını belirleyiniz.
14. Metne toplumcu gerçekçiliğin hangi özellikleri yansıtılmıştır? Açıklayınız.
15. *Kuyucaklı Yusuf* romanını, sadece toplumcu gerçekçiliğin keskin bir temsilcisi olmaktan kurtaran özellikleri nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
16. Eleştirmen Fethi Naci, *Kuyucaklı Yusuf*'u modern bir tragedya olarak nitelendirir. Bu konudaki yorumlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.
17. *Kuyucaklı Yusuf* metnini, yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Etkinlik

Kuyucaklı Yusuf romanı sinemaya da aktarılmıştır. Filmi izleyerek romanla karşılaştırınız.

Sabahattin ALİ

Yazarın Biyografisi

Sabahattin ALİ (1907-1948)

Bulgaristan, Gümülcine'de doğan sanatçı, İstanbul Muallim Mektebini bitirmiştir. Bir süre öğretmenlik yapmış, daha sonra Devlet Konservatuvarında çevirmen ve dramaturg olarak çalışmıştır. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar yazan Sabahattin Ali, 1946'da Aziz Nesin ile birlikte *Marko Paşa* dergisini çıkarmıştır. Bir dönem nakliyecilik de yapmıştır. Yazar, 2 Nisan 1948'de vefat etmiştir.

Sabahattin Ali edebiyata şiirle başlamış, daha sonra roman ve hikâyeler yazmıştır. Şiirlerini halk edebiyatından etkilenerek hece ölçüsüyle kaleme almıştır. Roman ve hikâyelerinin konularını Anadolu köy ve kasaba insanının yaşamından, toplumsal eşitsizliklerden almıştır. Sabahattin Ali'nin ilk hikâyelerindeki gözlemci gerçekçiliğinin yerini sonraki hikâyelerinde toplumcu, eleştirel gerçekçilik almıştır. Hikâyelerinde Maupassant tarzını benimsemiş, insanların iç hâllerini, dışa yansıyan hareketleriyle vermiştir. Eserlerinde toplumsal ayrıcalıklara ve ekonomik nedenlere dayalı sorunları gözler önüne serer, okuyucuyu bunlar üzerinde düşünmeye yöneltir. İnsanları daha iyiye, daha güzele yükseltmek istegindedir. Konuşma dilini kullanan yazar, köy ve köylüyü anlattığı eserlerinde bile ağız taklitlerine yer vermemiştir. Eserlerinde realist ve natüralist akımların etkisi görülmektedir. Son yıllarında mizahı da denemiş, sembolik hicivli masallar yazmış ancak bu eserlerinde hikâye ve romanları kadar başarılı olamamıştır. Toplumsal gerçekçiliğin ilk başarılı örneklerinden sayılan *Kuyucaklı Yusuf*, Sabahattin Ali'nin aynı zamanda ilk romanıdır.

Eserleri

Dağlar ve Rüzgâr, Kurbağanın Serenadı (şiir); *Kuyucaklı Yusuf*, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna (roman); Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk (hikâye); Esirler (oyun)

Cumhuriyet Dönemi (1950-1980 Arası) Türk Romanı

Hazırlık Çalışmaları

1. Tanzimat'tan itibaren edebiyatımızda en çok işlenen temalardan biri de Batı ve Doğu medeniyetleri arasında bocalayan toplumumuzun yanlış tutum ve davranışlarıdır. Bu temayı ele alan romanlara örnekler veriniz.
2. Günlük hayatımızın hangi alanlarında Batı etkisi kendisini daha fazla hissettirmektedir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

2. METİN

SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ

(Hayri İrdal küçük yaşta kendisine hediye edilen bir saat sayesinde saatlere tutkuyla bağlanır, bu nedenle bir saatçiye çırak olur. Ustası Nuri Efendi "Muvakkithane"de yani cami saatlerini ayarlayan kurumda memurdur, filozof bir saatçidir. Hayri, ustasına hayrandır; onun yanında bütün gücüyle çalışır. I. Dünya Savaşı başlayınca askere alınır. Dört yıl sonra İstanbul'a dönünce Emine adlı biriyle evlenir. Aradan yıllar geçer, karısı ölür. Hayri, İspiritizmacılar Kulübüne üye olur. Orada tanıştığı Pakize adlı bir kadınla ikinci evliliğini yapar. Kahvede bir arkadaşı onu her fırsatı değerlendirmeyi bilen bir düzenbaz olan Halit Ayaracı ile tanıştırır. Halit Ayaracı da saatlere tutkundur, iyi arkadaş olurlar. Birlikte "Saatleri Ayarlama Enstitüsü"nü kurarlar.

Aşağıdaki bölümde Saatleri Ayarlama Enstitüsünün kuruluş günleri anlatılmaktadır.)

Bununla beraber Halit Ayaracı bütün sözlerini tuttu. Daha o gecenin haftasında baldızım küçük bir gazinoda muganniye idi. İlk gece Pakize, Halit Ayaracı, Doktor Ramiz ve ailemizin bütün efradı dinleyiciler arasında idik. Bu hakiki bir zafer oldu. Halit Ayaracı, sanki o gece bana söylediklerini tatbik için bu salonu ve halkını tedarik etmişti. Baldızımın her usul hatası çılgınca alkışlandı. Ben, her lahza mahcubiyetimden yer açılıp da içine giriyorum sanırken kızcağız bayağı gecenin kahramanı oldu, "Yaşa" sesleri, yenge, abla çılgınlıkları birbirini kovaladı. Pakize, ikide bir bana dönüyor, "Nasıl?" diye soruyordu. Halit Ayaracı hiç ses çıkarmadan dinliyordu. Yalnız çıkarken.

— Evet, dedi, tahminim gibi... Hanımefendi hakikaten muvaffak olacak... Hayata inanmak lazım Hayri Bey. Siz hayata değil. Acem aşırana inanıyordunuz... Gördünüz mü nasıl beğenildi? Bu canlı insanın insanla karşılaşmasıdır. Sizin klasik makamlarınız böyle bir muvaffakiyeti dünyada elde edemezdi. Şimdiden sonra yolu açıktır. Göreceksiniz neler yapar.

Bununla da kalmadı. Yine o günlerde Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün çekirdeği olan küçük dairemiz açıldı. Bir sabah ben, sırtımda bir gece evvel Halit Ayaracı'nın göndermiş olduğu elbiseler, belediyenin civarındaki

büromuzun kapısında görüldüm. İhtiyar, aklı başında bir hademe beni karşıladı ve içeri aldı. Halit Ayarcı'nın akrabasından olduğunu bildiğim kalem şefimiz Nermin Hanım beni görür görmez kırk yıllık ahbap gibi sevindi. Masamı gösterdi. İş için elindeki örgüyü bile bırakmıştı. Nermin Hanımın daha o gün ya örgü ördüğünü, yahut konuştuğunu öğrendim. Daha doğrusu daima konuşur, yalnız kalınca örgü örerdi.

O zamana kadar tanıdığım kadınların hiçbirine benzemiyordu. İnsanla dost olması için bir saniye görmesi kâfiydi. Hayatında hiçbir sırrı yoktu. Sükûtu sevmezdi. Hiç kimse ile darılmak âdeti değildi. Üç kocasından da darılmadan dostça ayrılmışa muvaffak olmuştu. Hâlâ da ahbaplıkları devam ediyordu. İlk söz olarak:

— Elbiseniz yakışmış... dedi. Halit Bey sizi bana anlatınca bu elbisenin size uyacağını tahmin etmiştim. Yalnız ayakkabılarınızı boyatmak lazım. Bir de berberinizi değiştirin. Bu adam saç kesmesini bilmiyor. Doğrusu sizin gibi bir arkadaş bulduğuma memnunum. Amcam bu vazifeye devamımı isteyince tereddüt etmiştim. Daire deyince insan çekiniyor. Ne olsa, birçok yabancı insan, filân vardır, sıkılırım, dedim. Fakat baş başa olduğumuzu söyleyince, hele sizi anlatınca müsterih oldum. Yaşınız başınız da ahbaplığa müsait. Kocam kıskanmaz. Zaten aklı başında insan bu asırda karısını kıskanmaz. Bugün aile artık arkadaşlık üzerine kurulmuş bir müessesese oldu. Fakat erkeklerimizin fikrî terbiyesi henüz bu mertebeye gelmediği için... Mamafih artık ben de bıktım. Eskiden boşanma denen şey kolaydı. Şimdi birdenbire güçleştirdiler. Hâkimler muttasıl barıştırmaya kalkıyor, davayı sallıyorlar. İlk kocamdan daha ne yaptığımı bilmeden boşanmışım. İkincisinde mahkeme bir sene sürdü. Ayrıca da bir sene yeniden evlenme için müddet koydular. Üçüncüsü büsbütün güç oldu... Biliyorsunuz, siz de, ben de şimdilik kâtibiz. Fakat amcam teşkilâtı kabul ettirince siz müdür muavini, ben kalem şefi olacağım! Halit amcam teşkilâttir. Daha şimdiden muazzam bir proje hazırladı. Biz Şişli'de oturduğumuz için yemeğimi de beraber getireceğim. Siz de getirirseniz öğleleri beyhude yere yorulmaktan kurtulursunuz... Mamafih sizin getirmenize lüzum da yok. Ben getiririm. Kayınvalidem yemek pişirmesini sever. Hele benden kurtulsun da, icap ederse tepsi tepsi gönderir. Doğrusunu isterseniz ben onun buraya kâtip olmasını isterdim. Fakat amcam, yakışık almaz, dedi. Bu modern bir müessesedir. Genç hanım lazım. Şimdi de genci ihtiyarı pek belli olmuyor ya... Eteklerinizi biraz kısaltıp saçlarınızı da kısa kestirdiniz mi... Hele başınıza bir de bere koyarsanız... (...) Oh, doğrusu çok iyi oldu sizinle beraber bulunmamız... Ben sabahleyin dairenin yolunu bulamazsınız belki diye az kalsın otomobille eve kadar uğrayıp sizi alacaktım... Sonra hanımefendiyi rahatsız etmekten korktum, vazgeçtim. Amcam sizin iyi fal baktığınızı söyledi. Doğrusu o kadar sevindim ki... Her gün falıma bakarsınız değil mi?..

Nermin Hanım işte böyle bir Nermin Hanım'dı. Hayret edilecek nokta, üç kocasından da kendisinin istemesiyle ayrılmış olmasıydı. Halbuki bu konuşmasına göre adamcağızların bunu kendilerinin düşünmüş olması lazım gelirdi. Hakikatte günün on iki saatinde konuşan bir insandı.

Daire iç içe iki odadan ibaretti. Birincisinde Nermin Hanım'la benim karşı karşıya masalarımız vardı. Bizim odadan Halit Ayarcı'nın bürosuna geçiliyordu.

Şimdiden söyleyeyim ki alelade eşya ile döşenmiş bu odalarla İstanbul'un en asrî müessesesi olan enstitü binası arasında hiçbir münasebet yoktu. Hattâ aradaki farka terakkî adı dahi verilemez. Onlar ayrı ayrı iki âlemdir.

Nermin Hanım'a bir ara işimizin ne olduğunu sordum. Birinci zevcine ve akrabasına dair uzun bir izahattan sonra şimdilik hiçbir işimiz olmadığını, sadece Halit Bey'in gelmesini bekleyeceğimizi söyledi. Filhakika ilk ayımızı sadece bu işle geçirdik. Halit Ayarcı ara sıra telefon ediyor, bizim hâl ve hatırımızı soruyor, muntazam şekilde devam etmemizi, kırtasiye eksikliklerimizi tamamlamamızı söylüyordu. Ayın sonuna doğru daktilo makinalarımız, perdelerimiz geldi.

İkinci ayın ortasına doğru Halit Ayarcı bir gün daireye uğradı. Beraberce Nuri Efendi'nin hatırlayabildiğim sözlerinden yüz kadar slogan tertip etik: "Maden kendiliğinden ayar kabul etmez", "Ayar saniyenin peşinde koşmaktır". Bazen bunlara Halit Ayarcı'nın kendi buluşları da karışıyor ve onlar daha mânalı oluyordu:

“Müşterek zaman müşterek iştir”, “Hakiki insan zaman şuurudur”, “Refahın yolu sağlam bir zaman anlayışından geçer” gibi şeylerdi bunlar.

Bundan sonra bunların basılmasına nezaret işi başladı. Her birinden biner tane basıyor ve şehre dağıtıyorduk. Üçüncü aya doğru Halit Ayarcı enstitünün teşkilâtını hazırlamış olduğunu bir sabah bize müjdeledi. Ondan sonra esbabımcube lâyihasını yazmağa başladı. Böylece hiç işi olmayan enstitümüz yavaş yavaş kendi varlığının etrafında bir yığın iş peydahlamış oldu.

Bu üç ay bütün hayatımda bir istisna oldu. Onu hiçbir zaman unutamam. Bu istediğine erişme sevinciyle kaybetme korkusunun beraberce vücuda getirdikleri acayip, karışık, sevinçle ve korku ile dolu bir devirdi. Tekrar bir iş sahibi olduğumu, muayyen bir kazancım bulunduğunu düşündükçe her saniye başında, sanki ağır bir uykuda imişim gibi sevinçten benirleyerek yaşıyordum. Artık gün boyunca kahve kahve şuna buna rastlamak ümidiyle koşmak yoktu. Biraz sonra ne yapacağım, sualinden kurtulmuştum. Çalışmayan, işsiz insan sıfatıyla evde horlanmıyor, sokakta her rast geldiğime talihsizliğimin hesabını vermeğe mecbur olmuyordum. Bütün gün dairede kaldığım için eski tanıdıklarımın beni gördükçe yol değiştirmelerine, görmemezlikten gelmelerine, benden kaçışlarına şahit olmuyordum. Kendimi hayata yeniden başlamış sanıyordum. Ve bu hisle dünyanın en muntazam insanı gibi yaşıyordum. İcimde müthiş bir gayret uyanmıştı. Dağlar devirmek istiyordum.

İşte burada mesele birdenbire değişiyordu. Bir işim vardı, fakat yapacağım iş yoktu. Bu yeni vazifem öbürlerine hiç benzemiyordu. İnsanlarla, hayatla hiçbir alâkasını bulamıyordum. Hattâ İspritizma Cemiyeti’nde bile birbirlerine ve kendilerine yalan söylemekten hoşlanan birtakım insanlara hizmet ettiğimi bildiğim için gülünç de olsa bir iş yaptığıma inanıyordum. Burada o bile yoktu. Bu, birkaç kelimenin etrafında doğmuş bir şeydi. Daha ziyade bir masala benziyordu. Ben Halit Bey’e bir şeyler anlatmışım. Halit Bey birbirini tutmayan saatlere bakmış ve o esnada işsiz olduğunu hatırlamıştı. Başka insanlar ona inanmıştı. Bu esnada şehrin saatleri birbirini tutmadığı için büyük bir zata ait cenazede mühimce bir zat bulunamamıştı. Bu yüzden on günün içinde bize bir bina bulmuşlar, ücret ayırmışlar, iyi kötü döşemişler, bu yetmiyormuş gibi gün geçtikçe eksiklerimizi tamamlıyorlardı. Böyle iş olur muydu? Hayatta yeri neydi bunun?

İşin fenası Halit Ayarcı’nın ortalıkta görünmemesiydi. Hiç olmazsa gelip gitseydi, aramızda bulunması biraz emniyet verirdi. Belki o gelse biraz iş de çıkardı. Fakat gelmiyordu, görünmüyordu. Yalnız telefon ediyor, hâl hatır soruyor, yahut ufak tefek emirler veriyordu.

Fakat havadisleri geliyordu. Nermin Hanım durmadan yeni teşkilâtın, muazzam kadrodan bahsediyordu. Ben küçük dairemizin varlığını gülünç bulurken o, amcam dediği Halit Ayarcı’nın bizim için tasavvurlarını anlatıyor, şubelerden, şefliklerden dem vuruyordu. Bütün bunlar beni endişelendiriyordu. Bana kalsaydı, dairemiz hiç de böyle şeylere kalkışmamalıydı. Mümkün merteye kendimizi unutturmalıydık. Ay başından ay başına ücretlerimizi alırken görünmek en münasibiydi. Fakat hiç de böyle olmuyordu. Halit Ayarcı, hele son günlerde durmadan müsveddeler yolluyor, sağa sola mektuplar yazıyor, dairenin lâyikeyle döşenmesini, kalem levazımının gönderilmesini istiyordu. Bunlar yetişmiş gibi Halit Ayarcı, sanki sahneye çıkacakmışım gibi benim kılık kıyafetimle de meşgul oluyordu.

Bir gün Nermin Hanım'a onun gönderdiği müsveddelerden birini dikte ederken âdeta kederimden ağlayacaktım. "Saatleri Ayarlama Enstitüsü gibi mühim bir müesseseye hâlâ gereği gibi ehemmiyet verilmediğinden" bahsediyor, yeni bütçeye ve tam kadrosuyla teşekkülüne kadar tahsisat istiyor ve bir muhasiple bir başka kâtibin verilmesinde ısrar ediyordu.

İşin garibi, üç gün sonra aldığımız cevapta bir yığın itirazdan sonra dediklerini yapmağa çalışılacağı söyleniyordu. Gün geçmiyordu ki küçücük dairemize birtakım yeni eşya gelsin. Evvelâ muşambalarımız değişti, sonra on beş adım ötedeki telefon yetmezmiş gibi benim masama bir telefon kondu. Ertesi gün yarım düzine gece lambamız geldi. Daha sonra masalar değişti. Halit Ayarcı'ya birinci sınıftan bir Amerikan yazıhanesi verdiler. Bana bir parça daha az gösterişlisi verildi. Nermin Hanım'a üzerinde kayabileceğiniz kadar cilalı bir masa geldi. Halit Ayarcı bütün bu eşyanın geleceği saatleri biliyor, telefonda yerlerini tayin ediyordu. Benim masamın üstündeki gece lambasının, siyah parlak yazı takımının, kurşun kaleminin nerede duracağını hep o tarif etti.

Bütün bunların benim için tek bir mânası vardı. Doğrudan doğruya bir levazım müdürlüğü, bir nevi depo olmazsa dairemiz lâğvedilecek, hepimiz açıkta kalacaktık. Ben müdür muaviniliğimin değil, almakta olduğum üç hademe ücretinin peşinde idim. Onu kaybederim korkusuyla çıldırıyordum.

Bir gün Halit Ayarcı'ya telefonda bunu açmağa çalıştım, beni sonuna kadar dinledikten sonra:

— Azizim Hayri Bey, dönüp dolaşıp hep aynı yere geliyoruz. Realist olun... cevabıyla telefonu kapadı.

Bana Büyükdere'deki sözlerini hatırlatıyordu. Fakat sesi gülmekten kırılıyordu. Bir saat sonra tekrar telefonu açtı, bana:

— Hayri Bey!.. dedi. Hâlâ küçük ücretinizi kaybetmekten korkuyor musunuz? Vazgeçin bu deliliklerden, realist olun!

Ve tekrar telefonu kapadı.

Endişelerimi artık Nermin Hanım'dan gizlemiyordum. Bana söz söylemek, yahut sözümü bitirmek, fırsatını verdiği nisbette bu işin sonu olamayacağını anlatmağa çalışıyordum. Fakat Nermin Hanım'ın Halit Ayarcı'ya itimadı vardı.

— İmkân yok!.. diyordu. Halit amcam yanılmaz. O teşkilâtçidir. Sonra güvenmediği işe girmez. Siz Halit amcamı daha tanıyorsunuz!

— Fakat niye gelmiyor?

— Gelecek... Ama biraz işleri yoluna koyduktan sonra... Yarın Ankara'ya gidiyor. Bu işleri konuşacak!

İçimden, "Bari anlatmasa, kimseye bir şey söylemese!" diye dua etmekten başka ne yapabilirdim?

(...)

(Enstitü kısa zamanda tanınır. Yabancı ülkelere bile açılırlar. Hayri İrdal, tüm benliğini işine verir, çok mutludur. Karısı Pakize, onu arkadaşı Halit ile aldattır, ondan bir de kızı olur. Çocuğa Halide adını vermek ister, buna rağmen kocası bir şey anlamaz. Enstitüde işler kötüye gitmeye başlar. Amerika'dan gelen uzmanlar yaptıkları inceleme sonucunda bu kurumun gereksiz olduğunu öne sürerler. Enstitünün kapatılması için bir tasfiye kurulunun oluşturulmasına karar verilir. Halit Ayarcı komisyonu öyle bir ayarlar ki bu kurulda enstitüde çalışanların görevlendirilmesini sağlar. Böylece enstitü kapatılmamış olur. Bir süre sonra Halit Ayarcı bir trafik kazasında ölür. Hayri bu olaya çok üzülür ama az da olsa o günden sonra gerçekleri görmeye başlar.)

Ahmet Hamdi TANPINAR, Saatleri Ayarlama Enstitüsü

(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

acem aşiran : Klasik Türk müziğinde kullanılan şet makamlarından biri.	layiha : Herhangi bir konuda bir görüş ve düşünceyi bildiren yazı.
benirlemek : Şaşkınlıkla karışık korku duymak, irkilmek, ürkemek, uykudan sıçrarak korku ile uyanmak, afallamak, şaşımak.	levazım : 1. Değişik iş kollarında gerekli olan şeyler, araç ve gereçler. 2. Gerekli araç ve gereçleri sağlayan büro.
efrat : Bireyler, fertler.	muganniye : Kadın şarkıcı.
esbabı mucibe : Gerektiren sebepler. İcap eden sebepler.	muhasip : Sayman.
filhakika : Gerçekten, doğrusu, hakikaten.	müessese : Kurum.
ispritizma : Ruhun ölmediğine inanan, gerçinde ölülerin ruhlarıyla ilişki kurulabileceğini ileri süren inanış.	tahsisat : Bir kimseye, bir kuruluş veya topluluğa ayrılmış para, ödenek.
lağvetmek : Bir kuruluşu kaldırmak, işleyişine son vermek.	tasavvur : Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma.
	tedarik : Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.
	terakki : İlerleme, yükselme, gelişme.
	zevç : Koca.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1961'de basılan *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nde iki medeniyet arasında kalarak değerlerini arayan Türk toplumunun hâli, ironik bir anlatımla ortaya konur.

1950'lerde köy çıkışlı, köy enstitülü yazarlar köy ve kasaba romanları yayımlamaya başlamışlardır. Bu alanda Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Kemal Tahir önde gelen yazarlardır. 1950-60 yıllarının önemli romancıları Necati Cumalı, Tarık Dursun, Oktay Akbal, Tarık Buğra, Aziz Nesin, Attilâ İlhan ve Cengiz Dağcı'dır.

Tarık Buğra romanlarında bireye ve tarihe yönelir. *Küçük Ağa*, *Küçük Ağa Ankara'da* ve *Firavun İmanı* romanlarıyla da Kurtuluş Savaşı'nı yazar, *Osmancık*'ta ise Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna döner. Bu yıllarda Attilâ İlhan, romanlarında şehir insanının yaşayışına, sorunlarına eğilen bir yazar olarak çıkar karşımıza. Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'ndan 1960 İhtilali'ne değin bazı tarihî dönemleri ele alır. Bu dönemde Cengiz Dağcı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kırım Türklerinin çektikleri sıkıntıları anlattığı romanlarla tanınmıştır.

1960'lara kadar toplumcu gerçekliğin öne çıktığı romanımızda, bu yıllardan sonra konulardaki çeşitlenmeyle birlikte, roman tekniklerinde de bir değişme, gelişme görülür. 1960'tan başlayarak romanlarda; siyasi, toplumsal ve ekonomik değişmeler, bunların sonuçları işlenmiştir. Hasan İzzettin Dinamo, Mehmet Seyda, Rifat Ilgaz, Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Emine İşinsu ve Peride Celal bu dönemin önemli yazarlarıdır.

1970-1980 yılları arasında romanlarda ele alınan konular çeşitlenir, yazarlar toplum sorunlarına daha fazla eğilir. Bu dönem romanlarında köy ve köylü sorunlarının yanında ihtilal ve askerî müdahaleler de ele alınmıştır. Belgelere dayanarak yazılan tarihî romanlarla birlikte Almanya'ya göç sorununun romanlara girdiği görülür. Kadın konusu, kadın yazarların sayısının artmasıyla çeşitli açılardan işlenmiştir. Bu yıllarda öne çıkan yazarlar Abbas Sayar, Muzaffer İzgü, Oğuz Atay, Selim İleri, Melih Cevdet Anday, Erdal Öz, Demir Özlü, Vedat Türkalı, Ferit Edgü, Necati Tosuner, Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal ve Pınar Kür'dür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde eleştirilen durumlar nelerdir? Bu eleştirilerden hareketle metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. Metindeki temel çatışma ve bu çatışma etrafında metinde yer alan diğer çatışmalar nelerdir?
3. Metindeki olayların birbiriyle ilişkisi ve sıralanışı hangi şekilde sağlanmıştır? Açıklayınız.
4. Metindeki şahısların olayların akışını etkileyen ahlaki ve psikolojik özelliklerini belirleyiniz. Şahısların bu özellikleri ile hangi kavramları temsil ettiklerini tespit ediniz.
5. Metindeki şahısların adları ile temsil ettikleri değerler, düşünceler arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?
6. Metindeki mekânın olayların gelişimindeki işlevi nedir?
7. a) Metinde anlatıcı kimdir? Anlatıcı bakış açısı nedir?
b) Metinde seçilen bakış açısı anlatımı nasıl etkilemiştir? Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığını, taraflı davranıp davranmadığını belirleyiniz.
8. Metinde hangi anlatım biçimleri (öyküleme, betimleme vb.) ve anlatım teknikleri (gösterme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı, pastiş, parodi, ironi vb.) kullanılmıştır?
9. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
10. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanı 1961 yılında yayımlanmıştır. Romanın dönemin gerçekliğiyle nasıl bir ilişkisi olduğunu açıklayınız.
11. *“Birinci rögre, acayip! Rögre... jö regret... tü regret... il regret.. teessüf ederim, teessüf edersin, teessüf eder. Demek ki ilk yahut birinci teessüf... Güzel, çok güzel!. Benim için ne kadar uygun... Sonor... sonor.. ses çıkaran deniz kenarındaki oraya Sarrant denizi mavi dalgalarını... portakal ağacının altında açar... Vardır... Ne vardır?. İnce yolun kurbünde (...) kokulu çit duvarının altında vardır. Ne vardır? Bir adet ufak ve dar, yani ensiz ve yabancıların dalgın ayaklarına endiferan, yani ilişiksiz bir taş vardır. Oh! Ne kadar güzel!.. Ben bu lâtif poezi'yi nasıl olmuş da görmemişim. Çok şey... Ah! Dur bakalım alt tarafı nedir? Mösyö Piyer de gecikti.”* (Recaizade Mahmut Ekrem, *Araba Sevdası*)
Araba Sevdası romanından verilen bölümde yazar züppe tipinin gülünçlüğünü, toplumda alay konusu olmasını göstermeye çalışmıştır. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nde Ahmet Hamdi Tanpınar, bu eleştiriyi hangi durum üzerinden yapmaktadır? Açıklayınız.

12. *Araba Sevdası* romanında görüldüğü gibi Tanzimat'ta işlenen yanlış Batılılaşma temasının Cumhuriyet Dönemi'nde *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* gibi birçok eserde işlenmeye devam edilmesini nasıl açıklayabiliriz? Yorumlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.
13. Hayri İrdal'ın yapılanları gülünç bulmasına rağmen Saatleri Ayarlama Enstitüsündeki görevine devam ediyor olmasını etik buluyor musunuz? Niçin?
14. “Romanın tümüne egemen bir duygudan söz etmek gerekirse buna ‘abes’in duygusu diyebiliriz. ‘Saçma’, yaşamın kendisinde vardır ve İrdal hayatı boyunca buna sık sık tanık olur. Fakat ayrıca, Türk toplumunun karşılaştığı uygarlık sorununun yarattığı bölünme, bu toplumu rasyonel olmayan davranışlara ve saçma tutumlara iter ve romanda genel çizgileriyle hiciv, toplumun bu yüzden içine yuvarlandığı ‘abes’i, İrdal’ın bir gözlemci olarak sergilemesiyle sağlanır. Birbirini izler saçma şeyler.” (Berna MORAN, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*)
- Metinde yukarıdaki eleştiride açıklanan “abes” davranış ve tutumlara örnekler gösteriniz.
15. Sizce günümüzde hâlâ iki uygarlık arasında kalmış bir toplum olmanın sorunlarını yaşıyor muyuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Ahmet Hamdi TANPINAR

Yazarın Biyografisi

Ahmet Hamdi TANPINAR (1901-1962)

İstanbul’da doğan yazar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden 1923’te mezun olmuştur. Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yapmış ve Gazi Eğitim Enstitüsünde edebiyat dersleri vermiştir. 1939’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yeni kurulan Türk Edebiyatı Kürsüsü profesörlüğüne getirilmiştir. Kahramanmaraş milletvekili olarak TBMM’ye de girmiştir. 24 Ocak 1962’de İstanbul’da yaşamını yitirmiştir.

Şiir, roman, öykü, deneme, inceleme gibi türlerde eserler vermiştir. Şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmış, sonraları serbest ölçü ile de şiirler yazmıştır. Eserlerinde zaman temasını çok fazla önemseyen sanatçıda geçmiş, yaşanan an ve gelecek bir bütündür. Eserlerinde bilinçaltı ve psikolojik anlar da son derece önemlidir. Romanlarında sadece bireysel değil toplumsal bilinçaltını da yakalamaya çalışmış, dış dünyadan çok bu bilinçaltıyla ilgilenmiştir. Şiirlerinde derin bir müzikalite kuran sanatçı; Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve Fransız sembolistlerin etkisinde kalmış; zaman, rüya, bilinçaltı gibi temaları işlemeyle sembolist özellikler göstermiştir. Doğu-Batı sorunu, yurt sevgisi, zaman, rüya, geçmişe özlem, İstanbul ve bilinçaltı Tanpınar’ın eserlerinin başlıca konularıdır. *Huzur*, hem aşkın hem de İstanbul sevgisinin romanıdır. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanı ise toplumumuzdaki yanlış tutumları ironik bir bakış açısı ile ele aldığı tanınmış romanıdır. Ayrıca *Beş Şehir* adlı deneme kitabında Ankara, Erzurum, Bursa, Konya ve İstanbul’u anlatmıştır.

Eserleri

Huzur, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Sahnenin Dışındakiler*, *Mahur Beste*, *Aydaki Kadın* (roman); *Bütün Şiirler* (şiir); *Abdullah Efendi’nin Rüyalari* (hikâye); *Beş Şehir*, *Yaşadığım Gibi* (deneme); 19. Asır Türk Edebiyatı, *Tevfik Fikret*, *Yahya Kemal*, *Edebiyat Üzerine Makaleler* (araştırma-inceleme)

Hazırlık Çalışmaları

Edebiyatımızda *Kuyucaklı Yusuf*, *İnce Memed* gibi köyü ele alan eserlerden bildikleriniz var mı? Bu eserlerin adlarını ve eserlerde hangi köy sorunlarına değinildiğini söyleyiniz.

3. METİN

İNCE MEMED

(Toroslarda Dikenliözü'ndeki beş köyün sahibi Abdi Ağa'dır. Bu köylerden birisi Değirmenoluk'tur. Abdi Ağa koyduğu kanun ve törelerle köylüye zulmetmektedir. Köyün delikanlılarından Memed, Abdi Ağa'nın tarlasını sürmekte, tarlanın gelirinin yarısını ağaya vermektedir. Abdi Ağa'nın dayağından bezen Memed, Kemse Köyü'ne gider, orada Süleyman'a sığınır, onun çobanı olur. Bir süre sonra Abdi Ağa durumu öğrenir, Memed'i alıp köye götürür; Memed ve anasına daha çok zulmeder.

Aşağıdaki bölüm *İnce Memed* ve annesinin geçim sıkıntısını ve Abdi Ağa'nın köylüye zulmünü anlatmaktadır.)

Bir tek inekleri vardı. İnekleri bu yıl buzağılamıştı. Buzağı erkekti. Eğer İnce Memedin bir dönüm toprağı bile olsaydı, gelecek yıl inekten bir erkek buzağıyı daha

dört gözle, yataкта yatamayacak kadar büyük bir istekle beklerdi. Gelecek yıl doğacak erkek buzağıyı hayal meyal görür gibi olur. Sonra iki buzağı birden büyür. Büyük bir çayırın ortasında çangal boynuzlu bir çift tosun... Tosunlar boyunduruğa kolay kolay alışmazlar... Uğraşmak gerek. En sonunda kuzu gibi olurlar. Tarla, çakırdikeni mi? Olsun. Çakırdikeni bir yıl biter, iki yıl biter. Üçüncü yıl köküne kibrit suyu. Yeter ki tarla senin olsun.

Yeni doğan buzağuların tüyleri, mora çalan bir kırmızıdır. Sonraları değişir. Sarı, kırmızı, mor olur.

Kulak tüyleri kadife gibi yumuşaktır. İnsan, avucunu iyice açar, orta yerini kulağına sürterse, soğuk, yumuşak bir ürperti, bir tatlılık duyar.

Bütün fıkara köy evlerinde buzağuların yeri, ocaklığın yakınına, yatak serilen yerin bitişiğine yapılır. Buzağuların altına çiçekli bahar otları serilir. Ev bahar çiçeği, ot, buzağı pislği ve buzağı kokar. Buzağı kokusu, süt kokusu gibi bir şeydir.

Güz gelince buzağı büyür, o zaman öteki sığırların yanına yollanır.

Ana, bütün baharı buzağısından habersiz, onunla ilgilenmeden geçirdi. Oğlunun derdi olmasaydı, buzağı evin içinde bir top bahar gibi dolaşır, evin sevinci olurdu.

Memedlerin evi bir gözdür. Bir göz toprak dam... Duvarı, ancak bir metre yüksekliktedir. Bütün köyün damları güz yağmurlarına dayanmaz akardı. Köyde bir Memedlerin damına kareyleyemezdi güz yağmurları. Baba ölmeden az önce, gitmiş Sarıçağşaktan toprak getirmiş, evin üstünü onunla döşemişti. Sarıçağşagın toprağı bir başka topraktır. Bizim bildiğimiz, kara, kumlu, kıraç topraklardan değildir. Bu toprak, parça parça billur gibi

donmuştur. Sarısı, kırmızısı, moru, mavisi, yeşili, türlü türlü vardır. Bu, renk renk toprak billurları birbirine karışmıştır. Bu sebepten, Memedlerin evlerinin damı güneşte çeşit çeşit rengiyle yalp yalp yanar.

Yazın ana oğul canlarını dişlerine taktılar çalıştılar ama, ne çare!... Güzün dertli, belalı evlerine döndüler. Bir buzağları bulunduğunu o zaman fark ettiler. Unutup gitmişlerdi. Buzağı dana olmuştu.

Ana, ocağa büyücek bir kütük atmıştı. Dışarda kara bulutlar güneyden kuzeye akıyorlardı. Biraz sonra evin içini bir şimşek aydınlattı. Ocakta, yalınlar birbirini yiyordu. Bu sırada Memed içeri girdi. Elleri kıpkırmızı kesilmişti. Ocağın başına çömeldi. Arkasına dönünce, yatmış geviş getiren ineği gördü. İnek rahattı. Önünde saman vardı. Yemiyordu. Evin öteki ucu da samanla doluydu.

Kalktı ineğin yanına gitti. İneğin başucunda duran danayı kulağından tuttu. Dana, buna huylandı. Başını elinden kurtardı, ineğin öteki yanına kaçtı. Oğlan gülümsedi.

Ana:

“Sen yoğiken Alıçlı dereye doğurdu bunu Fındık. Gece yarısı araya araya bir çalının içinde buldum. Anası başına durmuş yalıyordu. Beni bir zaman yanına yaklaştırmadı. Sonra önlüğüme sardım eve getirdim.”

Memed:

“Kocaman oldu,” dedi.

Ana:

“Yaa!” dedi.

Sonra, konuşmayı kesiverdiler. Birbirlerinin yüzüne bakamadılar. İkisinin de başı önüne düşmüş, gözleri ocağın közlerine dikilmişti.

Ana:

“Vermezsek olmaz. Un daha şimdiden kalmadı,” dedi.

Memed, cevap vermedi.

Ana, devam etti:

“Abdi Ağa da kızgın bize. Ölü fiyatına alır elimizden. Gene yazı bulamayız.”

Memed susuyordu.

Ana:

“Başka çaremiz yok yavrum!” dedi. “Şu senin kaçman yok mu? Büktü belimizi.”

Başını yavaş yavaş kaldırdı anasına baktı. Gözleri dolu doluydu:

“Beni,” dedi, “bahane ediyor. Ben olmasam başka bir bahane bulurdu.”

Ana:

“Bulurdu yavrum,” dedi. “O gavur zaten babayın da düşmanıydı.”

Bu anda, ikisi de ineğe doğru döndüler. Kırmızı, dolgun, alnı nokta benli bir ineği bu.

Kış geldi çattı. Kar diz boyu. Öğleüstünün karlı, bulutlu karanlığı var. Ana, is tutmuş kapkara bakır tencereyi ocağa vurmuş. Epeydir beri su, kaynayıp duruyor.

Bu sırada içeriye Cennet girdi.

Döne:

“Gel otur,” dedi. “Cennet hatun, gel otur.”

Cennet, bir ah çekti:

“Oturuyum mu ki bacım? Oturuyum mu ki,” diye bir köşeye ilişti. “Sabahtan beri ev ev dolanıp duruyorum. Ne yaptığımı, nereye gittiğimi bilmiyorum. Duydum ki sende de kalmamış buğday. Arpayı da tüketmişsin. Biz de tüketeli bir hafta oldu. Çuvalların dibi görüneli çok oldu. Bu yıl bizim ekin olmadı bacım. Sizinkisi gibi olsaydı... Bizim herif her yeri her evi gezdi. Ödünç istedi. Kimsede yok ki versin.”

Cennet Karı ocakta kaynayan suyu gördü.

“Ne vuracaksın ocağa?” diye sordu. Cennet Karının sorusunda bir maksat vardı.

Dönenin dudaklarının yanından beyaz, ölü bir gülümseme geçti:

“Su vurdum işte!” dedi.

Cennet Karı:

“Hiçbir şey kalmadı mı?” diye hayretle sordu.

Döne:

“Olanımız ocakta,” dedi.

Cennet Karı:

“Ya nedeceksin?” diye acıyarak sordu.

Döne:

“Bilmem,” dedi.

Cennet:

“Gidip Mustuludan bir daha istesen?”

Döne:

“İsterim ya,” dedi. “Onda da kalmamış...”

Tipi, yukardan beri, alabildiğine savuruyor. Tipi, göz açtırmıyor günlerdir. Ev aralarında köpekler bile yok. Köy, bir dağ başı gibi ıpıssız. Herkes, kapısını bacasını örtmüş içeri çekilmiş. İneği olanın evinde samanı da var. Kimsenin kimseyle bir ilişkisi yok.

Döne de gitmedik ev, başvurmadık kapı komadı. Belki bir hafta. Belki de on gün: “Ölürüm de Abdi Ağaya yalvarmam,” dedi. “Ölürüm de...”

Her yıl böyle olurdu. Köyün yarından çoğu aç kalır dökülürdü kapısına Abdi Ağanın.

Döne edemedi. Bir başına olsa neyse ne! Oğlan var. Günlerden beridir ki oğlanın ağzını bıçaklar açmıyor. Yüzünde, dudaklarında bir damla kan eseri kalmamış. Dudakları incelmış, aynen kağıt gibi. Bütün yüz, bütün beden durgun. Ölü gibi. Bir yere oturdu muydu, akşama kadar oradan kalkmıyor. Başını iki eli arasına alıyor, dalıp gidiyor. Bütün canı, hayatıyeti, kini, sevgisi, korkusu, gücü kocaman gözlerine toplanmış. Gözlerinde arada bir, iğne ucu gibi bir pırıltı yanar söner. Keskin, batan bir pırıltıdır bu! Bu pırıltıdan korkulur. Korkunçtur. Parçalamaya, atılmaya hazırlanmış kaplanın gözlerinde de aynı pırıltı yanar söner mutlak. Bu nereden gelir? Belki yaratılıştadır. En doğrusu, çekilen işkencede, dertte, beladadır. Memedin gözlerine bu pırıltı, son bir yıl içinde gelip yerleşmiştir. Ondandır Memedin çocuk gözleri bir hayranlık, bir sevinç içinde parlardı.

Gökte kara bulutlar yuvarlanıp duruyordu. Abdi Ağanın kapısında üşümekten iki büklüm olmuş, yırtık, el dokuması giyimli bir kalabalık, birbirlerine sokulmuş titriyordu. Bir tek kişi vardı kalabalığın dışında: Döne. Onlar, Abdi Ağayı bekliyorlardı. İçerden, Abdi Ağa çıkacak da onlara bir şey söyleyecek. Derken Abdi Ağa, elinde doksan dokuzluk tespihi, başında devetüyünden örülmüş takkesi, sivri sakalıyla göründü:

“Gene aç mı kaldınız?” diye söylendi.

Kalabalıktan hiç ses çıkmadı.

Kalabalığın arkasında tek başına duran Döne'yi gören Abdi Ağa:

“Döne! Döne!” diye bağırdı. “Sen doğru evine git! Sana bir tek tane bile vermem. Evine git! Döne!” dedi. “Şimdiye kadar benim köyümden, benim kapımdan adam kaçıp da başka köye, başka adama çoban olmadı, yanaşma olmadı. Bunu senin bir karış oğlun icat etti. Sen doğru evine...”

Kalabalığa döndü:

“Siz arkamdan yürüyün!”

Geniş şalvarının cebinden bir tutam anahtar çıkardı, eline aldı. Ceketinin cebinden de bir defter çıkardı.

Neden sonra kendini toplayabilen Döne arkasından:

“Ağam o, bir kımık çocuktur,” diyebilirdi. “Bizi aç koma.”

Ağa durdu. Döne'ye döndü. Arkasındaki kalabalık da durdu, döndü.

“Çocuk, çocukluğunu bilir,” dedi Ağa. “Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli, kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi. Etmez de... Sen doğru evine Döne!”

Abdi Ağa, ambarın kapısını açınca, sıcak, tozlu bir buğday kokusu fırladı dışarı.

Kapıda durdu:

“Bana bakın,” dedi. “O Döne'ye bir tek tane bile vermeyeceksiniz. Acından ölecek. Şimdiye kadar Değirmenoluk köyünde acından ölen olmadı. O ölecek. Ya da satacağı bir şeyi varsa, satacak. Verirseniz, verdiğinizizi duyarsam, hepinizin evine gelir verdiklerimi alırım. Demedi demeyin.”

Kalabalık:

“Bize yetmez ki...” diye cevap verdi.

“Bize yetmez ki...”

“Yetmez ki...”

“Döne...”

En arkadan cırlak bir kadın sesi:

“Kaçmayaydı Dönenin oğlu da... Bize ne! Varsın acından ölsün.”

Her biri sırtında çavdar, buğday, arpa karışığı zahireyle evine döndü. Değirmen köyün öte ucunda, ulu çınarın az aşağısındaydı. İkinci gün değirmenin önü çuvallarla doldu. Değirmen çoktandır bağlıydı. Kulaksız İsmail gün doğdu.

Akşamüstü her evden, bir sıcak ekmek kokusu geliyordu.

(Yıllar geçer, Memed delikanlı olunca komşu kızı Hatçe'yi sever. Abdi Ağa, Hatçe'yi yeğenine almak ister. Memed arkadaşı Mustafa ile ilk defa kasabaya gider. Kasabadaki ağasız yaşam Memed'i çok etkiler. Memed sevgilisi Hatçe'yi kaçırmak için kararlı bir şekilde köye döner. Memed, Hatçe'yi kaçırmak için peşlerine düşen Abdi Ağa'ya yaralar, yeğenini öldürür. Hatçe ise yakalanır. Memed dağa çıkar, Deli Durdu denilen bir eşkıyanın çetesine sığınır. Bu sırada Abdi Ağa, Hatçe'yi yeğenini öldürdüğü iddiasıyla hapse attırır. Memed, Deli Durdu'nun haksızlıklarına dayanamaz, çeteden iki arkadaşını da yanına alarak ayrılır. Bir gece

köye geldiğinde anasının öldüğünü, Hatçe'nin hapse atıldığını öğrenir. Ardından Abdi Ağa'nın izini sürmeye başlar. Abdi Ağa korkusundan köyde oturamaz. Memed başka bir hapishaneye götürülen Hatçe'yi ve arkadaşını jandarmaların elinden kaçıtır. Köylüleri de Abdi Ağa'ya karşı gelmeleri konusunda yüreklendirir. Abdi Ağa Ankara'ya telgraf çeker ve Memed'in gizlendiği yeri ihbar eder. Jandarmalar Memed'i kısıtırlar. Aralarında çatışma çıkar. Tam bu sırada Hatçe doğum yapar. Memed eşi ve çocuğu için teslim olur fakat bu esnada Hatçe vurulur. Doğan çocuğunu Hatçe'nin hapislane arkadaşı Iraz alır ve Antep'in bir köyüne götürür. İnce Memed, Abdi Ağa'nın topraklarını köylüye dağıtır. Cumhuriyetin onuncu yılı dolayısıyla çıkan afla eşkıyalar teslim olurlar. Köylü İnce Memed'in tarlasını eker, ona bir ev yapar, bir de at alır. İnce Memed ata biner, köyden çıkar, Abdi Ağa'yı saklandığı evde yakalayıp vurur. Bu duruma sevinen köylü bayram eder. Memed ise atını dağlara doğru sürer ve gözden kaybolur.)

Yaşar KEMAL, *İnce Memed*
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çangal : Dallı budaklı ağaç.

zahire : Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl, aşlık.

kımık : Küçük, ufak, minik.

yanaşma : Genellikle bir çiftçi yanında çalışan işçi, tutma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yaşar Kemal'in ilk romanı olan *İnce Memed*, 1953-1954'te bir gazetede tefrika edilmiş; 1955'te kitap hâlinde yayımlanmıştır. Eser, *Varlık* dergisinin düzenlediği 1956 yılı Varlık dergisi roman armağanını kazanmıştır. *İnce Memed* bugüne kadar kırktan fazla dile çevrilmiştir. Yaşar Kemal, romanın devamı niteliğinde üç cilt daha yazmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metin hangi temel çatışma üzerine kurulmuştur? Bu çatışmadan hareketle metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. Metinde olay örgüsü kronolojik bir sıra mı takip etmektedir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
3. Metindeki şahısların rol dağılımlarını ve olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini belirleyiniz.
4. Metindeki mekânları ve bu mekânlara ait özellikleri belirleyiniz. Olayların gelişiminde bu mekânların nasıl bir işlevi vardır? Açıklayınız.
5. Abdi Ağa'nın Döne'nin yalvarışlarını duymazdan gelip ona buğday vermeyişi hangi insani değerlerin eksikliğini gösterir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

6. Metinde olaylar kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcı bakış açısı nedir?

7. *Bir türkü duyulur... Gecede başka türlü, gündüzde başka türüdür. Çocuk söylerse başka tatta, kadın söylerse... Genç söylerse başka türlü olur, yaşlı söylerse... Dağda söylenirse başka, ovada, ormanda, denizde başka türüdür. Hep ayrı ayrı tattadır. Sabahleyin başka, öğle, ikindi, akşamlayın başkadır.*

Bu nakışlı çorap bir türkü gibidir. Bir türkü sıcaklığında örülmüştür. Sarısı, kırmızısı, yeşili, mavisi, turuncusu, türlü rengi karışık uyuşmuş, bir sıcaklık, bir yumuşaklık meydana getirmiştir. Aşk gibi, şefkat gibi bir şey olmuştur.

İnce Memed romanından alınan yukarıdaki bölümden hareketle Yaşar Kemal'e özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

8. Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

9. *İnce Memed* ve *Kuyucaklı Yusuf*'u kişilikleri ve yaşadıkları olaylar bakımından karşılaştırınız. Aralarındaki benzerlikler nelerdir? Açıklayınız.

10. Yazarın biyografisini okuyunuz. Metni yazar-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Yaşar KEMAL

Yazarın Biyografisi

Yaşar KEMAL (1923-2015)

Osmaniye'nin Hemite köyünde doğmuştur. Asıl adı "Kemal Sadık Göğçeli"dir. Ortaokulun son sınıfında okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Yazmaya ortaokul sıralarında şiirle başlamıştır. Çukurova'da pamuk tarlalarında ırgatlık, amelebaşılık, piriç tarlalarında su bekçiliği, arzuhalcilik, köy öğretmenliği, kütüphane memurluğu gibi çeşitli işlerde çalışmıştır. Cumhuriyet gazetesinde fıkra ve röportaj yazarlığı yapmış, röportajları ile dikkat çekmiştir. İlk yayımlanan eseri Sarı Sıcak, bir hikâye kitabıdır. İlk romanı *İnce Memed* 1955'te yayımlanmış ve *Varlık* dergisi roman armağanını kazanmıştır. Bir ara Nobel Edebiyat Ödülü'ne de aday gösterilmiştir. Eserlerinde Torosları, Çukurova'yı anlatmış, Çukurova insanının yaşamı üzerinde durmuş, kan davasını, ağalık ile toprak sorununu çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur. Onun romanlarında doğayla insan hep iç içedir. Halk anlatıcılığından roman diline geçen yazarın kendine özgü, şiirli bir dili vardır. Eserlerinde Çukurova yöresinin söyleyişlerini, sözcüklerini kullanır; yörenin efsanelerinden, destanlarından yararlanır.

Eserleri

Teneke, İnce Memed I-II-III-IV, Yılanı Öldürseler, Ortadirek, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yağmuncuk Kuşu, Kale Kapısı, Yer Demir Gök Bakır, Üç Anadolu Efsanesi, Ölmez Otu, Ağrı Dağı Efsanesi, Çakırcalı Efe, Yusufçuk Yusuf, Al Gözüm Seyreyle Salih, Kuşlar da Gitti, Deniz Küstü, Hüyükteki Nar Ağacı (roman); Sarı Sıcak (hikâye); Yanan Ormanlarda Elli Gün, Çukurova Yana Yana, Peri Bacaları, Bu Diyar Baştan Başa, Bir Bulut Kaynıyor, Allahın Askerleri (röportaj); Taş Çatlasa, Baldaki Tuz, Ağacın Çürüğü (inceleme, deneme, eleştiri)

1980 Sonrası Türk Romanı

Hazırlık Çalışmaları

1. Postmodernizm kavramı hakkında bilginiz var mı? Bu kavram sizde ne tür çağrışımlar yapıyor?
2. Romanda şiir, makale, günlük, ansiklopedi maddesi, reklam metni vb. kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.
3. Orhan Pamuk, *Yeni Hayat* romanına “Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti.” cümlesiyle başlar. Sizce bir kitap, insanın yaşamını değiştirebilir mi? Tartışınız.
4. Okuduğunuz romanlardan hangisinin kahramanı yerinde olmak isterdiniz? Neden?

Etkinlik

Orhan Pamuk, *Kara Kitap* adlı romanının *Karlı Gecenin Aşk Hikâyeleri* adlı bölümünde bahsi geçen bir hikâyeden yola çıkarak *Gizli Yüz* senaryosunu yazmıştır. Peki, siz romanlardan uyarlanan filmleri izlemeyi mi yoksa romanları okumayı mı tercih edersiniz? Tartışınız.

4. METİN

KARA KİTAP

(Galip, İstanbul’da yaşayan bir avukattır. Bir gün karısı Rüya, bir not yazarak Galip’i terk eder. Galip, İstanbul’u dolaşarak ipuçları toplamak için çalışmalara başlar.

Celal, Galip’in amcasının oğlu, aynı zamanda karısı Rüya’nın erkek kardeşidir. Milliyet gazetesinde köşe yazarı olarak çalışmaktadır. Galip, karısının Celal ile birlikte olduğunu düşünür, çünkü Celal de kayıptır.

Galip, ikisinin nerede olduğunu anlayabilmek için Celal gibi yaşaması ve onun gibi düşünmesi gerektiğine inanır. O nedenle Celal’in gizli evini bulur ve orada yaşamaya başlar. Bir süre sonra tamamen Celal gibi davranmaya, onun kıyafetlerini giymeye, onun köşe yazılarını yazmaya başlar.

Rüya ve Celal, aynı zamanda Galip’in çocukluktan beri arkadaşlarıdır. Galip o zamanlardan beri Celal’e özenmekte ve onun yerinde olmak istemektedir. Karısıyla Celal’in kaybolmaları, Galip’in çocukluğundan beri istediği şeyi gerçekleştirip Celal’in yerine geçmesi için bir fırsat olmuştur.

Çocukluk hayalini gerçekleştirme fırsatı elde eden Galip, bir süre sonra karısını tamamen unuttur ve aramayı bırakır. Artık kendisini gazeteci Celal olmaya kaptırmıştır. Köşe yazıları yazmaya devam eder. Telefonda hayranlarıyla Celal’miş gibi konuşmaya başlar. Hatta BBC televizyonundan gelenlerle röportaj dahi yapar.

Bir gün Celal ile Rüya yolda yürürlerken saldırıya uğrarlar. Karısının ve Celal’in ölmesinin ardından Galip, avukatlığa geri döner ama bir yandan da köşe yazıları yazmayı sürdürür.)

ONUNCU BÖLÜM
KAHRAMANI BENMİŞİM

(...)

Aynaya baktım ve yüzümü okudum. Ayna sessiz bir denizdi, yüzüm de denizin yeşil mürekkebiyle yazılı soluk bir kâğıt. “Canım, yüzün kâğıt gibi beyaz!” derdi annen, yani benim yengem, ben eskiden o kadar boş

baktığımda. Boş bakardım, çünkü yüzümde yazılı olandan bilmeden korkardım; boş bakardım, çünkü seni bıraktığım yerde bulamamaktan korkardım. Seni bıraktığım yerde, eski masalar, yorgun sandalyeler, soluk lambalar, gazeteler, perdeler, (...) arasında. Kışları akşam karanlık gibi erken gelirdi. Hava karardı mı, kapılar kapandı mı, lambalar yandı mı ben senin bizim kapının arkasında oturduğun köşeyi düşünürdüm: Küçükken ayrı katlarda, büyükken aynı kapının arkasında.

Okuyucu, ey okuyucu, aynı damın ve bacanın altındaki akraba kızdaki bahsettiğimi anlayan okuyucu: Bunu okurken kendini benim yerine koy da işaretlerime dikkat et; çünkü kendimden bahsettiğimde biliyorum senden sözettiğimi ve senin hikâyeyi anlattığımda sen de biliyorsun kendi anılarımı dile getirdiğimi.

Aynaya baktım ve yüzümü okudum. Yüzüm rüyamda şifrelerini çözdüğüm Rosetta (Rozeda) taşıydı. Yüzüm kavuğu düşmüş bir mezar taşıydı. Yüzüm okuyucunun kendine baktığı deriden bir aynaydı; gözeneklerinden birlikte nefes alırdık: İkimiz, sen ve ben; (...) senin yutar gibi okuduğun romanlarla dolu oturma odasını doldururken; ışığı söndürülmüş mutfakta buzdolabının motoru hüzünle çalışırken; masanın üzerindeki lambanın bir kitap kapağı rengindeki kartonundan tenin renginde bir ışık benim suçlu parmaklarıma ve senin uzun bacaklarına düşerken.

Okuduğun kitaptaki becerikli ve kederli kahraman bendim; mermer taşlar, iri sütunlar ve karanlık kayalar arasından rehberimle birlikte yeraltındaki kıpır kıpır hayatın mahkumlarına koşan ve yıldızlarla kaplı yedi kat göğün merdivenlerinden çıkan yolcu bendim; uçurumu aşan köprünün öteki ucundaki sevgilisine, “Ben senim!” diye seslenen ve yazarı onu kayırdığı için sigara küllüğündeki zehir izlerini çözen kül yutmaz dedektif bendim... Sen sabırsız, sessizce sayfayı çevirirdin. Aşk için cinayetler işledim, atımla Fırat Nehri’ni geçtim, piramitlere gömüldüm, kardinalleri öldürdüm: “Canım, ne anlatıyor o kitap öyle?” Sen evli barklı ev kadını, ben akşam o eve dönmüş kocaydım: “Hiç.” En son otobüs, en boş otobüs bütün boşluğuyla evin önünden geçerken koltuklarımız karşılıklı titrerdi. Sen elinde kapağı kartondan kitap, ben elimde okuyamadığım gazete, sorardım: “Kahramanı ben olsam beni sever miydin?” “Saçmalama!” Gecenin acımasız sessizliği diye yazardı okuduğun kitaplar, sessizliğin acımasızlığı nedir bilirdin.

Annesi haklıymış diye düşündüm; çünkü yüzüm hep beyaz kaldı: Üzerinde beş harf. İri alfabe atının üzerinde at yazardı, dalın üzerinde De. İki D bir dede. İki B bir baba. Fransızca papa. Anne, amca, yenge akraba. Ne çevresinde bir yılan varmış, ne de Kaf adında bir dağ. Virgüllerle koşardım, noktalarla duraklar, ünlemlerle şaşardım! Ne kadar şaşırtıcıydı kitaplarda, haritalarda dünya! Tommiks adlı ranger Nevada’da yaşardı. ‘Teksas’ın kahramanı Çelik Bilek işte burada, Boston’da, Karaoğlan kılıcıyla Orta Asya’da. Binbir surat, Konyakçı, Rodi,

Yarasa. Alaaddin, ah Alaaddin, Teksas'ın yüz yirmi beşincisi çıktı mı? Durun, derdi elimizden dergileri kapıp okuyan Babaanne, durun! O (...) derginin sayısı çıkmamışsa, ben size bir hikâye anlatayım. (...) Biz ikimiz, senle ben, Kaf Dağı'na çıkar, ağaçtan elmayı koparır, fasulye sırıgından aşağıya iner, bacalardan girer, iz sürerdik. Bizden sonra en iyi izi Sherlock Holmes (Şerlok Holms) sürerdi, sonra da İnce Memet'in düşmanı Topal Ali. Okuyucu, ey okuyucu, sen de izliyor musun harflerimi? Çünkü bilmiyormuşum, hiç haberim yokmuş, ama yüzüm bir haritaymış. Sonra, diye sorardın sen, Babaannenin karşısındaki sandalyeden, sonra Babaanne, yere değmeyen bacalarını sallarken, sonra?

Sonra, çok sonra, yıllar sonra, ben senin akşam işten dönen yorgun kocan olduğumda, çantamdan Alaaddin'den yeni aldığım dergiyi çıkardığımda, sen o dergiyi kapıp aynı sandalyeye oturduğunda, bacalarını -Allah'ım!- gene aynı kararlılıkla sallardın: Ben aynı boş bakışla bakar, kendi kendime korkuyla sorardım: Ne var aklında? Aklın bana yasak o gizli bahçesindeki gizli esrar ne? Senin omuzunun üzerinden, uzun saçlarının döküldüğü yerden, renkli resimli dergiden, bacalarını sallatan sırrı, aklının bahçesindeki o esrarı çözmeye çalışırdım: New York'ta gökdelenler, Paris'te atılan fişekler, yakışıklı devrimciler, kararlı milyonerler. (Sayfayı çevir.) Yüzme havuzlu uçaklar, pembe kravatlı süper-starlar, evrensel dehalar ve en yeni bildiriler. (Sayfayı çevir.) Hollywood'da genç yıldızlar, başkaldıran şarkıcılar, uluslararası prensler ve prensesler. (Sayfayı çevir.) Yerli bir haber: İki şairle üç eleştirmen, okumanın faydaları üzerine söyleştiler.

Ben esrarı hâlâ çözememiş olurdum, ama sen, daha birçok sayfadan ve saatten ve gece geç vakit aç köpek sürüleri kapının önünden geçtikten sonra, bilmeceyi bitirmiş olurdun. Sümerlerde sağlık tanrıçası: Bo; İtalya'da bir ova: Po; bir cetvel türü: Te; bir nota Re; aşağıdan yukarıya akan ırmak: Alfabe; harflerin ovasında olmayan dağ: Kaf; sihirli kelime: Dinle; aklın tiyatrosu: Rüya; yanda resmi görülen yakışıklı kahraman: Sen bilirsin, ben hiç çıkaramam. Gecenin sessizliğinde, başını dergiden kaldırdığında, yüzünün yarısı aydınlıkta, yarısı karanlık ayna, sorardın, ama anlayamazdım, bana mı, bilmececin ortasındaki yakışıklı ve ünlü kahramana mı: "Acaba saçlarımı mı kessem?" Bir an, ben, gene boş, bomboş bakardım ey okuyucu!

Hiçbir zaman inandıramadım seni kahramansız bir dünyaya neden inandığıma. Hiçbir zaman inandıramadım seni o kahramanları uyduran zavallı yazarların neden kahraman olmadıklarına. Hiçbir zaman inandıramadım seni o dergilerde resimleri çıkanların bizden başka bir soydan olduğuna. Hiçbir zaman inandıramadım seni sıradan bir hayata razı olman gerektiğine. Hiçbir zaman inandıramadım seni, o sıradan hayatta benim de bir yerim olması gerektiğine.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

KARDEŞİM BENİM

Gözünde kara gözlüklerle Milliyet binasından çıktıktan sonra Galip yazıhanesine doğru değil, Kapalıçarşı'ya doğru yürüdü. Turistik eşya satan dükkânlar arasından ilerlerken, Nuruosmaniye Camii'nin avlusundan geçerken uykusuzluğunu birdenbire öyle hissetti ki, bütün İstanbul ona bambaşka bir şehir olarak gözüktü. Kapalıçarşı'da yürürken gördüğü deri çantalar, lületaşından pipolar ve kahve değirmenleri, insanların içinde binlerce yıldır yaşaya yaşaya kendilerine benzettikleri bir şehrin nesnelerini değil, milyonlarca kişinin geçici olarak sürgün edildiği anlaşılmaz bir ülkenin korkutucu işaretlerini çağrıştırıyordu. "Tuhaf olan şey," diye düşündü Galip, Kapalıçarşı'nın darmadağın sokaklarında kaybolurken, "yüzündeki harfleri okuduktan sonra artık büsbütün kendin olacağıma iyimserlikle inanabilmem."

Terlikçiler Sokağına girdiğinde değişen şeyin şehir değil, kendisi olduğuna inanmak üzereydi, ama yüzündeki harfleri okuduktan sonra şehrin esrarını anladığına öyle karar vermişti ki, bu doğru olamazdı. Bir halıcı dükkânının vitrinine bakarken, içinden gelen bir dürtüyle, sergilenen halıları daha önceden gördüğünü, kendi çamurlu ayakkabıları ve eski terlikleriyle yıllarca onlara bastığını, kapı önünde kahvesini içerek şüpheyle kendisine bakan dikkatli dükkâncıyı iyi tanıdığını, dükkânın küçük üçkâğıtçılıklar küçük kazıklanmalarla dolu tarihini ve toz kokan hikâyesini, kendi hayatı gibi bildiğini düşündü. Aynı şeyi, kuyumcu, antikacı ve ayakkabıcı vitrinlerine bakarken de düşündü. Aceleyle iki sokak daha değiştirdikten sonra, bakır ibriklerden kefeli terazilere kadar Kapalıçarşı'da satılan bütün eşyayı bildiğini, müşteri bekleyen bütün tezgâhtarları, sokaklarda yürüyen bütün insanları tanıdığını da düşündü. Bütün İstanbul tanıdıktı; şehrin Galip'ten gizli hiçbir esrarı yoktu.

Bu duygunun verdiği huzurla sokaklarda rüyada gezinir gibi yürüdü. Vitrinlerde gördüğü ıvırvır, sokaklarda karşılaştığı yüzler ömründe ilk defa Galip'e hem rüyalarındaki gibi şaşkıncı, hem de hep birlikte gürültüyle yenen bir aile yemeğindeki gibi tanıdık ve huzur verici geldi. Işıl ışıl kuyumcu vitrinlerinin önünden geçerken, bu huzurun, yüzünün üzerinde dehşetle okuduğu harflerin işaret ettiği sırta ilgili olduğu aklına geliyordu, ama harfleri okuduktan sonra, geçmişinde bıraktığı o acıklı ve talihsiz kişiyi düşünmek istemiyordu hiç. Dünyayı esrarlı yapan bir şey varsa, o da, insanın kendi içinde barındırdığı, ikiz kardeşi gibi birlikte yaşadığı bir ikinci kişinin varlığıydı. İşsiz tezgâhtarların kapı önünde pineklediği Kavaflar Sokağını geçtikten sonra küçük bir dükkânın girişinde sergilenen parlak renkli İstanbul kartpostallarında Galip şehir manzaralarını görünce içindeki o kişiyi çoktan arkada bıraktığına karar verdi: Kartpostallar o kadar tanıdık, o kadar bayat ve basmakalıp İstanbul görüntüleriyle doluydu ki, Galata Köprüsüne yanaşan Şehir Hatları vapurlarının, Topkapı Sarayının bacalarının, Kız Kulesinin, Boğaz Köprüsünün tanıdık ve bayağı görüntülerine bakarken şehrin kendinden gizli hiçbir esrarı olamazmış gibi geldi Galip'e. Ama, cam yeşili vitrinleri birbirini yansıtan Bedesten'in dar sokaklarına girer girmez bu duygu kayboldu. "Birisi beni takip ediyor," diye düşündü korkuyla.

Çevrede dikkatini çekebilecek şüpheli birisi yoktu, ama ağır ağır yaklaşan durdurulmaz bir felâket gibi duygu Galip'i hemen sardı. Hızla yürüdü. Kalpakçılar Caddesine varınca sağa saptı, cadde boyunca yürüyüp çarşıdan çıktı. Sahaflar Çarşısından hızını hiç kesmeden çıkacaktı, ama Elif Kitabevinin önündeyken dükkânın yıllardır olağan karşıladığı adı Galip'e, birden bir işaret olarak gözüktü. Şaşkıncı olan şey, Hurufilere göre bütün harflerin ve böylece bütün âlemin içinden çıktığı Arap alfabesinin ve Allah'ın adının ilk harfi 'elif'in dükkânının adı olması değil, kitapçı dükkânının üstüne elif'in, tıpkı F.M. Üçüncü'nün öngördüğü gibi, Latin harfleriyle yazılmasıydı. Bunu bir işaret değil, sıradan bir olgu gibi görmek isterken, Galip'in gözü Şeyh Muammer Efendi'nin dükkânına takıldı. Bir zamanlar kenar mahallelerdeki (...) milyarder Amerikalıların dadandığı Zamani şeyhinin kitapçı dükkânının kapalı olması, şeyh efendinin soğukta evden çıkmak istemediği ya da öldüğü gibi sıradan bir gerçeğin değil, Galip'e şehrin içinde hâlâ gizlenen bir esrarın işareti olarak gözüktü. "Hâlâ görüyorsam şehrin içinde bu işaretleri," diye düşündü, eski kitapçıların kapı önlerine bıraktıkları yığın yığın çeviri polisiye romanlar ve Kuran şerhleri arasından yürürken, "yüzümdeki harflerin bana öğrettiği şeyi öğrenememişim demektir." Ama bu değildi neden: İzlendiğini aklına her getirişinde, adımları kendiliğinden hızlanıyor, şehir de bildik tanıdık işaretler ve nesnelere kaynaşan huzurlu bir köşeden, bilinmeyen tehlikeler ve gizlerle kaynaşan korkulu bir âleme dönüşüyordu. Galip, hızlı, daha hızlı yürürse ancak peşindeki gölgeyi arkada bırakabileceğini, huzursuzluk veren esrar duygusunu unutabileceğini anladı.

Beyazıt Meydanından hızla Çadırcılar Caddesine girdi, oradan, adını sevdiği için Semaver Sokağına saptı, ona paralel Nargileci Sokaktan aşağı Haliç'e doğru indi ve Havancı Sokaktan dönüp yeniden yokuş yukarı çıktı. Plastik atölyeleri, aşevleri, bakırcı dükkânları, anahtarcılar gördü. "Demek ki yeni hayatıma başlarken ilk önce bu dükkânlarla karşılaşacaktım," diye düşündü bir çocuk saflığıyla. Kovalar, leğenler, boncuklar, parlak elbise pulları, polis ve asker kıyafetleri satan dükkânlar gördü. Bir hedef olarak aldığı Beyazıt Kulesine doğru yürüdü bir ara, gerisin geri döndü, kamyonlar, portakal satıcıları, at arabaları, eski buzdolapları, hamal arabaları,

çöp yığınları ve üniversitenin duvarlarına yazılmış siyasi sloganlar arasından Süleymaniye Camiine kadar çıktı. Caminin avlusuna girdi, servi ağaçlarının altından yürüyüp ayakkabıları çamur içinde kalınca medrese tarafından sokağa çıktı, birbirlerine yaslanan boyasız ahşap evler arasından yürüdü. Yıkıntı halindeki evlerin birinci kat pencerelerinden dışarı çıkan soba borularının kör namlular gibi ya da paslanmış periskoplar gibi ya da korkunç top ağızları gibi sokağa uzandığı geliyordu aklına, ama hiçbir şeyi başka bir şey ile ilişkilendirmek için ‘gibi’ kelimesini aklına bile getirmek istemiyordu.

(...)

Orhan PAMUK, *Kara Kitap*
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kara Kitap, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Orhan Pamuk’un 1990 yılında yayımlanan romanıdır. Pamuk’un bu romanı dünya çapında çokça konuşulmuş, belli başlı dillere çevrilmiştir.

1980 sonrası yazarları, romanı klasik yapısından uzaklaştırarak romana yeni bir kurgu kazandırır. Bu yıllarda 1980 öncesi konuların yanında 12 Eylül’ün ideolojik olayları, yazarların siyasi hesaplaşmaları romanlarda ele alınmıştır. Cumhuriyet Dönemi’nde işlenen temaların hepsini bir arada, günlük hayatın karmaşıklığını vermek amacıyla postmodern yöntemle anlatmak yaygınlaşır.

1960’lı yıllardan başlayarak aydın problemleri çevresinde ve büyük şehrin sorunları arasında ezilen Türk aydınının bunalımları işlenir. Aydının yalnızlığını, korkularını işleyen romancılar arasında Erhan Bener, Ferit Edgü, Demir Özlü, İnci Aral ve Selim İleri dikkat çeken isimlerdendir.

Postmodernizm

Yaşam biçimi olarak da benimsenen postmodernizm, “modern sonrası” anlamına gelir.

Postmodern edebiyat, modern anlayıştan farklı olarak öz ve biçimde yeni bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir. Buna göre tür ayrımı ortadan kalkmıştır. Modern yapıtta yorumlanabilirlik sınırlandırıldığı hâlde, postmodern yapıtta okuyucu, okuduğu sırada metni yeniden yazma durumuna geçer. Postmodernizm öncelikle klasik (geleneksel) roman anlayışına karşıdır. Postmodernizm, modernizmin sorgulanmadan herkes tarafından kabul edilmesi gereken evrensel değerler olduğu görüşünü reddederek ortaya çıkar.

Geleneksel (klasik) romanlardaki klasik olay kurgusuna karşı postmodern romanlarda kurgulanmış bir “olay” yoktur. Amaç, olay anlatmak değil, olayın yarattığı izlenimleri, duyguları anlatmaktır ki bu da “karamsarlık, yalnızlık, bunalım, gerçek arayışı” gibi duyguların ifade edilmesidir.

Bu tür romanda son, genellikle belirsizdir. Alışılacağı sonlar bulunmaz. Eser, birden fazla sonla bitebilir. Tek bir anlatıcı yoktur bu romanlarda; ilahi, I. tekil, III. tekil bakış açıları bir arada kullanılır. Postmodern roman ciddi duruşa karşı alaycı tutumu benimser. Saçma bulunan durumlar alaycı bir üslupla anlatılır. Postmodern yazara göre hayat bir oyundur. Yaşamı kurmacaya dönüştüren roman da oyun içinde oyundur. Yazar, anlatımın bir kurmaca olduğunu okura hissettirir; bazen okurla konuşur, anlatımın bir hayal ürünü olduğunu belli eder. Postmodern romanda roman kişileri, başka romanların kahramanlarıyla konuşur veya kurgu içinde başka eserlere göndermeler yapılır. Buna “metinler arası” denir. Roman içinde farklı edebî türlerden yararlanır. Kolaj/montaj tekniğiyle roman içinde köşe yazısından, şiirden, günlükten, reklam metninden parçalar alınır. Pastiş tekniğiyle kimi zaman başka türlerin üslubu taklit edilir. Parodi tekniğiyle ciddi sayılan bir eserin bir bölümü alaya alınır. Destan, halk hikâyesi, masal gibi türlerin üslubu örnek alınabilir. Zaman ve mekân geleneksel (klasik) ve modern romandaki kadar belirgin değildir.

Postmodern romanlarda kronolojik bir olay veya anlatım olmadığından zaman da akışkan değil durağandır, postmodern romanlarda “an”lar vardır. Yazar, duruma göre zamanda geriye dönüş veya zamanda atlama gibi

teknikleri kullanır. Edebiyatın aracı olan dil, postmodern romanda amaç hâline gelmiştir. Dille oynama, dilin olanaklarını sonuna kadar kullanma, gerek kültür dilinin gerekse sokak dili ve yerel dillerin anlatım olanaklarından yararlanma bu anlayışın en belirgin özelliğidir.

Oğuz Atay 80 sonrası romanın habercisi olmuştur. Türk edebiyatında postmodern romanın temsilcileri arasında Orhan Pamuk, Yusuf Atılgan, Latife Tekin, Elif Şafak, Adalet Ağaoğlu, İhsan Oktay Anar, Nazlı Eray adları sayılabilir.

Postmodern anlayışın yanında gelenekçi roman anlayışında Tarık Buğra, Nezihe Araz, Emine Işınsu, Sevinç Çokum, Mustafa Kutlu eser vermeye devam eden isimlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kara Kitap* romanının teması ve konusu nedir?
2. *Kara Kitap*'tan alınan metnin olay örgüsünü çıkarmak mümkün müdür? Neden?
3. *Kara Kitap* metnindeki mekân ve zamana ait özellikleri belirleyiniz.
4. Romandaki çatışma Galip'le ne veya kim arasında oluşmuştur? Bu çatışmanın nedeni nedir?
5. a) Romandan alınan iki bölümde de anlatıcı aynı kişi midir? Aşağıya yazınız.
 - Onuncu bölümde anlatıcı :
 - On birinci bölümde anlatıcı :
- b) Yazarın anlatıcılığı değiştirmesindeki amaç ne olabilir?
6. Tasavvuf düşüncesine göre “*Arayan Allah'ı gönlünde bulur.*” Orhan Pamuk romanda “*Dünyayı esrarlı yapan bir şey varsa o da insanın kendi içinde barındırdığı, ikiz kardeşi gibi birlikte yaşadığı bir ikinci kişinin varlığıydı.*” demektedir. Orhan Pamuk'un sözleriyle tasavvuf düşüncesi arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
7. Metinde Galip'in eşinin gitmesinden korkmasının nedeni nedir? Aile birliğinin sağlanması için eşler ne tür fedakârlıklar yapmalıdır?
8. Romanın on birinci bölümünden alınan parçada Galip'in geçtiği yolların tasvirinin yapılmasının sebebi nedir? Yazar bu tasvirle neyi amaçlamıştır?
9. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
10. a) Türk edebiyatının daha önceki dönemlerinde *Kara Kitap* romanının temasına rastlanabilir mi? Neden?
b) *Kara Kitap* romanının temasının modernizm ve postmodernizmle ilişkisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?
11. Metinde Galip'in okuyucuya seslenmesini, okuyucuyu da metnin içine katmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
12. Varoluşçulukla ilgili daha önce öğrendiklerinizden yararlanarak *Kara Kitap* romanında varoluşçuluğun etkilerinin ne şekilde görüldüğünü açıklayınız.
13. Metnin yazıldığı dönemin edebî, sosyal, siyasal ve kültürel etkilerinin esere ne şekilde yansımalarını açıklayınız.
14. Yazarın mizahi ve eleştirel tutumu metinde daha çok kime yöneltilmiştir?
15. Orhan Pamuk, romanında, “*Geçmişini, belleğini, hayallerini kaybetmiş biri olmaktansa, bir başkasının kötü bir taklidi olmak daha iyi değil miydi?*” diyor. Bu sözle ilgili yorumlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.
16. Yazar, “*... kendimden bahsettiğimde biliyorum senden sözettığimi ve senin hikâyeni anlattığımda sen de biliyorsun kendi anılarımı dile getirdiğimi.*” sözleriyle hangi iletiyi vermek istiyor? Açıklayınız.

17. Romanda İstanbul'un olayların akışında yer alan bir roman kişisi olduğunu söyleyebilir misiniz? Neden?
18. Aşağıda postmodernizmin bazı özellikleri verilmiştir. Bu özelliklerden hangileri *Kara Kitap* metninde görülmektedir? Verilen alana işaretleyiniz.

Postmodernizmin Özellikleri	
Postmodern romanlarda kurgulanmış bir "olay" yoktur.	
Bu romanlarda tek bir anlatıcı yoktur. İlahi, I. tekil, III. tekil bakış açıları bir arada kullanılır.	
Yazar, anlatımın bir kurmaca olduğunu okura hissettirir; bazen okurla konuşur.	✓
Postmodern romanda yer alan kişiler, başka romanların kahramanlarıyla konuşturulur veya kurgu içinde başka eserlere göndermeler yapılır.	
Pastiş tekniği kullanılarak kimi zaman başka türlerin üslubu taklit edilir.	
Parodi tekniği kullanılarak ciddi sayılan bir eserin bir bölümü alaya alınır. Destan, halk hikâyesi, masal gibi türlerin üslubu örnek alınabilir.	
Yazar, duruma göre zamanda geriye dönüş veya zamanda atlama gibi teknikler kullanır.	

19. Yazarın biyografisini okuyunuz. Metni yazar-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Orhan PAMUK

Yazarın Biyografisi

Orhan PAMUK (1952- ...)

İstanbul'da doğmuştur. Robert Kolejden mezun olduktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesinde üç yıl mimarlık okumuştur. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünü bitirmiştir. İlk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*'yla 1979'da Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nı kazanmış, aynı romanla 1983 Orhan Kemal Roman Ödülü'nü de almıştır. Aynı yıl *Sessiz Ev* ile 1984 Madaralı Roman Ödülü'nü ve bu kitabın Fransa'da çıkan çevirisiyle de 1991 Avrupa Keşif Ödülü'nü kazanmıştır. 1985'te yayımlanan tarihî romanı *Beyaz Kale*, Pamuk'un ününü yurt içinde ve yurt dışında genişletmiştir. 1990'da yayımlanan *Kara Kitap*, çağdaş Türk edebiyatının en fazla tartışılan romanlarından biri olmuştur. Orhan Pamuk, 2006'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan ilk Türk yazarı olarak tarihe geçmiştir. Avrupa ve ABD'deki üniversitelerde ders veren yazar, hâlen ABD'de yaşamaktadır.

Romanlarında postmodern anlatım tekniğinin bütün imkânlarından yararlanmışır. Doğu-Batı çatışmasının sosyal, siyasi hayatımıza yansımaları, tarih ve bugün, şehir insanının bireysel ve toplumsal sorunları romanlarında işlediği bazı konulardır.

Eserleri

Cevdet Bey ve Oğulları, *Sessiz Ev*, *Beyaz Kale*, *Kara Kitap*, *Yeni Hayat*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar*, *Masumiyet Müzesi*, *Kafamda Bir Tuhafılık*, *Kırmızı Saçlı Kadın* (roman); *Öteki Renkler* (hikâye, deneme); *Gizli Yüz* (senaryo); *İstanbul Hatıralar ve Şehir* (anı)

Türk Dünyası Edebiyatı Romanı

Hazırlık Çalışmaları

1. *Selvi Boylum Al Yazmalım* filmi izlediniz mi? Bu filmin hikâyesinin kime ait olduğunu biliyor musunuz?
2. Orta Asya'da yaşayan Türklere millî benliklerini unutturmak için baskılar uygulanmıştır. Millî benliği korumada dil ve edebiyatın nasıl bir önemi vardır? Açıklayınız.

5. METİN

GÜN OLUR ASRA BEDEL

(Roman kahramanı Yedigey Cangeldin, cepheden döndükten sonra Kazak bozkırlarında küçük bir aktarma istasyonunda çalışmaya başlar. Burada tanık olduğu ve uzak geçmişine çağrışım yapan olaylar, gerçekte bir siyasi rejimin çöküşünün nedenleridir.

Yedigey'in çok eski ve yakın arkadaşı olan Kazangap ölür. Onun için bir cenaze töreni düzenlenir. Bu törene Kazangap'ın şehirde oturan oğlu ve kızını da çağırırlar. Kazangap'ın cenazesini mezarına götürürken Yedigey kendisinin ve milletin geçmişini, acı tatlı, düşündürücü yanlarıyla bir bir gözlerinin önünden geçirir. O gün 'asra bedel bir gün' olur onun için. Sevdikleri kişinin cenazesini efsane kahramanı Nayman Ana'nın mezarının bulunduğu ve kutsal kabul edilen Ana Beyit mezarlığına götürdükleri zaman, orada bir uzay üssünün kurulduğunu görürler; uzay üssü yetkilileri cenazenin gömülmesine izin vermez. Öte yandan, Rus-Amerikan ortak araştırması sonunda kozmonotlar, uygarlık düzeyi dünyanınkinden çok daha yüksek bir gezegen keşfederler. Bu gezegende yaşayanlar dünyalılarla ilişki kurmak isterler. Daha yüksek bir uygarlığı, daha iyi bir yönetimi kendileri için zararlı gören dünyalı yöneticiler bu isteği reddederler.

Aşağıdaki bölüm Kazangap'ın cenazesinin Ana Beyit Mezarlığı'na götürülüşünü anlatmaktadır.)

Bu yerlerde trenler doğudan batıya, batıdan doğuya gider gelir.. gider gelirdi...

Bu yerlerde demiryolunun her iki yanında ıssız, engin, sarı kumlu bozkırların özeği Sarı-Özek uzar giderdi. Coğrafyada uzaklıklar nasıl Greenwich (Giriniç) meridyeninden başlıyorsa, bu yerlerde de mesafeler demiryoluna göre hesaplanırdı.

Trenler ise doğudan batıya, batıdan doğuya gider gelir.. gider gelirdi..

Ana-Beyit mezarlığına iki saatlik yolları kalmıştı. Sarı-Özek bozkırlarında cenaze alayı aynı düzende ilerliyordu: Karanar'ın üzerine oturmuş Yedigey en önde giderek yol gösteriyordu. Karanar yine yorulmak bilmeyen aynı geniş adımlarla yürümekteydi. Onun ardından traktör ve traktöre koşulu, üzerinde Kazangap'ın tabutu bulunan römork vardı. Römorkta kaynatasının cenazesi yanında tek başına oturan Ayzade'nin kocası ve merhumun damadı vardı. En geride ise Belarus marka yol kazma makinesi. Onları, bazen öne geçen, bazen geride kalan, bazen de kendine göre önemli bir sebeple olduğu yerde duralayan geniş göğüslü, kızıl tüylü köpek Yolbars takip ediyordu.

Tepelerine dikilen güneş iyice kızdıyordu ortalığı. Yolun büyük bir bölümünü geride bırakmışlardı ama, ilerledikçe bir tümseğin ardından başka bir tümsek çıkıyor, engin Sarı-Özek bozkırının ufka kadar uzanan yeni bir görüntüsüyle karşılaşıyorlardı. Şimdi, vaktiyle Sarı-Özek'i baştan başa istilâ eden Juan-Juanlar'ın oturduğu yerden geçiyorlardı. Başka yerlerden gelen ve buralarda uzun süre kalan Juan-Juanlar kötü bir nam bırakmışlardı. Onlarla bölgenin yerli göçebe aşiretleri arasında, su kuyuları ve otları yüzünden ardı arkası kesilmeyen savaşlar olurdu. Savaşı bazen berikiler kazanırdı bazen ötekiler. Yenilenler topraklarından bazılarını kaybeder, kazananlar ise kendi topraklarını büyütür, ama yine yanyana yaşamaya devam ederlerdi. Yelizarov'un anlatıklarına göre o zamanlar sürü beslemeye elverişli olan Sarı-Özek, uğruna savaşmaya değermiş. O zamanlar, ilkbaharda ve sonbaharda bol yağmur yağarmış, büyükbaş ve küçükbaş hayvan sürülerini beslemeye yetecek kadar bol ot bitirmiş buralarda. Bundan başka buraya tüccarlar gelir, panayırlar kurulur, her türlü alış-veriş yapılmış. Fakat bir zaman gelmiş, iklim birden değişmiş, yağmurlar yağmaz, otlar bitmez olmuş, kuyular kurumuş. Sürülerine ot bulamayan göçebeler ve buralara uzaktan gelip işgal eden Juan-Juanlar bir daha hiç görülmemiş. Şimdi Volga denen 'İtil' nehri boyuna gitmişler ve orada batıp yok olmuşlar. Ne geldikleri yeri bilen var, ne gittikleri yeri. Bir söylentiye göre de lanetlenmişler, kargılanmışlar. Kışın İtil'in üzerinden geçerken buzlar yarılmış, çoluk-çocukları ve malları davarlarıyla buzların altında kalmışlar...

Sarı-Özek'in yerlileri olan Kazaklar ise ülkelerini terk etmemiş. Yeni yeni kuyular kazıp su buldukları yerlerde toplanmışlar. Yine de pek tenha imiş. Sarı-Özek ancak savaştan sonra, su taşıyan tankerler işe koyulduğu zaman başlamış. Tanker sürücüsü bölgeyi iyi tanır, otlakta, üç-dört ayrı yerdeki sürülerin su ihtiyacını karşılıyormuş. Büyük sürü sahipleri, çevredeki sovhozlar ve kolhozlar o zamanlar buralarda mandıralar kurmayı, böyle bir yatırımın neye mal olacağını ve risklerini bile düşünmüşler. İyi ki bunu düşünürken epey zaman kaybetmişler ve bu arada, Ana-Beyit yakınında bir şehir oluşuvermiş. "Posta Kutusu" diyorlardı bu adsız şehire. 'Posta Kutusu'na gittim, 'Posta Kutusu'ndan geldim, 'Posta Kutusu'ndan şunu aldım... bunu aldım' diyorlardı. Posta Kutusu zamanla büyümüş, bir asfalt yolla bir yandan uzay üssüne, öbür yandan demiryoluna bağlanmış ve buraya yabancıların girmesi yasaklanmıştı. İşte, Sarı-Özek'te bu defa endüstrileşmiş bir yerleşim kurulması böyle olmuştu.

Orada geçmişten kalan tek iz Ana- Beyit mezarlığı idi. Devenin çift hörgücü gibi tıpatıp birbirine benzeyen ve bu yüzden Ekiz Tübe (İkiz Tepe) denilen iki tepenin üzerindeydi Ana-Beyit. Bu mezarlık bölgenin en kutsal mezarlığı sayılıyordu. Eskiden bazı aileler ölülerini buraya öyle uzak yerlerden getirirlerdi ki cenaze alayı geceyi bozkırda geçirmek zorunda kalırdı. Ve ölünün yakınları merhumu Ana-Beyit'e gömmüş, ona böyle bir saygı gösterebilmiş olmaktan haklı bir gurur duyarlardı. Halk içinde en çok sayılan, sevilen, bilgili, haklı bir üne sahip insanlar buraya gömülürlerdi. Her şeyi bilen ve bölgeyi çok iyi tanıyan Yelizarov bu mezarlığa 'Sarı-Özek Anıt Kabri' derdi.

O gün, Boranlı demiryolu istasyonundan çıkıp bozkırda ilerleyen develi, traktörlü, kazma makineli ve köpekli tuhaf cenaze alayı, işte oraya gitmekteydi...

Ana-Beyit mezarlığının bir efsanesi, Juan-Juanlar'ın bozkırı işgal ettikleri çağlara dayanan bir hikâyesi vardı: Sarı-Özek'i işgal eden Juan-Juanlar tutsaklara korkunç işkenceler yaparlarmış. Bazen de onları komşu ülkelere köle olarak satarlarmış. Satılanlar şanslı sayılırmış, çünkü bunlar bazen bir fırsatını bulup kaçar, ülkelerine dönerek Juan-Juanlar'ın yaptığı işkenceleri anlatırlarmış. Ama asıl işkenceyi, genç ve güçlü oldukları için satmadıkları esire yaparlarmış. İnsanın hafızasını yitirmesine, deli olmasına yol açan bir işkence usulleri varmış. Önce esirin başını kazır, saçları tek tek kökünden çıkarırlarmış. Bunu yaparken usta bir kasap oracıkta bir deveyi yatırıp keser, derisini yüzermiş. Derinin en kalın yeri boyun kısmı imiş ve oradan başlarmış yüzmeye. Sonra bu deriyi parçalara ayırır, taze taze, esirin kan içinde olan kazınmış başına sımsıkı sararlarmış. Böylece sarılan deri, bugün yüzücülerin kullandığı kauçuk başlığa benzermiş. Buna "Deri geçirme işkencesi" derlermiş. Böyle bir işkenceye maruz kalan tutsak ya acılar içinde kıvranarak ölür, ya da hafızasını tamamen yitiren, ölünceye kadar geçmişini hatırlamayan bir mankurt yani geçmişini bilmeyen bir köle olurmuş. Bir devenin boynundan beş-altı kişinin başını saracak deri çıkıyormuş. Bundan sonra, deri geçirilen tutsağın boynuna, başını yere sürmesin diye, bir kütük ya da tahta kalıp bağlar, yürek parçalayan çığlıkları duyulmasın diye uzak, ıssız bir yere götürürler, elleri ayakları bağlı, aç, susuz, yakan güneşin altında öylece birkaç gün bırakırlarmış. Bu tutsaklar birer mankurt olmadan yakınları bir baskın düzenleyip onları kurtarmanın diye, yanlarına gözcüler koyarlarmış. Açık bozkırda her taraf kolayca görüldüğü için gizlice gelip baskın yapmak kolay olmamış.

Juan-Juanların bir tutsağı mankurt yaptıkları duyulur, öğrenilirse, artık onu en yakınları bile gerek zorla, gerek fidye vererek kurtarmak istemezlermiş. Çünkü bir mankurt, eski vücuduna saman doldurulmuş bir korkuluktan, bir mankenden farksız olmuş onlar için.

Bununla birlikte bir defasında, adı tarihe Nayman Ana olarak geçen bir göçebe kadın, oğlunun başına gelenlere dayanamamış, onu kurtarmak istemiş. Efsane böyle anlatır. Ana-Beyit mezarlığının adı da buradan gelir. “Ana-Beyit” ‘ana barınağı, ana huzuru’ demektir.

Sarı-Özek’in kızgın güneşine ‘mankurt’ olmaları için bırakılan tutsakların çoğu ölür, beş-altı kişiden ancak bir ya da ikisi sağ kalmış. Onları öldüren açlık ya da susuzluk değil, başlarına geçirilen soğumamış deve derisinin güneşte kuruyup büzülmesi, başlarını mengene gibi sıkıp dayanılmaz acılar vermesiymiş. Bir yandan deve derisi büzülüyor, bir yandan da kazınan saçlar büyüyüp başına batıyormuş. Asyalılar’ın saçları fırça gibi sert olur zaten. Kollar üstü doğru çıkamayınca içeri doğru uzar ve diken gibi batarmış. Bu dayanılmaz acılar sonunda tutsak ya ölür ya da aklını, hafızasını yitirmiş. Juan-Juanlar işkencenin beşinci günü, ‘sağ kalan var mı?’ diye gelip bakarlar. Bir teki bile sağ kalmışsa, amaçlarına ulaşmış sayarlarmış kendilerini. Hafızasını yitirmiş tutsağı alır, boynundaki kalıbı çıkarır, ona yiyecek içecek verirlermiş. Köle zamanla kendine gelir, yeyip içerek gücünü toplarmış. Ama o bir mankurt imiş artık ve böyle bir köle, pazarlarda, güçlü-kuvvetli on tutsak değerinde sayılırmış. Hatta Juan-Juanlar arasında bir gelenek varmış ki buna göre, aralarında çıkan bir kavgada bir mankurt öldürülürse, bunun için ödenecek bedel, hür bir insanın ölümü için ödenecek bedelden üç kat fazla olurmuş.

Bir mankurt kim olduğunun, hangi soydan, hangi kabileden geldiğini, anasını, babasını, çocukluğunu bilmezmiş. İnsan olduğunun bile farkında değilmiş. Bilinci, benliği olmadığı için efendisine büyük avantaj sağlamış. Ağız var, dili yok, itaatli bir hayvandan farksız, kaçmayı düşünmeyen, bu yüzden de hiç tehlike arz etmeyen bir köle imiş. Köle sahibi için en büyük tehlike, kölenin başkaldırması, kaçmasıdır. Ama mankurt isyanı, itaatsizliği düşünemeyen tek varlık. Efendisine köpek gibi sadık, onun sözünden asla çıkmayan, başkalarını dinlemeyen, karnını doyurmaktan başka bir şey düşünemeyen bir yaratık.. En pis, en güç işleri, büyük sabır isteyen çekişme işleri gık demeden yaparlarmış. Sarı-Özek’in ıssız, engin, kavurucu çöllere ancak bir mankurt dayanabileceği için, buralarda deve sürülerini gütmeye işi onlara verilirmiş. Böyle yitlik yerlerde, bir mankurt bir kaç kişiye bedelmış. Yanına yiyeceğini, içeceğini verince, kış demeden, yaz demeden, o ilkel hayata dönüşten dolayı sızlanmayı düşünmeden kalabilirmiş bozkırda. Onun için düşünmeden kalabilirmiş bozkırda. Onun için önemli olan tek şey efendisinin emirlerini yerine getirmekmiş. Açlıktan ölmemesi için yiyecek, donmaması için eski püskü giyecek verdiniz mi, başka bir şey istemezmiş...

Bir tutsağın içine korku salmak için ona kafasının uçurulacağını ya da başka bir yerinin kesileceğini bildirmek; onun hafızasını silme, son nefesine kadar taşıyacağı ve başkalarının anlayamayacağı yegâne kazancı olan bilincini kökünden yok etme cezası yanında hiç kalır. İşte, göçebe Juan-Juanlar, o kısa tarihlerinde, insanın bu gizli özüne kastetmek gibi en büyük vahşet örneğini çıkardılar. Tutsakların yaşayan anılarını elinden almak usulünü bulmakla, insanlığa karşı en korkunç cinayeti işlemiş oldular. İşte Nayman Ana oğlunun mankurt olduğunu öğrenince, dayanılmaz bir acı ve umutsuzluk içinde, aşağıdaki ağıtı bunun için yakmıştı:

“Oy balam, oy! Hafızan kökünden sökülüp alınanda, başına sardıkları deve derisi kuruyup büzülerek ceviz kırar gibi beynini sıkıştıranda, o görünmez çember gözlerini kanlı yaşla dolduranda, Sarı-Özek’in dumansız ateşinde cayır cayır yananda, ölüm susuzluğundan çatlayan dudaklarına bir damlacık yağmur düşmedi! Oy balam, oy! Can balam oy! Yeryüzüne hayat veren güneş, senin için kapkara bir yıldız oldu da bir damla ışık vermedi! Ondan nefret etmedin mi oy balam oy! Can balam oy!”

(...)

(Nayman Ana, oğlu Kolaman kaçırıldıktan sonra yıllarca ondan haber alamaz. Derken Juan-Juanlar’ın oğlunu mankurt bir çoban yaptıklarını öğrenir. Nayman Ana, oğlunu bulmak için Sarı-Özek bozkırına gelir. Oğlunu deve sürüsünün başında görür, yanına gider, onunla konuşur. Oğlu Kolaman onu hatırlamaz, tanımaz. Juan-Juanlar durumu fark ederler, kadın yine gelirse onu öldürmesini emrederler Kolaman’a. Kolaman, annesini okla öldürür. Nayman Ana’nın öldüğü yere “Ana-Beyit Mezarlığı” denir.)

Cengiz AYTMAOV, *Gün Olur Asra Bedel* (çev.: Refik ÖZDEK)
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kargış : Kargıma işi veya bu maksatla söylenen sözler, lanet, beddua, ilenç, alkış karşıtı.	özek : Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer, koyak.
kolhoz : Rusya’da köylülerin ortak olarak çalıştıkları tarım işletmesi.	sovhoz : Sovyetler Birliği’nde devlet eliyle yönetilen tarım işletmesi.
merhum : Ölmüş Müslüman erkek, rahmetli, rahmetlik.	

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Cengiz Aytmatov’un çok tanınan eserlerinden biri olan *Gün Olur Asra Bedel*, diğer adıyla *Gün Uzar Yüzyıl Olur* esas itibarıyla Sovyetler Birliği Dönemi’nde yaşanan sosyal ve kültürel sorunların bir öz eleştirisidir. Aytmatov, romanında geçmişin efsaneleriyle geleceğin bilim kurgusunu harmanladığı çok özel bir teknik uygulamıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. a) Temel metnin ve metin içindeki efsanenin konusunu ve temasını belirleyiniz.
b) Belirlediğiniz temalar evrensel midir? Neden?
2. “Mankurt” efsanesiyle asıl hikâye arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
3. “Mankurtlaşmak” bir deyim olarak ne anlama gelmektedir?
4. *Gün Olur Asra Bedel* konusuna göre hangi tür roman içinde değerlendirilebilir?
5. Eserin adı, metinde olay örgüsünün nasıl biçimlendirildiğine dair bir ipucu veriyor mu? Açıklayınız.
6. Metnin ve efsanenin olay örgüsünü çıkarınız.
7. a) Metindeki kişi kadrosu kimlerden oluşmaktadır? Bu kişilerin romanın akışındaki rolleri nedir?
b) Metinde Juan-Juanlar ve Mankurtlar kimleri temsil etmektedir?
8. Yazarın roman içinde efsaneler kullanmasındaki amaç nedir?
9. Romanda olayların geriye dönüşlerle anlatılmasının temaya katkısı nedir? Açıklayınız.
10. a) Sarı-Özek bozkırı ve Ana Beyit Mezarlığı’nın olayların gelişimindeki işlevi nedir?
b) Mekânların kahramanların ruh hâlleri üzerinde nasıl bir etkisi vardır?
11. Metnin başında geçen “*Bu yerlerde trenler doğudan batıya, batıdan doğuya gider gelir... gider gelirdi...*” cümlelerinin romanın bazı bölümlerinde tekrarlanmasının nedeni nedir? Bu tekrar nasıl bir etki sağlamaktadır?
12. Romanda olayların akışını yönlendiren temel çatışma nedir? Bu çatışmanın neden kaynaklandığını açıklayınız.

13. Metnin anlatıcısı kimdir? Bakış açısı nedir?
14. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
15. Okuduğunuz romanla Cengiz Aytmatov'un siyasi ve kültürel dünya görüşü arasında bir ilişki var mıdır? Yazarın biyografisinden yararlanarak açıklayınız.
16. “Çukurova bir sonsuz aklıktır. Göğe yükselmiş, ulu devler gibi ayağa kalkmış, yürümüş, bin bir renkli ulu devlercesine uçan, akan toz direkleridir... Çukurova uyanıyordu. Serilmişti. Ağır ağır soluk alıyor, homurdanıyordu. Sıcak, yakıcı, (...) uyusuk, devingen, ele avuca sığmayan, bin başlı ejderha... Uyanıyordu. Yağı, güneşte kavrulan, yanmış bir sarı.”

Yaşar KEMAL

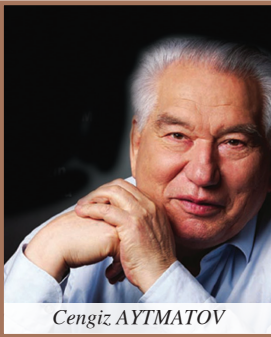
Yukarıda Yaşar Kemal'den alınan paragrafla Cengiz Aytmatov'un romanından alınan metin arasında içerik, dil ve anlatım yönünden benzerlikler var mıdır? Açıklayınız.

17. “Günümüz sanatçısının ayaklarını kendi toprağına basması, kendi halkından kaynaklanması gerektiği düşüncesindeyim. Faulkner (Folknır) ABD'nin güneyini, Şolohov Don Kazaklarını anlattı. Yazarlar, 'evrenselliğe' yönelmeye çalıştıkça kendilerine özgü niteliklerini yitiriyorlar.”

Cengiz AYT MATOV

Yazarın sanatın evrensel olmamasına dair görüşlerine katılıyor musunuz? Neden?

18. Şimdiye kadar okuduğunuz romanlarda insanın kültürüne, topluma, çevresine, hatta kendisine yabancılaşması temaları karşınıza çıktı. Bütün bu anlatılanlardan yola çıkarak sizce insanın özünü bulması neyle mümkün olabilir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Cengiz AYT MATOV

Yazarın Biyografisi

Cengiz AYT MATOV (1928-2008)

Ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov, aynı zamanda çevirmen, gazeteci ve politikacıdır. Kırgızistan'ın Talas eyaletine bağlı Şeker köyünde doğmuştur. Bişkek'te Veteriner Fakültesinden mezun olmuştur. Aytmatov, *Dağlar ve Steplerden Masallar* adlı hikâye kitabıyla tanınmıştır. Eserlerini Kırgızca ve Rusça olarak kaleme alan Aytmatov, eserlerinin çoğunda tema olarak aşk, dostluk, savaş döneminin acıları ve kahramanlıkları ile Kırgız gençliğinin gelenek ve göreneklerine bağlılığını işlemiştir. Hikâyelerinde milletine ait efsane, destan, masal, hikâye ve türküleri ve bunların meydana geldiği şartları, ardındaki hikâyeleri, insanları kullanırken Kırgız Türk kültürünü psikolojisiyle, duyuş ve anlayış tarzıyla, maddi manevi zenginliğiyle gençliğe yeniden hatırlatmaya çalışmıştır. Ayrıca hikâyelerinde halkın değerlerini ve dertlerini anlatmıştır. Yazarın sanatındaki en belirgin nitelikler; özüne bağlılığın yanı sıra kendinden, halkından ve coğrafyasından haberdar olmaktır. Eserleri Türkçenin yanı sıra 150'den fazla dile çevrilerek milyonlarca baskıya ulaşmıştır. Cengiz Aytmatov, böbrek yetmezliğinden 10 Haziran 2008'de hayatını kaybetmiştir.

Eserleri

Zorlu Geçit, Cemile, İlk Öğretmenim, Dağlar ve Steplerden Masallar, Elveda Gülsarı, Beyaz Gemi, Selvi Boylum Al Yazmalım, Fuji-Yama, Gün Olur Asra Bedel, Dişi Kurdun Rüyalari, Toprak Ana, Cengiz Han'a Küsen Bulut, Çocukluğum, Kızıl Elma, Dağlar Devrildiğinde-Ebedî Nişanlı (hikâye, roman)

Dünya Edebiyatında Roman

Hazırlık Çalışmaları

1. Dünya edebiyatında beğendiğiniz yazarlara ve romanlara örnekler veriniz.
2. Franz Kafka'nın yaşamı hakkında genel ağdan araştırma yaparak bilgi edininiz. *Dönüşüm* romanını sınıfta bu bilgiler ışığında inceleyiniz.
3. 20. yüzyıl romanlarında bireyin yaşadığı topluma ve kendisine yabancılaşması teması çokça işlenmiştir. Sizce bunun nedenleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

6. METİN

DÖNÜŞÜM

Gregor Samsa (Giregor Samsa) bir sabah huzursuz düşlerinden uyandığında kendini yatağında kocaman bir böceğe dönüşmüş buldu. Panzer gibi sert sırtının üzerinde yatıyordu ve başını biraz kaldırdığında tepesinde, yorganın neredeyse kaymak üzere olduğu kubbe gibi yuvarlak, kahverengi, yay biçiminde sert çizgilerle boğum boğum olmuş karnını gördü. Geniş gövdesine oranla pek cılız görünen bir sürü bacağı gözlerinin önünde çaresizce çırpınıyordu.

“Bana ne oldu?” diye geçirdi içinden. Düş değildi gördüğü. Biraz küçük ancak içinde bir insanın yaşayabileceği, duvarları tanıdık gelen odası hiçbir şey olmamış gibi duruyordu. Kumaş parçalarından oluşan koleksiyonun yayılı olduğu –Samsa bir pazarlamacıydı– masanın üzerinde, kısa bir süre önce resimli bir dergiden kesip hoş, altın yaldızlı bir çerçeveye koyduğu resim asılıydı. Resimde kürk şapkalı ve kürk atkılı bir kadın dimdik oturmuş, kollarını dirseklerine kadar saran kalın kürk manşonunu kendisine bakana doğru kaldırmıştı.

Gregor'un bakışları bu kez pencereye yöneldi ve dışarıdaki kasvetli, kapalı hava –pencerenin çinko pervazına vuran yağmur damlalarının sesi duyuluyordu– onu hepten hüznlendirmişti. “Biraz daha uyusam ve tüm bu saçmalıkları unutsam nasıl olur acaba,” diye geçirdi içinden, fakat bu kesinlikle olanaksızdı, çünkü sağ tarafına yatıp uyumaya alışkındı, oysa şimdiki haliyle sağına dönemiyordu. Sağa dönmek için ne kadar uğraşırsa uğraşsın, her defasında sırtının üzerine gerisin geri yuvarlanıyordu. Aynı şeyi yüzlerce kez denedi, çırpınan bacaklarını görmemek için gözlerini kapattı ve ancak sağ tarafında daha önce hiç farkına varmadığı hafif, garip bir ağrı duymaya başladığında açtı.

“Ah Tanrım,” dedi içinden, “nasıl da güç bir meslek seçmişim kendime! Hemen her gün yoldayım. Bütün bunlar bürodaki asıl işlerden daha yorucu, üstelik bunlar yetmiyormuş gibi bir de yolculuğun çilesi, aktarma trenlerinin stresi, düzensiz, kötü yemekler, sürekli değişen, hiç kalıcı ve samimi olmayan insan ilişkileri. (...)” Derken yukarıda, karnının üzerinde hafif bir kaşıntı hissetti; başını daha iyi kaldırmak için sırtüstü yavaşça yatağın başına doğru kayd; ne olduklarını anlayamadığı küçük beyaz noktalarla dolu kaşınan yeri gördü; bir ayağıyla o yere dokunmak istediye de ayağını hemen geri çekti; çünkü dokunur dokunmaz her yanını titreme sarmıştı.

Tekrar eski yerine kaydı. “Şu sabahları erken kalkmak yok mu,” diye geçirdi içinden, “insanı tamamen aptallaştırıyor. Oysa insan uykusunu alabilmeli. Diğer pazarlamacılar harem kadınları gibi yaşıyorlar. Örneğin ben öğleden önceleri istenilen sözleşmeleri hazırlamak için kafeteryaya gittiğimde o beyefendiler henüz kalkmış oluyorlar. Bunu benim patronuma yapsam anında kapının dışında bulurum kendimi (Ama kim bilir, belki de benim için hiç fena olmaz). Annem ve babam için kendimi tutmak zorunda olmasam, çoktan istifa ederdim; patronumun önüne dikilir, içimde ne varsa dökerdim. Kürsüsünden yere düşerdi herhalde! Zaten çok garip bir şey, zeminden yükseltilmiş kürsü gibi bir masaya kurulup çalışanlarla öyle tepeden bakarak konuşmak, üstelik ağır işittiği için kürsüye iyice yaklaşmak zorunda kalmak. Neyse ki ümidimi tamamen kaybetmiş değilim, anne ve babamın ona olan borcunu kapatacak parayı biriktirdim mi –bu da en fazla beş ya da altı yıl daha sürer–, hemen istifa edeceğim. İşte o zaman büyük bir olay olacak. Ama şimdi yataktan çıkmalıyım, trenim saat beşte kalkacak.”

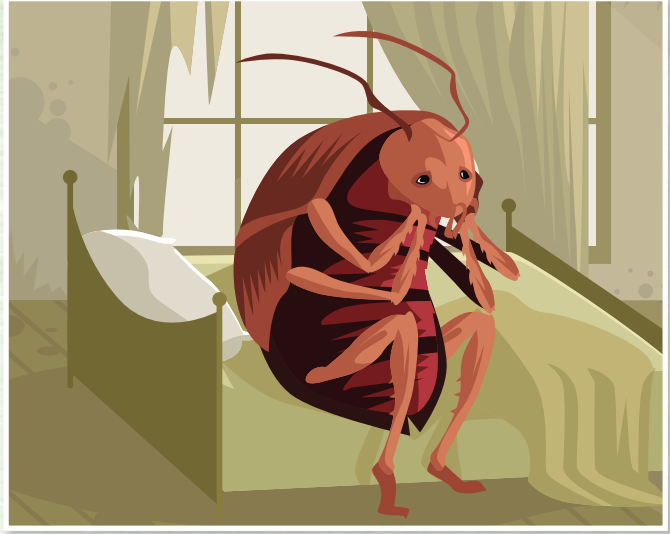
Derken komodinin üzerindeki çalar saate baktı. “Yüce Tanrım!” dedi. Saat altı buçuktu ve yelkovan sessizce ilerliyordu, hatta buçuğu bile geçmişti, altı kırk beş olmak üzereydi. Saat çalmamış mıydı? Yataktan bakıldığında saati gerektiği şekilde dörde kurduğu görülüyordu; kuşkusuz çalmıştı da. Fakat saatin mobilyaları bile titreten sesini duymayıp uyuyakalmış olması mümkün müydü? Gerçi pek rahat uyumamıştı ama belli ki derin uyumuştur. Peki şimdi ne yapacaktı? Bir sonraki tren saat yedideydi; ona yetişmek için deliler gibi acele etmesi gerekiyordu, koleksiyon henüz paketlenmemişti; kendini de pek zinde ve canlı hissetmiyordu. Ve trene yetişse bile, patronunun hışmından kurtulması mümkün olmayacaktı, çünkü onu beş trenine bekleyen büro hizmetlisi, treni kaçırdığını çoktan patrona bildirmiş olmalıydı. O, patronun bir piyonuydu, kişiliksiz ve akılsız biriydi. Peki ya hasta olduğunu bildirirse? Fakat bu kendisi için utanç verici olurdu ve kuşku yaratırdı, çünkü Gregor beş yıllık iş yaşamında bir kez olsun hastalanmamıştı. Kuşkusuz o zaman patronu sigorta doktoruyla çıkagelir, anne ve babasını tembel oğullarından dolayı suçlar ve tüm insanların aslında sağlıklı olduğunu, sadece işten kaytarmak isteyenlerin hastalandığını iddia eden sigorta doktorunun sözlerini tekrarlayarak yapılan hiçbir itirazı dinlemezdi. Peki Gregor’un şu anki durumunda haklı da sayılmaz mıydı? Çünkü Gregor uzun süre uyumaktan kaynaklanan keyfi uyku sersemliğinin dışında kendini gayet iyi hissediyordu.

Henüz yataktan çıkmaya karar verememiş bir halde tüm bunları aceleyle aklından geçiriyorken –tam o sırada saat altı kırk beşi gösteriyordu–, yatağının başucundaki kapıya dikkatlice vuruldu. “Gregor,” diye seslenildi –annesiydi–, “saat yediye çeyrek var. Gitmeyecek miydin?” O kadife ses! Gregor yanıt veren sesini duyunca korktu, gerçi kendi eski sesiydi, ancak buna adeta alttan gelen, bastırılması mümkün olmayan acı bir ıslık karışıyordu ve bu ıslık, sözcüklerin anlamını ilk anda koruyor, fakat karşı tarafın kulağına gittiğinde duyanın, doğru mu işittim diyeceği kadar bozuyordu. Gregor ayrıntılı cevap vermek ve her şeyi açıklamak istedi, fakat içinde bulunduğu durum nedeniyle şunu demekle yetindi: “Evet evet, teşekkürler anne, kalkıyorum işte.” Ahşap kapı nedeniyle Gregor’un sesindeki değişiklik dışarıdan fark edilmemişti herhalde, çünkü annesi uzaklaşmıştı. Fakat bu kısa konuşma ailenin diğer üyelerinin dikkatini çekmiş, Gregor’un beklenen aksine hâlâ evde olduğunu fark etmelerine neden olmuştu ve aradan pek bir süre geçmeden babası bitişikteki kapıyı tıklattı, hafif fakat yumruklarıyla. “Gregor, Gregor,” diye seslendi babası, “neyin var?” Ve kısa bir süre sonra daha derin bir ses tonuyla tekrar uyardı: “Gregor! Gregor!” Diğer bitişikteki kapıyı da kız kardeşi vurmaya başladı: “Gregor? İyi değil misin? Bir şeye ihtiyacın var mı?” Gregor her iki yana da cevap verdi. “Hazırlandım bile,” ve bunu söylerken telaffuzuna olabildiğince dikkat ederek, sözcükler arasında uzun süre susarak sesindeki başkallığı belli etmemeye çalıştı. Babası da kahvaltısına döndü, kız kardeşi ise fısıldamaya devam etti: “Gregor, yalvarırım aç kapıyı.” Gregor ise kapıyı açmayı aklından bile geçirmiyordu, aksine seyahatte olduğu zamanlar yaptığı gibi evde de tüm kapıları geceleyin kilitleme alışkanlığını övüyordu.

Önce sakın sakın ve rahatsız edilmeden kalkmak ve giyinmek istiyordu ve her şeyden önce de kahvaltı yapmak; ancak ondan sonra ne yapacağını düşünecekti, çünkü yatakta düşünmeye devam ederek akılcı bir çözüme ulaşamayacağını kendisi de fark etmişti. Çok defa yatakta ters yatmaktan ağrılar hissettiğini, ancak ayağa kalktığında bunun sadece bir kuruntu olduğunu yaşadığını anımsadı ve şimdi de bu kuruntulardan nasıl kurtulacağını merak ediyordu. Sesindeki değişikliğin pazarlamacıların meslek hastalığı olan sert bir soğuk algınlığının belirtisi

olduğundan en ufak bir kuşku duymuyordu.

Yorganı üzerinden atmak çok kolay oldu; birazcık kendini şişirmesi yetti bile, kendiliğinden kayıverdi. Fakat ondan sonrası bedeni çok geniş olduğu için zordu. Ayağa kalkabilmek için ellere ve kollara ihtiyacı vardı; onun ise sürekli o yana bu yana sallanan ve üstelik kontrol edemediği bir sürü bacağı vardı. Bacaklarından birini bükmeye kalktığı anda bacak önce dümdüz geriliyordu; o bacağı bükmeyi başardığında ise diğer tüm bacakları iplerini koparmışçasına müthiş ve acı içinde bir telaşla hareket ediyorlardı. “Yeter ki yatakta hiçbir şey yapmadan kalmayayım,” dedi Gregor içinden.

Önce bedeninin alt kısmını yataktan çıkarmaya çalıştı, fakat o ana kadar henüz görmediği ve nasıl olduğunu bilmediği bedeninin alt kısmı çok güç hareket ediyordu; öyle yavaş gidiyordu ki sonunda çıldırmış bir şekilde bütün gücüyle hiçbir şeye aldırış etmeden kendini öne doğru atıverdi, yanlış yönü seçtiğinden yatağın ayakucundaki demire şiddetli bir şekilde çarptı, duyduğu yakıcı ağrı, bedeninin alt kısmının o an belki de en nazik yer olduğunu gösterdi.

Bu nedenle önce bedeninin üst kısmını yataktan çıkarmaya çalıştı ve başını dikkatle yatağın kenarına doğru çevirdi. Bunu kolayca başardı da ve o kadar geniş ve ağır olmasına rağmen bedeni yavaş yavaş başının yönünde dönebildi. Fakat sonunda başını yataktan kurtarıp serbest bıraktığında bu şekilde ilerlemeye devam etmekten korktu, çünkü böyle devam ederek yataktan çıkmaya kalktığı anda başını yaralamaması bir mucize olurdu. Ve bilincini özellikle şimdi hiçbir şekilde kaybetmemeliydi; en iyisi yatakta kalmalıydı.

Ama o kadar çabadan sonra daha önce olduğu gibi sızlanarak yine yatakta kalakaldığında ve ayaklarının daha da kızgın bir şekilde birbirine çarptığını, başına buyruk hareket ettiğini gördüğünde ve onları sakinleştirmenin, kontrol altına almanın olanaksız olduğunu anladığında, yatakta kalmaya devam edemeyeceğini, yataktan çıkması için küçücük bir umut ışığı bile olsa, bunu göze almanın en akıllıca şey olduğunu geçirdi aklından. Fakat aynı zamanda sakin, olabildiğince sakin düşünmenin çaresizce karar vermekten çok daha iyi olduğunu arada bir düşünmeyi de ihmal etmiyordu. Böyle anlarda gözlerini dikkatle pencereye çeviriyordu, ancak ne yazık ki dar sokağın karşı tarafını da kaplayan sabah sisinin görünümü, güven ve neşe uyandırmaktan uzaktı. “Yedi oldu bile,” diye düşündü saatin yeniden vurduğunu gördüğünde, “yedi oldu bile ve hâlâ bu kadar sis var.” Ve kısa bir süre sakin ve zayıf bir şekilde nefes alarak öylece kaldı, sanki o her yanı kaplayan sessizliğin gerçeği geri getirmesini ve her şeyin normale dönmesini bekler gibiydi.

Sonra ise kendine şöyle dedi: “saat yediyi çeyrek geçmeden tamamen yataktan çıkmış olmalıyım. Zaten o zamana kadar bürodan biri beni sormaya gelir, çünkü büro saat yedide açılıyor.” Ve bu arada bedeninin tümünü aynı anda yataktan aşağı sarkıtmaya çalışıyordu. Bu şekilde kendini bıraktığı takdirde düşerken başını iyice kaldıracığından muhtemelen yaralanmayacaktı. Sırtı sertleşmiş benziyordu; halının üzerine düştüğünde sırtına bir şey olmayacaktı. Onu en çok kaygılandıran şey ise, düşerken çıkacak büyük gürültü ve bu gürültünün kapalı kapıların ardında korku değilse de endişe yaratacağı düşüncesi idi. Fakat bunu göze almak gerekiyordu.

Gregor bedeninin yarısını yataktan sarkıtırken –bu yeni yöntem yorucu olmaktan çok bir oyundu, yapması gereken tek şey sürekli olarak kesik kesik sallanmaktı–, birisi kendisine yardım etse, her şeyin ne kadar da kolay olacağını düşündü. İki güçlü insan –babasını ve hizmetçi kızını geçirdi aklından– yeterdi; yapmaları gereken tek

şey kollarını Gregor'un kubbemsi sırtına dolayıp onu yataktan öylece çıkarmak, onunla birlikte yere eğilmek ve onu dikkatlice yere bırakarak dönmesini ve bacaklarının üzerinde durabilmesini sabırla beklemektir. Peki ya kapılar kilitli olmasa, o zaman gerçekten yardım ister miydi? Tüm çaresizliğine rağmen bu fikir aklına geldiğinde gülümsemesine engel olamadı.

(...)

(Gregor Samsa, bir sabah kâbuslarla uyandığında kendini bir böceğe dönüşmüş olarak bulur. İlk başta gördüklerinin gerçek olduğuna inanmaz, fakat yatağından kalkmak isteyince buna inanmak zorunda kalır. O artık dev bir böcektir. Her sabah işe gitmek için bindiği trenin saatinin çoktan geçtiğini fark eder. Gregor yataktan kalkmak ister ama bacaklarının yerinde birbirinden bağımsız hareket ediyormuş gibi görünen onlarca bacak kalkmasını zorlaştırır. Annesi oğlunun uyanamamış olduğunu sanarak kapıya vurur, kilitli kapının arkasından oğlunu uyandırmaya çalışır. Gregor kalktığını söyleyerek annesini savuşturur ancak sesi çok garip çıkmaktadır. Annesi onun hasta olduğunu düşünür. Gregor epeyce uğraşarak yatağından kalkar, yeni vücuduna alışması çok zordur. Saat sekize yaklaşırken patronu eve gelir, çok kızgındır. Gregor'a birkaç soru sorar ancak Gregor artık konuşamamaktadır. Sesi hayvan sesi gibidir. Kapıyı zorlukla açar. Patronu onu görünce korkudan evden kaçar; annesi ise bayılır. Kız kardeşi Grete [Girate], Gregor'un bakıcılığını üstlenir. Zamanla Gregor'un bu hâline ailesi katlanamaz. Annesi onu görmeye bile cesaret edememekte, kız kardeşi odasını bile temizlememektedir. Babasından defalarca dayak yiyen Gregor'un vücudu oldukça zayıflamıştır. Vücudunda oldukça ciddi yaralanmalar oluşmuştur. Yemek dahi yiyememektedir. Aile meclisi toplanır ve sonuçta Gregor'u evden atmaya karar verirler. Gregor zaten ölmüş, hizmetçi onu çöpe atmıştır bile. Aile çoktandır gitmek istedikleri seyahate çıkar.)

Franz KAFKA, *Dönüşüm* (çev.: Gülperi SERT)

(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

manşon : Elleri soğuktan korumak için kullanılan astarlanmış kürk, el kürkü.

pervaz : Kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parça.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Franz Kafka'nın 1915'te yayımlanan *Dönüşüm* romanı, modernizmin doğuşunu müjdeleyen bir eserdir. Kafka eserini şöyle tanımlar: "Herkes, beraberinde taşıdığı bir parmaklığın ardında yaşıyor. Şimdi hayvanlarla ilgili bunca şey yazılmasının nedeni de bu. Özgür ve doğal bir yaşama duyulan özlemin ifadesi. Oysa insanlar için doğal yaşam, insanca yaşamdır. Ama bunu anlamıyorlar. Anlamak istemiyorlar. İnsan gibi yaşamak çok güç, o nedenle hiç olmazsa kurgusal düzeyde bundan kurtulma isteği var... Hayvana geri dönülüyor. Böylesi, insanca yaşamaktan çok daha kolay."

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Romanın konusunu ve temasını belirleyiniz.
2. Metindeki temel çatışmayı, buna bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz.

3. Metnin olay örgüsünü çıkarınız.
4. a) Gregor Samsa'nın olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini, toplumsal statüsünü belirleyiniz.
b) Gregor Samsa'nın modern toplumdaki hangi tipi temsil ettiğini söyleyebiliriz?
5. Metinde olayın geçtiği mekânın ve zamanın özelliklerini belirleyiniz. Mekân ve zamanla kahramanların ruh hâlleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Mekân ve zamanın olayların gelişimine nasıl bir etkisi olmuştur?
6. *Gregor'un bakışları bu kez pencereye yöneldi ve dışarıdaki kasvetli, kapalı hava –pencerenin çinko pervazına vuran yağmur damlalarının sesi duyuluyordu– onu hepten hüznlendirmişti. “Biraz daha uyusam ve tüm bu saçmalıkları unutsam nasıl olur acaba,” diye geçirdi içinden, fakat bu kesinlikle olanaksızdı, çünkü sağ tarafına yatıp uyumaya alışkındı, oysa şimdiki haliyle sağına dönemiyordu.*
a) Yukarıda verilen bölümden hareketle anlatıcıyı ve bakış açısını belirleyiniz.
b) Bu bakış açısı anlatıma ne kazandırmıştır? Açıklayınız.
c) Yazar olayları farklı bir bakış açısıyla anlatsaydı anlatımda neler değişirdi? Açıklayınız.
7. a) Yazar, metinde anlatım biçimleri (öyküleme, betimleme vb.) ile anlatım tekniklerinden (gösterme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme vb.) hangilerine başvurmuştur?
b) Bu anlatım biçimleri ve tekniklerinin metindeki işlevi nedir? Açıklayınız.
8. Romanın özetini tekrar okuyunuz. Sizce romanda asıl değişen Gregor mu, ailesi midir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
9. Romanda yazar Gregor Samsa'yı, neden başka bir varlığa değil de böceğe dönüştürmüştür? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
10. Gregor Samsa'nın istemediği bir işte sadece anne ve babasını memnun etmek için çalışması bize onun hangi değerleri taşıdığını gösterir?
11. Metinde postmodernizmin hangi özellikleri görülmektedir? Açıklayınız.
12. Yazarın biyografisini okuyunuz. *Dönüşüm* romanını, yazar-eser ilişkisi yönünden değerlendiriniz.

Franz KAFKA

Yazarın Biyografisi

Franz KAFKA (1883-1924)

Modern edebiyatı en çok etkileyen yazarlardandır. Franz Kafka bir Yahudi ailenin ilk çocuğu olarak Prag'da dünyaya gelmiştir. Hukuk okumuş, sigortada memur olarak çalışmıştır. 3 Haziran 1924'te, uzun süredir savaştığı verem hastalığına yenik düşerek hayata veda etmiştir. Yaşarken pek tanınmayan Kafka, yakın bir arkadaşından yazdıklarını ölümünden sonra yakmasını istemiştir. Bu vasiyetine uymayan arkadaşı sayesinde Kafka, ölümünden sonra da olsa dünyaca ünlü bir yazar olmuştur. Eserlerinde modern insanın yalnızlığını ve yabancılaşmasını büyük bir ustalıkla

anlatmıştır. Kafka eserlerinde insanın gizli korkularını, burjuva yaşamının sahte aile ilişkilerini, bürokrasinin çıldırıtan işleyişini gözler önüne sermiştir. Karamsar mizacı eserlerindeki karakterlere de yansımıştır.

Eserleri

Dava, Şato, Amerika, Dönüşüm (roman); Bir Savaşın Tasviri, Taşrada Düğün Hazırlıkları, Ceza Sömürgesi, Çin Seddi, Bir Akademiye Rapor (hikâye); Milena'ya Mektuplar, Babaya Mektup (mektup); Günlük 1-2, Aforizmalar (günlük)

1. *Hiçbir zaman inandıramadım seni kahramansız bir dünyaya neden inandığıma. Hiçbir zaman inandıramadım seni o kahramanları uyduran zavallı yazarların neden kahraman olmadıklarına. Hiçbir zaman inandıramadım seni o dergilerde resimleri çıkanların bizden başka bir soydan olduğuna. Hiçbir zaman inandıramadım seni sıradan bir hayata razı olman gerektiğine. Hiçbir zaman inandıramadım seni, o sıradan hayatta benim de bir yerim olması gerektiğine.*

Kara Kitap romanından alınan paragrafla ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- a. Paragrafın ana düşüncesi nedir?

.....

.....

- b. Paragrafta hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?

.....

.....

- c. Paragrafa uygun bir başlık yazınız.

.....

.....

2. **Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıda verilen cümlelerdeki yazım yanlışlarını bulunuz. Kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.**

- a. Ağzı var, dili yok, itaatli bir hayvandan farksız, kaçmayı düşünmeyen, bu yüzden de hiç tehlike arzetmeyen bir köle imiş.
- b. İneğin başucunda duran danayı kulağından tuttu.

3. **Aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama yanlışlarını belirleyiniz.**

- a. "O Döneye bir tek tane bile vermeyeceksiniz."
- b. Hiçbir çare yoktu; hayatları belki daha kötüleşecek, fakat asla daha iyi olmayacaktı.
- c. Kalpakçılar Caddesine varınca sağa saptı, cadde boyunca yürüyüp çarşıdan çıktı.

4. **Saatleri Ayarlama Enstitüsü metninden alınan aşağıdaki cümlede altı çizili kelimenin yazımındaki farklılık neden kaynaklanmaktadır? Açıklayınız.**

"Bir gün Halit Ayaracı'ya telefonda bunu açmağa çalıştım..."

5. **Dönüşüm adlı metinde kısa çizginin kullanıldığı cümleleri belirleyiniz. Bu cümlelerde kısa çizginin hangi işlevlerde kullanıldığını açıklayınız.**

6. Dönüşüm romanından alınan aşağıdaki cümlede noktalama kurallarına uymayan kullanımları tespit ediniz.

“Biraz daha uyusam ve tüm bu saçmalıkları unutsam nasıl olur acaba,” diye geçirdi içinden, fakat bu kesinlikle olanaksızdı, çünkü sağ tarafına yatıp uyumaya alışkındı, oysa şimdiki haliyle sağna dönemiyordu.

7. Gün Olur Asra Bedel adlı metinde “Şimdi Volga denen ‘İtil’ nehri boyuna gitmişler ve orada batıp yok olmuşlar.” cümlesinde tek tırnak işaretinin kullanım amacını belirleyiniz.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Metin incelemeleri, öğrencilerin metin üzerinde çalışmasını sağlarken onlara edebiyat zevki de aşılar. Tanıtma-inceleme yazısının başlığında, kitap incelemesini kapsayacak bir özlü söz veya bir başlık hatta ikisi birden kullanılabilir. Yazarın, romanın (roman çeviriye orijinal ve çeviri adının), yayınevinin adı, eserin hangi tarihte yazıldığı, hangi tarihte basıldığı, romancının kaçınıcı romanı olduğu, diğer romanları arasındaki yeri belirtilmelidir.

Romanın konusu, ana fikri birer cümleyle ifade edilmelidir. Romancının roman hakkındaki fikri, romanın edebiyat tarihi içindeki yeri ve önemi belirtilmelidir. İncelenen eser, benzer romanlarla karşılaştırılmalı, niçin özellikle bu romanın tanıtıldığı üzerinde durulmalıdır. Romanın özeti verilmeli, roman kişileri ayrı ayrı ele alındıktan sonra haklarında toplu bir yargıya varılmalıdır.

Romandan önemli ve ilgi çekici yerlerden alıntılar, sayfa numarası belirtilerek yapılmalıdır. Romandaki kişilerin nasıl bir mekân ve zamanda yaşadığı belirtilmelidir. Romancının eserinde ileri sürdüğü düşünceler ve esere yansıyan hayat görüşü verilmelidir. Yazarın romanı yazmaktaki amacı, bu amaca ne derece ulaşabildiği; yazarın yetişme tarzının, kişiliğinin bu amacın gerçekleşmesindeki etkisi üzerinde durulmalıdır. Romanın kime, hangi hedef kitleye yazıldığı, kimlerin okumasında fayda olduğunun belirtilmesi de önemlidir.

b) Yazma Sürecini Uygulama

İncelediğiniz romanlardan biri üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazınız.

Yazdığınız yazıları çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya...) sergileyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Herhangi bir hazırlık gerektirmeden yapılan konuşmalara hazırlıksız konuşma denir. Bu tür konuşmalarda içtenlik, inandırıcılık ve açıklık ön planda olmalıdır.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Okuyup beğendiğiniz bir roman hakkındaki düşüncelerinizi sınıf ortamında hazırlıksız konuşma şeklinde sununuz.

- Konuşmanıza etkili bir başlangıç yapınız.
- Konuşmanızın içeriğini (deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, şiir, fıkra, söz sanatları, istatistiklerden yararlanma vb.) unsurlarla zenginleştiriniz.
- Konuşmanızda önemli noktaları vurgulayınız. Konuşmanızı etkili bir şekilde sonlandırınız.
- Hazırlıksız konuşmalarınızı kitap sonundaki “Sözlü İletişim Gözlem ve Değerlendirme Dereceli Puanlama Anahtarı”na göre değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI**1-5. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.**

Millî Edebiyat Dönemi romancılarının ılımlı toplumsal eleştirisinin yerini gerçek bir toplumsal eleştiri alır. Çünkü artık yalnız İstanbul'dan ve yalnız varlıklı ailelerin çocukları arasından değil, bütün Türkiye'den ve toplumun değişik tabakalarından romancılar, şairler çıkmaktadır. Yazar ve şairlerin Tanzimat'ta %79.5'i Servetifünun Dönemi'nde %73'ü İstanbul doğumlu oldukları hâlde, bu oran 1923'ten sonra %29'a düşmüştür. Artık yalnız İstanbul yoktur edebiyatta; köyleriyle, kasabalarıyla, kentleriyle bütün Türkiye vardır. Bu gelişmeyle birlikte artık devletin sanatçıyı koruması, desteklemesi de tarihe karışır. Eskiden büyük bir şair, büyük bir romancı, zamanla, büyük bir elçi olabiliyordu; artık bu dönem sona ermiştir.

Çünkü romancılar artık gerçek sorunlara el atmaya, memleketin gerçek durumunu gözler önüne sermeye başlamışlardır. Gerçekçi-toplumcu bir edebiyat doğmaktadır. Kurtuluş Savaşı yeniden işlenmekte, kahramanlarıyla, işbirlikçileriyle anlatılmakta, bu savaştan "güncel" dersler çıkarılmaktadır. Köy romanları, gerçek köyü, gerçek köy sorunlarını işlemekte; kimi romancılar kasaba gerçekliğini bütün çıplaklığıyla yansıtmaktadır.

Fethi NACI, Cumhuriyet Dönemi'nde Roman

1. Millî Edebiyat Dönemi romancılarıyla Cumhuriyet Dönemi romancılarının temel farklılıkları nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Metinde yazar, "Kurtuluş Savaşı yeniden işlenmekte, kahramanlarıyla, işbirlikçileriyle anlatılmakta, bu savaştan 'güncel' dersler çıkarılmaktadır." derken Millî Edebiyat Dönemi romancılarına nasıl bir eleştiri getirmektedir?

.....

.....

3. Cumhuriyet Dönemi romanının gerçekçi-toplumcu olarak adlandırılmasını sağlayan özellik nedir? Açıklayınız.

.....

.....

4. Metinde hangi anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılmıştır?

.....

.....

5. Metinde noktalama kurallarına uymayan kullanımları belirleyiniz.

.....

6. Aşağıda verilen roman kahramanlarının hangi romana ait olduğunu karşlarına yazınız.

- a. Döne:
- b. Halit Ayarçı:
- c. Gregor Samsa:
- ç. Yedigey:
- d. Galip:
- e. Muazzez:

7. *Biz bunlara bakıp korkmamalıyız. Düşmanlarımız korksun. Hem de nasıl korkuyorlar. Korkularından bize bu zulümleri yapıyorlar. Korkmasaydılar yapmazdılar. Yüz elli yıldır bizi tüketmeye uğraşıyorlar. Yüz elli yıl! İşte bu yurttan bir avuç Tatar kaldık. Bizi büsbütün yok etmedikçe içleri rahatlamayacak. Biz mahvolduktan sonra bile, bu sefer ruhumuzun önünde titreyecekler. İyi bak bu yıkıntılara!.. Sen benim evlâdım olmakla beraber, bu toprağın, bu yıkıntıların bir parçasısın. Seni bu toprak doğurdu, bu toprak besledi. Bil ki yalnız değilsin. Büyük bir milletin zengin geçmişi ve parlak geleceği seninle beraber. Bahçesaray'dan Kaşgar'a varana kadar binlerce minarelerimiz göklere uzanıyor. Bize Tatar diyorlar, Çerkez diyorlar, Türkmen diyorlar, Karakalpak, Çeçen, Uygur, Kabardı, Başkırt, Kırgız diyorlar. Bunlar hep yalan! Deniz parçalanmaz. Biz Türk-Tatarız. Bunu senin kalbinin bildiği gibi, her Başkırt, her Kırgız, her Kazak'ın, Kırgız'ın da kalbi bilir. Kalbinin hisleriyle hareket et. Dünyanın boş hırslarına kapılma...*

Babam böyle diyordu ve ben bu sözlerden sonra, dünyalar benim olmuş gibi, büyük bir sevinç içinde ve sonsuz bir iftihar duyarak evimize dönüyordum. Artık babam benim için yalnız baba değil, daha büyük ve aziz bir şeydi...

Cengiz DAĞCI, *Korkunç Yıllar*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu metinden hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

- a. Metin bakış açısıyla yazılmıştır.
- b. Metinde anlatıcı kişidir.
- c. Metinde tekniği kullanılmıştır.
- ç. Metinde ana düşüncesi vurgulanmıştır.

8. Aşağıdaki yazarlardan hangisi eserlerinde postmodernizmi esas almamıştır?

- A) Adalet Ağaoğlu
- B) İhsan Oktay Anar
- C) Latife Tekin
- D) Sabahattin Ali
- E) Orhan Pamuk

9. Aşağıdaki cümlelerin karşısına cümleler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- a. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gözleme dayalı gerçekçilik, 1930-1940 yılları arasında toplumcu gerçekçiliğe yönelmeye başlar. (....)
- b. *Devlet Ana* ve *Osmancık* romanları Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarını anlatır. (....)
- c. Ahmet Hamdi Tanpınar *İçimizdeki Şeytan* romanında hayata bakışları farklı iki gencin evliliklerini konu etmiştir. (....)
- ç. Parodi tekniğinde, taklit edilen metnin söyleyiş ve anlatış şekli örnek alınır. (....)
- d. Cengiz Aytmatov romanlarında Kırgızlara ait efsane, destan, masal, hikâye ve türküleri kullanmıştır. (....)
- e. 1940'lı yıllarda romanımızda Almanya'ya göçen gurbetçi işçilerin iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, sıla özlemi, farklı kültüre uyum sağlamada çekilen sıkıntılar konu edilmiştir. (....)
- f. Postmodernizm, klasik roman anlayışına tepki olarak doğar. (....)
- g. *Kara Kitap*'ta olaylar tek bir bakış açısından, yazarın gözünden anlatılır. (....)

10. *Bozkırın yazarıdır. Öykü ve romanlarında ülkesinin insan/toplum gerçeğini buradan hareketle yansıttı. Geleneksel değerlere, yaşama biçimine bağlı toplumun; yeni düzene geçiş sancuları, sonraki gelişmelere değişme aşamaları onun anlatılarının özünü oluşturdu. "Beyaz Gemi", "Elveda Gülsarı", "Cemile" bu temalarla örülüdür.*

Bu parçada anlatılan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yakup Kadri Karaosmanoğlu
B) Cengiz Dağcı
C) Tarık Buğra
D) Cengiz Aytmatov
E) Ahmet Hamdi Tanpınar

11. *Kara Kitap* adlı romanı en çok tartışılan eseridir. Yazar, bu kitapta "Mantık'ta Tayr", "Binbir Gece Masalları" gibi doğu dünyasının eserlerine göndermeler yaparak postmodernizmin ilkesini yoğun biçimde kullanmıştır.

Yukarıda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi gerekir?

- A) Orhan Pamuk'un - metinlerarasılık
B) Yusuf Atılgan'ın - ironi
C) Oğuz Atay'ın - alegorik anlatım
D) Ahmet Hamdi Tanpınar'ın - bilinç akışı
E) Oğuz Atay'ın - şiirsel söyleyiş

12. Bir gün Peyami Safa'ya bir genç gelir. "Üstat, bir hikâye denemem var; şuna bir bakar mısınız?" der. Peyami Safa, hikâyeye şöyle bir göz atar ve gence dönerek "Benim bildiğim Ömer Seyfettin öleli yıllar oldu." der ve hikâyeyi gence iade eder.

Yukarıdaki parçadan aşağıdaki düşüncelerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Peyami Safa hikâyeyi beğenmemiştir.
 B) Genç yazar, Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğini beğenmektedir.
 C) Peyami Safa genci Ömer Seyfettin gibi başarılı bulmuştur.
 D) Genç yazarları hikâye yazmaya teşvik etmek gerekir.
 E) Genç yazar, Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğini taklit etmiştir.
13. Kemal Tahir'in asıl amacı tarihî bilgiler aktarmak ya da kendi tarih görüşünü yansıtmak değil, her şeyden önce bir roman yaratmaktır. "Tarihi romanda kullanmakla tarihi romanlaştırmak başka başka şeylerdir." der. Kendini tarihî roman yazarlarından ayıran farkı da şöyle özetler:

"Yani açkçası, tarihî roman yazarlar, bir kuşun rengini, boyunu, posunu, gagasını, pençesini anlatırlar; ben sesini anlatırım, kanat gücünü anlatırım, yatkınlıklarını anlatırım."

Paragrafta vurgulanan düşünce nedir?

.....

14. "Dönüşüm"de Kafka'nın konuyu sunuş tarzı, "grotesk"tir. 18. yüzyılda yaşamış büyük Alman yazarı Wieland'ın tanımıyla, bizde gülmenin yanı sıra iğrenme ve şaşkınlık yaratan şeydir, grotesk. Başkişi Gregor Samsa'nın dönüştüğü "böcek", groteskin iyi bir örneğidir. Kafka, insanın insanlıktan uzaklaşmasını kendi benliğine yabancılaşmasını da böceğe dönüşmede dile getirmiş olabilir.

Paragrafta aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Dönüşüm romanının başkahramanının adına
 B) Alman yazarı Wieland'ın kaçınıcı yüzyılda yaşadığına
 C) Dönüşüm romanının yazarına
 D) Romanda grotesk anlatımın etkisi olduğuna
 E) Romanın kaçınıcı yüzyılda yazıldığına
15. Aşağıdaki eserleri yazarlarıyla eşleştiriniz.

Teneke

Dava

Elveda Gülsarı

Değirmen

Sessiz Ev

Mahur Beste

Cengiz Aytmatov

Ahmet Hamdi Tanpınar

Franz Kafka

Yaşar Kemal

Sabahattin Ali

16. Bunları () her ne kadar böyle gülse de () hâlâ yana yana özler () arar () ister ()

Cümlede parantezle belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirmelidir?

A) (,) (;) (,) (,) (.)

B) (-) (-) (,) (,) (.)

C) (;) (,) (,) (,) (.)

D) (,) (,) (;) (,) (.)

E) (-) (-) (,) (;) (.)

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik kelimelerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık vardır?

A) Birisinin kendisini olduğu gibi kabul etmesini istiyordu.

B) Birçok şey kesin bir gerçeklikle bu anda birleşiyor, bütünleşiyor birden bire.

C) Dünyada insanın düşebileceği tüm tuzakları görebilmek isterdi.

D) Yazar hikâyelerinde her şeyden önce üslupta titizlik gözetmiştir.

E) Bu biyografilerin ön sözünde şair ve düşünürlerden alıntılara yer vermiştir.

18. (I) Edebiyattan, estetiğin üstüne bir şeyler beklemek, güzel söylenmiş sözün etki gücüne, edebî, yaratıcılığın, yani fiksiyonun insana hayat içinde ikinci bir gerçeklik yaşatabilmesine dayanır. (II) Edebiyatın bu özelliği onun estetik eğitim aracı olmasını sağlamıştır. (III) Gençlerin ve yetişkinlerin hayatını, yalnız kendi çevrelerinin imkânlarıyla sınırlı hâlden kurtarmak, onlara başka hayatlara katılma, başka dünyalara girme imkânı veren edebiyat eğitimiyle gerçekleştirilebilmektedir. (IV) Her şeyden önce "insan"ı dile getirmeyi amaçlayan edebiyat, çeşitli dönem ve akımlarda çeşitli görevlerle yüklenmiştir. (V) Ufku genişlemesi, deneyimlerin sağladığı "sempati" (ortak duygu) aracılığıyla olur.

Yukarıdaki paragrafta numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

A) I

B) II

C) III

D) IV

E) V

19. Yazın ve sanat yapıtlarındaki gerçeklik, olduğu gibi verilen değil, sanatçının kendi gözüyle gördüğü, belli bir bakış açısından, öğelerine ayırarak yeniden yarattığı gerçekliktir, derken anlaşılan ve kastedilen de bu seçme ve yeniden yaratma işidir. Gereksiz, gerçekliğe hiçbir şey katmayan özelliklerin, öğelerin ayıklanması işidir. Yani romancı ya da öykücü, ressam ya da fotoğrafçı bu seçiminde o kadar özgür değildir. Gerçekliğin aynının değil, bir sanat yapıtı içinde verilmesi görevi onu bağlar.

Paragrafta aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

A) Sanatçı eserinde sadece gerçekliğe bağlı öğeleri kullanır.

B) Sanatçı eserinde gerçek hayattan öğelere yer vermez.

C) Sanatçı gerçekliği eserinde ana düşüncesinin gerektiği kadarıyla kullanır.

D) Sanatçı eserinde istediği öğeleri seçmekte özgür değildir.

E) Sanatçı hayatın gerçekliğini yansıtmakta bir aynadır.

5. ÜNİTE TİYATRO

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında bir tiyatro metninin bir bölümü veya tamamı radyo tiyatrosuna dönüştürülecektir. Gerekli hazırlığı yapalım.
- Sözlü iletişim uygulamalarında bir radyo oyunu, bilişim teknolojileri kullanılarak seslendirilecek ve bu seslendirme sınıfta sunulacaktır. Hazırlıklarımızı yapalım.

OKUMA

1950 Sonrası Türk Tiyatrosu

Hazırlık Çalışmaları

1. Batı hayranlığı temasının roman ve tiyatrolarda sıkça ele alınmasının nedeni nedir? Tartışınız.
2. “Bir ülkenin tiyatrosunun tarihi, her şeyden önce onun seyircisinin tarihidir.” sözüyle anlatılmak istenen düşünce nedir? Açıklayınız.

1. METİN

HARPUT'TA BİR AMERİKALI

(Kırk yıl önce baba Müderrisoğlu karısını terk edip dört yaşındaki oğlu İbrahim'i alarak Harput'tan Amerika'ya gider. Üç yaşındaki oğul Ahmet de annesiyle Harput'ta kalır. Amerika'da bir şirket kuran baba, zengin olur. Babanın ölümünden sonra şirketin başına Abraham Maderus (İbrahim Müderrisoğlu) geçer. İbrahim Müderrisoğlu, işleri durgunlaşınca Türkiye'ye yıllar önce ayrıldığı kardeşini bulmak iddiasıyla gelir. Reklamını yapmak için kâtipi Necmettin'e gazetelere ilan veririr. Timarhaneden kaçan, kendisini emekli komiser olarak tanıtan kişi, kardeşini bulma iddiasıyla Abraham Maderus'un dedektifi olur. İlane gerçek kardeş başvuramaz. Aktör Ahmet Hamlet, mucit Ahmet Bulur, Ahmet Okyay, Celile Kızılçiçek ve üvey kızı Ayşe Kızılçiçek yakınlık iddiasında bulunurlar.)

1. Perde Beşinci Meclis

(Evvelkiler, sonra kâtip)

NECMETTİN : (Yatak odasının kapısından girerek) Evet şimdi yürüyeceğimiz yol belli oldu.

CELİLE : Geliyor mu efendiciğim?..

AYŞE : Anne niye bu kadar heyecanlanıyorsun?

CELİLE : Kocamın kardeşini göreceğim, az şey mi bu Cici?

OKYAY : (Yanıdakilere) Geliyormuş... Geliyormuş.

(Hepsi ayağa kalkarlar.)

NECMETTİN : Hayır gelmiyor. Rahatınıza bakın... Daha bir müddet gelmeyecek. Bizim onun gelmesinden önce yapacak bazı işlerimiz var. Şimdi bayanlar, baylar, patrandan aldığım emre göre hepinizin ifadelerini tesbit edeceğim. Şu kâğıt kalemi alayım. Şöyle oturayım. Komiser bey siz de lütfen sual sormakta bana yardım edin. (Ahmet Hamlet'e işaretle) Beyefendi evvelâ sizden başlayalım. Şöyle gelin lütfen.

A. HAMLET : Buyurun.

NECMETTİN : Soy adınız Hamlet idi değil mi?

A. HAMLET : Evet.

NECMETTİN : Kaç yaşındasınız?

A. HAMLET : Kırk üç...

NECMETTİN : Ne iş yaparsınız?

A. HAMLET : Soy adımdan belli değil mi? Aktörüm. Bin iki yüz elli iki buçuk defa Şekspir oynamış bir aktör.

NECMETTİN : 1250'yi anladık, buçuk ne oluyor?

A. HAMLET : Açık hava tiyatrosunda Kral Lir'i oynuyorduk, ikinci perde'de müthiş bir yağmur başladı.

NECMETTİN : Ha şu mes'ele... Mister Abraham Maderus ile ana baba bir kardeş olduğunuzu iddia ediyorsunuz değil mi?

Harput'ta Bir Amerikalı oyunundan bir sahne

A. HAMLET : Evet.

NECMETTİN : Peki bunu bize ne ile isbat edersiniz? Hâtıralarınızı anlatın lütfen.

A. HAMLET : Babamı hatırlıyorum, adamdı o... Her hâlini düşünüyorum da bir eşini daha göremiyorum. Annemi öyle severdi ki rüzgârların yüzüne hızla değmesine bile razı olmazdı. Ey gökler, ey yer hatırlamazsam olmaz mı? Annem de doydukça iştihası artıyormuş gibi kollarını babamın boynundan nasıl ayırmazdı... Sonra bir ay içinde...

AYŞE : (*Annesine*) Anne bu adam ifade vermiyor Hamlet'ten parçalar okuyor.

A. HAMLET : (*Ayşe'ye*) Bir şey mi dediniz?

AYŞE : (*Cesaretle*) Evet sizin için Hamlet'in ikinci sahnesini oynuyor dedim.

A. HAMLET : Bayan 1252,5 defa Şekspir oynamış bir aktörüm. Kendimden çok onun eşhasını yaşadım. Şekspir yalnız eserlerinde değil, bende de devam ediyor... Onun kelimeleriyle hislerini ifade ediyorsam bunu mazur görmeli değil misiniz?

CELİLE : İtiraz ederim efendiciğim... Şekspirin parlak cümleleriyle jüriyi tesir altında bırakıyorsunuz.

KOMİSER : Ne olur, ne oluyor, durun bakalım, kavrayamadım.

A. HAMLET : Canım bir şey değil saçmalık... Öyle bir kuruntu ki olsa olsa bir kadın kendine dert edinir.

AYŞE : Hamlet beşinci perde, ikinci sahne... Hamlet konuşuyor.

A. HAMLET : Fakat efendim bu kepezelik...

CELİLE : Niye kızılıyorsunuz, anlayamadım. Kızım Amerikan kolejini yeni bitirdi. Mektep’de üstüste tam 10 Şekspiri sahneye koydu. Bu günlerde de Yale Üniversitesine tiyatro tahsiline gidecek... Bildiğini söylemesin mi? Herkese lâıyk olduğu muameleyi gösterin rica ederim.

A. HAMLET : Aman iki gözüm efendim, daha fazlasını gösteriyorum. Herkese lâıyk olduğu muameleyi etsek kim dayaktan kurtulur?

AYŞE : Hamlet perde iki, sahne iki... Hamlet konuşuyor.

A. HAMLET : (*Feryat ederek*) Ah, ey tanrılar, ey yedi kat göklerin mukaddes melekleri, kin, nefret ve teessüre beni alet etmeyin, sabır verin bana! Ben mi konuşacağım, yoksa bu küçük hanım mı?

AYŞE : Hayır bu Şekspir’den değil...

A. HAMLET : Biliyorum, bu benden... Siz daha ağzınızı kapamıyacak mısınız? Söyler misiniz lütfen baylar, kim konuşacak?

KOMİSER : Dur arslanım, ne sen, ne de o... (*Ayşe’ye*) Bu adam tiyatro mu oynuyor dediniz?

AYŞE : Kelimesi kelimesine Hamlet piyesini tekrarlıyor.

KOMİSER : Bana bak, adam gibi konuşacaksan konuş... Yoksa alırım aşağı. Burası şano değil. Haydi bakalım.

A. BULUR : Bir dakika lütfen... Susun, bir dakika... (*Bu sırada sırtını kaşıyan Okyay’a*) Sırtınız kaşınıyor değil mi?

OKYAY : Evet, iki küreğimin arası... Fena halde... Niye sordunuz?

A. BULUR : (*Çantasını açıp aranarak*) Ahmet Bulur’un icat ettiği otomatik kaşıma makinesi dururken ne diye elinizin ermediği yerlere uzanmaya çalışıp kendinizi yoruyorsunuz. Elektrik kordonu ucundaki bu mini mini alet sert kauçuktan yapılmış birtakım dişlerden ibaret... Bu mini mini dişler elektrik ile harekete geçiyorlar ve tırnak gibi deriyi başlıyorlar kaşımaya... (*Okyay’a*) Tecrübe edin... Bunu ensenizden aşağıya salıvereceksiniz.

OKYAY : Çekin şunu... Kara Fatma’ya benziyor... Daha uzaktan görmekle kaşıntı bütün vücuduma yayıldı. Çekin diyorum...

A. BULUR : Canım bir tecrübeden ne çıkar, memnun olacaksınız.

OKYAY : Allah rızası için çekin... Fena oluyorum. Gıdıklanıyorum. Sinirliyimdir ben... (*Okyay sonu gelmez isterik kahkahalarla gülmeye başlar.*)

A. BULUR : Hayret, altı aydır bu tecrübeye yanaşacak kimseyi bulamadım. Yeniliğe karşı gözlerimiz kapalı, kulaklarımız tıkalı. Bu şartlarla bir mucit nasıl yetişir?

NECMETTİN : Lütfen devam edelim. Sadetten ayrılıyor. Ahmet bey Harput’ta mı doğdunuz?

A. HAMLET : Evet Harput’ta doğmuşum. Eşyayı ve insanları tanıma çağına geldiğim zaman Kıbrıs’ta Otello’nun yaşadığı topraklarda idim. Anam beni alıp Harput’tan Kıbrıs’a gelmiş... Orada akrabalarımız vardı. Size annemi anlatayım... Güzel olduğu halde kibirlenmeyen, dilini tutan olmadığı halde gevezelik etmeyen, parası bulunduğu halde gösterişe özenmeyen, “elimde yaparım” diye bildiği halde arzusuna yenilmiyen, peşinden (...) geriye bakmıyan bir kadın...

AYŞE : Kitap değişti. Otello, perde II. sahne I. İyago konuşuyor.

NECMETTİN : Biraz kısa kesseniz.

A. HAMLET : Şimdi bitiyor. Son sahneye geldim. Bir gün biçare anacığım ansızın hastalandı. Beni yanına çağırıldı. Oğlum Ahmet dedi, zihnin neler kurduğunu insanın yüzünden anlayacak hiçbir san'at yok. Baban kendisine sarsılmaz bir güvenle dayandığım bir beydi.

AYŞE : Tamam... Sıra Macbeth'e geldi. Perde I, sahne V.

A. HAMLET : Fakat (...) nur içinde bir meleğe eş olup cennet yataklarında yattığı vakit bile bıkkınlık duyar. Çöplükte eşelenmek ister, dedi.

AYŞE : Tekrar Hamlet.

A. HAMLET : Anam ilâve etti: "Baban (...) bir kadın yüzünden bizi terkedip Amerika'ya kaçtı. Biz Harputluyuz. Orada doğdum. Bir de kardeşim var. Bunları unutma." Beni doğuran melekler meleği kadın annem işte böylece gözlerini kapayıp ruhunu Tanrısına teslim etti. Yanlarına geldiğimiz akrabalar zaten ihtiyardılar. Onlar da ölünce kimsesiz kaldım. İstanbul'dan Kıbrıs'a gelmiş bir tiyatro kumpanyasının aktörleri beni evlât edindiler ve 1252,5 defa Şekspir oynamış bu aktörü büyütüp yetiştirdiler. Müsamahakâr, âlicenap efendilerim, işte benim hikâyem!

CELİLE : Mükemmel bir temsil efendiciğim, fakat hiçbir şey ispat etmiyor.

OKYAY : Basma kalıp kötü edebiyat, delil namına sıfır. Amerikalı bu boş sözlere metelik vermez monşer.

A. BULUR : Öyle... Her şeyden evvel ilmî değil...

NECMETTİN : *(Not tuttuğu kâğıttan başını kaldırarak)* Patronunun aradığımız kardeşinin de adı Ahmet'miş. İsimler uyuyor. Fakat soyadları başka... Annenize size ailenizin soy adından hiç bahsetmedi mi?

A. HAMLET : Hayır, etmedi.

NECMETTİN : Peki, babanızın adı ne imiş?

A. HAMLET : Mustafa.

NECMETTİN : O da tamam... Son bir soru daha... Bu, patronun, yani Abraham Maderus'un hususî sorusu.

A. HAMLET : Buyursunlar.

NECMETTİN : Amerikalı bir kardeşiniz olduğuna memnun musunuz?

A. HAMLET : Elbette... Amerika, büyük hürriyet memleketi... Servet diyarı, şöhret diyarı, san'at diyarı, ilim ve irfan diyarı Amerika, selâm sana...

(...)

(Bu beş kişi akrabalık iddiasını tekrarlasalar da başarılı olamazlar. Sonunda Harput'a gitme kararı alınır. Harput belediye başkanı, güngörmüş bir insandır. Maderus'un kardeşi Ahmet Müderrisoğlu'nu bulur. Ancak o, Maderus'la görüşmek istemez. Bu sefer de akıl hastası komiserin aklına uyularak tutuklanıp getirilir. Ahmet, kardeşinin yıllarca kendilerini aramayaşına, yokluk içinde annesinin veremden ölüp gidişine, Harput'un çaresizliğine içlenmiştir. Abraham'ı Harput'tan kovar.)

Cevat Fehmi BAŞKUT, *Harput'ta Bir Amerikalı*
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

5. ÜNİTE Tiyatro

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

âlicenap	: 1. Cömert. 2. Onurlu, şerefli.	müşamahakâr	: Hoşgörülü.
eşhas	: Kişiler, şahıslar.	şano	: Tiyatro sahnesi.
kumpanya	: Tiyatro topluluğu.	teessür	: Üzüntü.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Cevat Fehmi Başkut, 1955'te yazdığı *Harput'ta Bir Amerikalı*'da Amerikan hayranlarını eleştirmektedir.

1950-1960 yılları arasında roman yazarlarında olduğu gibi oyun yazarlarının sayısında da büyük bir artış, konularda çeşitlenme göze çarpar. Yine toplum sorunları ön planda olmakla birlikte yazarların toplum sorunlarına farklı bakış açılarıyla yöneldikleri, köy sorunlarını ele aldıkları da görülür.

Oktay Rifat, Melih Cevdet, Haldun Taner, Orhan Asena, Çetin Altan, Refik Erduran, Turgut Özakman ve Nezihe Meriç gibi yazarlar oyunlarının çoğunda kişideki ruhsal baskıları, tedirginlikleri, iç çatışma ve bunalımları toplumsal koşullara bağlarlar.

1950-1970 yılları arasında, romanlarda olduğu gibi oyunlarda da çeşitli sorunlarıyla köy konusunun ele alındığı görülür. Ağaların köylüyü sömürüşü ve onlar üzerindeki baskıları, köy kadınlarının durumu, kan davası, köy yaşayışındaki değer çatışmaları oyunlara konu olur. Necati Cumalı, *Susuz Yaz*'da; Yaşar Kemal *Teneke*'de ağa ile köylü arasındaki sorunları ortaya koymuşlardır. Köy kadınının sorunları tiyatro aracılığı ile topluma duyurulur. Necati Cumalı, Recep Bilginer, Turan Oflazoğlu, Güngör Dilmen kadın sorunlarına değinen yazarlardır.

Bu yılların politik eğilimli yazarları, genellikle toplumdaki bozuklukları toplumun bilinçsizliğine ve bireyin sorumsuzluğuna bağlamışlardır. Kimi yazarlar da efsane ya da tarihe dayanarak çağın eleştirisini yapmıştır. Bu konuları *Midas'ın Kulakları* oyunuyla Güngör Dilmen; *Deli İbrahim, Dördüncü Murat* ve *Sokrates Savunuyor* adlı oyunları ile Turan Oflazoğlu; *Hürrem Sultan, Tohum ve Toprak* oyunları ile Orhan Asena ele almışlardır.

1970'ten sonra yayımlanan roman ve hikâye sayısında görülen artış, oyunlarda da kendini gösterir. Oyunlara konu olarak önceki yıllardan gelenlere Kurtuluş Savaşı, işçilerin sorunları, 12 Mart ve Türkiye dışındaki olaylar eklenir. Bu dönemde tiyatro oyunu yazan diğer yazarlar şunlardır: Oğuz Atay, Dinçer Sümer, Başar Sabuncu, Tarık Buğra, Muzaffer İzgü, Sevgi Soysal, Refik Erduran, Murathan Mungan.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarından başlayarak oyun yazarlarının ele aldıkları konular gözden geçirilince roman ve hikâye yazarlarıyla aralarında benzerlikler dikkati çeker.

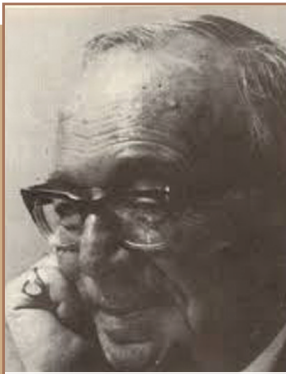
Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. Metindeki ana çatışma ve buna bağlı diğer çatışmalar nelerdir? Açıklayınız.
3. *Harput'ta Bir Amerikalı* metnini, roman ünitesinde okuduğunuz *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* metniyle temayı ele alışları açısından karşılaştırınız.
4. Metnin olay örgüsünü belirleyiniz.

5. Metindeki şahıs kadrosunun kişilik özelliklerini belirleyerek kişilerin tip mi, karakter mi olduğunu aşağıdaki tabloya yazınız.

Oyuncular	Karakter/Tip
A. Hamlet
A. Bulur
Necmettin
Ayşe
Celile
Okyay
Komisier

6. Metinde mekân neresidir? Modern tiyatrodaki aynı eserin farklı temsillerinde, metinle ilişkili veya metinden bağımsız olarak farklı mekân ve dekor uygulamaları olabilir. Bu oyunun mekânının nasıl olabileceğini sizler belirleyiniz.
7. Metinde yazara özgü üslup özelliklerini yazarın aşağıda verilen biyografisinden yararlanarak belirleyiniz.
8. Metinde metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlar nelerdir? Açıklayınız.
9. a) *Harput'ta Bir Amerikalı* metninde güldürü hangi yollarla sağlanmıştır?
b) Metinde geleneksel tiyatronun izlerini (yanlış anlamalar, taklitler, ağız özellikleri vb.) tespit ediniz.
10. *Harput'ta Bir Amerikalı* oyunu, komedi türlerinden (karakter, töre ve entrika) hangisi içinde değerlendirilebilir? Neden?
11. *Harput'ta Bir Amerikalı* adlı metindeki toplumsal ve kültürel değerleri belirleyiniz.
12. *Harput'ta Bir Amerikalı* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyerek metinle ilgili tespitlerinizi, eleştirilerinizi, beğeninizi gerekçelendirerek ifade ediniz.
13. Metinde Türk sineması ve tiyatrosunda geleneksel tiyatro unsurları ve tipleriyle benzerlik gösteren hususlar var mı? Örneklendiriniz.
14. A. Hamlet, A. Bulur, Ayşe ve Celile'nin etik davranmamalarının nedeni nedir? Açıklayınız.

Cevat Fehmi BAŞKUT

Yazarın Biyografisi

Cevat Fehmi BAŞKUT (1905-1971)

Edirne'de doğmuş, İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. Oyun yazarı ve gazetecidir. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsünde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. İlk oyunu *Büyük Şehir* İstanbul Şehir Tiyatrosunda sahnelenmiş ve büyük ilgi görmüştür. Tiyatro eserlerinde Türkiye'de Cumhuriyet'ten sonra ortaya çıkan değişimleri mizah unsurlarını kullanarak anlatmıştır. Biçim denemelerine de giriştiği oyunlarında toplumun her kesiminden ve her çevreden insanı tiplere çalışmıştır. *Buzlar Çözülmeden* oyunu *Deli Deli Küpeli* adıyla sinemaya da aktarılmıştır. *Paydos* oyunu yurt dışında sahnelenen ilk tiyatro eseridir.

Eserleri

Büyük Şehir, Küçük Şehir, Koca Bebek, Paydos, Sana Rey Veriyorum, Kadıköy İskelesi'nde, Harput'ta Bir Amerikalı, Hacıyatmaz, Göç, Buzlar Çözülmeden, Emekli (tiyatro)

Hazırlık Çalışmaları

1. Tiyatro metni okumayı sever misiniz? Niçin?
2. Tiyatro salonunda ya da okulunuzda bir tiyatro izlediniz mi? İzlediğiniz oyun hakkındaki düşünceleriniz nedir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Tiyatronun roman, hikâye gibi olay çevresinde gelişen edebî türlerden farkı nedir?

Etkinlik

Kösem Sultan adlı tiyatro metnini sınıfta rol paylaşımı yaparak vurgu ve tonlamaya dikkat ederek canlandırınız.

2. METİN

KÖSEM SULTAN

(Kendi çıkarı uğruna halkın ve devletin bekasını hiçe sayan, gelini Turhan Sultan'la çatışarak iktidar hursıyla ölüme koşan Kösem Sultan, Sultan İbrahim'i öldürttükten sonra torunu Sultan Mehmet'in tahta oturmasını sağlar. Turhan Sultan, oğlunu bütün kötülüklerden korumak ve iyi bir padişah yapmak ister. Kösem Sultan, Mehmet'i tahttan indirip yerine Kasım'ı geçirmeyi planlar. Yaptığı plan başariye ulaşamaz.)

(...)

Üçüncü Sahne

Turhan

: Nasıl, Ağa, gelişme var mı,
oğlumun yazısı dünden iyi mi?

Süleyman (gülümseyerek)

: Gelişme var, Sultanım, hem de nasıl!

Turhan (memnun, nazik)

: Oğlumla halvet isterim.

(Süleyman çıkar. Turhan, Mehmet'i kucaklayarak.)

Yavrum, Mehmet'im, biriciğim!

Senden başka kimsem kalmadı dünyada
babanın ölümünden sonra

Mehmet

: Ben yeterim, anne.

Turhan

: Senin de kimsen kalmadı benden başka.

Mehmet

: Büyükvalidem var ya.

Turhan (iç geçirip)

: Büyükvaliden olduğu için
babasız kaldın bu yaşta.

Mehmet

: Nasıl?

Turhan

: Korkunç gerçekleri senin körpe yüreğine
nasıl açıklamalı bilmem ki. Ama sen
çok çabuk büyümelisin, oğlum, herkesten çabuk.

Mehmet

: Kardeşim Süleyman'la avcılık oynayacaktık
has bahçede, şimdi beni bekliyordur, anne.

- Turhan** : Oyun faslı bitti, oğlum, sen artık padişahsın. Padişahlıksa oyun değildir.
- Mehmet** : Hiç oynamadan olur mu, anne?
- Turhan** : Oyunla padişahlığı bir karıştırdın mı oyuna geliriz, oğlum, sen de, ben de, bize bağlı bu ülke de. “Var olası, bana oğul balı tatturdın,” demişti baban seni ilk kez kucağına verdiğimde. Yazık ki kıydılar ona, yazık ki doyamadan gitti şehzadesine.
(...)
- Mehmet** : Kim onlar, anne o hainler?
- Turhan** (*anlamazlıktan gelerek*) : Çabuk büyü, oğlum, çok, çok çabuk! Saraya da girdi ikilik, asker ocaklarına da. Ancak sen, Mehmet'im, bu çatışan bu birbirini yok etmeye çalışan güçleri buyruk altına alırsan, ancak sen sağlam bir baş olarak gelişir bu güçleri yararlı bir işe koşarsan esenliğe erişir bu gövde; ancak o zaman gerçek büyüklüğe, mutlu bir sürekliliğe kavuşur ülken, güçlülüğe dayanan sağlıklı bir barışa.

Kösem Sultan oyunundan bir sahne

- Mehmet** : Babamı kim öldürdü, anne?
- Turhan** (*havayı değiştirircesine*) : Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde...
- Mehmet** (*hoşlanmış*) : Kalbur saman içinde olur mu, anne?
- Turhan** : Masalda her şey olur, yavrum, güzel olması da bundan. Deve tellâl, sıçan berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken...
- Mehmet** (*güler beşik salları gibi*) : Ne hoş! Ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken...
- Turhan** : Bir padişah varmış.
- Mehmet** (*üzgün*) : Babam.
- Turhan** : Bu padişahın da bir küçük oğlu varmış.
- Mehmet** : Ben! O şehzadenin anası yok muymuş?
- Turhan** (*gülümseyerek*) : Elbette varmış.
- Mehmet** (*annesini göstererek*) : Sen.
- Turhan** (*tutkulu*) : Anası öyle sever, öyle severmiş ki oğlunu...
- Mehmet** (*aynı tutkuyla*) : Ben de seni! Ben de seni!
- (*Sarmaş dolaş olurlar.*)
- Turhan** (*ayrılarak*) : Günlerden bir gün bu padişah... ölmüş.
- Mehmet** : Hayır anne, biliyorum artık, öldürülmüş. Nasıl öldürülmüş, onu anlat.
- Turhan** : Aferin oğlum, iyi öğreniyorsun.
- Mehmet** (*sabırsız*) : Nasıl öldürülmüş padişah, nasıl?
- Turhan** : Vaktiyle uzaklarda, Kaf Dağı'nın ardında yaşar, kim bilir kaç başlı bir ejderha varmış; bir gün gelmiş, bütün ülkeyi besleyen suyun kaynağı önüne çöreklenmiş. Tarlalar, bostanlar, hayvanlar, daha kötüsü, insanlar susuz kalmışlar; çünkü her gün bu ejderhaya bir can verilmedikçe ülkeye su vermiyormuş ejderha. Halk canından bezmiş, hele canavar ülkenin padişahını da isteyince ve istediğini alıp yutunca, boynu bükük, dua etmeye başlamış herkes: "Bir yiğit çıksa da, Tanrım, bizleri kurtarsa!"
- Mehmet** (*yayını alır, okluğunu beline takar*) : O canavarı ben oklarımla delik deşik edeceğim!
- Turhan** : Tanrı sahip çıksın kararına, yavrum!

(Mehmet yayına ok yerleştirip ejderhaya yaklaşır gibi yaparken)

Yalnız, ses çıkarmadan, yavaş, usul,
sanki yere basmadan varacaksın; sonra,
karşıdan değil, arkadan yaklaşacaksın ona;
çünkü sayısız gözleri vardır onun;
bütün gözleri uykudan kapanınca,
ancak o zaman bastracaksın.

Mehmet

: Okluğumdaki bütün okları salacağım, (...)

Turhan

: Tek okunu dahi boşa salma, oğlum!

Canavarın bütün canlarını söndür ki
kuruyan ekinler, ağaçlar yeşersin tekrar;
feri solan gözler ışınsın,
yürekler sevinçle tutuşsun tekrar;
kargaşa elinde altüst olan ülken
sağlığa, esenliğe, dirliğe, düzenliğe
iyiliğe, güzelliğe kavuşsun tekrar!
Türlü soydan, çeşitli inançlara bağlı
birbirine benzemeyen insanları ülkenin
Türkü, Arabı, Acemi, Rumu, Ermenisi, Boşnağı
yani Müslümanı, Hıristiyanı, Yahudisi, Süryanisi
senin kuracağın düzende yaşayacak ahenk içre,
mutluluğu da senden bilecekler, mutsuzluğu da.
Marifet padişah doğmakta değil, padişah olmakta.
Dünya sana sığınmıştır, oğlum, bilesin!
Senden başka sığınak aramaması için
iyi koruyacaksın onu, yani hükümdarca. – Bak,
canavarın gözleri kapanmaya başladı.
Hadi, sezdirmeden sokul, ger yayını
iyice ger, iyice, ger, ger... Dur ama, dur!

Mehmet (heyecandan soluk soluğa) : Ne var, anne?

Turhan : Bir gözü açılıyor mu ne?

Mehmet : Hangisi anne, hangisi? (...)

Turhan : Şu, bak, şu! Bize doğru bakan.

(Mehmet nişan alıp yayını gererken, o yönden Kösem girer.)

Kösem (gülerek) : Aslanım avlanıyor mu yine?

Bir şey vurdun mu bari?

Mehmet : Az kaldı vuracaktım, büyükanne.

Kösem (gülerek) : Beni mi?

Mehmet : Ejderhayı.

- Kösem** (*gülerek*) : Peki niye salmadın okunu?
- Mehmet** : Okumu salsaydım, böyle gülemezsiniz ama.
(*Kösem huylanınca*)
- Turhan** (*telaşla*) : Dinlediği masalları oynamaya bayılıyor,
ne de olsa çocuk daha, Sultanım.
(*Susması için Mehmet'e gizlice işaret eder.*)
- Kösem** (*kuşkuyla*) : Demek ki masalları seçerken dikkat etmeli.
(*Mehmet'i süzerek*) Ne kadar da benziyor rahmetli babasına.
- Turhan** (*saygılı*) : Yazgısı benzemesin de.
- Mehmet** : Babam beni sever miydi, anne?
- Turhan** : Hem de canından çok; değil mi, babaannesi?
- Kösem** (*zoraki gülümseyerek*) : Baba oğlunu sevmez mi hiç!
- Mehmet** (*sevinçli*) : Ben bahçede ok talimi yapacağım. Hocam diyor ki:
“Sen talimi bir gün boşlarsan
talim bir ay bırakır seni.” (*Tüm çıkarken*)
Babamı sever miydiniz, büyükvalide?
- Kösem** (*şaşırtır*) : O nasıl soru Mehmet'im?
- Turhan** (*telaşlı*) : Ana yavrusunu sevmez mi?
- Mehmet** (*Kösem'e*) : Babam ölünce çok ağladınız mı?
- Kösem** : Ağlanmaz mı? Ama...
- Turhan** : Ölenle ölünmez yavrum. Ölüm de
doğum gibi Allahın emri değil mi?
- Mehmet** : Peki öldürmek, o da mı Allahın emri?
- Turhan** : Tövbe de! Allah cana kıyanları cehenneme atar.
(...)
- Kösem** (*sanki sevgi dolu bir sitemle*): Neden bir kez olsun daireme gelip
beni aramaz, seni görmek mutluluğundan
yoksun bırakırsın beni, a kızım?
Ben senin anan değil miyim?
- Turhan** (*aynı sahte sevgiyle*) : Anamdan göremeyeceğim iyilikler gördüm sizden,
Mehmet'imi doğurmamı, Haseki Sultan olmamı
size borçluyum ben, Sultanım.
- Kösem** (*iç sesi*) : Gözlerindeki kurnaz parıltı derinliklerime işliyor,
onda kendimi görür gibi oldukça
yüreğim ürküp kabuğuna çekiliyor sanki
(*Açıktan*)
Arzuların varsa, bir dediğin iki olmaz.
Padişah anasının da dertleri olabilir.
Kimseye açamadığın kaygıların varsa

- Turhan** (*iç sesi*)

(açıktan)
- Kösem**
- Turhan**
- Kösem**
- Turhan**
- Kösem**
- Turhan**
(Kösem'e ikramda bulunurken, iç ses)
- Kösem**

(iç sesi)
- Turhan** (*iç sesi*)
- neden benimle, anacığınla paylaşarak katlanır duruma sokmuyorsun onları?
- : Onun yok etme tutkusunu direnme tutkusuyla karşılayacağım ben. Kendimi ona çekici bir lokma gibi sunacağım, ama bu kılçıklı lokma boğazını yırtacak onun.
- Sultanım, siz beni kızınız olarak benimsedikçe daha iyi bir ana arar mıyım kendime?
- : İbrahim'im, zavallı yavrum, nur içinde yat, ne devletine doyabildin, ne şehzadene, ne de hasekine.
- : Sebep olanlar beter olsunlar.
- : Bilir misin, Turhan'ım, sevgili gelinim, beni İbrahim'in ölümünden daha çok üzen ölümünü benden bilmeleridir. Hiçbir ana kıyabilir mi yavrusuna, sen de anasın, Mehmet'ini öldürebilir misin, Turhan?
- : Tanrı esirgesin!
- : Gördün mü? Ben de anayım, ben de! Hem, senin gibi bir kez değil, kızım, kaç kez doğum yaptım ben. Öz varlığımdan kopup ortaya çıkana, canımın canına, bir ana olarak söyle, nasıl kıyarım? Masalarda anlatılan o, doğurduklarıyla beslenir canavar mıyım ben?
- : Haşa, Sultanım!
- Hem de kaç başlı canavar!
Fakat ona bir nebze benzemeden onunla baş etmek olacak iş değil.
- : Çok kötü günlere kaldık kızım, bana sık sık gel de dertleşelim.
- Beni ortadan kaldırmayı umuyor, oysa o ve onun gibiler beni bir kez öldürse on kat dirilirim derinliklerden.
Bu düzeni böyle kurmuş yukardaki, ben onun en eski yardımcısıyım.
- : Evet, bendeki Kösem altedecek Kösem'i.

Onun bundan haberi yok, benim üstünlüğüm burda.
Çünkü kötülük, iyiliğe yardımcı olsun diye
düşünülmüş yukarda.

(Kösem'i uğurlarken, açıktan)

Ziyaretime gelmekle, Sultanım,
yıldönümü kutlanacak bir sevinç yaşattınız bana.

Turan OFLAZOĞLU, Kösem Sultan

(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

halvet : Issız yerde yalnız kalma.

silahlar : Osmanlılar döneminde padişah, sadrazam, vezir vb. devlet büyüklerinin silahlarına bakan ve koruyan kimse.

kethüda : Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kâhya.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Turan Oflazoğlu'nun *İktidar Üçlemesi* başlığı altında yayımladığı üç oyununda, 1623-1651 yılları arasında Osmanlı sarayında yaşanan iktidar mücadeleleri anlatılmaktadır. Tarihî trajedi özelliği gösteren bu oyunlarda kişiler hem beşerî hem de evrensel boyutta ele alınırlar. Yazar, tarihî birer şahsiyet olan IV. Murat'ı, Sultan İbrahim'i ve Kösem Sultan'ı dönemin havasına uygun olarak canlandırır. Üç oyunun da yapısı, iktidar çatışması üzerinde şekillenir. Üçlemenin son oyunu olan *Kösem Sultan*, 3 perdeden oluşur. Her üç perde de yedişer sahneye ayrılmıştır.

Trajedi: Seyirciye, hayatın acıklı yönlerini göstermek, seyircide acıma ve korku duyguları uyandırmak, ahlak ve erdemi anlatmak için yazılmış manzum eserlerdir.

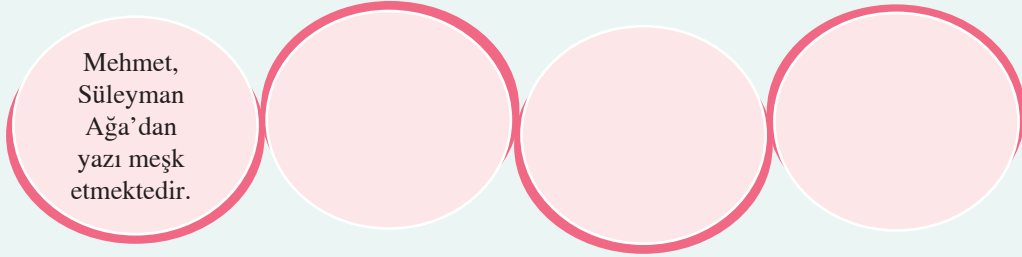
Trajedinin genel özellikleri şunlardır:

- Konusunu seçkin kimselerin hayatından ya da mitolojiden alır.
- Kahramanları tanrılar, tanrıçalar ve soylu kimselerdir.
- Yüksek ve ağırbaşlı bir üslupla yazılır. Kaba sözlere yer verilmez.
- Eser baştan sona kadar ağırbaşlı, ciddi bir hava içinde geçer.
- Çirkin olaylar, seyircinin gözü önünde gerçekleştirilmez, sahne arkasında gerçekleştirilir. Bu olaylar haberciler tarafından sahnede aktarılır.
- Üç birlik kuralına uyulur (yer, zaman, olayda birlik).
- Oyunda koroya yer verilir.
- Modern trajedide konuların tarihten ve mitolojiden alınması, koroya yer verilmesi, üç birlik kuralına uyulması gibi zorunluluklar terk edilmiştir. Trajediler mensur olarak da yazılmıştır. Beş perde kuralı yıkılmış, en fazla üç perdelik trajediler yazılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. a) *Kösem Sultan* adlı oyunun tema ve konusunu belirleyiniz. Temayı dile getiren sözleri metinde bulup gösteriniz.
- b) Bu temanın gerçeklikle ilişkisi hakkında bilgi veriniz.
- c) Bulduğunuz tema Türk tarihinde nasıl bir değere sahiptir? Açıklayınız.
2. Oyunda Turhan Sultan'ın oğluna masal anlatmasının nedeni nedir?
3. Aşağıdaki şemayı tamamlayarak *Kösem Sultan* adlı oyunun olay örgüsünü çıkarınız.

4. *Kösem Sultan* oyununda şahıs kadrosunun olay akışını etkileyen fiziksel ve psikolojik özellikleri nelerdir?
5. a) Metindeki mekân ve zaman unsurlarının özelliklerini belirleyiniz.
- b) Modern tiyatrodaki efekt, ışık vb. uygulamalar metin çerçevesinde yazar, yönetmen, yapımcı, oyuncu, tasarımcı ve teknik ekip iş birliğiyle gerçekleşir/yorumlanır. *Kösem Sultan* oyunu için nasıl bir efekt, ışık uygulaması yapılabilir?
6. Metindeki temel çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz.
7. Okuduğunuz metinde trajedi türünün hangi özellikleri görülmektedir? Açıklayınız.
8. *Kösem Sultan* adlı oyunda yazar neden şiirsel bir dil kullanmıştır? Yazarın üslubu metne neler kazandırmıştır?
9. *Kösem Sultan* adlı metinden dönemindeki hangi özellikler hakkında bilgi edindiniz? Belirlediğiniz özellikler metnin oluşmasında nasıl etkili olmuştur?
10. Turan Oflazoğlu, tarih ve tiyatro arasındaki farklılıkları şöyle dile getirir: "*Tarihte olaylar olup bitmiş, kilitlenmiştir, geçmiştedir. Tarihçi, kişilerini konuştururken gerçekte nasıl konuştularsa öyle konuşturur; örneğin Sultan Mehmet, Bizans elçisine, 'Benim yapacaklarım atalarımın hayalinden bile geçmeyen şeylerdir.'* demişse, kullandığı belgede böyle yazılıysa onları olduğu gibi kullanmak zorundadır tarihçi. Tiyatrodaki ise Fatih de oyunun öbür kişileri de hep yazarın diliyle konuşurlar ve olay hep şimdi geçer, yüzyıllar öncesinin bir olayı bu an olmaktadır; çünkü, kilit açılmış, aralanan kapıdan sonrasızlığa, sonsuzluğa, zaman ve mekân üstü, âdeta büyü bir dünyaya geçilmiştir; tarihin nesnel dünyası değil, sanatçının özel dünyasıdır bu; özeldir, ama gerçekten başarılıysa, tarihin dünyasından daha evrenseldir, insanları daha bir toplayıcıdır, insan gerçeğini daha bir kurtarıcı."

Tarihî olayların edebî metinlere yansıtılması konusunda Turan Oflazoğlu'nun görüşlerini doğru buluyor musunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.

11. Aşağıdaki tabloyu metinden ve yazarın biyografisinden yararlanarak doldurunuz.

Yazarın işlediği temalar	
Yazarın etkilendiği toplumsal düşünceler	
Yazarın tiyatro sanatına getirdiği yenilikler	
Yazarın yazdığı tiyatro türleri	
Yazarın yararlandığı kaynaklar	

12. a) Metinde yararlanılan anlatma, gösterme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma tekniklerine metinden örnekler gösteriniz.
- b) Metinde kullanılan anlatım tekniklerinin işlevi nedir?
13. Turan Ofıazoğlu'nun, metindeki düşünce ve kişilere karşı eleştirel, öğretici bir tavrı olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
14. Tiyatroda olay seyirciye yansıtılırken mekân ve zaman hangi unsurlarla verilir? Sizce *Kösem Sultan* oyununda bu unsurlar nasıl oluşturulmalı? Tasvir ediniz.
15. *Kösem Sultan* metninde Kösem Sultan'ın iktidar hırsıyla hangi ailevi değerleri yok saydığını söyleyebiliriz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
16. Metni yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Turan OFLAZOĞLU

Yazarın Biyografisi

Turan OFLAZOĞLU (1932- ...)

Oyun yazarı. Vefa Lisesini ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı ile Felsefe bölümlerini bitirmiştir. Birçođu basılmış, TV'de yayımlanan tarihsel konulu oyunlar yazmıştır. Tiyatro eserleri dışında şiir, deneme, çeviri, senaryo türlerinde eserler vermiştir. Oyunlarında daha çok, tarihî olayları ve tarihî şahsiyetleri işlemiştir. İsmail Dede Efendi'nin yaşamını anlattığı *Yine Bir Gülnihal* ve henüz tahta çıkmaya hazır olmayan bir şehzadenin içinde bulunduğu durumu anlattığı *Deli İbrahim* adlı oyunları bunun başarılı örnekleridir.

Eserleri

Keziban-Allah'ın Dediği Olur, Deli İbrahim, IV. Murat, Sokrates Savunuyor, Elif Ana, Fatih (Bizans Düştü adıyla), Genç Osman, Kösem Sultan, III. Selim Kılıç ve Ney, Güzellik ile Aşk, Atatürk, Cem Sultan, Sinan, Gardiyan, Kanuni Süleyman, Yine Bir Gülnihal, Korkut Ata, Yavuz Selim (tiyatro)

Hazırlık Çalışmaları

1. Ocak kavramı bizde hangi anlamlara gelmektedir? Açıklayınız.
2. Ailevi değerleri korumanın, aileye bağlılığın hayatımız boyunca bize neler kazandırabileceğini açıklayınız.
3. Dram türü hakkındaki bilgilerinizi hatırlayınız.

3. METİN

OCAK

(Tarık ile Safiye birbirine düşkün bir çifttir. Safiye, olgun bir ev hanımıdır. Otomobil tamircisi Tarık Usta, ortanca oğlu Fazıl'la beraber çalışmaktadır. Büyük oğul Nihat aylağın biridir, küçük oğulları Özcan ise öğrencidir. Büyükanne bunamıştır; kendini bir paşa hanımı, torunlarını evlatlık, uşak zanner; hayal dünyasında yaşar. Tarık Usta, eski bir araba alıp tamir etmeyi, kazandığı parayla yeni arabalara sahip olmayı planlamaktadır. Karısı, bir ayağı sakat kızına çeyiz için sakladığı bileziği kocasına verir; araba alınır, neden sonra çalışır hâle getirilir. Bu arada evin kızı Sevda, sevdiği gence kaçar. Üç ay geçer. Onarılan hurda araba aileye bir şey kazandırmaz, ümitleri boşa çıkar. Sevda'nın pişman, yenilmiş bir hâlde baba ocağına dönmesiyle sevinen ailede bir toparlanma olur. Baba, bu defa arabayı satıp bir bakkal dükkânı açmak hayallerini anlatırken oyun biter.)

II. BÖLÜM

(Aynı yer. Bir hafta sonra, akşama doğru, B. Anne her zamanki koltuğunda, Tarık, sırtında meşin ceketi, yüzü kirli, yemek masasında oturur. Safiye ocak başında.)

Ocak oyunundan bir sahne

Ocak oyunundan bir sahne

- TARIK** : *(Sinirli)* Haydi yahu, elini çabuk tut biraz. Beş dakikada (...) giderim sanmıştım. Böyle uzayacağını bilseydim, (...) gelmezdim.
- SAFİYE** : Söylenme, bütün bütün şaşırıyorum.
- TARIK** : Sanki hükümdar sofrası hazırlıyacaksın. Ne var şaşıracak? Alt tarafı... Ne vardı?
- SAFİYE** : Patates.
- TARIK** : Gene mi? Yemem.
- SAFİYE** : Tarık!
- TARIK** : Öldürseler yemem. Arabanın yürüyeceğini bilsem, yemem. Ama yürümüyor (...), çalışmıyor (...).
- SAFİYE** : Sinirlenme.
- TARIK** : Çalışmıyor (...).
- SAFİYE** : *(Bir tabak patates getirir, sofraya koyar)* Yemeğini ye önce.
- TARIK** : Ne yese haram bana, benim gibi kafasız.
- SAFİYE** : *(Oturur)* Tarık!
- TARIK** : Ne var?
- SAFİYE** : *(Kocasının elinin üstüne koyar elini, sevgiyle bakar)* Hiç...
- TARIK** : Yapma böyle dinin aşkına, daha berbat oluyorum. (...) benim gibi adamı. Peki ama, benim budala olduğumu sen nasıl oldu da unuttun?

- SAFİYE** : Hiç mi ümit yok Tarık?
- TARIK** : *(Yemez)* Yok.
- SAFİYE** : Sağlık olsun. Ne yapmayı düşünüyorsun?
- TARIK** : Bir hurdacıya satacağım. Belki üç-beş yüz lira verir. (...), nasıl kandım ben, nasıl aldandım?..
(...) Kaldır yemiyeceğim!..
(Sevda sağdan girer, hayalet gibi sessizdir. Mutfağa geçer)
- SAFİYE** : *(Yumuşak)* Yemen lazım.
- TARIK** : Emretme bana. Bütün hıncımı, öfkemi senden çıkarırım bak.
- SAFİYE** : Sen bilirsin.
- TARIK** : Hele bir elim boşalsın, ilk işim bu hurdayı yutturanları temizlemek olacak. Temizlemek ne,
(...) biley taşını tutup, böyle azar azar yok edeceğim. *(Safiye tabağı alır, mutfağa geçer)*
- B. ANNE** : Paşa da çok öfkelenmişti bir kere. Aman Yarabbi, ne kadar kızmıştı bana. O gün arabayla
şehirde bir dolaşalım demiştik... Koca atlar böyle lap lap gidiyordu...*(Dudakları kımlıdır,
sesini çıkarmadan kendi kendine konuşmaya devam eder)*
- SAFİYE** : Sevda ne arıyorsun?
- SEVDA** : *(Ölgün, umutsuz)* Bilmem.
- SAFİYE** : Bir şey mi yapacaktın kızım?
- SEVDA** : Hayır.
- SAFİYE** : Bir isteğin mi var?
- SEVDA** : Yooo...
- SAFİYE** : *(Vurgulu)* Sevda?
- SEVDA** : Affedersin anne.
- B. ANNE** : Yollarda herkes bizim arabayı gösterirdi. Yıldızlı tekerlekleri, sarı pirinç fenerleri vardı. İçi
kırmızı atlas döşeliydi. Ne güzeldi arabamız. Atların boynunda küçük gümüş çingiraklar sal-
lanırdı. Atlar böyle lap lap gidince, çingiraklar da çın çın...
- TARIK** : *(Ayağa kalkar, bağırır)* Yeter! (...)
- SEVDA** : *(Birden babasına koşar)* Baba!..
- TARIK** : *(Döner, şaşkın)* Ne var?
- SEVDA** : Kuzum babacığım, yemeğini ye, sonra işe git. Benim için git. Satma sakın kimseye. İstesen
senin elinden hiç bir iş kurtulmaz. Baba, ne olur ümidini kaybetme. Benim için kaybetme. *(Bu
ani boşalıştan kendi de ürker, şaşkın masaya oturur)*
- TARIK** : *(Heyecanla)* Kızım... Peki... Ben zaten senin için... Üzülme sen... Safiye, ben gidiyorum,
çalışacağım. *(Kasketini başına geçirir)* İşleteceğim o (...). *(Hızla çıkar, sessizlik)*
- SAFİYE** : *(Kızın yanına gelir)* Yavrum, anla beni. Babana yardım etmeliydik. İçimizde en çaresiz oydu.

- SEVDA** : Evet anne.
- SAFİYE** : Kaç gündür kıvranıp duruyordu; bu kız bana neden isyan etmiyor, neden bağırıyor, niçin bir kelime söylemiyor diye. *(Gülümser)* En güzelini yaptın. Yalvardın.
- SEVDA** : İsteyerek yapmadım.
- SAFİYE** : Tahmin etmiştim.
- SEVDA** : Ayıp mı oldu anne?
- SAFİYE** : Daha mutlu olmak için yapılan hiç bir şey ayıp değildir kızım. *(Özcan birden sağdan bağırarak girer. Budalaca bir neş'e içindedir. Ayağına pırıl pırıl boyanmış çizmeleri giymiştir. Mahmuz yerine renkli, uzun kurdeleler, iki küçük çingirak takmıştır)*
- ÖZCAN** : Heyyy... Savulun!... *(Çalmla yürür)*
- SAFİYE** : Bu ne?
- ÖZCAN** : Paşa hazretleri! *(Güler. B. Anne büyük bir huzursuzlukla yerinde doğrulur)*
- SAFİYE** : Hani ders çalışıyordun?
- ÖZCAN** : Atımı getirin... Kılıcımı da... *(Güler)* Nasıl B. Anne, beğendin mi beni?
- B. ANNE** : *(İşin içinden yalnız çıkamaz, yardım ister)* Safiye.
- ÖZCAN** : Dinle bak, mahmuzlar nasıl şıkır şıkır ediyor. Duyuyor musun?

Ocak oyunundan bir sahne

- B. ANNE** : *(Zavalı bir korku, karışıklık içinde)* Safiye!..
- SAFİYE** : Otur anne, şaka yapıyor.
- ÖZCAN** : Kızlar... *(Ellerini çırpıp)* Beni eğlendirin.
- B. ANNE** : *(İyice heyecanlanmıştı)* Safiye!..
- SAFİYE** : Özcan!..
- ÖZCAN** : *(Topuklarını çarparak selam verir)* Emriniz hanımefendi? Kılıcım, atım ve çizmelerimle hizmetinizdeyim. *(Söylediği cümleyi çok beğenir. Gururlanır.)* Sahi, nasılım? *(Fazıl sokak kapısından girer. Sağ eli kirlice bir sargı ile sarılıdır.)* İşte, yaverim de geldi. *(Eliyle işaret eder)* Oğlum, bakar mısınız?
- FAZIL** : *(Yorgun, gülümser)* Sersem!
- SAFİYE** : Hoş geldin.
- FAZIL** : *(Soluk alır)* Hoş bulduk.
- SAFİYE** : Eline ne oldu?
- FAZIL** : Boş ver, önemli değil... Selam yok mu?
- SEVDA** : Merhaba ağabey.
- FAZIL** : (B. Anneye) Akşamlar hayırlı olsun hanımefendi. Nasılsınız?
- B. ANNE** : *(Alışmadığı için anlamaz)* Ne diyor?
- FAZIL** : Öpeyim elinizi. *(Elini uzatır)*
- B. ANNE** : *(Korkar)* Çek elini. Tutma beni. Safiye...
- SAFİYE** : Korkma anne, hepsi torunların, birşey yok, otur sen yerine.
- B. ANNE** : Oturayım *(oturtur)*
- FAZIL** : Kırk yılda bir gönlüne göre gideyim dedim, olmadı.
- B. ANNE** : Hesap yapıyordum, şaşırdım işte...
- FAZIL** : *(Özcan'a bakarak)* Bu maskaralık da ne oluyor?
- ÖZCAN** : Birşey olduğu yok.
- FAZIL** : Haydi yaylan bakalım içeri, kitaplarını al da gel.
- ÖZCAN** : Ağabey, sen bir kere olsun...
- FAZIL** : Kapa (...)!..
- B. ANNE** : Bu kötü adam geldi ya... Artık bana rahat yok. *(Özcan, çizmelerini sürüye sürüye sağdan çıkar. B. Anne Özcan'ı gözleri ile takip eder)*
- FAZIL** : Anne, sıcak su var mı?
- SAFİYE** : Şimdi ısıtıyorum oğlum. *(Ocağın başına yürür)* Araba çalışmıyormuş değil mi?
- FAZIL** : Ne gezer? Bize acıyıp ta kendiliğinden yürürse, ona bir diyeceğim yok.

- SAFİYE** : Baban yine işbaşı yaptı.
- FAZIL** : Bir faydası yok ki... Oyalanıyor besbelli.
- SAFİYE** : Bitkin...
- FAZIL** : Bir de çalışırken görsen... Neredeyse dize gelip o hurda yığımına yalvaracak. Otuz defa hesap yapıyor, kırk kere danışıyor, elli kere besmele çekiyor... Sonra ne yapıyor biliyor musun? Bir vida söküyor... dört dönüyor motorun etrafında, o telaşını o gözlerindeki endişeyi bir görsen... Of be... İçim dayanmıyor Allah canımı alsın! Sırf bunu görmemek için kaçsam yeridir. Arkamdan ne dersiniz deyin, umurumda bile değil artık. Hazır Nihat bir işe de girdi, bana ihtiyacınız kalmadı sayılır.
- SAFİYE** : Sen deli misin?
- FAZIL** : Anne, sen de onu öyle, piston kolunu okşarken, mili severken görsen, (...), kapıyı vurup gidersin. Söyledim kaç kere, alma bu hurdayı diye. Dinlemedi. Sana gelince Sevda.
- SEVDA** : Ben birşey yapmadım.
- FAZIL** : Niye korkuyorsun?
- SEVDA** : Bilmem...
- FAZIL** : (*Gülümser*) Bu akşam saat altıda neredeydin?
- SEVDA** : (*Telaşla*) Evdeydim... Hayır, bir şeyde... Evdeydim ağabey...
- SAFİYE** : Doğru, saat altıda evdeydi.
- FAZIL** : Halbuki ben seni sinemanın arkasındaki sokakta gördüm. Ne dersin? Yanıldım mı yoksa?
- SAFİYE** : Beş dakika gitti geldi. Başka kimi yollayayım?
- FAZIL** : Anne, sen anlamak istemiyorsun. (*Özcan girer, elinde bir büyük kitap, ayağında çizmeler*) İşte, bu (...) yolla. Kendin git. Aç oturalım. Bana bak, bundan sonra alışverişe sen gideceksin.
- ÖZCAN** : Gideriz. (*Masaya oturur*)
- FAZIL** : Sevda, kızım, bu ara yanlış bir şey yaparsan babam kendini suçlu görecektir anlıyor musun?
- SAFİYE** : Ne demek istiyorsun? Açık konuş, ben de anlıyayım.
- FAZIL** : O anladı, yeter. Ver suyu, ısınmıştır.
- SAFİYE** : Yardım edeyim.
- FAZIL** : İstemez.
- SAFİYE** : Tek elinle...
- FAZIL** : İstemez dedim ya... (*Çaydanlığı alır, banyoya gider*)
- (...)

Turgut ÖZAKMAN, Ocak
(Özetlenerek kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

- mahmuz** : Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça.
- piston** : Bazı araçlarda, motorlarda bir silindir içinde düzenli hareket eden daha küçük çaplı silindir, itenek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Turgut Özakman *Ocak* adlı oyunu 1961'de yazmıştır. İlk kez 1962'de Ankara Devlet Tiyatrosunda sahnelenen oyunda toplumun temel birimi olan aile yansıtılmıştır. *Ocak*, 1960'lı yıllarda orta hâlli bir ailenin ekonomik güçlüklerle, geçim sıkıntısının getirdiği zorluklara rağmen bir arada durma çabasını anlatır.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metnin konusunu ve temasını belirleyiniz. Temayla metnin adı arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
- Ocak* adlı oyunun ikinci bölümünden alınan metnin olay örgüsünü çıkarınız (Tiyatroda olay örgüsü; perde, sahne vb. bölümler etrafında düzenlenir.).

-
-
-
-

- Ocak* oyununda şahıs kadrosunun olay akışını etkileyen fiziksel ve psikolojik özelliklerini belirleyip aşağıdaki tabloya yazınız (Oyunda şahıs kadrosunun özellikleri belirgin olsa da oyuncular, metni kendi tarzlarına ve kabiliyetlerine göre canlandırırlar.).

Tarık	
Safiye	
B. anne	
Sevda	
Fazıl	
Özcan	

4. a) Okuduğunuz metinde ana çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz.
b) Bu çatışmaların nedeni (fiziksel, psikolojik, toplumsal, kültürel, kavramsal vb.) nedir?
5. a) Metinde mekân ve zaman unsurlarının özelliklerini belirleyiniz.
b) Modern tiyatrodaki efekt, ışık vb. uygulamalar metin çerçevesinde yazar, yönetmen, yapımcı, oyuncu, tasarımcı ve teknik ekip iş birliğiyle gerçekleşir/yorumlanır. *Ocak* oyunu için nasıl bir efekt, ışık uygulaması yapılabilir?
6. Mekân unsuru, metinde olayların gelişiminde nasıl bir rol oynamaktadır? Bu mekânın nasıl bir dekorla sunulabileceğine dair arkadaşlarınızla tartışınız.
7. *Ocak* adlı metnin teması işlenirken hangi olaylar gösterme ve anlatma yoluyla aktarılmıştır? Belirleyiniz.
8. Metinde Turgut Özakman'a özgü dil ve anlatım özelliklerini tespit ediniz.
9. Metinde dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları belirleyiniz.
10. *Ocak* metninde aileyi bir arada tutan kuvvetler nelerdir? Annenin ve Sevda'nın yapıcı tavırlarının bundaki rolü nedir? Açıklayınız.
11. Türk sineması ve tiyatrosunda bu metindeki tiplerle benzerlik gösteren tiplmeler var mı? Örneklendiriniz.
12. Yazarın biyografisini okuyunuz. *Ocak* metnini yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Turgut ÖZAKMAN

Yazarın Biyografisi

Turgut ÖZAKMAN (1930-2013)

Ankara'da dünyaya gelen yazar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra bir süre avukatlık yapmıştır. Köln Üniversitesi Tiyatro Bilimi Enstitüsünü bitirmiştir. Devlet Tiyatrolarında dramaturgluk, genel müdürlük; TRT'de daire başkanlığı, genel müdür yardımcılığı; RTÜK'te üyelik ve başkan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Uzun seneler öğretim görevlisi olarak çalıştığı Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Bölümünde dramatik yazarlık dersleri vermiştir. 2013'te Ankara'da vefat etmiştir. Devlet Tiyatrolarında oyunu sergilenen en genç tiyatro yazarı unvanına sahiptir. Geleneksel Türk tiyatrosu ile Batı tiyatrosunu kaynaştırmayı başaran sanatçı dramatik tiyatronun güzel örneklerini vermiştir. Eserlerinde birey-çevre ilişkilerini, kuşaklar arasındaki çatışmayı, toplumun suçlu insanları kenara itişini işlemiştir. Cumhuriyet tarihinin en çok satan kitapları arasında yer alan ve Kurtuluş Savaşı'nı romansı bir üslupla anlattığı *Şu Çılgın Türkler* adlı belgesel romanı 2005'te yayımlanmıştır.

Eserleri

Pembe Evin Kaderi, Kanaviçe, Ocak, Paramparça, Ah Şu Gençler, Sarıpınar-1914, Resimli Osmanlı Tarihi, Bir Şehnaz Oyun, Töre, Fehim Paşa Konağı, Kardeş Payı, Ben Mimar Sinan (tiyatro); *Şu Çılgın Türkler*, Atatürk Yeniden Samsun'da, Diriliş-Çanakkale, Cumhuriyet-Türk Mucizesi (roman)

DİL BİLGİSİ

1. Aşağıdaki tabloda *Harput'ta Bir Amerikalı* metninden eserin yazıldığı basım tarihinden kaynaklanan yazımı farklı kelimeler verilmiştir. Bu kelimelerin günümüzdeki yazımlarını karşlarına yazınız.

Metindeki Yazım	Günümüzdeki Yazımı
tesbih
gelmiyecek
kollej
Mektep'de
Ahmet bey
soy adı

2. Aşağıdaki metinde noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyiniz.

NECMETTİN: (Yatak odasının kapısından girerek) Evet şimdi yürüyeceğimiz yol belli oldu.

CELİLE: Geliyor mu efendiciğim?..

AYŞE: Anne niye bu kadar heyecanlanıyorsun?

CELİLE: Kocamın kardeşini göreceğim, az şey mi bu Cici?

OKYAY: (Yanıdakilere) Geliyormuş... Geliyormuş.

(Hepsi ayağa kalkarlar.)

3. Aşağıdaki metinle ilgili soruları cevaplayınız.

Dedelerimizin büyük meziyetlerini, hayatlarının kendilerine has ve gerçek oluşu yapıyordu. Garp medeniyetinin büyük meziyeti de bir realitenin mahsulü olmasında ve inkişafını onunla beraber yapmasındadır. Bizim için asıl olan miras, ne mâzidedir, ne de Garp'tadır; önümüzde çözülmemiş bir yumak gibi duran hayatımızdadır. Onu yakaladığımız, onun meseleleri üzerinde durduğumuz, onlarla yoğrulduğumuz, bu meseleleri fikir hayatımızın zarurî yol uğrakları gibi değil, temeli olarak kabul ettiğimiz zaman tarihin ve hususî coğrafyamızın bize yüklediği büyük role erişeceğiz. O zaman "devam"ın zinciri tekrar içimizde bağlanacak ve biz muasır dünyada, birleştirici çehremizle ve bu çehreyi teşkil eden hayat çerçevesi ile kendimize lâik yeri alacağız. Birbirini anlamayan iki âlemin ortasında, bir düğüm noktasında yaşamış olmanın bize yüklediği zahmetler, o zaman gerçek ve ön safta hayatın nimetleriyle ödenecektir.

Ahmet Hamdi TANPINAR, Yaşadığım Gibi

- a. Yukarıdaki metinde vurgulanmak istenen düşünce nedir? Aşağıya yazınız.

.....

- b. Metnin konusu nedir?

.....

- c. Metne bir başlık vermek isteseydiniz bu, ne olurdu?

.....

- ç. Metinde altı çizili ifadeyle anlatılmak istenen nedir?

.....

4. *Ocak* adlı metnin bir bölümü üzerinde günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo oyunlarında konular ancak sesle aktarılabilir. Bu nedenle karışık ayrıntılara yer verilmez, bazı ayrıntılar atlanır; anahtar kelimeler uygun biçimde tekrarlanır, karakter sayısı on ikiyi geçmez, sesçe zıtlıkları olan karakterler seçilir (genç-yaşlı, erkek-kadın), her cümle ilk duyuşta anlaşılmalıdır, olay örgüsü sadedir.

Müzik ve efekt metinde yazıldığı noktada başlar. Devam edip etmeyeceği, net olmayan efektlerin (sert kapı sesi gibi olmayanların) nerede bitecekleri açıklanır. Gereklikçe “Müzik yavaşça girer.”, “Ağır ağır söner.” gibi açıklamalar eklenir. Oyuncuların çıkarttıkları doğal sesler (ışık, gülme vs.) efekt değildir. Müzik en az 5, en çok 15 saniye olmalıdır. Duygulu, düşündürücü sahnelerden sonra geçiş müziği uzun tutulur. Dinleyiciye, kişiler, çevre ve bazı ayrıntılar hakkında kısa bilgi ve ipuçları vermelidir (“Çok güzel bir mekân, tarihî bir yer olmalı!”, “Hayrola, öğlen olmuş, pijamalarla dolaşıyorsun.”). Satır sonlarında sözcükler bölünmez, aşağı satıra geçilir. Sayfa sonlarında cümle bölünmez. Bütünüyle öbür sayfaya alınır.

b) Yazma Sürecini Uygulama

Seçtiğiniz bir tiyatro metninin bir bölümünü veya tamamını özelliklerine dikkat ederek radyo tiyatrosuna dönüştürünüz.

Yazacağınız metni planlayınız. Metin türüne özgü yapı özelliklerine uygun yazınız. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanınız. Görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanınız. Yazdığınız metni gözden geçiriniz. Yazınızı yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama, yarışmalara katılma gibi yollarla paylaşabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo tiyatrosunun, tiyatrodan farklı özellikleri vardır. Radyoda metni çözümlenmek şarttır. İki aynı renkteki sese bir radyo oyununda rol verilmez. Radyo oyununda görüntü olmadığından bu boşluğu ses, söz, efekt ve müzik dolduracaktır. En küçük sözcük ya da efekt bütün bir oyunu bozabilir ya da yorumun, içeriğin net geçmesini önleyebilir. Bir kapı gıcirtısı verirken o kapının fiziki yapısı, ne kapısı olduğu, ne zaman açıldığı, kapıyı kimin hangi duygularla açtığı ya da bu efektin yoruma ne katacağı önceden bilinmelidir.

Radyo oyunlarında iç spiker ve karakterler önceki olayları uygun bir biçimde sözel olarak anlatabilirler. Bu, akışı yavaşlatmamak için ekonomik bir anlatımla yapılır. Bir ya da birkaç kişi tarafından bir seferde ya da parça parça anlatılabilir. Anlatıcının görevi yalnız anlatmakla sınırlı olabileceği gibi bir karakter olarak da işlenebilir. Radyo oyunlarında, bir önceki sahnenin son repliği ile çok kısa bilgi verilerek gelecek sahnedeki yeni kişiler mekân ya da hareket hakkında serim yapılabilir.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Bir radyo tiyatrosu dinleyiniz. Yazdığınız radyo tiyatrosunu bilişim teknolojilerini kullanarak seslendiriniz ve bu seslendirmeyi sınıfta sununuz.

Amacına uygun dinleme tekniklerini kullanınız. Tiyatronun konusunu ve ana düşüncesini belirleyiniz, konu akışını takip ediniz. Açık ve örtük iletileri belirleyiniz. Tiyatroyu özetleyiniz. Dinlediğiniz tiyatroyu türle ilgili ön bilgilerinizle karşılaştırınız. Dinlediklerinizi, konu akışındaki uyum açısından değerlendiriniz. Dinlediğiniz tiyatrodaki öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-4. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

PERDE: I, SAHNE: III

Kanuni'nin arz odası. Sokollu Mehmet Paşa, Şehzade Bayezit.

BAYEZİT : Kime karşı ne suç işlemişsek ona hesap vermek isteriz paşa! Sizin aracılığınızla değil, doğrudan doğruya kendisine. Siz çekilin aradan.

SOKOLLU : Hünkârımız efendimiz buyurdular ki.

BAYEZİT : (*Sinirli*) Sizin hünkâr efendiniz, benim hünkâr babam. Ve bize yüklenmek istenen suç, bir efendiden çok, bir babaya karşı işlendiği zaman daha iğrenç oluyor, daha korkunç oluyor.

SOKOLLU : (*Saygılı*) Kimse size bir suç yüklemek istemiyor şehzadem.

BAYEZİT : O zaman bir oğul olarak babamızla konuşmak isteriz. Neden araya duvarlar, duvarlar yığılmıştır?

SOKOLLU : (*Âdeta sevecen*) Dinleyin şehzadem!

BAYEZİT : (*Onu dinlemez, karakterindeki sabırsızlık ve ataklık çılgınlık kertesine varmıştır.*) Bırakın beni. (*Eliyle yana iter Sokollu'yu, öne doğru gelir ve seslenir.*) Baba!... Benim ben... oğlun, Bayezit'in. Bir kez daha mı yinelensin tarih? Bir kez daha mı bir bahtsız şehzade suçsuz olduğunu hünkâr babasına anlatamadan kemende verilsin? Bir kez daha mı devlet adına, adalet adına doğayı utandıracak bir suç işlensin? (*Susar bekler.*)

Orhan ASENA, *Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe*

1. Yukarıdaki metnin yapı unsurlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay Örgüsü	
Yer	
Zaman	
Çatışma	
Kişiler	

2. Metin, tiyatro türlerinden hangisi içinde değerlendirilebilir? Bu türün metinde görülen özelliklerini belirleyiniz.

.....

.....

3. Metinden hareketle Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatro eserlerinde işlenen temalardan birini belirleyiniz.

.....

.....

4. Metinde hangi tiyatro terimleri vardır? Yazınız.

.....

5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu ünite de öğrendiklerinizden hareketle uygun şekilde doldurunuz.

- 1950-60 yılları arasında oyun yazarlarının sorunlarına değişik hareket noktalarından yö-neldikleri, köy sorunlarını ele aldıkları da görülür.
- *Hürrem Sultan, Tohum ve Toprak* adlı oyunları ile tarihî konuları ele almıştır.
- Necati Cumalı, da; Yaşar Kemal de ağa ile köylü arasındaki sorunları ortaya koymuşlardır.
- Turan Oflazoğlu'nun *Kösem Sultan* adlı oyunu tarihî türündedir.
- Cevat Fehmi Başkut'un *Paydos* oyunu sahnelenen ilk tiyatro eseridir.

6. *Oyun yazarlığı konusunda eğitim alan yazar, ilk oyunu Kezban'ı 1967'de yazdı. Oyunlarını tarihe dayandırmakla birlikte tarihi incelemeye değil, karakterlerin kişilik ve iç dünyalarını yansıtmaya önem verdi. Tarihî oyunlarında tragedyaların özelliklerini kullanan yazarın IV. Murat, Deli İbrahim gibi oyun-ları vardır.*

Bu parçada sözü edilen yazar kimdir?

A) Orhan Asena	B) Refik Erduran	C) Turgut Özakman
D) Turan Oflazoğlu	E) Recep Bilginer	

7. Aşağıdakilerden hangisi trajedinin özelliklerinden değildir?

- Seyircide acıma ve korku duyguları uyandırmak için yazılır.
- Manzum şekilde yazılan eserlerdir.
- Eserlerde ağırbaşlı, ciddi bir üslup vardır.
- Koro, sahnede gösterilmeyen olayları bildirir.
- Konularını halkın yaşayışından alır.

8. Aşağıdaki yazarlardan hangisi oyunlarında köyü, köylüyü konu olarak seçmemiştir?

A) Necati Cumalı	B) Necip Fazıl Kısakürek	C) Yaşar Kemal
D) Recep Bilginer	E) Güngör Dilmen	

9. Aşağıdakilerden hangisinde kesme işareti (') yanlış kullanılmıştır?

- 1923'ten 1940'a kadar Türk tarihiyle ilgili konular ağırlık kazanmıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde toplumcu gerçekçilik öne çıkan bir akımdır.
- Roman, hikâye, deneme gibi Batı'dan alınan düzyazı türleri bu dönemde gelişme göstermiştir.
- Millî Edebiyat'çılar, eserlerinde Anadolu insanını ve yurt güzelliklerini konu edinmişlerdir.
- Tanzimat'ta olduğu gibi, yanlış Batılılaşma eleştiri konusu olmuştur.

10. Toplum dışına sürülmüş kişilerin toplumla uyumsuzluğunu veren yazarlardan biri olan
....., aşağılık duygusunu toplumsal koşullar açısından inceleyişiyle dikkati çeker. Güneşte
On Kişi, Ocak, Paramparça, Komşularımız bu konuyu aile yaşayışı çerçevesinde verdiği oyunlardır. İlk
oyunu olan Pembe Evin Kaderi'nde ve Kanaviçe'de kuşaklar arasındaki kopuşu, yabancılaşmayı ele alır.
Tiyatrolarında günlük yaşamın çelişkilerini ve gülünç yönlerini ele almıştır. Romanlarında yakın tarihe
ve Kurtuluş Savaşı'na yönelmiştir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Turgut Özakman B) Haldun Taner C) Recep Bilginer
D) Refik Erduran E) Cevat Fehmi Başkut

11. Cevat Fehmi Başkut, 1942-1970 yılları arasında yirmi bir tiyatro eseri yazmıştır. Hemen bütün oyun-
ları İstanbul Şehir Tiyatrosu, Ankara Devlet Tiyatrosu gibi ülkesinin en güçlü topluluklarınca temsil
edilmiş ve çok alkışlanmıştır. Geçen yıl yitirdiğimiz bu önemli tiyatro yazarının başta gelen özelliği se-
yircisi ile kolay ilişki kurabilmiş olmasıdır. İçinde yaşadığı toplumun en aktüel sorunlarını ele alırken
seyircisinin görüş açısını paylaşması ve onun duygularına yönelmesi Cevat Fehmi Başkut'u yaşadığı
yılların en popüler tiyatro yazarı yapmıştır. O, sadece seyircisinin günlük yaşantısını etkileyen sorunları
seyircisinin düşünce ve duygusu doğrultusunda değerlendiren bir yazar değil, aynı zamanda düşüncesini
en kolay anlaşılacak ve etkilenilebilecek biçimde sahnedeki seyir yerine aktaran bir yazar olmuştur. Bütün
bu özellikleri ile Cevat Fehmi Başkut hem olumlu, hem olumsuz anlamda popüler bir yazardır.

Bu parçada sözü edilen yazarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Tiyatro eserlerinde güncel konulara yer vermiştir.
B) Eserleri yurt içinde ve dışında sergilenmiştir.
C) Tiyatro eserlerindeki anlatımıyla seyirciyi etkilemiştir.
D) Yaşadığı dönemde çok tutulan bir tiyatro yazarı olmuştur.
E) Eserlerinde eleştirilebilecek özellikler de vardır.

12. Aşağıdaki cümlelerin karşısına cümleler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- a. Turan Oflazoğlu, henüz tahta çıkmaya hazır olmayan bir şehzadenin içinde bulunduğu (...)
durumu *Deli İbrahim* adlı oyununda anlatmıştır.
- b. 1970'ten sonra tiyatro eserlerinde Kurtuluş Savaşı da konu olarak ele alınmıştır. (...)
- c. Devlet Tiyatrolarında oyunu sergilenen en genç tiyatro yazarı Cevat Fehmi Başkut'tur. (...)
- ç. Tarık Buğra ve Oğuz Atay tiyatro eserlerinde kadın sorunlarına değinmişlerdir. (...)
- d. Cumhuriyet Dönemi tiyatro yazarlarının sayısındaki artış 1950 sonrasında görülmeye (...)
başlar.

13. (I) 1979'da yazılan *Fehim Paşa Konağı* ve bu oyunu izleyen yapıtlar Özakman'ın sekiz yıllık bir aradan sonra çok üretken bir döneme geçtiğini gösterir. (II) Türkiye İş Bankası En Başarılı Oyun Ödülü'nü kazanan *Fehim Paşa Konağı* 1980'de İstanbul'da Çevre Tiyatrosu ve Ankara'da Ankara Halk Tiyatrosu tarafından sahnelenir. (III) Aynı yıl Avni Dilligil ve Sanat Kurumu ödüllerine değer bulunur. (IV) *Fehim Paşa Konağı*, Özakman'ın 1967'de Sarıpınar 1914'le başlattığı, tarihsel bakış açısından, "göstermecî" anlatımla yazılmış, bu kez içeriği de bütünüyle Özakman'ın olan ikinci dönem oyunlarının en kusursuzlarından biridir. (V) *Fehim Paşa Konağı*'yla, aynı zamanda, Özakman tiyatrosunda müzik ve dansın yoğunlukla kullanıldığı bir dönem başlamıştır.

Bu parça iki paragrafa bölünmek istense ikinci paragraf hangi cümleyle başlar?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

14. (I) 1960'lı yıllarda oyun yazarlarımız yeni türler denemiş ve tiyatromuza taze bir soluk kazandırmışlardır. (II) Haldun Taner, kabare türünün öncülüğünü yapar. (III) 1950'li yılların başında yazdığı oyunlarında benzetmecî kurgu yöntemini benimseyen Taner'in, altmışlı yıllarda başlayan geleneksel tiyatrodan hareketle çağdaş bir sentez yakalama hareketi, 1970'li yıllarda yoğunlaşmıştır. (IV) Tiyatro topluluklarının popüler halk tiyatrosu özellikleri taşıyan geleneksel tiyatromuzun meddahlık geleneğinden, tuluat özelliğinden yararlandıkları görülür. (V) Bertolt Brecht'in oyunlarında uyguladığı epik tiyatro yöntemlerinden, aynı zamanda orta oyunu, Karagöz gibi geleneksel halk oyunlarımızın biçiminden yararlanmışlardır.

Bu parçadaki numaralandırılmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

15. Tarihî tiyatronun amacı, bir şekilde geçmişi değerlendirmektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Tarihî tiyatro konusunu geçmişten alır ama bugünü de yok saymaz. Çünkü tarihî tahkiyenin amacı, aslında bugünü anlatmaktır. Anlatıcı, tarih aracılığıyla mensup olduğu toplumun çelişkilerini, değişmeyen veya değiştirilemeyen yönlerini, sorunlarını; çok az olsa da iyi ve güzel yönlerini anlatır.

Bu paragrafta vurgulanmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tiyatro yazarı için tarih önemli bir kaynaktır.
B) Tiyatroda amaç tarihî gerçekleri anlatmaktır.
C) Tarihî tiyatro geçmişi anlatırken toplumun bugününe ışık tutmalıdır.
D) Tarihî tiyatrolarda sadece toplumun sorunları öne çıkarılmalıdır.
E) Tiyatro yazarı, bugünü olduğu gibi yansıtamadığı için konusunu tarihten alır.

16. Aşağıdakilerden hangisinde noktalama yanlışlığı yoktur?

- A) Cemil Meriç; "Sertleşmeyi bilmeyen bir iyilik, iyilik olmakta ısrar eden bir iyilik neye yarar?" diyordu.
B) Cemil Meriç, "Sertleşmeyi bilmeyen bir iyilik, iyilik olmakta ısrar eden bir iyilik neye yarar?" diyordu.
C) Cemil Meriç "Sertleşmeyi bilmeyen bir iyilik, iyilik olmakta ısrar eden bir iyilik neye yarar?" diyordu.
D) Cemil Meriç "Sertleşmeyi bilmeyen bir iyilik; iyilik olmakta ısrar eden bir iyilik neye yarar?" diyordu.
E) Cemil Meriç: "Sertleşmeyi bilmeyen bir iyilik, iyilik olmakta ısrar eden bir iyilik neye yarar." diyordu.

6. ÜNİTE

DENEME

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında deneme yazılacaktır. Denemenizin konusunu belirleyiniz.
- Sözlü iletişim uygulamalarında yazılan denemeler sınıf ortamında sunulacaktır. Sunum için gerekli hazırlıkları yapalım.

OKUMA

Dünya Edebiyatında Deneme

Hazırlık Çalışmaları

1. Sait Faik Abasıyanık bir hikâyesinde "...yazmasam deli olacaktım." der. Aynı ya da benzeri duyguları hissederek günlük hayatınızda sizi etkileyen konularla ilgili duygu ve düşüncelerinizi yazıya döktüğünüz oldu mu? Böyle yazılardan oluşan bir defter tutmayı, bir blog açmayı düşündünüz mü? Niçin?
2. Zaman zaman öz eleştiri yapar mısınız? Bunun insana ne gibi yararları olur? Düşüncelerinizi belirtiniz.

1. METİN

DOĞRULUK KAYGISI

Düşünce çatışmaları beni ne kırar, ne yıldırır, sadece dürtükler, kafamı çalıştırır. Eleştirilmekten kaçırız: Oysa ki bunu kendiliğimizden istememiz, gelin, bizi eleştirin dememiz gerekir: Hele eleştirme bir ders gibi değil de bir karşılıklı konuşma gibi olursa. Biri çıkıp bizim düşüncemizin tersini söyledi mi, onun doğru söyleyip söylemediğine değil, doğru yanlış, kendi düşüncemizi savunmaya bakarız. Bizi düzeltmek isteyen kollarımızı açacak yerde, yumruklarımızı sıkıyoruz. Ama ben dostlarımın bana sert davranmasını istiyorum. Sen bir budalasin, saçmalyorsun, desinler bana. Ben, dostlar arasında açık, yiğitçe konuşulmasını isterim; dostların düşünceleri neyse sözleri de o olmalı. Kulaklarımızı öyle sert öyle kaba birer kulak yapmalıyız ki, salon konuşmalarının yumuşak seslerini duymaz olsunlar. Ben, biraraya gelen insanların, sertçe, erkekçe konuşmalarını isterim. Dostlar arasındaki bağlar sert, yırtıcı olmalı. (...)

Dostluk kavgacı olmadı mı, sağlam ve cömert de değildir. Nazlı, yapmacık bir hava, birini kırma korkusu dostluğa rahat nefes aldırılmaz:

Neque enim disputari sine reprehensione potest.

(Cicero)

Çatışmadan tartışılmaz.

Bana çatıldığı zaman öfkem değil dikkatim uyanır: Bana çatandan bir şeyler öğrenmeye can atarım. Doğruyu bulmak her iki tarafın kaygısı olmalı. İnsan öfkeleni mi düşünemez olur; aklından önce sınırları işler. Tartışmalarda bahis tutuşmak hiç de faydasız değildir. Doğrudan ayrıldık mı, elle tutulur bir şeyler kaybetmeliyiz. Yıl sonunda uşağım demeli ki bana: Bilgisizlik ve inatçılık yüzünden bu yıl bin lira kaybettiniz.

Doğruyu hangi elde görsem sevinçle karşılar; uzaktan kokusunu alır almaz silahlarımı atar, teslim olurum. Fazla yukardan ve insafsız olmadıkça yazılarıma çatılmasını hoş görmüş, çoğu kez karşımdakini kırmamak için yazdıklarına istenen biçimi verdiğim olmuştur. Zararıma da olsa eleştirmeciye uysal davranmalıyım ki beni her zaman serbestçe uyarsın, kendimi düzeltmeme yardım etsin. Doğrusu çağdaşlarımı böyle bir işten yana çekmek kolay değil. Düzeltilmek herkesin ağrına gittiği için kimse kimseyi düzeltmeyi göze alamıyor. Düşüncesini saklayarak konuşuyor çokları.

MONTAIGNE, *Denemeler* (çev.: Sabahattin EYUBOĞLU)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, XVI. yy.da yaşamış olan Montaigne'in *Denemeler* adlı eserinden alınmıştır. Deneme türünün kurucusu Fransız yazar Montaigne'dir (Monteyn). Montaigne denemelerinde kendini merkeze almış ve amacının "insanlık" hakkında değil yalnızca kendi deneyimleri hakkında yazmak olduğunu anlatmıştır. Montaigne'in bu görüşünü şu sözlerinde bulabiliriz: "Herkes önüne bakar, ben içime bakarım; benim işim yalnız kendimledir; hep kendimi gözden geçiririm, kendimi yoklarım."

Deneme, bir yazarın herhangi bir konu üzerinde, özel görüş ve düşüncelerini iddiasız, kesin bir yargıya varmadan anlattığı yazıdır. İnsanı ve toplumu ilgilendiren her şey (yaşam, ölüm, aşk, sanat, felsefe, din, ahlak, töre, bilim, siyaset vb.) deneme konusu olabilir. Denemede bir konu sınırlaması, belli bir biçim yoktur. Denemenin ayırıcı özelliği, yazarın kendi kendine konuşur gibi davranmasıdır. Denemeci görüşlerini içtenlikle, tam bir açık yüreklilikle anlatır. Anlattıklarının inandırıcılığını, içtenliği sağlar.

Denemeler, makale gibi düşünsel bir planla yazılsa da makaleden kısadır. Yazar, makalede olduğu gibi görüşlerini ispatlamak zorunda değildir; okuyucusunu kendisi gibi düşündürmeye çalışmaz.

Deneme işlediği konular bakımından kişisel, sanatsal; öğretici, eleştirel; sosyal ve felsefi konularda bireysel düşüncüyü ifade eden deneme olmak üzere üç türdür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin konusunu belirleyiniz. Metnin hedef kitlesi bütün insanlıktır, diyebilir miyiz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Yazının giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini gösteriniz. Her bölümde ele alınan düşüncüyü birer cümleyle ifade ederek yazının planını aşağıya çıkarınız.

Giriş:

Gelişme:

Sonuç:

3. Yazının planını incelediğinizde denemecinin belli bir sonuca vardığını söyleyebilir misiniz? Bu bize deneme türünün hangi özelliğini göstermektedir? Açıklayınız.
4. *Doğruluk Kaygısı* metninin ana düşüncesini aşağıya yazınız.
.....
.....
.....
5. Metinde kullanılan anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
6. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini aşağıdaki maddelere göre belirleyiniz.
 - a) Cümle yapıları: Yazar; devrik, kurallı, isim, fiil, basit, birleşik, sıralı cümle türlerinden hangilerini tercih etmiştir?
 - b) Kelime kadrosu: Yazar, çok fazla bilinmeyen kelime, terim, kavram kullanmış mı?
 - c) Anlatımında deyimlere, halk söyleyişlerine yer vermiş mi?
 - ç) Yazar anlatımda söz sanatlarına başvurmuş mu?
 - d) Yazarın anlatımına nesnellik, öznellik, coşkunculuk, duygusallık özelliklerinden hangileri hâkimdir?
7. Doğruluktan ayrılan insanlara yazar nasıl bir tavsiyede bulunuyor? Yazarın bu düşüncesine katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
8. Metinde yazarın anlatım tutumunu (yönlendirici, öğretici, taraflı, öznel ve nesnel vb.) değerlendiriniz.
9. Metinde hangi manevi ve evrensel değerler üzerinde durulmuştur? Belirleyiniz. Bazı değerleri kazanmak için çevremizdekilerin bizi uyarmasına izin vermeli miyiz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
10. Okuduğunuz metinden hareketle deneme yazarının deneme yazmaktaki amacını belirleyiniz.
11. Siz, eleştirilmekten hoşlanır mısınız? Eleştiri karşısında nasıl bir tutum içinde olmalıyız? Düşüncelerinizi paylaşınız.
12. Yazarın biyografisini okuyunuz. *Doğruluk Kaygısı* metnini, yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

MONTAIGNE (temsîlî resim)

Yazarın Biyografisi

MONTAIGNE (1533-1592)

Fransız edebiyatının ve Rönesans Dönemi'nin önde gelen yazarlarından. Zengin bir aile içinde, iyi bir eğitim görerek yetişmiştir. Hukuk okumuş, milletvekiliği yapmıştır. Eski Yunan ve Latin kültüründen etkilenmiştir. Düşünce ve görüşlerinde hür ve şüphecidir. Skolastik anlayışa değer vermemiş, hümanist düşünceyi benimsemiş, çeşitli konular üzerinde çok ilginç görüşler ileri sürmüştür. 1571'den itibaren *Denemeler*'ini yazmaya başlamış, bunu ölünceye dek sürdürmüştür. Yazılarındaki içtenlik, kısalık, sözü uzatmayı, en kısa, en doğru yoldan sonuca varmayı isteyen Fransız edebiyatına büyük etkiler yapmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde (1923-1960 Arası) Deneme

Hazırlık Çalışmaları

1. Nurullah Ataç “Deneme ben’in ülkesidir; ben demekten çekinen, her görgüsüne, her görevine ister istemez benliğinden bir parça kattığını kabul etmeyen kişi denemeciliğe özenmesin.” derken denemelerin hangi yönü üzerinde durmaktadır?
2. Hangi konuda deneme yazmak isterdiniz? Açıklayınız.

2. METİN

DÜŞE ÇAĞRI

Severim gerçekçi edebiyatı. Bu yaşa değin en çok onun ürünlerini, o yolda yazılmış hikâyeleri, romanları, hep o çığırı öven denemeleri, eleştirmeleri okudum. Bir hikâyede, bir romanda anlatılanların, gerçekte olanlara benzememesi, çok kimseler gibi benim için de büyük bir suçtur. Peri masallarından, dev masallarından çocukluğumda bile pek hoşlanmadım. Olmıyacak şeyler, benzerleri görülmiyecek insanlar anlatan hikâyeler arasında beğendiklerim yoktur demiyeceğim, ama onlarda da gerçeği aradım: “Bütün bunlar gene bir doğruyu söylüyor, ancak yazar gerçeği bir düşünle örtmüş. Kaldırın o örtüyü, arasından bakın, gerçeğin ta kendisini, çırpıplak doğruyu bulursunuz” diye düşünürüm.

Bunun içindir ki bugünkü yazarlarımızın çoğunun gerçekçiliğe özenmelerine göneniyorum. Bize hayatı anlatıyorlar, her gün gördüğümüz insanları tanıtıyorlar, okurlara çevrelerindeki de kendileri gibi düşünen, duyan, dertler çeken birer varlık olduğunu sezdiriyorlar. İnsanoğlu, çoğu bencildir, yalnız kendiyile ilgilenir, kendi kendisiyle uğraşır da başkalarının gerçekliğini kavriyamaz. Benliğimiz içine kapanır kalırız. Bu kabuğu,

dışarıya değinmemize, yani temas etmemize bırakmıyan bu benlik kabuğunu ancak edebiyat, gerçekçi edebiyat kırabilir. Hani şiir okumağı, hikâyeye okumağı boş bir iş sayıp da kendilerine yakıştıramıyan kimseler vardır, siz onlar arasında başkalarını anlıyan, başkalarının dertlerine, kaygılarına ortak olan birini gördünüz mü hiç? Bile-duyuş, yani tilciliğin öz anlamı ile “sympathie” doğmamıştır, uyanmamıştır onlarda. Onu ancak edebiyat aşılır. Batılıların edebiyata “humanités” demeleri de bu erdeminden ötürü değil midir? “Humanités” yani “insanlıklar”, kişiye insanlığı, insanca duyguları, düşünceleri aşılıyan bilgiler. Edebiyat ne denli gerçekçi olursa bu ödevini o denli iyi başarır.

Evet, severim gerçekçi edebiyatı, gerçekçi sanatı, bütün çığırlar arasında onun en üstün olduğuna inanırım. Ama düşünüyorum da: “Bizi alıp düşler acununa götüren bir edebiyat da gerekli değil mi?” diyorum. Bugünün birçok yazarları sanatın toplumsal görevi üzerinde türlü türlü sözler söylüyorlar. Okurları düşler acununa alıp götürmek de edebiyatın toplumdaki görevlerinden biri değil midir? Biz gerçek içinde yaşıyoruz, duvarlarını

yıkıp aşamadığımız bir gerçek içinde. Onun da güzellikleri var elbette, ama pek alıştığımız için göremiyoruz, tadamıyoruz o güzellikleri. Edebiyat, sanat bize o güzellikleri sezdirsin... Madame Rachilde'in (Madam Raşild) "Güneş Satıcısı"nı (le Vendeur du Soleil) bir türlü unutamam, çok anlattım onu okurlarıma, bir kez daha anlatayım: Paris'in bir köprüsü üzerinde bir satıcı, bağıyor, dil döküyor, sattığı nesnenin eşsiz güzelliklerini anlatıyor. Başına toplananlar merakla bekliyorlar: nedir acaba o adamın sattığı? En sonunda söylüyor: "Size güneşi, her gün gözlerinizin önünde duran, ama sizin bakmadığınız, güzelliğini göremediğiniz güneşi satıyorum. Bakın! bakın! sizin bütün hulyalarınızdan güzel değil mi?" Dinleyenlerin çoğu omuzlarını silkip gidiyor, ancak bir iki kişi: "Sahi! ne de güzelmiş!" diyorlar.

Şairin, hikâyecinin o adama benzemeleri gerektir: bize gözümüz önünde duran, ama alışık olduğumuz için artık fark etmediğimiz güzellikleri anlatmaları, sezdirmeleri gerektir. Hayatın yalnız iyi yanlarını söylesinler demek mi istiyorum? Hayır. Acıları, kötülükleri, çirkinlikleri söyliyerek de o işi başarabilirler, okurlara yaşamının güzel bir şey olduğunu sezdirirler de acılar, kötülükler, çirkinlikler karşısında irkilmenin mutluluğunu, o yürekler paralıyan mutluluğu duyururlar. Bütün o acıları, kötülükleri, çirkinlikleri kaldırmaya özendirirler de insan olmanın onurunu duyururlar onlara.

Yapsınlar bunu şairlerimiz, hikâyecilerimiz, bunu yapmak için de gerçekçi olsunlar. Peki, ama yalnız bu yeryüzünün, yaşamının güzelliğini göremiyenlere, sezemiyenlere midir sanatın yararlığı? Güneşi satan adam muradına erdi, hepimize güneşin güzelliğini anlattı, bizi hayatın bir teviyeliğinden kurtarabilir mi? Hangimiz günün birinde: "İstediğim gibi yaşıyamadım ben, boşuna geçirdim, yeke verdim ömrümü, yeke verdim ömrümü. Yeniden başlamak da yok!" diyerek şifasız bir üzüntüye düşmemiştir? Bugün düne benziyor, yarın bugüne benziyecek... Çeşit çeşit güzellikler var yöremizde, güneş doğuyor, batıyor, yıldızlar parlıyor, karanlık, soğuk, kasırgalı gecelerin de bir tadı var, çiçekler açıldı, yarın solacak, hepsi ayrı bir duygu veriyor kişiye... İyi, hepsi iyi ama hep bir teviyelik içinde geçen bu güzellikler bıktırıyor, bir teviye olduğu için çirkinleşiyor. Biz o bir teviyelikten kurtulamayacağımızı anlıyoruz da bir perişanlık duyuyoruz içimizde. Yalnız yaşlılar mı kapılıyor bu melâle? Hangimiz, tâ gençliğimizde, tâ çocukluğumuzda, bunu duymadık? Hepimiz de biliriz bir tek hayatımız olduğunu: öldükten sonra bir daha yaşayamayacağımız gibi ölmeden de ancak bir türlü yaşıyacağız, bir günü iki kez kullanamayacağız, bir gerçeğin içine kapanmışız, ondan sıyrılamıyacağız, o gömleği değiştiremeyeceğiz. Oysaki ne olanaklar, imkânlar vardı içimizde! Ancak birini, belki de en beğenmediğimizi gerçekleştirdik, ötekiler gömülü kaldı... Bu üzüntüden bizi yalnız hulya kurtarabilir. Ama bu hulyalar kurmak her kişinin elinden gelir mi sanırsınız? Gerçeğin güzelliklerini sezme her kişiye vergi değildir de gerçekten silkinip kendine daha gönlünce bir acun kurmak her kişiye vergi midir? İyi bir dinleyin kendinizi; hulyalarınız da günleriniz gibi, hep birbirine benzemiyor mu? Çevrenizdeki gerçeğin bir teviyeliğinden kurtulamadığımız gibi, hulyalarınızın da bir teviyeliğinden kurtulamıyorsanız, onlar da sizin için, gerçek gibi, birer duvar olmuyor mu? Size yeni yeni hulyalar kurabilmeniz için yardım edilmesini istemez misiniz?.. Toplumda edebiyatın, sanatın böyle bir görevi de vardır. Gerçekçi sanat... Doğru, en üstünü o, belki o. Ama ötekinin, bizi olmayacak şeyler acununa, düşler acununa sürükleyip götüren, yalanlar söyleyen, masallar anlatan sanatın gerekliliğini de unutmalıyım. Bizi, bir teviyelik içinde sürüp giden hayattan silkindiğimiz sanısını vererek avutan edebiyatı da büsbütün küçümsemi-yelim. Hulyaya çağırıyorum sizi, o acunda ne güzel şeyler var. Ama ben bir şair, bir hikâyeci değilim ki size onları anlatabileyim.

Fransız düşünürlerinden Jules Soury'yi (Jül Suri) bir gün yolda görmüşler; "Bütün masalları çürüttüm, yıktım. Masalsız kaldım... Bana masal verin, masal verin bana, masalsız yaşıyamıyorum!" diye bağıyor. Çıldırıldı demişler onun için, belki de çılgınlıktan o gün kurtulmuştur.

Nurullah ATAÇ, Sözden Söze

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

acun	: Dünya.	melâl	: Üzüntü, hüznün, dert.
çığır	: Yeni bir biçim, yöntem veya yol.	sanı	: Sanma durumu veya sonucu, zan, zehap.
gönenmek	: Mutlu, mesut olmak, rahat bir hayat sürmek, sevinç duymak, sevinmek, abata olmak.		

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Nurullah Ataç, Türk edebiyatında modern anlamda deneme türünde ürün veren ilk yazar ve eleştirmendir. Ataç; çeviri, deneme ve eleştirileriyle Cumhuriyet Dönemi'ne damgasını vurmuştur.

Deneme türünün en eski örneklerini, deneme terimi daha kullanılmadan önce, eski Yunan ve Latin edebiyatlarında görmekteyiz. Eflatun (Eflatun), Cicero (Çiçero) ve Seneca'nın (Seneka) kimi eserleri deneme niteliği göstermektedir. Deneme türü gerek adını, gerek kesin biçimini XVI. yüzyılın ikinci yarısında almıştır. Bu türün kurucusu Fransız yazar Montaigne'dir. İngiliz yazar Bacon (Beykin) da bu türün Batı'daki en büyük yazarlarından biridir.

Türk edebiyatında ilk örneklerini Servetifünun Dönemi'nde, sonrasında ise Ahmet Haşim'in *Bize Göre* adlı eserindeki bazı yazılarında görmekteyiz. Deneme türü, bizde asıl gelişimini Cumhuriyet'ten sonra göstermiştir. Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Cemil Meriç, Sabahattin Eyuboğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Nermi Uygur, Salah Birsal, Melih Cevdet Anday gibi isimler, denemenin bizde sevilip yaygın bir tür hâline gelmesinde etkili olmuşlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazar, denemenin ana düşüncesini hangi cümlelerle ifade etmiştir? Gösteriniz.
2. Yazar gerçekçi edebiyatı niçin sevmektedir? Açıklayınız.
3. Batılılar, edebiyata neden "humanites- insanlıklar" adını vermişlerdir? Yorumlayınız.
4. Denemeden alınan aşağıdaki bölümlerde, hangi anlatım biçimleri ve düşüncüyü geliştirme yolları kullanılmıştır? Verilen boşluklara yazınız.

"Büğünün birçok yazarları sanatın toplumsal görevi üzerinde türlü türlü sözler söylüyorlar. Okurları düşler acununa alıp götürmek de edebiyatın toplumdaki görevlerinden biri değil midir? Biz gerçek içinde yaşıyoruz, duvarlarını yıkıp aşamadığımız bir gerçek içinde."

Anlatım biçimi:

"humanités" yani "insanlıklar", kişiye insanlığı, insanca duyguları, düşünceleri aşıltyan bilgiler.

Düşüncüyü geliştirme yolu:

Madame Rachilde'in (*Madam Raşild*) "Güneş Satıcısı"nı (*le Vendeur du Soleil*) bir türlü unutamam, çok anlattım onu okurlarıma, bir kez daha anlatayım: Paris'in bir köprüsü üzerinde bir satıcı, bağırtıyor, dil döküyor, sattığı nesnenin eşsiz güzelliklerini anlatıyor. Başına toplananlar merakla bekliyorlar: nedir acaba o adamın sattığı? En sonunda söylüyor: "Size güneşi, her gün gözlerinizin önünde duran, ama sizin bakmadığımız, güzelliğini göremediğiniz güneşi satıyorum. Bakın! bakın! sizin bütün hulyalarınızdan güzel değil mi?" Dinleyenlerin çoğu omuzlarını silkip gidiyor, ancak bir iki kişi: «Sahi! ne de güzelmiş!» diyorlar.

Düşüncüyü geliştirme yolu:

5. Fransız düşünürlerinden Jules Soury (Jül Suri) “*Bütün masalları çürüttüm, yıktım. Masalsız kaldım... Bana masal verin, masal verin bana, masalsız yaşıyamıyorum!*” sözleriyle hangi isteğini dile getirmektedir? Yazar onun çılgınlıktan o gün kurtulduğunu söylerken ne demek istemiştir?
6. Nurullah Ataç’ın, denemesinde “gönenmek, tilcilik, acun, sanı” gibi öz Türkçe sözcüklere yer vermesinin nedeni ne olabilir? Açıklayınız.
7. Yazarın üslubunda öz Türkçe sözcükler kullanmak dışında dikkatinizi çeken başka hangi özellikler vardır? Belirleyiniz.
8. Nurullah Ataç, edebiyatımızda deneme denince akla ilk gelen isimdir. Okuduğunuz *Düşe Çağrı* denemesiyle onun bu ünü hak ettiğini söyleyebilir misiniz? Neden?
9. Metni daha önce okuduğunuz *Dostluk Kaygısı* adlı metinle içerik, dil ve üslup özellikleri bakımından karşılaştırınız. İki metnin farklılıklarını belirtiniz.
10. Yazar, metinde nasıl bir tutum (eleştirel, mizahi, öğretici vb.) içindedir? Onun tutumu, denemeyi daha ilginç bir hâle getiriyor mu?
11. Eserin başlığı ile içeriği arasında tutarlılık var mıdır? Kısaca açıklayınız.
12. Yazara göre gerçekçi edebiyatın eksik yanı nedir?
13. Yazarın gerçekçi ve hayalî edebiyata dair fikirlerine katılıyor musunuz? Siz, hangi edebiyatı tercih edersiniz? Niçin?
14. Yazar, metinde gerçekçi edebiyatın okuyucuya diğer insanların kişiliklerine önem vermeyi öğretebileceğini hangi sözlerle ifade etmiştir? Belirleyiniz.
15. Yazarın biyografisini okuyunuz. Metni yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Nurullah ATAÇ

Yazarın Biyografisi

Nurullah ATAÇ (1898-1957)

Türk edebiyatında modern anlamda deneme türünde ürün veren ilk yazardır. İstanbul’da doğan yazar, Galatasaray Lisesini bitirmiş, bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine devam etmiştir. Öğretmenlik, çevirmenlik yapmıştır. *Dergâh* dergisinde yayımlanan şiir ve yazılarıyla edebiyat dünyasına giren Ataç; çeviri, deneme ve eleştirileriyle Cumhuriyet Dönemi’ne damgasını vurmuştur. Yeni bir kültür ve dil arayışı içinde, kendi türettiği sözcükleri, devrik cümleleri ile kendine özgü bir üslup oluşturmuştur. Kullandığı öz Türkçe sözcüklerle Türkçeyi özleştirme yolunda büyük çaba göstermiştir. Batılılaşma, divan şiiri, yeni şiir, eleştiri gibi çeşitli konularda, kişisel yönü ağır basan yazılarındaki kuşkucu ve cesur tavrıyla pek çok genç yazarı da etkilemiştir. Eleştiri alanında da çok büyük etki bırakan yazar Orhan Veli gibi pek çok şairin tanınmasını sağlamıştır.

Eserleri

Günlerin Getirdiği, Sözden Söze, Karalama Defteri, Ararken, Diyelim, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar, Prospero ile Caliban, Dergilerde (deneme); Söyleşiler (söyleşi); Günce (günlük)

Cumhuriyet Dönemi'nde (1960 Sonrası) Deneme

Hazırlık Çalışmaları

1. Günümüzde herkes açtığı bir blog yoluyla yazılarını, denemelerini sanal ortamda takipçileriyle paylaşabiliyor. Bu bloglardan beğenilen deneme örnekleri bulup sınıfa getiriniz, bir örneği arkadaşlarınıza okuyunuz. Edebiyatımızın ünlü denemeleriyle bunları karşılaştırınız.
2. Bir yazının ilginizi çekebilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerekir?
3. Deneme yazıları ile okuyucu kitlesi arasında nasıl bir ilişki olduğunu söyleyiniz.

3. METİN

BATI'YA YÖNELMEK, KENDİMİZİ BULMAK

Ülkemizde bir tartışmanın yaklaşık yüz elli yıldan beri sürüp gitmesi, ortak bir yargıya varılamaması, bu sürenin toplum yaşamı için bile çok uzun bir zaman olduğu düşünülürse, ne denli şaşırtıcı gelse azdır. Yüz elli yıldan bu yana sorup duruyoruz: Batı'ya mı yönelelim, yoksa kendimize mi dönelim? Tanzimat'ın ortaya attığı bu sorun, konuşmaya başlandıktan sonra düşünce düzeyimizin başlıca ikilemi olarak belirmiş, bu ikilemin şu ya da bu yönü, zaman zaman siyasal akımların, kimi kez de siyasal iktidarların desteğiyle ağırlık kazanır gibi görünmüştür. Ama ağırlığın şu ya da bu yönde görünmesi daha çok tartışmanın sınırları içinde kalmış, toplumun gidişinde, hızını tekdüzeliğiyle sürdürmese bile, Batı'ya yönelik akımını etkinliğini korumuştur. Böyle olunca da usumuzu şu soru zorluyor: Neden düşünceye eylem gibi değil, ayırım belli bir ölçüde de olsa, nerden doğuyor?

Öyle sanıyorum ki, uzun bir süre tartışıldıktan sonra gene de çözüme ulaşamayan birçok tartışmanın, temelinde bir kavram kargaşası yatmaktadır. Bu tartışmanın, bunca süredir bir sonuca ulaşamamasının, tüm nedeni demeyeceğim, küçümsenmeyecek bir nedeni de bu olsa gerekir.

Önce, Batı sözcüğünü yarı karanlık bir deyim olmaktan kurtarmak, yansıttığı anlamın nesnel tanımına ulaşmak zorundayız. Nedir Batı? Bir coğrafya bölgesinde sınırlanmış bir uygarlığın adı mı? Ya da şöyle sorabilirsiniz: Uygarlık, insan düşüncesinin uç uca eklenerek oluşumunu ve serüvenini başlangıcından bu yana, adına Batı dediğimiz o coğrafya bölgesinde mi yaşadı? Böyle olmadığını biliyoruz. Tarihsel bulgu, insan düşüncesinin Çin ve Hint kültür çevreleriyle, Akdeniz'de Mısır, Mezopotamya, Hitit, Fenike toplumlarında kıpırdanmaya başladığını, eski Yunan ve Roma'da oluştuğunu gösteriyor. Batı yoktur o zaman, düşünce bu bölgeye sıçramamıştır. Aradan yüzyıllar geçecek, neden sonra, Batı bu kalıtı yüklenecek, Greko-Latin düşüncesini donup kaldığı yerden alarak sürdürecektir. Bir düşüncenin birdenbire bir yokluktan çıkamayacağı, her yeni düşünce akımının özünde bir önceki düşünce akımının aşaması belirlendiği göz önünde tutulursa, bu zincirin de halkalarının birbirini tümlemesi doğal sayılacaktır.

Demek ki, Batı kültürü, tarihsel süreci içinde yürüyen, yer değiştirerek oluşan bir kültürün bugünkü görünümüdür. Dört beş yüzyıldan beri de insanlığın bu oluşumu Batı kültürü ya da Batı uygarlığı adıyla anılmaktadır. Kuşkusuz, özdeksel koşullar belirler bölgelerle kültürler arasındaki bağlantıyı, bu ilişki bir yığın karmaşık nedenle açıklanabilir. Yarınsa düşünce evriminin gene bu bölgede sürüp sürmeyeceği ya da hangi coğrafyada yoğunlaşacağı bugünden bilinmez. Denilebilir ki, Batı'ya yönelmenin anlamı insan düşüncesinin son aşamasına katılmak, o aşamadan yola çıkmaktır. Çağdaşlığın da anlamının bu olması gerekir.

Tanzimat'tan bu yana Batı'ya yöneldiğimiz bir gerçektir. Nerden baksak, toplumsal kurumlarımızda olsun, düşüncemizin oluşumunda olsun, sanatımızda olsun, böyle bir özdeşleşmeye doğru gittiğimizi yadsıyabilir miyiz? Siyasal düzenimiz, hukuk düzenimiz, düşünceye yönelik uğraşlarımız, edebiyatımızda, resmimizde, müziğimizdeki atılımlar buna kanıt değil mi? On dördüncü, on beşinci yüzyıllarda Batı'nın yaşadığı İlkçağ yapıtlarını çeviri tutkusunu, biz de şu son yirmi otuz yılın içinde dünya edebiyatının yapıtları için yaşamasaydık edebiyatımız bugün hangi çizgide olurdu?

Yahya Kemal, önemli bir ilke koymuştu: Okuldan ülkeye dönelim, diyordu. Biraz da kendi yaşam deneyiminden çıkardığı bu ilkede okul Batı, ülke de kişiliğimiz anlamına geliyordu. Ama okuldan dönebilmek için okula gitmek gerekir önce, kuşkusuz. Yeterli olarak dönebilmek içinse okulda biraz uzunca bir süre kalmak gerekir. Çeviri tutkusunun gerçekleştirdiği çeviri yoğunluğundan başka, okulla gerçek bir alışverişte bulunmayı ne sağlayabilirdi? Batı tiyatrosuna, müziğine, resmine öykünmeseydik bugün tiyatromuzun da, müziğimizin de, resmimizin de nerde, hangi dönemeçte kalacağını bilebilir miydik? (...)

Ya kendimizi bulmak? Sartre'ı anımsayalım: “insan çevresiyle tutsaktır.” diyordu. Giderek, “insan, insan kişiliğiyle de tutsaktır.” diyebiliriz. Nasıl bir insan kişiliğiyle tutsaksa, kişiliğiyle kuşatılmışsa bir ulus da öyledir. Binbir anının, eylemin, etkinin karmaşığında örülen bu kişilik, ulusun da yaşadığı sürecin karmaşığında örülür. Kişi için bellek ya da gizli bellek diyebileceğimiz bilinçaltı neyse, toplum için de tarihi odur. Dilese de, dilemese de sınırlamaz ondan. Böyle olmasaydı, bugün Fransız, Alman, İngiliz, İtalyan edebiyatı, resmi ya da müziği arasında bir ayırım yapamazdık. Yaşam biçimleri için de yapamazdık. Çünkü bu toplumların tümü de on beşinci, on altıncı yüzyıldan bu yana ortak bir uygarlığın içinde birleşmişlerdir. Yeniden Doğu Çağı'nın saptadığı ilkelerin doğrultusundan düşünürler, yön bulurlar. Yararlandıkları kalıtta da ortaktırlar. Sanatlarında da, yaşamlarında da, giderek düşüncelerinde de ilkeleri, o ilkelerin oluşturduğu kalıp ortaktır ama kalıbı dolduran içerikte bir ayırım vardır. Bu da her birinin ayrı ayrı yaşadıkları tarihsel sürecin birikimiyle doğmuştur. Ona bir çabayla ulaşmamışlar, kendilerini bir zorunluluğun içinde bulmuşlardır.

Bizim için de başka türlü olmamalı, sanıyorum. Toplumumuzun belleği ve bilinçaltı, bu iki ögenin ördüğü kişilik sanatımızın da kültürümüzün de özgünlüğünü sağlamaya yetecektir. Geçmişteki değerlerimiz arasından bir tekini, Batı'da neden sonra ulaşılan bir aşama olan öz şiirin örneği sayabileceğimiz Divan Edebiyatı bunu saptayabilir. Ne var ki Divan Şiirimizi de böyle görebilmek için Yahya Kemal'in Batı'lı gözü gerekmiştir. (...)

Sabahattin Kudret AKSAL, Denemeler, Konuşmalar

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

at koşturmak : Keyfince, istediği gibi davranmak.
emperyalizm : Bir milletin sömürü temeline dayanarak başka bir milleti siyasi ve ekonomik egemenliği altına alıp yayılması veya yayılmayı istemesi, yayılmacılık, yayılımcılık.
kalıt : 1. Miras 2. mec. Kalıtım yoluyla geçmiş olan şey. 3. mec. Görenekler yoluyla yerleşmiş olan tutum veya davranış biçimi.

öykünmek : (-e) Birinin yaptığı gibi yapmak, birine veya bir şeye benzemeye çalışmak, taklit etmek.
özdeksel : Maddi, tinsel karşıtı.
tekdüze : Değişmeksizin, düzenli, aynı biçimde tekrarlanan, sürüp giden, tek örnek, muttarit, yeknesak, monoton.
us : Akıl.
yadsınmak : İlgili, bağlı bulunduğu bir şeye yabancı kalmak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sabahattin Kudret Aksal'ın *Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak* adlı denemesi *Geçmişle Gelecek* adlı kitabında yer almaktadır. Yazarın bütün denemeleri daha sonra *Denemeler, Konuşmalar* başlığında toplanmıştır. 1960 öncesi edebiyatımızda deneme türünde eser veren yazarlara ek olarak Enis Batur, Nurettin Topçu, Vedat Günyol, Uğur Kökten, Mehmet Salihoğlu bu dönem deneme türünde eser veren diğer isimlerdir.

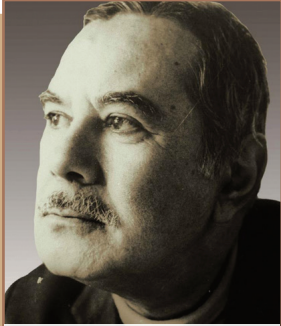
Metni Anlama ve Çözümleme

1. a) Metinde en çok kullanılan kelime ve kelime gruplarını tespit ederek aşağıdaki çerçevenin içine yazınız.

kültür		?	
	?		düşünce
?		?	

- b) Tespit ettiğiniz kelime ve kelime gruplarını dikkate alarak metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
2. *Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak* metni *Doğruluk Kaygısı* metni kadar geniş bir hedef kitlesine hitap edebilir mi? Neden?
3. Yazar, metin boyunca düşüncelerini geliştirmek ve somutlamak için hangi yollara başvurmuştur?
4. “ ... Böyle olunca da usumuzu şu soru zorluyor.”
 “Nerden baksak, toplumsal kurumlarımızda olsun, düşüncemizin oluşumunda olsun, sanatımızda olsun, böyle bir özdeşleşmeye doğru gittiğimizi yadsıyabilir miyiz?..”
 “Batı tiyatrosuna, müziğine, resmine öykünmeseydik bugün tiyatromuzun da, müziğimizin de, resmimizin de nerde, hangi dönemde kalacağını bilebilir miydik?”
 Metinden alınan cümleleri göz önünde bulundurarak metni, yazarın kelime tercihleri bakımından inceleyiniz. Sonuçları defterinize yazınız.
5. “Bugün bu dallarda, nicelik bakımından olmasa bile bir ölçüde nitelik bakımından Batı'yla at koşturabiliyorsak bunun nedenini Batı'ya öykünmemizde aramalıdır.” Yazar, metinde hangi yönden Batı'yla yarışabileceğimizi ifade etmektedir?

6. İnsan, çevresi ve kişiliğiyle neden tutsaktır? Metne göre cevaplayınız.
7. Yazar, Batı'ya benzemeye çalışmaktan korkmamamız gerektiğini hangi örnekle, ne şekilde açıklıyor?
8. Batı'dan ne şekilde yararlanarak toplumumuza, vatanımıza yararlı olabiliriz? Tartışınız.
9. Metinde, deneme türünün bütün özelliklerini bulabiliyor muyuz? Açıklayınız.
10. *Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak* denemesini Nurullah Ataç'ın *Düşe Çağrı* denemesiyle karşılaştırdığınızda dil ve anlatım yönünden benzerlikler buluyor musunuz? Bu benzerliklerin sebebi yaşadıkları dönemin zihniyetiyle ilgili olabilir mi? Açıklayınız.
11. *Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak* metnini roman ünitesinde okuduğunuz *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* metniyle Batı'ya yönelişin toplumumuza kazandırdığı ve kaybettiği değerler yönüyle karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçları sözlü olarak ifade ediniz.
12. Metinde yazarın ortaya koyduğu bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açılarından değerlendiriniz.
13. Yazarın Batı'ya öykünmekle ilgili düşüncelerini doğru buluyor musunuz? Bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
14. Bilgilendirici, öğretici metinlerde yazar ile anlatıcı aynı şeydir yani edebî metinlerden farklı olarak gerçek bir kişidir.
Buradan hareketle yazarın konuyu hangi açıdan ele aldığını, yönlendirme yapıp yapmadığını, taraf olup olmadığını, öznel veya nesnel davranıp davranmadığını belirleyiniz.
15. Denemenin kolay okunan bir tür olduğunu söyleyebilir misiniz? Neden?
16. Yazarın aşağıdaki biyografisini okuyarak metni yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Sabahattin Kudret AKSAL

Yazarın Biyografisi

Sabahattin Kudret AKSAL (1920-1993)

Şair ve yazar. İstanbul'da doğmuş, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünü bitirmiştir. Bir süre felsefe öğretmenliği yaptıktan sonra çeşitli kurumlarda müdürlük, müfettişlik görevlerinde bulunmuştur. Şehir Tiyatroları müdürlüğü de yapmış, Belediye Konservatuarı estetik ve psikoloji öğretmenliğinden emekli olmuştur. 1940'lardaki yeni edebiyat hareketi içinde yer almış; günlük yaşamın, küçük ayrıntıların, avareliklerin şairi olmuştur. Hece ölçüsüyle uyaklı yazdığı ilk dönem şiirlerinden sonra Garip akımına ve Orhan Veli'ye yakınlaşmıştır. 1976

sonrasında ise yalın bir anlatımla dilde derinlik arayışına yönelmiş, uyağı yeniden önemsemiştir. Bu dönemde Garip'ten de uzaklaşıp İkinci Yeni havasına girer. Kendisine özgü bir biçimde insan-doğa ilişkisine felsefi bir tutumla yaklaşır. Şiirlerinde şehir insanların gündelik ilişkilerini, saçmalıklarını, çatışmaya varan tartışmalarını ele alır. Hikâye ve oyunlarında ise psikolojik öğeleri ve biçim arayışlarını öne çıkarır. Çeviriler ve sanat üzerine yazılar da yayımlar.

Eserleri

Şarkılı Kahve, Gün Işığı, Duru Gök, Bir Sabah Uyanmak, Elinle, Eşik, Çizgi, Zamanlar, Bir Zaman Düşü, Buluşma, Batık Kent (şiir); Gazoz Ağacı, Yaralı Hayvan (hikâye); Evin Üstündeki Bulut, Şakacı, Bir Odada Üç Ayna, Tersine Dönen Şemsiye, Kahvede Şenlik Var, Kral Üşümesi, Bay Hiç - Sonsuzluk Kitabevi, Önemli Adam (tiyatro); Geçmişle Gelecek (deneme)

Hazırlık Çalışmaları

1. “En iyi dost kitaptır.” sözüne katılıyor musunuz? Bu söz ile anlatılmak istenen düşünce nedir? Açıklayınız.
2. Bir ülkedeki okuma oranı, o ülkenin gelişmişlik düzeyini göstermekte bir ölçüt müdür? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

4. METİN

KİTAP

Her toplum bir kitaba dayanır: Ramayana, Neşideler Neşidesi veya Kur'an. Senin kitabın hangisi?

Dostoyevski, “Avrupa’yı kendimizden çok daha iyi tanıyoruz”, diyor. Biz ne kendimizi tanıyoruz, ne Avrupa’yı. Tarihimiz mührü sökülmemiş bir hazine. Sosyologlarımız bir Kızılderili köyünü keşfe gider gibi, alan çalışmalarına koyuluyorlar. Avrupa’yı, Avrupa’nın istediği kadar tanıyoruz.

Ne var ki ihtiyar Batı da hafızasını kaybetmiş benziyor. UNESCO, kitap yılında, kitap için yazılmış en güzel eseri hatırlayamadı: “Susam ve Zambaklar”.

“Susam ve Zambaklar” Ruskin’in (Raskin) en çok sevilen, en çok okunan kitabı. Şöyle diyor Ruskin: “Kendimize dost seçeceğiz. En iyilerini seçmek istiyoruz, ama nerede bulacağız o dostları? Kaç kişiyi tanıyoruz? Her istediğimizle tanışabilir miyiz? Talihimiz yâr olursa, uzaktan görebiliriz büyük bir şairi, sesini duyabilirsek ne devlet... Bir bakanın odasında on dakika kalmak, bir kraliçenin bakışlarını bir saniye üzerimize çekmek ümit edeceğimiz bahtiyarlıkların en büyüğü. Ama hep buna benzer mesut tesadüfler peşindeyizdir. Yıllarımızı, duygularımızı, kabiliyetlerimizi harcarız bu uğurda. Sayısız zilletlere katlanırsınız. Bize her an kollarını açan bir dostlar topluluğundan habersiz yaşarsınız. İçlerinde hükümdarlar da vardır, devlet adamları da. Günlerce şikâyet etmeden iltifatlarımızı beklerler. Ağız açmalarına izin vermeyiz. Filhakika seçiş hürriyetimizin hudutsuz olduğu tek dünya: kitaplar dünyası.”

Ruskin kitapları ikiye ayırır: Geçici olanlar, kalıcı olanlar. Geçiciler faydalı veya tatlı birer konuşma: Seyahatnameler, hatıralar. Bunlar kitaptan çok bir nevi mektup, bir nevi gazete. Kalıcı kitap, sohbet değil, yazıdır. Birkaç sayfaya sığdırılmak istenen bütün bir hayat. Ebediyete yollanan mesaj. Kimsenin söylemediği ve söyleyemeyeceği gerçek. Yazar, o birkaç sayfayı kaleme almak için gelmiştir dünyaya. Mümkün olsa taş kazır fikirlerini.

Kütüphane, bütün çağların, bütün ülkelerin ölümsüzleri ile dolu. Bu ulular bezmine kabul edilmenin tek şartı, liyakat. Mâbede bayağlar giremez. Diriler naziktir, ölümsüzler titiz. Gerçekten severseniz konuşurlar sizinle. Bir kitabı okurken “ne güzel kitap” deriz, yazar da tıpkı benim gibi düşünmüş. Yanlış, şöyle dememiz gerekirdi: “bunu daha önce hiç düşünmemiştim ama, galiba doğru.” Yahut, “belki şimdi anlayamıyorum, birkaç gün sonra anlarım.” Önce teslimiyet, anlamak cehdi. Sonra hüküm. Yazarın gerçekten değeri varsa, düşüncesini, bir hamlede kavrayamazsınız. Söylemek istediklerini bütünü ile söyleyemez yazar, söylemek de istemez. Gizler,

istiarelere başvurur.

Güzel sabahları kucaklayan sis gibi güzel eserleri saran bu sis de tabîî. Düşünceye câzip ve parlak bir biçim vermek küçültür düşünceyi. Büyük yazar içinden gelen sesi olduğu gibi haykırandır. Kelimeleri kullanırken avamın hoşuna gidip gitmeyeceğini düşünmez. Derin bir düşünceyi anlamak, o düşünceyi kavradığımız anda derin bir düşünceye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inmektir. Nesnelere bulutlar arkasından görürüz. Düşünmek bu sisleri yırtarak aydınlığa varmaktır.

Yazar düşüncesini yardım olsun diye sunmaz. Bir mükâfattır bu. Lâyık mısınız, değil misiniz? Anlamak ister. Tabiat da öyle değil mi? Altın neden toprağın derinliklerinde? Okurken araştırmaya çıkacağınız maden: yazarın düşüncesi veya niyeti. Araçlarınız: zekâ ile bilgi. Kayayı kırarak, madeni eriteceksiniz. Önce kelimeyi fethedeceksiniz, sonra heceleri, harfleri.

Bir aydın yabancı dil bilmese de olur, çok kitap okumasına da ihtiyaç yok. Yeter ki ana dilini gerçekten bilsin. Kelimeleri şecereleriyle tanışın. Asıl olanları adilerinden ayırsın. Karanlık kelimeler vardır, anlar gibi vızıldayan kelimeler. Taşdıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağzındadırlar. Onlar için yaşanır, onlar için ölünür: Hayalimizin rengine bürünürler. Göremeyiz onları, pusudadırlar. Ve bir atılıştta parçalar bizi. Dilimizin her kelimesi başka bir dilden gelmiştir. Nice ülkeler dolaşmıştır bize gelinceye kadar. Ciddi olarak okumak isteyen Yunan alfabesini öğrenmeli (Ruskin İngilizlere söylüyor bunu). Her dilden lügatlar bulunmalı kütüphanenizde. Okuduğunuz metinde hiçbir karanlık kelime kalmamalı.

Büyükler, bayağıları meclislerine kabul etmez. Bayağı, hissetmeyendir. Sevmeyen, sezmeyen, anlamayandır. Akıl doğruyu gösterir; iyi ile kötüyü ayıran: gönül. Büyük ölülerin dostluğuna, iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak için de koşmalıyız. Gerçek bilgi, disiplinli ve denenmiş bir bilgidir... Gerçek heyecan imtihandan geçmiş bir heyecan. İlk coşkunluklar boştur, aldattıcıdır. Kapıldınız mı uzaklara sürükler sizi. Duygunun asâleti, kuvvet ve isabetindedir. Açılması yasak bir kapıyı zorlayan çocuğun, efendisinin eşyalarını karıştıran uşağın tecessüsü terbiyesiz bir tecessüs. İnsanlığın bilgi susuzluğunu gidermeğe çalışan tecessüs, asil. Bizi bir dedikodunun teferruatına zincirleyen alâka, serseri bir alâka; can çekişen bir toplumun acılarına ortak eden alâka, insanca.

İngiliz hodgâmdır, heyecansızdır, hissizdir. Bir millet değil, bir yığın. Yığını kolayca kandırabilirsiniz, duyguları hiçbir temele dayanmaz. Yığın düşünmez, mâruz kalır. Nezleye yakalanır gibi tutulur bir fikre. Ateşi yükselince arslanlaşır, nöbet geçince her mukaddesi unutturur. Büyük bir milletin duyguları ölçülü, düzenli, devamlıdır.

Okumaktan hangi hakla söz ediyoruz? Okuma terbiyesinden önce, çok daha mühim, çok daha âcil disiplinlere muhtacız. Böyle bir ruh hâleti içindeki insanlar nasıl, neyi okuyabilirler? Büyük bir yazarın tek satırını anlamaları imkânsız.

Kendini yığın hâline getiren bir millet pâyidâr olamaz. Tek kaygısı para olan bir yığın yaşayamaz. Düşünceyi küçümsüyoruz. Kitaba harcadığımız parayı, atlar için harcadığımızla kıyaslarsak, yerin dibine girmemiz gerekmez mi? Kitap sevene, kitap delisi diyoruz. Kimseye at delisi dediğimiz yok. Kitap yüzünden sefalet düşen görülmemiş. At uğrunda iflas eden edene. İngiliz milletinin içkiye verdiği para kitaba verdiği kaç misli, hiç düşündünüz mü? En güzel kitap bir kalkan balığı fiyatına. Alan nerde? Umumi kütüphaneler resmî ziyafetler kadar pahalıya mal olsa idi hükümetimizin daha çok iltifatına mazhar olurdu şüphesiz. Kitaplar bileziklerin onda biri kadar etse beyefendilerimizle hanımefendilerimiz arada bir okumak hevesine kapılırdı belki. Birçokları kitabı ucuz olduğu için almaz. Düşünmez ki kitabın tek değeri okunmasındadır. Bir değil birçok defalar okunmasında, çizilmesinde, tanınmasında.

Felaketimizin kaynağı kültür yokuşu. Bizi helâk eden ne ahlâksızlık, ne bencillik, ne kafamızın ağır işlemesi. Bir öğrenci kayıtsızlığı içindeyiz. Hoca tanımadığımız için yardım görmemize imkân yok.

Hayatı anlamadan geçip gidiyoruz. Olgunlaşmak kalbin daha hassas, kanın daha sıcak, zekânın daha işlek, ruhun daha huzurlu olması demek. İçlerinde böyle bir canlılık, böyle bir hayat coşkunluğu duyanlar dünyanın

biricik hâkimleridir. Bütün diğer hükümdarlıklar bu saltanatın maddileşmesi, fakirleşmesidir: Bir nevi tiyatro krallığı. Gerçek hükümdarlar ebediyen hükümrandırlar. Hazineleri yağma edildikçe zenginleşirler.

Meclisten tahıl için kanunlar geçirdiniz. Şimdi başka bir tahıl sözkonusu. Daha nefis, daha besleyici bir ekmek sağlayacak, bir tahıl: susam. Bu susam, kapıları açan büyü. Harami mağaralarının kapılarını değil, hükümdar hazinelerinin kapılarını: kitap.

Cemil MERİÇ, *Bu Ülke*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

avam	: Alt tabaka, havas karşıtı.	mazhar olmak	: İyi bir şeye ermek, ulaşmak.
bezm	: İçki meclisi, dost toplantısı.	mukaddes	: Kutsal.
cehd	: Çaba, çabalama.	pâyidâr	: Kalıcı, sonsuza kadar yaşayacak olan.
filhakika	: Gerçekten, doğrusu, hakikaten.	şecere	: Soyağacı.
hodgâm	: Kendi keyfini düşünen, kendini beğenmiş.	tecessüs	: Merakını gidermeye çalışma, görme, anlama merakı.
liyakat	: Bir kimsenin, kendisine iş vermeye uygunluk, yaraşırılık durumu, değim.	zillet	: Hor görülme, aşağılanma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metinde yazar, kitabı “Ebediyete yollanan mesaj.” olarak tanımlamaktadır. Yazar bu sözleriyle kitabın milletler için önemini vurgulamıştır. Cemil Meriç *Bu Ülke* adlı kitabında aydınımızın Tanzimat’tan beri medeniyetine yabancılaşmasını, sağ-sol çatışmasını, Türkiye’deki edebiyat ve siyaset dünyasını, Doğu’nun düşünce dünyasını ve önemli fikir adamlarını, edebiyatçıları ele almaktadır. Meriç kitabı için “*Bu sayfalarda hayatımın bütünü, yani bütün sevgilerim, bütün kinlerim, bütün tecrübelerim var. Bana öyle geliyor ki, hayat denen mülakata bu kitabı yazmak için geldim; etimin eti, kemiğimin kemiği.*” demiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin konusu ve ana düşüncesini belirleyiniz.
2. *Kitap* adlı metinde yazar, ele aldığı konuyla nasıl bir amaca ulaşmayı hedeflemiştir?
3. Yazar metne, düşüncüyü geliştirme yollarından tanık gösterme ile başlamıştır. Yazarın bunu yapmaktaki amacı nedir? Açıklayınız.
4. Metinde Cemil Meriç’e özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
5. Metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlar nelerdir?
6. *Kitap* metninde içeriğin doğal, toplumsal ve bireysel gerçeklikle ilişkisi nasıl kurulmuştur? Açıklayınız.
7. Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
8. Kitaba aylık ne kadar para harcadığınızı düşündünüz mü hiç? Bu harcamanızla diğer ihtiyaçlarınızı karşılaştırınız. Sizce kitaba harcadığınız para yeterli mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

9. *Büyükler, bayağuları meclislerine kabul etmez. Bayağı, hissetmeyendir. Sevmeyen, sezmeyen, anlamayandır. Akıl doğruyu gösterir; iyi ile kötüyü ayıran: gönül. Büyük ölülerin dostluğuna, iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak için de koşmalıyız. Gerçek bilgi, disiplinli ve denenmiş bir bilgidir... Gerçek heyecan imtihandan geçmiş bir heyecan. İlk coşkunluklar boştur, aldatıcıdır. Kapıldınız mı uzaklara sürükler sizi. Duygunun asâleti, kuvvet ve isabetindedir. Açılması yasak bir kapıyı zorlayan çocuğun, efendisinin eşyalarını karıştıran uşağın tecessüsü terbiyesiz bir tecessüs. İnsanlığın bilgi susuzluğunu gidermeğe çalışan tecessüs, asil. Bizi bir dedikodunun teferruatına zincirleyen alâka, serseri bir alâka; can çekişen bir toplumun acılarına ortak eden alâka, insanca.*

Kitap metninden alınan bölümde, kitap okumanın hangi değerleri kazandıracığından söz edilmektedir? Sizce kitap okumak bizlere adil olmayı, yardımseverliği, vatanseverliği öğretebilir mi? Açıklayınız.

10. Yazarın kitaplar, toplum, aydınlar, Batı hakkındaki tespitlerini maddeler hâlinde belirleyiniz. Bu tespitleri aşağıda size verilen satırlara yazınız.

- Aydınların her şeyden önce kendi dillerini çok iyi tanıması gerekir.

-
-
-
-

11. Yazarın biyografisini okuyunuz. *Kitap* metnini yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Cemil MERİÇ

Yazarın Biyografisi

Cemil MERİÇ (1916-1987)

Yazar ve çevirmen. Hatay Reyhanlı'da doğmuş, Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisinde okumuştur. Bir süre ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü, Tercüme Kaleminde reis muavinliği yapmıştır. İstanbul Üniversitesinde Fransız dili ve edebiyatı öğrenimi görmüştür. Fransızca öğretmenliği yapmış, daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yabancı diller okutmanlığı görevinde bulunmuş, Sosyoloji Bölümünde dersler vermiştir. 1955'te gözleri görmez olmuş ama çalışmaya ve üretmeye devam etmiştir. Öğrencilerinin yardımıyla çalışmalarını ölümüne kadar sürdürmüştür. 1974 yılında İstanbul Üniversitesinden emekli olmuş ve kendini kitaplarına vermiştir. 13 Haziran 1987'de vefat etmiştir.

Cemil Meriç, Balzac (Balzak) ve Victor Hugo'dan yaptığı tercümelemlerle iyi bir çevirmen olduğunu göstermiştir. Doğu ve Batı'yı çok iyi tanıyan Meriç, Batı medeniyetinin temellerini araştırmıştır. Eserlerinde sosyolojiden felsefeye, tarihten edebiyata birçok alanda düşüncelerine yer veren yazar, dil meseleleri üzerinde önemle durmuştur. Dilin, bir milletin özü olduğunu savunmuş; eserlerini etkileyici bir üslup ve dille kaleme almıştır.

Eserleri

Hind Edebiyatı, Saint Simon İlk Sosyolog İlk Sosyalist, Umrandan Uygarlığa, Bir Dünyanın Eşiğinde, Işık Doğudan Gelir, Kültürden İrfana (inceleme); Mağaradakiler, Bu Ülke (deneme); Jurnal (günlük); Kırk Ambar, Sosyoloji Notları ve Konferanslar (araştırma-inceleme)

DİL BİLGİSİ

1. *Düşe Çağrı* ve *Doğruluk Kaygısı* metinlerindeki günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları belirleyerek bu durumun nedenini açıklayınız.

2. *Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak* metninden alınan aşağıdaki cümlelerde iki noktanın kullanım amacını belirleyiniz.

a. Yüz elli yıldan bu yana sorup duruyoruz: Batı'ya mı yönelelim, yoksa kendimize mi dönelim?

.....

b. Yahya Kemal, önemli bir ilke koymuştu: Okuldan ülkeye dönelim, diyordu.

.....

c. Sartre'ı anımsayalım: "İnsan çevresiyle tutsaktır." diyordu.

.....

3. *Batı'ya Yönelmek, Kendimizi Bulmak* metninden alınan aşağıdaki cümlelerdeki noktalama yanlışlarını belirleyiniz.

a. Giderek, "insan, insan kişiliğiyle de tutsaktır." diyebiliriz.

b. Ne var ki Divan Şiirimizi de böyle görebilmek için Yahya Kemal'in Batı'lı gözü gerekmiştir.

c. Anımsatmakta yarar var: André Gide (Andre Cid), genç sanatçıya öğüdünde, "Öykünmekten korkma, kişiliğin yoksa ne denli kaçınsan öykünmenin içinde bulursun kendini, kişiliğin varsa o zaman iş başka, öykündüğün nesne kişiliğinde erir, giderek biler senin kişiliğini" demişti.

4. *Düşe Çağrı* adlı metinden alınan paragraftaki örnekle hangi düşünce vurgulanmıştır?

... *Madame Rachilde*'in (*Madam Raşild*) "*Güneş Satıcısı*"nı (*le Vendeur du Soleil*) bir türlü unutamam, çok anlattım onu okurlarıma, bir kez daha anlatayım: Paris'in bir köprüsü üzerinde bir satıcı, bağılıyor, dil döküyor, sattığı nesnenin eşsiz güzelliklerini anlatıyor. Başına toplananlar merakla bekliyorlar: nedir acaba o adamın sattığı? En sonunda söylüyor: "Siz güneşi, her gün gözlerinizin önünde duran, ama sizin bakmadığımız, güzelliğini göremediğiniz güneşi satıyorum. Bakın! bakın! sizin bütün hulyalarınızdan güzel değil mi?" Dinleyenlerin çoğu omuzlarını silkip gidiyor, ancak bir iki kişi: "Sahi! ne de güzelmiş!" diyorlar.

5. Aşağıdaki paragrafın ana ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.

İnsan aklı üşengeçtir, yeniliği sevmeyen, çocuklar bile gelenekçidir çeşidinden kestirip atmalar, gerçekliğe haksızlık etmektir bence. Tam tersine bebekle, taşla, çamurla oynar gibi seve seve dille oynuyor, sözcükleri birbirine çatarak yepyeni bileşimler kuruyor çocuklar. Bunu da zor bir iş yaparmış gibi değil kolayca gerçekleştiriyorlar. Kurala sarılmalarıysa, öğrenci tutumlarından çok oynama olanaklarını sınama özgürlükleriyle aydınlatılabilir. İşte bu özgürlüklerinin engellendiğini görünce canları sıkılıyor çocukların. Yaşları ilerledikçe dilde kuralların tek değil çok olduğunu, bu durumun da başlı başına bir özgürlük olduğunu anlayıp seviniyorlar. Belki de onun için, sözcükleri serbestçe sözcüklere yakıştırmaları duraltıyor bir süre, özellikle okula başladıkları ilk yıllarda; ondan sonra açılıyorlar gene. Tek bir kalıba göre değil, çeşitli kalıplara göre "uyduruyorlar" artık. Ne var ki o zaman da herkesçe bilinip kullanılan, yani daha önce başkalarının bulduğunu bulmuş oluyorlar.

Nermi UYGUR, Güneşle

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Denemenin, düzenli bir planı yoktur, yazı çağrışımlarla ilerler. Yazar, monologda olduğu gibi kendi kendisi ile konuşuyormuşçasına yazar. Bir konu, karşılaştırmalarla birçok konuya bağlanır. Bu nedenle deneme yazan kişinin sağlam bir bilgi birikimi olması gerekir. Açık, yalın ve içten bir anlatım şarttır. Deneme, makale gibi kesin sonuçlara bağlanmaz; eleştiri gibi bir değer yargısına ulaşmaya çalışmaz.

b) Yazma Sürecini Uygulama

- İstedığınız bir konuda “Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma” bölümünde yapılan açıklamalar doğrultusunda bir deneme yazınız.
- Denemenizin temasını, konusunu, amacını ve hedef kitesini belirleyiniz.
- Denemenizi yazarken türüne özgü dil ve anlatım özelliklerini dikkate alınız.
- İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek yazınız.
- Açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık gibi özellikleri dikkate alarak yazınız.
- Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanınız.
- Yazdığınız metni; birimler, paragraflar, bölümler, olay örgüsü/kurgu ve başlık gibi yapı ve şekil unsurları arasındaki anlam bağlantıları, tutarlılık, denge ve akış bakımından gözden geçiriniz.
- Metnin içeriğini ve üslubunu/anlatımını tür özellikleri bakımından gözden geçiriniz.
- Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin sorumluluğunu üstleniniz.
- Eleştirilere açık olunuz, gerekirse metin çerçevesinde eleştirilere cevap veriniz.
- Yazdığınız yazıları çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya...) sergileyiniz.
- Denemenizi ürün dosyanıza yerleştiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sözlü iletişimde; %55 görüntü, %38 ses, %7 sözlerin etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle sunumda, yazdığınız denemeye gösterdiğiniz özen ölçüsünde görüntünüze dikkat etmeli ve sesinizi doğru kullanmalısınız.

- Sunumunuz sırasında boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ediniz.
- Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler (hım, eee, ıı gibi sesleri veya işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum vb.) kullanmaktan kaçınınız.
- İçeriğe ve hitap ettiğiniz kitleye uygun jest ve mimikler kullanmaya, dinleyici ile göz teması kurmaya, heyecanınızı kontrol etmeye, dış görünüm ve kıyafetinizi konuşma yapacağınız ortama göre ayarlamaya özen gösteriniz.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Yazdığınız denemeleri sınıf ortamında sununuz.

Sunumunuzu sayfa 258’deki “Sözlü İletişim Gözlem ve Değerlendirme Dereceli Puanlama Anahtarı”na göre değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-4. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Günlük olaylar, bir sürü yazılar beni yalnızlık üzerinde düşündürdü. Gerçek yalnızlığın, tek başına odasına kapansa bile topluluğu, türlü istekleri ile içinde taşıyan insanda değil, topluluğun ortasında yaşadığı hâlde onun ağlarından kurtulmuş olan insanda olduğunu düşündüm.

İnsanlar, içinde buldukları topluluğun kurulmuş düzenine uyarak yaşıyorlar. Bu düzen, yalnız göreneklerde değil, düşünme ve duyma gibi iç davranışlarda bile kendini göstermekten geri kalmaz. Üzerinde durulması gereken nokta, bence budur işte.

Her şeyi, topluluk hayatına borçlu değil miyiz? Onun dışında ne insanı ne de eserini tasarlamaya imkân vardır. Böyle olmakla beraber, insanı yücelten toplum onu alçaltıyor da. Büyüklük de küçüklük de hep o kaynaktan geliyor. İçerideki hâlimizle dışarıdaki hâlimiz bir değil. Kafamızdaki düşüncelerle kâğıda geçişleri birbirini tutmuyor. Kendimiz için ayrı, başkaları için ayrı yaşıyor; ayrı düşünüyoruz. Böylece bizi yaşatan toplum, bizi kendimizden, kendimiz olmaktan uzaklaştırıyor. Yazısını tamamladıktan sonra bir müddet bırakıp da tekrar eline alan yazarın yaptığı değiştirmelerde yalnız söyleyiş kaygısı değil, bu müddet içinde gelip geçen olayların da tesiri aranmalıdır.

İnsanın, kendi kendisi ile baş başa kalabilmesi öyle pek kolay işlerden değildir. Bir yandan topluluğun tepkilerine uğramak, öbür yandan kendi boşluklarına yuvarlanmak korkusu, birçok yazarı ne iseler öyle olmaktan alıkoymuştur. Bu bakımdan, yalnızlıkla kahramanlık bir gibidir. Bu satırları yazarken Stephane Mallarme hayalimde canlanıverdi: Öyle ya, kim onun kadar bir yandan alaylara ve yermelere göğüs germesini, bir yandan da boşlukla karşılaşmayı gözüne alarak kendi içine eğilmesini bilmişti. Toplumun ağlarından kurtulduğu için şiirlerini okuyucularına göre değil, okuyucuları şiirlerine göre tasarlamış, yaşadığı zamanın dışına demir atmıştı. Elbette Mallarme, bir kahramandır. İnsanın hayatta ve sanatta, içini dolduran engellerle savaşmasından özüne varmak için arınmaya çalışmasından daha büyük kahramanlık mı olur?

Suut Kemal Yetkin, Edebiyat Üzerine Denemeler

1. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyiniz.

.....

.....

2. Metnin konusunu ve ana düşüncesini belirleyiniz.

.....

.....

3. Metnin sonunda boş bırakılan yeri nasıl tamamlayabiliriz? Yazınız.

.....

.....

4. Metnin deneme türünün hangi özelliklerini taşıdığını belirleyiniz.

5. Aşağıdaki cümlelerin karşısına cümleler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- a. Cemil Meriç, denemelerinde öz Türkçe sözcüklere yer vererek dilde özleştirimin öncüsü olmuştur. (....)
- b. Deneme türünün kurucusu Fransız yazar Montaigne'dir. (....)
- c. *Geçmişle Gelecek*, Sabahattin Kudret Aksal'ın deneme kitabıdır. (....)
- ç. Nurullah Ataç, denemeleri yanında hikâye türünde eserleri ile de tanınmıştır. (....)
- d. Deneme yazarı, okuyucusunu kendi gibi düşündürmeye zorlar. (....)

6. *Japonya'da çiçek düzenleme sanatı asıl XV. yüzyılda başlar. Ressam Somai bu güzel geleneğin kurucularındandır. Çay ustası Yuko ile İkenebo ailesini türeten Senno da onun öğrencileridir. Bu sanat XVI. yüzyılın ikinci yarısında ise en parlak yıllarını yaşar. Çiçek ustalarının amacı bitkinin –bu düzenlemelerde çokluk ağaç dallarına da yer verilir- canlılığını yitirmemektir. Bu yüzden çiçekle yaprağı birbirinden ayırmamaya büyük önem verirler.*

Bu parçada çiçek düzenleme sanatıyla ilgili aşağıdakilerden hangisine yer verilmemiştir?

- A) Bu sanatı ilk icra edenin Somai olduğuna
- B) En güçlü dönemini XVI. yüzyılda yaşadığına
- C) Çiçek düzenleme sanatının amacının çiçeğin diri görüntüsünü korumak olduğuna
- D) Çiçek düzenleme sanatının büyük sanatçıların adlarına
- E) Çiçek düzenleme sanatının on beşinci yüzyılda ortaya çıktığına

7. Aşağıdakilerden hangisi denemenin özelliklerinden değildir?

- A) Deneme, konuşma havası içinde biçimlenen bir yazı türüdür.
- B) Bilimsel bir asık suratlılığa bürünmeyen ağırbaşlı bir yazı türüdür.
- C) Denemede her düşünce ya da sav kanıtlanmak zorunda değildir.
- D) Deneme günlük olaylardan beslenerek yazılır.
- E) Denemede, gerçek bilgi yaşantıya dönüştürülür.

8. Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olabilir?

- A) Hiç kimsenin çalışmadığını düşünelim, silinip gideriz yeryüzünden.
- B) Bunu da zor bir iş yapar gibi değil, kolayca gerçekleştiriyorlar.
- C) Adsız bir kitap gördünüz mü hiç?
- D) Dilimizde çok kullanılan deyimlerin iki sözcüklü olanlarına da sık sık başvurmuş kitap yazarı.

E) Gerçekten de büyük bir mutluluk sağlar bize düşünmeyle, evreni seyirle geçirdiğimiz boş zamanlar.

9. Aşağıdakilerden hangisi bir deneme konusu olabilir?

- A) Çernobil faciasının biyolojik sonuçları
- B) Divan edebiyatında ahenk
- C) Sivil havacılık
- D) Sanatın amacı
- E) Tıp dünyasında son gelişmeler

10. Aşağıdakilerden hangisi Nurullah Ataç'ın kitaplarından biri değildir?

- A) Karalama Defteri
- B) Sözden Söze
- C) Ararken
- D) Günlerin Getirdiği
- E) Günlerin Götürdüğü

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) 1940'tan ölümüne kadar, on yedi yıl içinde bini aşkın deneme ve söyleşi yayımladı.
- B) Yazılarının çoğunluğu Ulus, Türk Dili, Varlık gibi dergi ve gazetelerde çıkmıştır.
- C) Yazar, bu yazılarda da dil üzerine düşüncelerini açıklamıştır.
- D) Dil sorununu, uygarlık bilincinin vaz geçilmez öğelerinden biri saymıştır.
- E) "Dil Devrimi" yazısında bu görüşlerini açıklar.

12. Aşağıdakilerden hangisi denemeden alınmış bir cümle olamaz?

- A) Düşündüklerinin doğru olduğuna inanan, düşüncelerine birer tutku gücü verebilmiş kişi, düşündüklerini bir engelle karşılaşmadan söyleyebilmeyi ister.
- B) Böylece bizi yaşatan toplum, bizi kendimizden, kendimiz olmaktan uzaklaştırıyor; gitgide yabancılaşıyoruz özümüze.
- C) Matmazel Noraliya'nın Koltuğu bu bakımdan önemli, çünkü anlatıcı olarak yazara en az yer veren teknik, Türkiye'de ilk kez bu romanda denenmiştir.
- D) Şu muhakkak ki çocuğa kendiliğinden bir şey yapmak özgürlüğünü vermemekle onu muhakkak bir köle hâline sokuyoruz.
- E) İnsanın tabiat vergisi olan kabiliyetleri kendiliğinden çıkan bitkilere benzer; okumakla budanmaları lazımdır.

13. Aşağıdaki karşılaştırmalardan hangisi yanlıştır?

- A) Deneme ile eleştiriyi ayıran sınır çizgisi, denemecinin yüzde yüz yaratıcı oluşudur.
- B) Deneme, bir savı makale gibi kesin sonuçlara bağlamaz.
- C) Deneme, bilimsel ve felsefi yazılar gibi bilgilendirme ve öğretme amaçlı değildir.
- D) Deneme ve sohbet karşılıklı konuşma havası içinde yazılır.
- E) Deneme fıkra gibi güncelliği yakalamaya çalışmaz.

14. Nedir, bu kodamanların kendilerini övmelerini de pek büyütmemek gerek. Montaigne ermişlerin bile kendilerini övdüğünü söyler. Bu övgüler, bu fahriyeler biraz da bu yazarların içtenliğindedir. Biraz da boyuna kendilerini öne sürmenin doğal bir sonucu. Eh denemecinin, hiç değilse Montaigne geleneğine bağlı denemecinin, yaptığı iş de budur: Her gördüğünü, her algıladığını kendine indirgemek.

Bu denemede düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmuştur?

- A) Örnekleme
B) Tanık Gösterme
C) Karşılaştırma
D) Tanımlama
E) Benzetme

15. Aşağıdakilerden hangisi deneme türünde eser yazmış bir yazar değildir?

- A) Ahmet Hamdi Tanpınar
B) Suut Kemal Yetkin
C) Sabahattin Eyuboğlu
D) Sabahattin Kudret Aksal
E) Sabahattin Ali

16. Montaigne'in türlü konular üzerindeki düşünceleri gözden geçirilirse, bu düşünceleri hiçbir plana uymadan, hiçbir şeyi ispata kalkışmadan, insanı ahlaklaştırmak yoluna sapmadan, sırf düşünmekten zevk aldığı, bu zevki bize de tattırmak için yazdığı anlaşılır. Deneme, makale gibi belli bir fikri kesin bir sonuca bağlamaz.

Bu parçada denemeyle ilgili aşağıdakilerden hangisine değilmemiştir?

- A) Denemede düşünsel bir boyut olduğuna
B) Belgesel, kanıtlara dayanan bir düzyazı biçimi olmadığına
C) Denemenin bir ders vermek amacı gütmeyeğine
D) Denemede amaç, okuyucunun düşüncelerini değiştirmektir.
E) Denemede giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin düzenli olmadığına

17. (I) Batı edebiyatında en büyük deneme yazarları, bu türün kurucusu Fransız yazar Montaigne, (II) İngiliz yazar Bacon'dır. (III) Türk edebiyatında ilk örneklerini Servetifünun'da, sonrasında ise Ahmet Rasim'in Bize Göre adlı eserindeki bazı yazılarında görmekteyiz. (IV) Deneme türü, bizde asıl gelişmesini Cumhuriyet'ten sonra göstermiştir. (V) Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Cemil Meriç, Sabahattin Eyuboğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Nermi Uygur, Salah Bırsel, Melih Cevdet Anday gibi isimler, denemenin bizde sevilip yaygın bir tür hâline gelmesinde etkili olmuşlardır.

Bu paragrafta numaralandırılmış bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

7. ÜNİTE SÖYLEV

Hazırlıklı Olalım!

- Yazma uygulamalarında güncel bir konudan yola çıkılarak söylev metni yazılacaktır. Hazırlıklarımızı yapalım.
- Sözlü iletişim uygulamalarında yazılan söylev metinleri sınıf ortamında sunulacaktır. Sunum için gerekli hazırlıkları yapalım.

OKUMA

Cumhuriyet Dönemi'nde Söylev

Hazırlık Çalışmaları

1. Sınıf veya okul temsilciliği seçimleri için aday olsaydınız nasıl bir konuşma yapardınız? Açıklayınız.
2. Atatürk'ün *Gençliğe Hitabesi*'ni ezberleyerek sınıfta söylev havasında okuyunuz.

1. METİN

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinedir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal ATATÜRK, *Nutuk*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ahval	: Durumlar, hâller, vaziyetler.	hiyanet	: Kutsal sayılan şeylere el uzatma, kötülük etme veya karşı davranma, hainlik, ihanet.
bedhah	: Başkasının kötülüğünü isteyen, kötü yürekli.	mahiyet	: Nitelik, vasıf, öz, asıl, esas, iç-yüz.
bilfiil	: İş olarak, iş edinerek, gerçekten, eylemli olarak.	mümessil	: Temsilci.
bitap	: Bitkin, yorgun.	müstevli	: Bir yeri istila eden yönetimi altına alan (kimse, devlet, ordu).
cebren	: Zorla.	şerait	: Şartlar, koşullar.
dalalet	: Sapkınlık, doğru yoldan ayrılma.	tevhid	: Allah'ın birliğine inanma, bir sayma bir olarak bakma.
elim	: Acınacak, acıklı.	tezahür	: Belirme, görünme, gözükme, ortaya çıkma, oluşma.
emsal	: Benzer, eş, denk.	vahim	: Korkulu, çok tehlikeli.
fakru zaruret	: İleri derecede yoksulluk.		
gaflet	: Dalgınlık, dikkatsizlik, boş bulunma, aymazlık, ihtiyatsızlık.		
harap	: Yıkılacak duruma, gelmiş, yıkık, viran.		

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 15 Ekim 1927-20 Ekim 1927 tarihleri arasında 6 gün (otuz altı buçuk saat) süre ile okuduğu *Nutuk* adlı eserinden alınmıştır. Atatürk, eserini Türk gençliğine hitapla bitirmiştir. Metinde Atatürk'ün Türk gençliğine uyarıları yer almaktadır. Atatürk'ün 1927'de iki cilt hâlinde yayımladığı *Nutuk*, Atatürk'ün Samsun'a çıktığı 19 Mayıs 1919'dan Cumhuriyet sonrası İnkılap Dönemi'ne kadarki (1927) zaman diliminde yer alan olayları anlatır.

Bir insanın, topluluk karşısında bir düşünce ve inancı savunmak ve o inancı topluluğa aşlamak amacıyla yaptığı etkili, coşkulu konuşmaya söylev (nutuk) denir. Nutuk söyleme sanatına hitabet, nutuk söyleyene hatip denir.

Söylevlerin konuları, çoğunlukla toplumsal fikirler, toplumsal ve millî davalardır. Törenlerde, millî günlerde, mitinglerde toplanan geniş halk kitlelerine heyecan vermek, genel fikirleri anlatmak gayesiyle hitap etmek söylevin niteliklerindedir.

Eski dönemlerde özellikle Yunan ve Roma medeniyetlerinde söylev türüne büyük önem verilmiştir. Roma saraylarında yapılan siyasi toplantılarda hitabet gücü yüksek insanlar sözcü olarak seçilmiştir. Yunan edebiyatında Demosthenes (Demostes), Latin edebiyatında Cicero, Fransız edebiyatında Bossuet (Bosse) önemli söylevcilerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Atatürk'ün *Gençliğe Hitabesi*'nin ana düşüncesi hangi kavramlar üzerine kurulmuştur? Tespit ediniz.
2. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni neden gençliğe emanet etmiştir? Açıklayınız.
3. "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur." sözünde Atatürk, Türk gençliğine nasıl bir duygu aşlamaya çalışmaktadır?

4. Metnin söylev türünü yansıtan özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
5. *Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi*'nde gençlikten hangi konularda vatanına, milletine karşı sorumluluğun gerektirdiği davranış ve tutumlar beklenilmektedir? Belirleyiniz.
6. Metinden ünlem cümlesine örnekler bulunuz. Bu cümlelerin metindeki işlevlerini açıklayınız.
7. Metinde yazarla anlatıcının aynı kişi olması, metnin türünü nasıl etkilemiştir?
8. Söylevde, sözün yanında ses tonunun, duruş biçimi ile jest ve mimiklerin diğer türlere göre daha önemli olmasının nedeni nedir? Açıklayınız.
9. a) *Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi*'nin yazıldığı dönemin edebî, siyasi, toplumsal ve kültürel şartları, eseri nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
b) Metin; yazıldığı dönem veya sonraki dönemlerde edebî, siyasi, sosyal ve kültürel olarak ne tür etkiler yaratmıştır? Sözlü olarak ifade ediniz.
10. Atatürk, *Gençliğe Hitabesi*'nde dile getirdiği gençliğe yönelik beklentileri kendi hayatında gerçekleştirmiştir. Bu durum, metni okuyan sizler üzerinde nasıl bir etki yaratıyor? Açıklayınız.
11. *Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi*'nin etkileyici bir söyleyişe sahip olmasını sağlayan özellikler nelerdir? Bu özellikleri belirleyiniz.
12. Atatürk ile Bilge Kağan'ı; hayatları, eserleri, devlet adamlığı gibi özellikleri yönünden karşılaştırınız. Benzerlik ve farklılıkları belirleyiniz.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Yazarın Biyografisi

Mustafa Kemal ATATÜRK (1881-1938)

1881 yılında Selanik'te doğmuş, ilkokulu ve askerî öğrenci olarak ortaokulun bir kısmını Selanik'te okumuştur. Manastır Askerî Lisesini bitirmiştir. 1902 yılında Kara Harp Okulundan, 1905 yılında Harp Akademisinden mezun olmuştur. Orduda çeşitli vazifeler almıştır. Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Sevr Antlaşması hükümlerince ülkenin yabancılar tarafından işgali üzerine 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Millî Mücadele'yi başlatır. Amasya Genelgesi'ni hazırlar, Sivas ve Erzurum Kongrelerini toplar. Askerî görevlerinden istifa eder. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük

Millet Meclisinin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atılmış olur. Meclis ve hükümet başkanlığına Mustafa Kemal seçilir. 5 Ağustos 1921'de Meclis tarafından Başkomutan seçilir. Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasındaki büyük emekleri nedeniyle 19 Eylül 1921'de Meclis tarafından kendisine mareşal ve gazi unvanları verilir. 26 Ağustos 1922'de işgalci Yunan kuvvetlerine karşı Büyük Taarruz'u başlatır. Lozan Barış Konferansı'ndan sonra, 11 Ağustos 1923'te toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yeniden Başkan olarak seçilir.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edildiği gün, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olur. Dört dönem üst üste seçilir. Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine erdirmek için birçok inkılap yapmıştır. Türk bağımsızlık mücadelesini ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu *Nutuk*'ta anlatmıştır. *Nutuk* dışında *Geometri* ve *Medeni Bilgiler* kitapları, eserlerinden bazılarıdır.

Hazırlık Çalışmaları

1. Söylevin okunduğu yerin ve zamanın dinleyenleri etkilemedeki önemini açıklayınız.
2. Ses tonu ve beden dilinin insanları etkilemedeki rolleri nedir? Açıklayınız.
3. Daha önce topluluk önünde konuşma yapmayı denediniz mi? Bu konudaki deneyiminizi sınıfla paylaşınız.

2. METİN

DARÜLFÜNÛN'U ZİYÂRET

Muhterem Emin beyfendi, muhterem müderrisler ve muallimler!

Darülfünumuzun bugünkü içtimaı benim kalbimi, zihnimi tehyic eden bir mahiyettedir. Bir adamın dimağını faaliyete getirmek, kalbini ilhama mazhar kılmak için bundan daha güzel bir içtima tertibi müşküldür. Karşımda uzun senelerden beri memleket irfanının, Türklüğün şerefli mümessilleri ile, ilmin muhtelif yollarında genç nesillere muvaffakiyetle rehberlik etmiş müderrisler görüyorum. Eğer bugün hakikat sahasında yeni bir Türkiye bulunuyorsa, bunun bir tek sebebi, bir tek izahı vardır: Çünkü yeni Türkiye'yi doğuran yeni bir ilim hayatı, senelerce evvel topraklarımızda tekemmül etmeye başlamıştır.

Darülfünun (İstanbul Üniversitesi)

Çünkü, Tıp medresemiz, Darülfünumuz, mektep namı altında yadettiğimiz müesseseler, yeni bir idareye sahip olan nesilleri yetiştirmiştir. “Yeni Türkiye nerelerde doğdu?” diye bana sorarlarsa, ben burayı gösterir: “Onun en büyük menbalarından biri karşımdayım.” derim. İki sene sonra yüzüncü senesini tes’it edeceğimiz

Tıp medresesini bilhassa yâdetmek, bir minnet borcu ödemektir. Tıp medresemiz ve diğer bir kısım âli mekteplerimizin ulûmü müspitesi yepyeni bir hayat telakkisinin inkişafına sebep olmuştur. İsimlerini ayrı ayrı zikretmek benim için fahraver bir sebep olurdu, eğer medreselerimizin başında her biri bir âlim hayatı geçirecek memleketin terbiye ve tedrisine ömürlerini hasreden müderrislerimizin isimlerini birer birer yâdedebilseydim. Onlardan birini unutmamanın benim tarafımdan bir günah olmasından korkarım. Hukuk medresemiz Türk içtimaî tabakalarını, kalıp haline giren bir maziden ayırmak için, en büyük telkin sahalarından biri olmuştur.

Edebiyat, Fen ve diğer medreselerimiz hür, şerefli ve mes'ut bir istikbal için mücadele eden, fikir adamlarını yetiştiren mübarek müesseselerimizdir. Bugünkü Türkiye bir mücadele, bir mücahede âlemidir. Ruhlarımızı bu mücadeleler yolunda teşci eden fikirleri Türk milletine uzak bir âlemde gelen bu ilim müesseseleri verdi. Memleket üzerinde ölüm fırtınalarının kalbi tazyik ettiği cesareti kırmak istediği bir zamanda ileri atılanlar, yeni ilmin bir nevi nübüvvet olan ilham ve irşadını ruhlarının içinde duyanlardır.

Muhterem arkadaşlar, Darülfünunuz çok gençtir. Eski Darülfünunların tarihini bilirsiniz. Onların temellelerine fikir yolunda mücadele ederken şehit düşenlerin kanları sızmıştır. Topraklara akan kanlar arasında, fikir şehitlerinin kanlarından daha mübarek ne tasavvur edilebilir? Bu kanlardır ki, içeride birike birike nihayet beşeriyetin ufuklarından yeni devirleri haber veren, esrareniz şafaklar gibi tekrar doğar.

Arkadaşlar, biz öyle bir sahaya çıktık ki, bir daha geri dönmeğe imkân yoktur. Bu sahillere çıkanlar, arkada bıraktıkları gemileri yakmışlardır.

Mazi ile aramızda aşılmaz bir uçurum vardır. Darülfünunuz bazan gizli, bazan aşikâr memleketin üzerinde hâlâ mevcut olan hurafe ve dalalet kuvvetlerine karşı inkılâp fikirlerinin bir mücadele cihazıdır. Onun çevresinden geçenler, ilim müesseselerimizin duvarları içinde yeni hakikatlar yolunda cereyan eden bir mücadelenin hayat uğultusunu duymalıdır.

Muhterem Müderrisler; kanunlarla yıkılan müesseseler, hakikatta yıkılmamıştır. Kanunlarla teessüs eden müesseseler hakikatta tesis edilmemiştir.

Müesseseler kalplerin içinde ne vakit yıkılırsa, o zaman tamamı yıkılmıştır. Müesseseler ne vakit kalplerde istinatgâh bulursa, o zaman tesis edilmiştir, müesseseler kalplerde yıkıldığı vakit hakikatte de yıkılmıştır.

Tarihî bir sözü karşınızda tekrar ediyorum: Cumhuriyeti kuranlar, Cumhuriyetçiyi yetiştirmeği sizden bekliyor. Ankara'da çalışan arkadaşlarınızın, memleketin fikir müesseselerini daha müessir, daha mahsus bir surette çalışıyor görmek emelindedir. İstikbal yolunda bazan anlaşılmayacak kadar cesur hareketlerle ileri atılanlar, memleketin üzerinde gözlerini gezdirdikleri vakit, istinat noktalarını nerede bulabilirler? Türk milletinin en büyük ilim kuvveti olan, Türk halkının mücahede yollarını aydınlatmak vazifesini deruhte eden Darülfünunuz, kalbi daima tarih hissiyle dolu olarak, şimdiye kadar kaydettiğimiz mesaisini arttıracaktır.

Ruhlarınızda daha büyük gayretler için muhtaç olduğunuz şevk meknuzdur. Darülfünunlar zaman zaman vicdanı millîyi temsil eder. Darülfünun zaman olur ki, bir mahkemeî âliye vaziyetinde görülür. Günün mes'elelerinde değil, zümre siyasetçileri içinde değil, millî mes'elelerde, beşeri bir kıymeti haiz olan davalarda Türk Darülfünunu hassas ve asil bir vicdanı millî gibi sesini yükseltmeli ve memleket o sesi dindarane bir hörmetle ve huşu ile dinlemelidir. Dalalet, yüksek müesseselerimizin sedayı itabını duymaz, tehlikeler vak'a halinde karşımıza çıkar ve beyhude yere kanlar akarsa, acaba Darülfünunuzun ilham ve irşat vazifesi gecikmiş olmaz mı? Türk milletinin münevver tabakaları içinde kendi tabii istinatgâhını arayan müdir ve mes'ul kimseler Darülfünunuzdan yeni senelerde uyandırıcı, islah edici, ilâ edici mesai bekliyor.

Aziz arkadaşlarım, bizim ile Darülfünunuzun muhtelif medreselerini temsil eden zevat arasında cereyan eden müzakereler müessesemizin hayır ve inkişafını hazırlayacak kararlar temin etti. Çok eminim ki, önü-

müzdeki seneler Türk milletinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin pek muhik olarak kendisine azamî bir kıymet atfettiği en büyük ilim müessesemizin, feyiz ve inkişaf seneleri olacaktır. Darülfünunumuzun yüzlerce Müderris ve Muallimini böyle bir hey'et-i âliye vaziyetinde müçtemi gördüğüm bu mes'ut dakikalardan istifade ederek, Darülfünunumuzun inkişafı hakkında taşıdığım derin itminanı, sarahatle ifade etmek isterim. Eminim ki, aziz müessesemiz, Türk irfanına kıymet veren bu hey'et-i âliyenin irşadı altında, tarihin kendisine tevdi ettiği vazifeleri muvaffakiyetle ifa edecektir.

Muhterem Emin beyfendi, Darülfünun zümresi arasında senelerce çalışmış olan arkadaşınız, söylediğiniz çok muhabbetkâr sözleri şükranla dinledi.

Sizin ve diğer mümtaz arkadaşlarımla hükûmet nezdinde azamî müzaharete istinat edebileceğini temin ederek şerefli, büyük hey'etinize muvaffakiyetler temenni ediyorum.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER, *Büyük Türk Klasikleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dalalet	: Sapınç, sapkınlık, doğru yoldan ayrılma.	müçtemi	: İctima eden, toplanan, toplanmış olan, toplu; birikmiş, birleşmiş.
darülfünun	: Üniversite.	müderris	: Ders veren profesör.
deruhte etmek	: Üzerine alma, üstlenme.	müzaharet	: Arkalama, yardım etme, koruma.
dimağ	: Zihin.	nübüvvet	: Peygamberlik.
fahraver	: Şeref, onur, kıvanç duyma.	sarahat	: Belginlik. Tam ve kesin olarak belirlenmiş olan, sarih.
feyiz	: Verimlilik, gürlük, ongunluk, bereket.	tazyik	: Manevi baskı, zorlama, zarara sokma.
haiz olmak	: (bir şeyi) Elinde bulundurmak, taşımak.	tedris	: Ders verme, öğretme, öğretim.
huşu	: Tanrı'ya boyun eğme, gönlü korku ve saygı ile dolu olma.	teessüs	: Kurulma, ortaya çıkma.
ıctimaî	: Toplumsal.	tehyiç	: Coşturma, heyecanlandırma.
ilâ	: Yükseltme, yüceltme.	tekemmül etmek	: Olgunlaşmak, yetkinleşmek, erginleşmek.
inkişaf	: Gelişme, gelişim.	telkin	: Bir duyguyu, bir düşüncüyü aşılama.
irşat	: Doğru yolu gösterme, uyarma.	tes'it etmek	: Kutlamak.
istinatgâh	: Dayanacak, güvenecek, sığınacak yer, dayanak.	teşci etmek	: Cesaret vermek, cesaretlendirmek, yüreklendirmek.
itap	: Paylama, azarlama.	tevdî etmek	: Vermek, bırakmak.
itminan	: İnanma, güvenme.	ulûm	: Bilimler, ilimler.
meknuz	: Gömülü, saklı.	zevat	: Kişiler, zatlar.
menba	: Kaynak, pınar.		
muhik	: Haklı, doğru.		
mücahede	: Çalışma, gayret.		

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1925 yılında kaleme alınan *Darülfünûn'u Ziyâret* adlı söylev, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in *Dağ Yolu* adlı kitabında yer almaktadır.

Söylevin başlıca türleri şunlardır: siyasi söylev, dinî söylev, hukuksal söylev, akademik söylev.

a. Siyasi söylev: Siyasal amaçla söylenen söylevdir. Bu türlü söylevler, genellikle parlamentolarda, diplomat toplantılarında, mitinglerde söylenir.

b. Askerî söylev: Büyük komutanların askerlerini coşturmak, onlara cesaret vermek amacıyla yaptıkları konuşmalara askerî söylev denir. Fatih'in, Napolyon'un ve Atatürk'ün savaş sırasında söyledikleri sözler gibi.

c. Dinî söylev: Din adamlarının inanç üzerine konuşmalarını içeren söylevlerdir. Türk-İslam toplumunda bu yoldaki söylevlere hutbe denir.

ç. Hukuksal söylev: Mahkemelerde hak, hukuk konusunda yapılan konuşmalardır. Savcıların iddianameleri ile sanık ya da avukatların savunmaları bunun başlıca örnekleridir.

d. Akademik söylev: Akademilerde, bilim toplantılarında söylenen hitabetlerdir. Bir kimsenin akademiye kabulü dolayısıyla söylediği giriş söylevi, üniversitelerin veya bilim kongrelerinin açılış törenlerinde söylenen açılış söylevi, bir kimseye bilim ya da sanat ödülü verilmesi sırasında vb. söylenen söylevler bu türün başlıca örnekleridir.

Söylev (nutuk), aslında bir sözlü kompozisyon ürünüdür. Yalnız nutuk, yazıya geçmişse ve kitabi özelliği varsa aynı zamanda yazılı kompozisyon ürünü olarak da kabul görür. Türk edebiyatının en güçlü söylev (nutuk, hitabet) örneği Atatürk'ün *Büyük Nutuk* adlı eseridir.

Kimi filozof ve yazarlar, felsefe ve toplumla ilgili görüşlerini açıkladıkları kitaplarına da bu görüşleri bir topluluk önünde sözlü olarak öne sürmedikleri hâlde söylev demişlerdir. Descartes'in *Metot Üzerine Söylev*, Rousseau'nun (Ruso) *Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev* gibi eserleri buna örnektir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- a)** *Darülfünûn'u Ziyâret* adlı metin ne amaçla yazılmıştır, metnin konusu nedir?

b) Metnin hedef kitlesi kimlerden oluşmaktadır? Hedef kitlesi ile metnin yazılış amacı arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Hamdullah Suphi Tanrıöver, söylevinde, üniversitenin (darülfünun) işlevini hangi sözlerle ifade ediyor? Açıklayınız.
- Yazara göre yeni Türkiye nerede doğmuştur? Yazar, neden böyle düşünmektedir? Sözlü olarak ifade ediniz.
- "*Müesseseler kalplerin içinde ne vakit yıkılırsa, o zaman tamamı yıkılmıştır.*" sözünden ne anlıyorsunuz? Sözlü olarak açıklayınız.
- "*Ruhlarınızda daha büyük gayretler için muhtaç olduğunuz şevk meknuzdur.*" sözü, size hangi sözü hatırlatıyor? Söyleyiniz.
- Okuduğunuz metin, hangi tür söylev içinde değerlendirilebilir? Açıklayınız.
- Darülfünûn'u Ziyâret* adlı metinde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır?
- Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
- Okuduğunuz metin 1925 yılında, yani Cumhuriyet'in kuruluş döneminde oluşturulmuştur. Metinde dönemin sosyal, siyasi ve kültürel şartlarının etkileri ne şekilde görülmektedir? Açıklayınız.

10. *Darülfünûn'u Ziyâret* adlı söylevi, daha önce okuduğunuz *Atatürk'ün Gençliğe Hitabe*'siyle söyleniş amacı, üslubu ve türü yönünden karşılaştırınız. Belirlediğiniz farkları aşağıya yazınız.

Özellikler	Darülfünûn'u Ziyâret	Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi
Söyleniş Amacı		
Üslup		
Tür		

11. Metinde yazarın konuyu hangi açıdan ele aldığını, yönlendirme yapıp yapmadığını, taraf olup olmadığını, öznel veya nesnel davranıp davranmadığını tespit ediniz. Bu hususların yazarın bakış açısını nasıl etkilediğini belirleyiniz.
12. *Gençliğe Hitabe* ve *Darülfünûn'u Ziyâret* metinlerini aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Gençliğe Hitabe	Darülfünûn'u Ziyâret
Metinde ses akışını bozan ses ve kelimeler var mıdır?		
Metinde anlatılanlar kısa ve öz ifadelerle dile getirilmiş midir?		
Metinde kapalı ve anlaşılması zor ifadeler var mıdır?		
Metinlerde gereksiz kelime ve ifade tekrarları var mıdır?		

13. Hamdullah Suphi Tanrıöver'in "*Üniversiteler, zaman zaman millî vicdanı temsil ederler.*" sözüne katılıyor musunuz? Sizce üniversiteler, millî meseleler hakkında düşünce üretmeli mi? Tartışınız.
14. Sizce bir hatip okuduğunuz metni, günümüzde bir üniversitenin yeni eğitim-öğretim döneminde söylemiş olsa etkili olur muydu? Yorumlayınız.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

Yazarın Biyografisi

Hamdullah Suphi TANRIÖVER (1885-1966)

Galatasaray Lisesini bitirmiştir. Uzun süre Türk Ocağının başkanlığını üstlenmiştir. Bu süre içinde verdiği coşkulu nutuklarıyla tanınmıştır. İstanbul'un işgali, Türk Ocağının kapatılması üzerine Millî Mücadele'ye katılmak için 1920'de Anadolu'ya geçmiştir. Milletvekili olarak ilk Büyük Millet Meclisine katılmış, bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı yapmıştır. İstiklal Marşı için açılan yarışmada Mehmet Âkif'in yazdığı marşın kabul edilmesi konusunda TBMM'de büyük çaba göstermiştir. 1923 ve 1927'de yapılan seçimlerde İstanbul milletvekili seçilmiş, 1925'te ikinci kez maarif vekilliği yapmıştır. Fecr-i Ati topluluğunun kurucuları

arasında o da yer almış, fakat bu toplulukta uzun süre kalmadan Millî Edebiyat akımına yönelmiştir. Hamdullah Suphi; şiir, hikâye, makale, söylev ve konferans türlerinde yazmakla beraber edebiyatımızda hitabet gücüyle tanınır.

Eserleri

Günebakan, Dağ Yolu (söylev)

İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatında Söylev

Hazırlık Çalışmaları

1. *Hitabet, hatip, söylev, nutuk, miting* sözcüklerinin anlamlarını sözlükten bulunuz.
2. Hitabetiyle sizi etkileyen kişiler var mı? Bu kişilerin hitaplarında sizi etkileyen özellikler nelerdir? Açıklayınız.
3. Hitap gücüyle tarihin akışını etkileyen liderler biliyor musunuz? Bu konuda bildiğiniz bir anekdotu sınıfta anlatınız.

3. METİN

KÜL TİĞİN ABİDESİ

(Güney yüzü)

Günümüz Türkçesiyle

[1] Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki şadpıt beyleri, kuzeydeki tarkat, buyruk beyleri, Otuz Tatar...

[2] Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tâbidir. Bunca milleti

[3] hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur. Doğuda Şantung ovasına kadar ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz Ersine kadar ordu sevk ettim, Tibete ulaşmama az kaldı. Batıda İnci nehrini geçerek

[4] Demir Kapıya kadar ordu sevk ettim. Kuzeyde Yir Bayırku yerine kadar ordu sevk ettim. Bunca yere kadar yürüttüm. Ötüken ormanından daha iyisi hiç yokmuş. İl tutacak yer Ötüken ormanı imiş. Bu yerde oturup Çin milleti ile

[5] anlaştım. Altını, gümüşü, ipeği ipekliyi sıkıntısız öylece veriyor. Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırmış. Yaklaştırdı, konduktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşünürmüş.

[6] İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılrsa, kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok, Türk milleti, öldün; Türk milleti, öleceksin! Güneyde Çogay ormanına, Tögültün

Kül Tigin Abidesi

[7] ovasına konayım dersen, Türk milleti, öleceksin! Orda kötü kişi şöyle öğretiyormuş: Uzak ise kötü mal verir, yakın ise iyi mal verir diyip öyle öğretiyormuş. Bilgi bilmez kişi o sözü alıp, yakına gidip, çok insan, öldün!

[8] O yere doğru gidersen, Türk milleti öleceksin! Ötüken yerinde oturup kervan, kabile gönderirsen hiç bir sıkıntın yoktur. Ötüken ormanında otursan ebediyen il tutarak oturacaksın. Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Açlık, tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin. Öyle olduğun

[9] için, beslemiş olan kağanının sözünü almadan her yere gittin. Hep orda mahvoldun, yok edildin. Orda, geri kalanınla her yere hep zayıflayarak, ölerək yürüyordun. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum. Kağan oturup

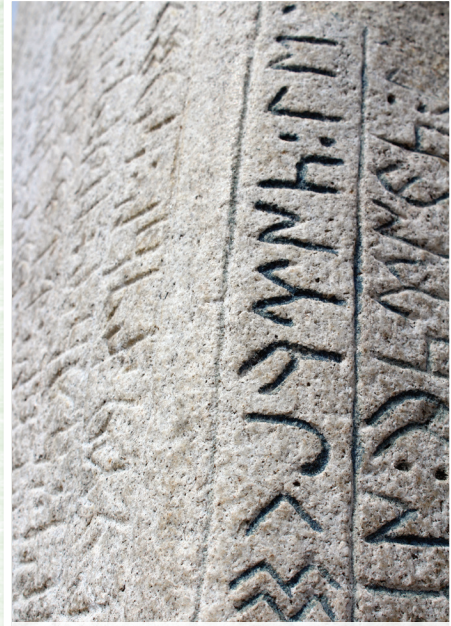
[10] aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa, bu sözümde yalan var mı? Türk beyleri, milleti, bunu işittin! Türk milletini toplayıp il tutacağını burda vurdum. Yanılıp öleceğini yine

[11] burda vurdum. Her ne sözüm varsa ebedî taş vurdum. Ona bakarak bilin. Şimdiki Türk milleti, beyleri, bu zamanda itaat eden beyler olarak mı yanılacaksınız? Ben ebedî taş yonturdum Çin kağanından resimci getirdim, resimlettim. Benim sözümü kırmadı.

[12] Çin kağanının maiyetindeki resimciyi gönderdi. Ona bambaşka türbe yaptırdım. İçine dışına bambaşka resim vurdurdum. Taş yonturdum. Gönüldeki sözümü vurdurdum ... On Ok oğluna, yabancına kadar bunu görüp bilin. Ebedî taş

[13] yonturdum ... İl ise, şöyle daha erişilir yerde ise, işte öyle erişilir yerde ebedî taş yonturdum, yazdırdım. Onu görüp öyle bilin. Şu taş dım. Bu yazıyı yazan yeğeni Yollug Tigin.

haz.: Muharrem ERGİN, Orhun Abideleri

Kök Türk Kitabeleri

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, *Kök Türk Kitabeleri*'nin *Kül Tigin Abidesi*'nden alınmıştır. *Kök Türk Kitabeleri* (*Orhun Abideleri*), Göktürk hükümdarı Bilge Kağan devrinden kalma, yazılı dikili taşlardır. Kül Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk adına dikilen bu kitabeler konu ve dil bakımından önemli eserlerdir. Kitabelerin yazarı Yollug Tigin'dir. Eser, söylev türündedir; Türk tarihi, Türk toplumunun yaşam biçimi, dünya görüşü ile ilgili bilgiler içerir. Kitabelerin bir yüzü Göktürk alfabesiyle, bir yüzü Çince yazılmıştır.

Kök Türk Kitabeleri'nin yazıldığı Göktürk alfabesi 38 harflidir. Bu alfabede 4 sesli, 9 birleşik, 25 de sessiz harf bulunmaktadır. Göktürk yazısı sağdan sola, yukarıdan aşağıya doğru bitleştirilmeden yazılır. Sözcükleri ayırmak için genellikle iki nokta konur. Göktürk alfabesi, büyük ünlü (sesli) uyumu dikkate alınarak düzenlenmiş bir alfabadır. Kül Tigin ve Bilge Kağan abidelerinde metinler, yukarıdan aşağıya doğru yazılmış ve satırlar sağdan sola doğru dizilmiştir.

Tonyukuk Abidesi, 724-726 yılları arasında dikilmiştir. Bu abideyi diktiren ve üzerindeki yazıları yazdıran Bilge Kağan'ın veziri Tonyukuk'tur. Bilge Tonyukuk, ilk Türk tarihçisi ve aynı zamanda edebiyatımızda hatıra türünün ilk temsilcisidir. Kül Tigin Abidesi, 732'de dikilmiştir, abidede Bilge Kağan konuşmaktadır. Bilge Kağan Abidesi, 735'te dikilmiştir. Abidede Bilge Kağan'ın ağzından devletin nasıl büyüdüğü anlatılmıştır.

Kök Türk Kitabeleri, Türkçenin yazılı en eski kaynağıdır. Bu kitabeler, Türk tarihine ışık tutan önemli belgelerdir. Türk tarihinin ilk belgeleridir. Söylev türünün Türk edebiyatındaki ilk örneğidir. Türk dilinin kaynağı, Türk yazı dili tarihinin çok daha eskilere dayandığının kanıtıdır. İçinde "Türk" kelimesinin geçtiği ilk metindir.

Kitabeler, günümüzde Moğolistan sınırları içerisinde yer almaktadır. *Kök Türk Kitabeleri*'ndeki yazılar 1893 yılında Wilhelm Thomsen (Vilhelm Tomsın) ve Radloff (Radlof) tarafından okunmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kül Tigin Abidesi*'nde anlatılanlardan yola çıkarak metnin konusunu, ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
2. Bilge Kağan Türk milletini hangi konularda uyarmaktadır? Bu uyarılar bugün için de geçerli midir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
3. *Kül Tigin Abidesi*'nde hangi tarihsel değerler üzerinde durulmuştur? Açıklayınız.
4. Metinden yola çıkarak Bilge Kağan'ın nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu belirleyiniz.
5. a) Metin, hangi bakımlardan söylev özelliği göstermektedir?
b) *Kök Türk Kitabeleri* söylev dışında hangi edebî türün özelliğini göstermektedir?
6. Metinde aşağıdaki anlatım türlerinden hangileri kullanılmıştır? İşaretleyiniz.

Öyküleyici

Betimleyici

Açıklayıcı

Tartışmacı

7. Aşağıda *Kül Tigin Abidesi*'nden alınmış orijinal metinler günümüz Türkçesiyle verilmiştir. Bunlardan hareketle *Kül Tigin Abidesi*'nin dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz. Sonuçları defterinize yazınız.

1] Tengri teg tengride bolmış Türk Bilge Kağan bu ödke olurtum. Sabimin tüketi eşidgil. Ulayu ini yigünüm oğlanım biriki oğuşum budunum biriye şadpıt begler yırıya tarkat buyruk begler Otuz [Tatar ...]

[1] Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamıyla işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki şadpıt beyleri, kuzeydeki tarkat, buyruk beyleri, Otuz Tatar...

[2] Tokuz Oğuz begleri budunı bu sabimin edgüti eşid katıgdı tıngla: İlgerü kün toğsık[k]a birigerü kün ortusingaru kırığaru kün batsıkınga yırığaru tün ortusingaru anda içreki budun [kop] m[ang]a k[örür]. [Bunç]a budun

[2] Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tâbidir.

8. Göktürk alfabesinin nitelikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Soruyu 244 ve 245'teki görsellerden yararlanarak cevaplayınız.

9. Metindeki görsellerin metne katkısı nedir? Açıklayınız.
10. *Kül Tigin Abidesi*'nde anlatılanlardan hareketle *Kök Türk Kitabeleri*'nin yazıldığı dönemin yaşayışı ile ilgili özellikleri tespit ediniz.
11. *Kök Türk Kitabeleri*'nin aşağıya alınan ön sözünde Muharrem Ergin'in eser için söylediklerini abartılı buluyor musunuz? Yorumlayınız.

“Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin. İlk Türk tarihi. Taşlar üzerine yazılmış tarih. Türk devlet adamlarının millete hesap vermesi, milletle hesaplaşması. Devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri. Türk nizamunun, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası. Türk askeri dehasının, Türk askerlik san'atının esasları. Türk gururunun ilâhi yükseklığı. Türk feragat ve faziletinin büyük örneği. Türk içtimai hayatının ulvi tablosu. Türk edebiyatının ilk şaheseri. Türk hitabet sanatının erişilmez şaheseri. Hükümdarâne eda ve ihtişamlı hitap tarzı. Yalın ve keskin üslubun şaşırtıcı numunesi. Türk milliyetçiliğinin temel kitabı. Bir kavmi bir millet yapabilecek eser. Asırlar içinden millî istikameti aydınlatan ışık. Türk dilinin mübarek kaynağı. Türk yazı dilinin ilk, fakat harikulade işlek örneği. Türk yazı dilinin başlangıcını milâdın ilk asırlarına çıkartan delil. Türk ordusunun kuruluşunu en az 1250 sene öteye götüren vesika. Türklüğün en büyük iftihar vesilesi olan eser. İnsanlık âleminin sosyal muhteva bakımından en manalı mezar taşları. Dünyanın bugün belki de en büyük meselesi olan Çin hakkında 1250 sene evvelki Türk ikazı. vs. vs.”

Prof. Dr. Muharrem ERGİN'in “*Orhun Abideleri*” adlı kitabının ön sözünden

12. *Kül Tigin Abidesi* metninde vatanseverlikle ilgili çalışkan olma, dayanışma, toplumu önemseme gibi davranış ve tutumları örnekleyen cümleleri belirleyiniz.
13. Atatürk, Nutuk'ta “*Memleketi yıkan iç cephenin düşmesidir. Bu gerçeği bizden iyi bilen düşmanlar, bu cephemizi yıkmak için yüzyıllarca çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. Başarı da sağlamışlardır. (1927)*” demiştir. Atatürk'ün bu sözüyle *Orhun Kitabeleri*'nde verilen mesaj arasında bir benzerlik var mıdır? Açıklayınız.
14. *Kül Tigin Abidesi*'ne bir ad vermek isteseydiniz hangi ad uygun olurdu? Neden?
15. Bilge Kağan'ın biyografisini okuyunuz. Metni yazar-eser ilişkisi yönünden inceleyiniz.

Bilge KAĞAN

II. Kök Türk Devleti'nin kurucusu İltiş Kağan'ın oğludur. Amcasının ölümü üzerine 716'da Kök Türk Devleti'nin başına geçmiştir. 716-734 yılları arasında hüküm sürmüştür. Yaşadığı dönemde kardeşi Kül Tigin ile birlikte Çin egemenliğine girmiş Türk ülkelerini geri almaya, Türk birliğini sağlamaya çalışmıştır. Bilge Kağan'ın döneminde Kök Türk Devleti'nin sınırları Çin'in Şantung Ovası'ndan İç Asya'da Karaşar Bölgesine, kuzeyde Bayırku sahasından Ani Irmağı'na ve Batı Demir Kapı'ya kadar ulaşmıştır. Bu uğurda gösterdiği fedakârlıkları Kök Türk Kitabeleri'nde anlatmıştır. Bilge Kağan, 734'te zehirlenerek öldürülmüştür.

İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatında Söylev

Hazırlık Çalışmaları

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinden önce yaptığı hazırlıkları ve fetih sırasında yaşanan olağanüstü olaylardan bildiklerinizi sınıfta anlatınız.

4. METİN

FATİH SULTAN MEHMET'İN SÖYLEVİ

Ey benim Paşalarım, Beylerim, Ağalarım,
şu İstanbul Savaşındaki arkadaşlarım,

Sizi buraya kararlaştırdığım genel taarruzda şimdiye kadar gösterdiğinizden daha büyük fedakârlık ve cesaret istemek için topladım. Adı bütün cihanda ün salmış İstanbul gibi bir beldeyi zapt edeceksiniz. İstanbul'un adı geçen her yerde, o şehri zapt eden kahramanlar olarak şan ve şerefle anılacaksınız. Bize daima pusular hazırlayan bu şehri zapt ettikten sonra güven ve emniyet içinde yaşayacağız, kapımızı açık bırakacağız. Kale duvarlarını toplarla o kadar hırpaladık ki, size hedef olarak bir kale değil, bir ova gösteriyorum. Fakat bununla beraber şehrin alınması kolay değildir. Yıkılmış kaleler üzerine saldıracak yiğitler, büyük tehlikelerle karşılaşacaktır. Maharetiniz, cesaretiniz her engeli yenecektir. Zafer rüzgârı bizden yana esecektir! Askerlerinizi şevkle coşturunuz! Onlara anlatınız ki harp üç şeye bağlıdır: Yılmamak, namus ve itaat...

Ne kadar yüksek bir maksada itaat ettiğinizi göz önünde bulundurun!

Hücumda ben sizin yanınızda olacağım. Hücum boruları çaldıktan sonrası sizindir!

Komutanlar, sizleri selamlıyorum!

Fatih Sultan Mehmet,

Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri (haz.: Ali YAKICI vd.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

maharet : Beceri.

taarruz : Saldırı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

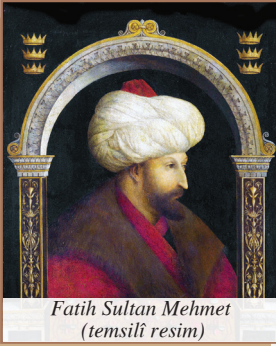
Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinden önce beylerini, vezirlerini, komutanlarını ve askerlerini cesaretlendirmek için bir söylev vermiştir. Fatih Sultan Mehmet gibi devlet adamlarının verdiği söylevler, orijinal metinleri elimizde olmasa da zengin söylev geleneğimizin oluşmasını sağlamıştır. Yavuz Sultan Selim, Yıldırım Beyazıt hitabeti güçlü devlet adamlarımıza örnek gösterilebilir.

Kök Türk Kitabeleri, edebiyatımızın ilk söylevi sayılmaktadır. Millî Edebiyat Dönemi'nde ağırlıklı olarak siyasi söylevler görülür. Halide Edip Adıvar, Mehmet Emin Yurdakul, Süleyman Nazif, Rıza Tevfik Bölükbaşı söylev alanında adını duyuran sanatçılarımızdır. Ömer Naci ve Hamdullah Suphi Tanrıöver önemli söylev yazarlarıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin hedef kitlesini ve amacını belirleyiniz. Metnin hedef kitlesiyle amacı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.
2. Metnin ana düşüncesi nedir?
3. Metinde söylev türüne özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
(Cümle yapıları, deyimler, kelime kadrosu, söz sanatları, akıcılık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunluk gibi hususları dikkate alınız.)
4. Fatih Sultan Mehmet, seslendiği kitleye hangi millî ve manevi değerler sayesinde İstanbul'un fethedilebileceğini ifade etmektedir? Açıklayınız.
5. a) Metinde Fatih Sultan Mehmet'in seslendiği kitleyi yönlendirmek için hangi anlatım biçimlerinden yararlandığını belirleyiniz.
b) Bu anlatım biçimlerinin metindeki işlevleri nedir?
6. Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
7. Metinle ilgili hissettiklerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
8. Metin söylev türlerinden hangisi içinde değerlendirilebilir? Neden?
9. Fatih Sultan Mehmet'in askerlerine karşı hitabını etkileyici kılan özellik nedir? Siz, böyle bir söylev karşısında harekete geçme isteği duyar mısınız? Açıklayınız.

Fatih Sultan Mehmet
(temsili resim)

Yazarın Biyografisi

Fatih Sultan Mehmet (1432-1481)

Edirne'de doğmuştur. Babası padişah İkinci Murat'tır. Yirmi yaşında Osmanlı padişahı olan Sultan İkinci Mehmet, 1481 yılına kadar hükümdarlık yapmıştır. İstanbul'u fethederek Fatih unvanını almıştır. Âlimleri koruyan Fatih, aynı zamanda şair bir padişahdır. Fatih Sultan Mehmet, nikris hastalığından 3 Mayıs 1481'de vefat etmiş ve Fatih Camisi'nin yanındaki Fatih Türbesi'ne defnedilmiştir.

1. Aşağıdaki paragrafla ilgili verilen soruları cevaplayınız.

Kuşkusuz satır altlarını çizerek okuma bir yazara yapılacak en büyük haksızlık. Onun çizdiği güzergâhın dışında bir yolculuk. İşaret ettiğinin dışında bir fark ediş. Bir yanlış anlama dahası. Ama aynı zamanda bir yazara verilebilecek en büyük armağan da satır altlarını çizerek okuma. Eco (Eko) diyor ya; bir yazarı mutlu edebilecek şey, metninde kendi düşüncülerinin fark edilerek okunmasıdır; bundan daha fazla mutlu edebilecek şey ise, yazdıklarında kendi düşünmediği ama okuyucu tarafından önerilen şeylerin varlığını fark etmesidir, diye. Kim kendi hikâyesinden aynı sözcüklerle farklı ve yeni bir hikâyeye çıkarılmasına itiraz edebilir ki?

Nazan BEKİROĞLU, *Mor Mürekkep*

a. Paragrafın konusu nedir?

.....

b. Paragrafta vurgulanmak istenen düşünce nedir?

.....

c. Paragrafa en uygun başlık ne olabilir?

.....

ç. Paragrafa bir sonuç cümlesi eklemek isterseniz, ne yazardınız?

.....

2. *Darülfünûn'u Ziyâret metninde* “Çok eminim ki, önümüzdeki seneler Türk milletinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin pek muhik olarak kendisine azamî bir kıymet atfettiği en büyük müessese” cümlesinde kurum ve kuruluş adlarına getirilen eklerin kullanımı günümüz yazım kurallarına uygun mudur? Açıklayınız.

3. *Fatih Sultan Mehmet'in söylevine girişte* “Ey benim Paşalarım, Beylerim, Ağalarım, şu İstanbul Savaşındaki arkadaşlarım,” hitabında virgölün kullanılış amacı nedir? Açıklayınız.

4. *Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nde* hitap sözlerinden sonra hangi noktalama işareti kullanılmıştır? Neden?

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Söylevler bir topluluğa belli bir düşünceyi ya da duyguyu aşlamak için yapılan, coşkulu ve sanatlı bir dille yazılan konuşmalardır. Söylev belli bir plana göre yazılmalıdır. Giriş cümlesi hitap edilecek kitlenin dikkatini çekecek türden olmalıdır. Hatta ilk cümleler şiirsel bir üslupta olabilir. Düşünceler, iyi bir planla verilmeli ve kullanılacak üslup iyi seçilmelidir. Gelişme bölümünde ise konu türlü belgelerle açılmalı, örneklendirilmeli ve ispatlanmaya çalışılmalıdır. Dinleyiciyi heyecanlandıracak düşüncelerle sorulu cevaplı cümlelerle sonuç bölümüne geçiş sağlanmalı. Sonuç bölümünde ise işlenen konunun önemi ve toplumdaki etkileri kesin ve etkili bir dille anlatılmalıdır.

Hatip ele alacağı konuyu çok iyi bir şekilde savunabilmelidir. Bunun için de hitap etme sanatının inceliklerini, toplum psikolojisini ve düşünce yapısını çok iyi kavramalıdır. Seçtiği kelimeleri ve oluşturduğu cümleleri etkili biçimde kullanmalıdır. Söylev planında konuya girişten sonra ya problemle ilgili bir öneri ya da tez ileri sürülür. Problemle ilgili olay ve düşünceler açıklanır. Konu geliştirilir, konuyla ilgili bir tarihçeye yer verilir. İddia ve ispatlar ortaya konulur. Karşıt fikirler çürütülür. Son ve kesin yargının belirtilmesiyle söylev sonlandırılır.

Söylevlerde olaylar ve belgeler düzenlenirken az önemliden daha çok önemliye, az güvenilir olandan daha çok güvenilir olana geçmek, sonunda dinleyicilerin kafasında düğümlü bir nokta bırakmamak gerekir.

b) Yazma Sürecini Uygulama

- Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapınız. Metninizde kullanacağınız bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerinizle ilgili notlar çıkarınız. Bu notları çıkarırken genel ağı etkin bir şekilde kullanınız.
- Konuşma metninin konusunu ve hedef kitleyi belirleyiniz.
- Hitap ifadesini belirleyiniz.
- Ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirleyiniz.
- Kitle psikolojisini oluşturacak duygusal unsurları belirleyiniz.
- Konuşma metninin planını hazırlayınız.
- Konuşma metnini yazınız. Metni imla, noktalama ve anlatım bozuklukları açısından kontrol ediniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hatip, yazmış olduğu söyleve önceden hazırlanmadır. Konuşma sırasında yazılı metni yanında bulundurmalı fakat konuşma sırasında kâğıda fazla bakmamalıdır. Konusuna iyi hazırlanan hatip kâğıda göz ucuyla baktığı zaman konuşmasını hatasız yapacaktır. İçten konuşma yapmak kolay değildir. Büyük hatiplerin bile daha önceden konusunu hazırladıkları ve yanlarındaki küçük notlarından faydalandıkları ve o andaki konunun ahengine göre konuşmalarını değiştirdikleri görülmüştür. Bu yüzden hatip, konuşma sırasında her zaman metne bağlı kalmayabilir. Sesinin tonu, mimikleri konuşmasının doğal akışıyla uygunluk göstermelidir.

b) Sözlü İletişim Uygulamaları

Yazma çalışmalarında hazırladığınız söylevi sınıfta sununuz. Söylevinizin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirleyiniz. Sunum sırasında inanmış bir ses tonuyla konuşmaya, topluluk psikolojisine göre hareket etmeye, yanlışsız konuşmaya dikkat ediniz. Söylevinize etkili bir başlangıç yapınız. Ses tonunu, mimiklerinizi metninizin içeriğine uygun olarak ayarlayınız. Topluluk karşısında cesur ve kararlı bir tavır sergilemeye gayret ediniz. Söylevinize uygun konuşma kartları hazırlayınız. Söylevinizi sunarken kartlara gerektiği kadar bakınız. Söylevinizi etkili bir biçimde sonlandırınız.

Söylevinizi sayfa 258'deki "Sözlü İletişim Gözlem ve Değerlendirme Dereceli Puanlama Anahtarı"na göre değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI**1-3. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.**

Orhun Yazıtları'nın önemi günümüzden yaklaşık 1300 yıl öncesine dair Türk dili, tarihi, kültürü hakkında sahip olduğu bilgilerden ve bu alanda bir ilk olmasından ileri gelmektedir. Orhun Yazıtları Türk tarihinin bilinen en eski edebî metnidir. Yazıtlardaki sanatlı anlatım, yinelemeler, benzetmeler, aktarmalar, renkler aracılığıyla yapılan somutlamalar, karşıt anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan anlatım zenginlikleri, yer yer başvurulan atasözü ve deyimler, kalıplaşmış ifadelerin kullanılması, 1300 yıl öncesine ait bir kitabe için oldukça yüksek bir edebî değer taşımaktadır. Türk edebiyatının ilk edebî eseri olan yazıtlarının yazarlarından Tonyukuk hatıra türünün, Bilge Kağan ise hitabet türünün ilk örneklerini vermişlerdir (Ercilasun, 2004:136). Orhun Yazıtları taşıdığı edebî değer yanında dil olarak da oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk dilinin yazılı ilk örneği olmasına rağmen yazıtlarda kullanılan dilin işlek bir dil (Caferoğlu, 1984:110) olduğu görülmektedir. Günümüz Türkçesiyle mukayese edildiğinde ise aralarında büyük farklılıklar olmadığı görülmektedir. Orhun Yazıtları'ndaki dil gerek cümle yapısı, gerek birçok kelime ve fiilleriyle bugünkü Türkçenin temelini sahiptir. Zamanla yumuşayan ve sertleşen sesler ve kelimelerdeki değişen bu ses ve anlam farklılıkları göz önüne alındığında Orhun Yazıtları yadırganmadan okunacak kadar Türkiye Türkçesinin vasıflarına sahiptir (Banarlı, 2004:66). Orhun Yazıtları ve Türkiye Türkçesi arasındaki bu benzerlik aradan geçen 1300 yıllık zamana ve dilin konuşulduğu coğrafyanın değişmesine rağmen Türkçenin ne denli sağlam temeller üzerine kurulduğunun göstergesidir.

Zekeriya BATUR, Gülbike YILDIRIM, Orhun Yazıtlarında Anlama ve Anlatma Becerileri

1. Metne göre Orhun Yazıtları'nda kullanılan dili zengin kılan unsurlar nelerdir?

.....

.....

2. Orhun Yazıtları'nda kullanılan dil ile günümüz Türkçesi arasında ne tür benzerlikler vardır?

.....

.....

3. Türkçenin sağlam temeller üzerinde kurulduğunu gösteren deliller nelerdir?

.....

.....

.....

4. Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

- Nutuk söyleme sanatına, nutuk söyleyene denir.
- Büyük komutanların askerlerini coşturmak, onlara cesaret vermek amacıyla yaptıkları konuşmalara söylev denir.
- Kök Türk Kitabeleri, günümüzde sınırları içerisindedir.
- Kök Türk Kitabeleri'ndeki yazılar 1893 yılında ve tarafından okunmuştur.

5. Aşağıdaki cümlelerin karşısına cümleler doğrusu (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- a. Fatih'in, Napolyon'un ve Atatürk'ün savaş sırasında söyledikleri sözler, dinî söylev sayılır. (...)
- b. Atatürk Büyük *Nutuk*'unu, Mecliste 15 Ekim 1927-20 Ekim 1927 tarihleri arasında 6 gün (otuz altı buçuk saat) süre ile okumuştur. (...)
- c. *Kök Türk Kitabeleri*, edebiyatımızın ilk söylevi sayılmaktadır. (...)
- ç. Söylev türü Türk edebiyatında ilk defa Servetifünun Dönemi'nde görülür. (...)
- d. *Kök Türk Kitabeleri*, Türk dilinin kaynağıdır. Türk yazı dilinin başlangıcının, bilinmeyen dönemlere kadar gittiğinin delilidir. (...)

6. Aşağıdakilerden hangisinde söylev türüyle ilgili bilgi yanlış vardır?

- A) Mitinglerde toplanan geniş halk kitlelerine heyecan vermek mitingin amaçlarındanıdır.
- B) Genel fikirleri anlatmak gayesiyle hitap etmek söylevin niteliklerindendir.
- C) Söylevlerde amaç duygu yoğunluğu ile dinleyiciyi coşturup onlara fikir aşılaktır.
- D) Hamdullah Suphi Tanrıöver, söylev türünde eser vermiş en önemli isimlerden biridir.
- E) Nutuk, yazılı kompozisyon ürünü olarak da kabul görür.

7. *Kök Türk Kitabeleri* ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) *Kök Türk Kitabeleri*, Göktürk Devri'nden kalma kitabelerdir.
- B) Kitabelerin ilkini Bilge Kağan, kardeşi Kül Tigin için 732'de diktirmiştiir.
- C) Kitabelerin ikincisi Bilge Kağan için 735'te diktirilmiştiir.
- D) Tonyukuk Kitabesi, 720'de Bilge Kağan tarafından diktirilmiştiir.
- E) Kitabeler, nutuk ve anı türünün ilk örnekleri sayılmaktadır.

8. *Arkadaşlar,(1) biz öyle bir sahaya çıktık ki, (2) bir daha geri dönmeğe imkân yoktur. (3) Bu sahillere çıkanlar, (4) arkada bıraktıkları gemileri yakmışlardır. (5)*

Yukarıda numaralandırılmış noktalama işaretlerinden hangisinin kullanılması gereksizdir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

9. *Kültürün temel unsurlarından biri olan dil () insanların duygu () düşünce () istek ve arzularını anlatabilmeleri için kullandıkları sesler ve semboller dizisidir ()*

Bu cümlede ayraçlarla belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangi noktalama işaretleri getirilmelidir?

- A) (;) (,) (,) (.) B) (,) (,) (,) (.) C) (;) (,) (,) (.)
- D) (;) (,) (,) (!) E) (,) (,) (,) (.)

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?

- A) Ben yabancı dillerden epey şiir çevirdim Türkçe'ye.
- B) Geçen yaz Şirince Köyü'nü ziyaret ettiğimizde aldım bu fincanları.
- C) Aydın ile entellektüel aynı şey değildir.
- D) Bu kanun, geçen hafta Resmî Gazete'de yayımlandı.
- E) Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet dönemi yazarıdır.

11. *Dar anlamda, ilk Bodrum romancısı; geniş anlamda, özgürlüğün mavi yurdu dediği denizin romancısı. Romanlarında deniz tutkusunu, yerli ya da yabancı teknelerde çalışan deniz emekçilerinin yaşamlarını, süngercilerin ekme kavgalarını anlatır. Epey uzaklarda kalmış bir Bodrum'un artık nesli tükenmiş insanlarıdır bunlar. Gene de bu romanlar zevkle okunuyorsa, bunu çoğumuzda hâlâ yaşayan deniz tutkusuyla, insanoğlunun güzelliğine, insanoğlunun iyiliğine duyduğumuz özlemle açıklamak gerekir.*

Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Yazarın romanlarında mekân olarak Bodrum'u seçtiği
- B) Denizi bir yaşam biçimi olarak seçen insanları anlattığı
- C) Romanlarının hâlâ çok kişi tarafından okunduğu
- D) Denizi özgürlüğün simgesi olarak gördüğü
- E) Romanlarında geçmişte kalmış değerleri anlattığı

12. *(I) Oğuz Atay, ilk romanı Tutunamayanlar'da çarpıcı konusu, değişik biçimi ve usta tekniğiyle ilgi çekmiş bir romancıydı; Türkiye'de alışılmış olan klasik roman tekniğinin dışındaki bir roman tekniğini belki de ilk uygulayan romancımızdı. (II) Tutunamayanlar'da küçük burjuva dünyamız, değerleri, ülküleri, özellikleri, davranış ve düşünce tarzlarıyla zekice alaya alınıyor. (III) Dış dünya ve kahramanların erdemleri, değerleri arasında böylece bir uçurum meydana geliyor. (IV) Ne var ki bu dünya var olan ve mümkün olan tek dünya gibi konuyor. (V) İşte bu bağlam içinde oluşuyor Selim'in intiharla sonuçlanan dramı.*

Bu parçada düşünce akışının daha tutarlı olması için hangi iki cümlenin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) III ve IV
- D) III ve V
- E) VI ve V

SÖZLÜ İLETİŞİM GÖZLEM VE DEĞERLENDİRME DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Adı ve Soyadı : Sınıfı ve Numarası :	DERECELER				
	1	2	3	4	5
Öğrencide Gözlenecek Konuşma Kazanımları	Zayıf	Kabul edilebilir	Orta	İyi	Çok iyi
İletişim sürecinin öğelerini ve iletişimde dilin işlevini belirleme					
Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitesini, türünü belirleme					
Konuşma konusuyla ilgili gözlem, inceleme ve araştırma yapma					
Konuşma metnini planlama					
Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlama					
Konuşmasında yararlanacağı görsel ve işitsel araçları hazırlama					
Konuşmasına uygun sunu hazırlama					
Konuşma provası yapma					
Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşma					
Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınma					
Konuşmasında beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanma					
Konuşmasına etkili bir başlangıç yapma					
Konuşmasının içeriğini zenginleştirme					
Konuşmasında önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanma					
Konuşmasını etkili bir biçimde sonlandırma					
Konuşmasında süreyi verimli kullanma					
Konuşmasında teknolojik araçları etkili biçimde kullanma					
TOPLAM					
Öğrencide Gözlenecek Dinleme Kazanımları					
Dinleme amacını belirleme					
Amacına uygun dinleme tekniklerini kullanma					
Dinlediği konuşmanın konusunu ve ana düşüncesini tespit etme					
Dinlediği konuşmada konu akışını takip etme					
Dinlediklerini özetleme					
Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirleme					
Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırma					
Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgulama					
Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulama					
TOPLAM					
GENEL TOPLAM					

NOT: Öğrencilerin toplam puanlarını 100'lük puan sistemine dönüştürünüz.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

4. C
5. a. Türk dilini etkileyen faktörler
b. siyasi ve coğrafi
c. Fransızcanın etkisi
ç. Millî Edebiyat, Cumhuriyet
6. E
7. C
8. D
9. C
10. B
11. a. Y
b. Y
c. Y
ç. D
12. A
13. C

2. ÜNİTE

5. A
6. C
7. D
8. D
9. iç konuşma / bilinç akışı / iç çözümleme
10. A
11. B
12. a. benzetme-kişileştirme
b. üçüncü
c. hâkim
16. D
17. A
18. B
19. E
20. E

3. ÜNİTE

1. a. Hisarcılar, Mavi hareketi, İkinci Yeni
b. Sezai Karakoç
c. Pazar Postası ve Yeditepe
ç. Mavi

5. Necip Fazıl Kısakürek-Örümcek Ağı, Cahit Sıtkı Tarancı-Ömrümde Sükût, Nazım Hikmet Ran-Kuvayı Milliye, Attilâ İlhan-Sisler Bulvarı, Melih Cevdet Anday-Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, Erdem Bayazıt-Sebep Ey, Sezai Karakoç-Gün Doğmadan, Edip Cansever-Sonrası Kalır, İsmet Özel-Erbain, Haydar Ergülen-Hafız ile Semender
6. Necip Fazıl Kısakürek
7. Sizin Hiç Babanız Öldü mü?-İkinci Yeni, Bir Yolcuya-Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir, Bir Misafirlige-Garip Şiiri, Bu Saatte-Toplumcu Şiir, Kar-Saf Şiir, İşaret Çocukları-Dinî Değerleri, Geleneğe Duyarlığı Yansıtan Modern Şiir
8. B
9. B
10. a. Y
b. D
c. D
ç. D
11. B
12. A
13. C
14. D
16. C
17. B
18. A
19. E

4. ÜNİTE

6. a. Döne: İnce Memed
b. Halit Ayarçı: Saatleri Ayarlama Enstitüsü
c. Gregor Samsa: Dönüşüm
ç. Yedigey: Gün Olur Asra Bedel
d. Galip: Kara Kitap
e. Muazzez: Kuyucaklı Yusuf
7. a. kahraman anlatıcının
b. birinci
c. öyküleme
ç. "Bir milletin birliği kültür, din gibi değerlerle sağlanır."

8. D
9. a. D
b. D
c. Y
ç. Y
d. D
e. Y
f. D
g. Y
10. D
11. A
12. E
14. E
15. Teneke-Yaşar Kemal, Dava-Franz Kafka, Elveda
Gülsarı- Cengiz Aytmatov,
Değirmen-Sabahattin Ali, Mahur Beste-Ahmet
Hamdi Tanpınar
16. B
17. B
18. D
19. C

5. ÜNİTE

5. a. toplum
b. Orhan Asena
c. Susuz Yaz, Teneke
ç. trajedi
d. yurt dışında
6. D
7. E
8. B
9. D
10. A
11. B
12. a. D
b. D
c. Y
ç. Y
d. D
13. D
14. D
15. C
16. C

6. ÜNİTE

5. a. Y
b. D
c. D
ç. Y
d. Y
6. D
7. B
8. C
9. D
10. E
11. D
12. C
13. D
14. B
15. E
16. D
17. C

7. ÜNİTE

4. a. hitabet, hatip
b. askerî
c. Moğolistan
ç. Prof. Thomsen ve Radloff
5. a. Y
b. D
c. D
ç. Y
d. D
6. E
7. D
8. B
9. A
10. D
11. C
12. C

EDEBİYAT TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

A

- alegori** : 1. Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme, yerine koyma. 2. Bir sanat eserindeki öğelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu.
- aliterasyon** : Şiir veya nesirde ahenk sağlamak için söz başlarında veya ortalarında aynı ünsüzlerin veya aynı hecelerin tekrarlanması.

B

- bilinç akışı tekniği** : Roman, hikâye gibi kurmaca türlerde insanı, düşüncelerinin dümdüz akışı içinde değil; rüyaları, izlenimleri, iç dünyası ve bilinçaltıyla yansıtmak için başvurulan yol.
- boğumlama** : Çıkarılacak sese göre ses yolunun herhangi bir yerinde bir daralma veya kapanma vücuda getirilmesi.

Ç

- çağrışım** : 1. Bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatması. 2. Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayı, tedai.
- çatışma** : Roman ve hikâyede farklı düşünce ve hayat tarzından dolayı meydana gelen anlaşmazlık durumları.

D

- derleme** : Seçilip toplanmış.
- diğerkâmlık** : Kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışma.
- dramatik örgü** : Tiyatro eserlerindeki olay örgüsü.
- dramaturg** : Tiyatro için oyun seçmek, oyunları irdelemek, sahnelenmesi işine yardım etmek, oyuncu seçmede, malzemelerin hazırlanmasında danışmanlık yapmak gibi görevleri bulunan kimse.

E

- efekt** : Radyo ve televizyon yayınlarında, tiyatro oyunlarında veya film seslendirmelerinde, hareketleri izlemesi gereken seslerin doğal kaynakların dışında, optik, mekanik, kimyasal yöntemlerle gerçekleştirilmesi.
- epikürçülük** : Epiküros tarafından MÖ 3. yüzyılda geliştirilmiş olan felsefe sistemi. İçsel huzur ve acıdan yoksunluğu en yüksek iyi olarak öne sürerken gerçek mutluluğun zihinsel dinginlik ile sağlıklı bir vücuda sahip olmaktan başka hiçbir şey olmadığını savunmuştur.

G

- gelene** : Edebiyatta, aynı dönemde yaşayan şair ve yazarların benzer temalarda ve konularda ortak bir algı ve anlayış ile hareket etmeleri.

- gerçeklik** : Bir sözdeki düşüncelerin doğru, duyguların içten ve hayallerin olağan olması hâli.
- geriye dönüş tekniği** : Bir eserde olayların zaman sırasını bozarak geçmiş bir zamana ya da olaya dönme yolu.
- grotesk** : Kaba gülünçlüklerden, tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karşıt görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren güldürü biçimi.

H

- hamasi** : **1.** Yiğitlerden ve yiğitliklerden söz eden (destan, şiir). **2.** Dinleyenleri etkilemek veya heyecanlandırmak için abartılı (anlatım).

İ

- iç çözümleme** : Anlatıcının araya girerek kahramanın duygusu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması.
- iç konuşma** : Roman, hikâye gibi kurmaca eserlerde kişilerin içinden geçen düşüncelerin aktarımı.
- iktibas** : Başka bir yerden olduğu gibi aktararak tırnak içinde verilen söz, tümce ya da parça, alıntı.
- imge** : Bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayalî görüntüsü ya da bir uyarı aracı olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olay.
- ironi** : **1.** Gülmece. **2.** Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.
- istiare** : Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme.

K

- kıssa** : Ders çıkarılması gereken anlatı, olay.
- kolaj** : Bir konuda farklı yazar, şair ya da kaynaklardan alıntılarının bir araya getirilerek metne yansıtılması.

M

- mesel** : **1.** Atasözü. **2.** Eğitici hikâye veya masal.
- metinler arasılık** : Edebiyat biliminde “anıştırma” terimiyle karşılanan metinler arasılık, en genel hâliyle, yazarın “bir resme, bir müzik parçasına, bilime, siyasete, dine, kısacası yazınsal metnin alanında yer almayan her şeye” yönelik olarak yaptığı dolaylı iktibas.
- monolog** : Bir oyunda, kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma.

O

- olay örgüsü** : Anlatmaya dayalı edebî metinlerde, gündelik hayatta yaşanabilecek durumların kurguya dayalı düzenlemesi.

P

- parodi** : Ciddi sayılan bir eserin bir bölümü veya bütünü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir özellik vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki yaratan bir oyun türü.
- pastiş** : Başka sanatçıların eserlerini taklit yoluyla meydana getirilen sanat eseri.
- psikanaliz** : Freud’un geliştirdiği, insanın uyumlu ya da uyumsuz davranışlarının kaynağı sayılan bilinçaltı çatışma ve güdülerini araştırıp bilince çıkararak davranış sorunlarını çözüme yöntemi.

R

- replik** : Oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz.
- ritim** : Şiirde hecelerın vurgu, uzunluk, yükseklik gibi ses özelliklerinin, durakların düzenli biçimde yinelenmesinden doğan ses uyumu.

S

- serbest nazım** : Birim, ölçü ve kafiye kurallarına bağı olmayan nazım şekli.
- söyleyici** : Şiirde konuşan kurgusal kişilik/varlık.

Ş

- şairanelik** : Şaire yakışır bir biçimde, şair gibi davranma durumu, ozansılık.

T

- tasavvuf** : Allah'ın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefi akım.
- temel çatışma** : **1.** Anlatıma dayalı edebî metinlerde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsur. **2.** Eserin bütününde işlenen ve çoğunlukla zıtlıklara dayalı temel sorun.
- tutarlılık** : Bir metni oluşturan paragraftaki cümlelerin aynı anlam ve biçim etrafında gösterdiği bütünlük. Cümlelerin belli bir plan etrafında bir araya getirilmeleri ve aynı düşünceyi işlemeleri.

Z

- zihniyet** : Edebiyatta kullanıldığında, bir edebî eserde bulunan görüş ve düşünüş biçimini ifade eden kavram.

KAYNAKÇA

- Ahmet Haşim. *Bütün Şiirleri*. haz.: İnci Engünün ve Zeynep Kerem. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1987.
- Akın, Gülten. *Şiiri Düzde Kuşatmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- Aksal, Sabahattin Kudret. *Denemeler, Konuşmalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.
- Aksan, Doğan. *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Engin Yayınevi, 1995.
- Aksan, Doğan. *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999.
- Aksan, Doğan. "Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye'de Sözlük". *Kebikeç Dergisi*, sayı: 6, s.:115-118. Ankara: 1998.
- Ali, Sabahattin. *Kuyucaklı Yusuf*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- Anday, Melih Cevdet. *Seçme Şiirler*. İstanbul: Adam Yayınları, 1997.
- Aragon. *Mutlu Aşk Yoktur*. çev.: Gertrude Durusoy ve Ahmet Necdet. İstanbul: Adam Yayınları, 1992.
- Asena, Orhan. *Toplu Oyunları 2/Hürrem Sultan - Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe – Korku*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 2007.
- Asya, Arif Nihat. *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1997.
- Ataç, Nurullah. *Günlerin Getirdiği-Sözden Söze*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1998.
- Atay, Oğuz. *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.
- Atlansoy, Hüseyin. *Su Burcu*. Ankara: Hece Yayınları, 2005.
- Aytaç, Gürsel. *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1990.
- Aytaç, Gürsel. *Edebiyat Yazıları II*. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991.
- Aytaç, Gürsel. *Edebiyat Yazıları III*. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1995.
- Aytmatov, Cengiz. *Gün Olur Asra Bedel*. çev.: Refik Özdek. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2011.
- Başkut, Cevat Fehmi. *Harput'ta Bir Amerikalı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1972.
- Bayazıt, Erdem. *Şiirler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.
- Behramoğlu, Ataol. *Büyük Türk Şiiri Antolojisi 2*. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1991.
- Bekiroğlu, Nazan. *Mor Mürekkep*. İstanbul: İyiyadam Yayıncılık, 1999.
- Beyatlı, Yahya Kemal. *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- Bezirci, Asım. *Seçme Romanlar*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1997.
- Birsel, Salâh. *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1985.
- Büyük Türk Klasikleri*. İstanbul: Söğüt Yayıncılık, 2004.
- Cansever, Edip. *Gelmiş Bulundum Seçme Şiirler*. haz.: Bedirhan Toprak. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2017.
- Cevdet Kudret. *Karacaoğlan*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1985.
- Cevdet Kudret. *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1980.
- Cevdet Kudret. *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1990.

- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Han Duvarları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Çelebi, Asaf Hâlet. *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Everest Yayınları, 2015.
- Dağcı, Cengiz. *Korkunç Yıllar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2012.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü. *Çocuk ve Allah*. İstanbul: Tümm zamanlar Yayıncılık, 1994.
- Dıranas, Ahmet Muhip. *Şiirler*. İstanbul: Everest Yayınları, 2017.
- Doğan, Mehmet H. *Yazıdan Bakmak*. İstanbul: Adam Yayınları, 1993.
- Dostoyevski, F. M. *Suç ve Ceza*. çev.: Hasan Âli Ediz. İstanbul: MEB Yayınları, 1992.
- Edgü, Ferit. *Do Sesi*. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.
- Enginün, İnci. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Erdoğan, Bekir Sıtkı. *Dostlar Başına*. İstanbul: Baha Basımevi, 1965.
- Ergin, Muharrem. *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Basım ve Yayınevi, 1991.
- Ergülen, Haydar. *40 şiir ve bir*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015.
- Ersoy, Mehmet Âkif. *Safahat*. İstanbul: Akpınar Yayınevi, 1987.
- Esental, Memduh Şevket. *Otlakçı*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2013.
- İlgaz, Rıfat. *Yarenlik*. İstanbul: Çınar Yayınları, 1988.
- İlhan, Attilâ. *Sisler Bulvarı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı 1-2-3-4*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 1991.
- Kafka, Franz. *Dönüşüm*. çev.: Gülperi Sert. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Kanık, Orhan Veli. *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.
- Kantemir, Enise. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Engin Yayınevi, 1995.
- Kaplan, Mehmet. *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.
- Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal. *Kompozisyon Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1995.
- Karakoç, Abdurrahim. *Dosta Doğru*. İstanbul: Ocak Yayınları, 1984.
- Karakoç, Sezai. *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2003.
- Kâşgarlı Mahmud. *Dîvânü Lugâti't-Türk*. haz.: Ahmet Bican Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.
- Kemal, Yaşar. *İnce Memed 1*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.
- Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1995.
- Kutlu, Mustafa. *Yoksulluk İçimizde*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.
- Meriç, Cemil. *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996.
- Mesnevi'de Geçen Bütün Hikâyeler*. haz.: Mehmet Zeren. İstanbul: Semerkand Yayıncılık, 2002.
- Montaigne. *Denemeler*. çev.: Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.

- Moran, Berna. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1990.
- Moran, Berna. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.
- Naci, Fethi. "Cumhuriyet Dönemi'nde Roman". *Yaşasın Edebiyat*, sayı: 12, s.: 34-37. İstanbul: Milliyet Dergi Grubu, 1998.
- Nazım Hikmet. *Seçme Şiirler*. haz.: Ülkü Tamer. İstanbul: Ararat Yayınevi, 1972.
- Necatigil, Behçet. *Sevgilerde*. İstanbul: Can Yayınları, 1991.
- Oflazoğlu, Turan. *Kösem Sultan*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2002.
- Okullar İçin Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları, 2016.
- Onan, Necmettin Halil. *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: MEB Yayınları, 1991.
- Öz, Gülağ. *Bütün Yönleriyle Aşık Veysel Yaşamı, Sanatı Şiirleri*. Ankara: Ayyıldız Yayınları, 1994.
- Özakman, Turgut. *Töre*. İstanbul: Boyut Yayınevi, 1991.
- Özdemir, Emin. *Yazınsal Türler*. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1994.
- Özdenören, Rasim. *Çözülme*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2015.
- Özel, İsmet. *Erbain*. İstanbul: Çıdam Yayınları, 1990.
- Özkırımlı, Atilla. *O Güzel İnsanlar*. İstanbul: İyi İşler Yayıncılık, 1998.
- Pamuk, Orhan. *Kara Kitap*. İstanbul: Can Yayınları, 1991.
- Par, Arif Hikmet. *Planlı Yazma Sanatı Kompozisyon*. İstanbul: Serhat Yayın Dağıtım, 1994.
- Safa, Peyami. *Sanat Edebiyat Tenkit*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1990.
- Safa, Peyami. *Yalnızız*. İstanbul: MEB Yayınları, 1997.
- Sazyek, Hakan. *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları, 2013.
- Süreya, Cemal. *Sevda Sözleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Taner, Haldun. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Yaşadığım Gibi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996.
- Tanyol, Tuğrul. "Son Çeyrek Yüzyıl Türk Şiiri". *Yaşasın Edebiyat*, sayı: 12, s.: 49-51. İstanbul: Milliyet Dergi Grubu, 1998.
- Tarancı, Cahit Sıtkı. *Otuz Beş Yaş*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2016.
- Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*. Ankara: TDK Yayınları, 1986.
- Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*. Ankara: TDK Yayınları, 1989.
- Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. Ankara: MEB, 2018.
- Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları, 2011.
- Umran, Sedat. *Sedat Umran'dan Seçmeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1999.

Unutulmaz Şiirler. haz.: Turgut Özakman. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1999.

Uyar, Turgut. *Büyük Saat/Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2017.

Uygur, Nermi. *Güneşle*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Yakıcı, Ali, Mustafa Yücel, Mehmet Doğan ve Veli Yelok. *Üniversiteler İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2008.

Yazım Kılavuzu. Ankara: TDK Yayınları, 2012.

Yetkin, Suut Kemal. *Edebiyat Üzerine Denemeler*. İstanbul: Palme Yayıncılık, 2007.

GENEL AĞ ADRESLERİ

<https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933298.pdf> (24.03.2021).

<https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/02/KAVRAM-VE-%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K-BOYUTUYLA-K%C3%9C%C3%87%C3%9CREK-%C3%96YK%C3%9C-CONCEPTUAL-STYLISTIC-AND-CONTEXTUAL-DIMENSIONS-OF-SHORT-SHORT-STORY.pdf> (24.03.2021).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/916/11420.pdf> (24.03.2021).

<http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunitaed/article/view/1020001508>. pdf (24.03.2021).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1184/13688.pdf> (24.03.2021).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1185/13711.pdf> (24.03.2021).

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/littera/issue/19388/205816> (24.03.2021).

<https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-full-file/45136> (24.03.2021).

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1521090> (24.03.2021).

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilig/issue/52782/696969> (24.03.2021).

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32888> (24.03.2021).

<https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/179/180> pdf (24.03.2021).

<http://www.sobbiad.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/49>. pdf (24.03.2021).

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayi10pdf/caliskan_adem.pdf (24.03.2021).

https://www.academia.edu/5556003/T%C3%BCrk_Edebiyat%C4%B1nda_Tiyatro_Cumhuriyet_Devri_Theater_in_Turkish_Literature_The_Republican_Era_M%C3%9CZEYYEN_BUTTANRI (24.03.2021).

http://turkishstudies.net/Makaleler/1056511754_17BaturZekerya-vd-edb-313-333.pdf (24.03.2021).

http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/abdullah_sengul_turk_tiyatrosunda_tarih.pdf (24.03.2021).

https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2017/11/5_H%C3%bcnk%C3%a2r-KARACA_-Zamana-Adanm%C4%b1%C5%9f-S%C3%b6zler-1.pdf (24.03.2021).

<https://www.tdk.gov.tr>

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa No.	Kaynak	Açıklama
13	https://www.shutterstock.com/tr	115773445
14	https://www.shutterstock.com/tr	322807472
16	https://uskudar.edu.tr/tr/bilim-insani/peyami-safa	
17	http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	
19	https://www.shellyduffer.com/2014/11/12/reading-dead-russians-dostoyevsky/	
21	Yayınevi arşivi	
22	https://web.1000kitap.com/yazar/Dogan-Aksan	
23	http://muratcalik.com/211-divani-lugatut-turk-uzerine.html	
26	http://www.tdk.gov.tr/?option=com_dlt&view=dlt&kategori1=mahmut	
33	https://www.shutterstock.com/tr	143642833
34	https://www.shutterstock.com/tr	534111373
42	http://www.edebiyatogretmeni.net/haldun_taner.htm	
43	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
48	https://turkeyposts.net/rasim-ozdenoren-nuri-pakdil/	
50	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
57	Yayınevi arşivi	
59	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
61	https://www.dr.com.tr/Yazar/mustafa-kutlu/s=262219	
62	https://www.shutterstock.com/tr	488432620
63	http://gazetekarinca.com/wp-content/uploads/2017/01/ferit-edgu.jpg	
71	https://www.shutterstock.com/tr	572188417
73	https://www.shutterstock.com/tr	348230099
75	http://www.yozgatkulturturizm.gov.tr/TR-174970/necip-fazil-sempozyumu-basladi.html	
76	https://www.shutterstock.com/tr	577877413
77	http://www.leblebitozu.com/20-dokunakli-alintiyila-cahit-sitki-taranci-siirleri/	
78	https://www.shutterstock.com/tr	198854009
80	http://www.aksam.com.tr/kitap/metafizigin-esyasini-arayan-sair-sedat-umran/haber-244150	
82	https://www.shutterstock.com/tr	660487873
84	http://www.nazimhikmet.org.tr/nazim-hikmet/fotograf-albumu/	
85	https://www.shutterstock.com/tr	280831706

87	http://www.ensonhaber.com/attila-ilhan-kimdir.html	
89	https://www.shutterstock.com/tr	193639331
91	https://www.antoloji.com/arif-nihat-asya/hayati/	
92	https://www.shutterstock.com/tr	260255171
93	https://dusuncemektebi.com/d/189458/yol-nedir,-yolculuk-nedir-yol-insanin-yazgisidir	
94	http://listelist.com/melih-cevdet-anday/	
95	https://www.shutterstock.com/tr	748315645
98	https://www.karar.com/orhan-veli-kanik-kimdir-ve-kisaca-hayati-orhan-veli-kanik-eserleri-ve-siirleri-1383675	
99	https://www.shutterstock.com/tr	1023495586
100	http://www.kitaptansanattan.com/wp-content/uploads/2016/02/Melih-Cevdet-Anday.jpg	
102	https://www.shutterstock.com/tr	104964146
104	http://www.leblebitozu.com/15-unutulmaz-edip-cansever-siirinden-secilmis-alintilar/	
105	https://www.shutterstock.com/tr	231066607
107	https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/goge-baktiran-sair-turgut-uyarin-aramizdan-ayrilisinin-32-yili,xag7M6zNhEydTnpsG0ZMw	
108	http://www.eskimeyenkitaplar.com/ikinci-yeni-siirinde-surrealist-resim/	
108	http://www.eskimeyenkitaplar.com/ikinci-yeni-siirinde-surrealist-resim/	
110	https://i.pinimg.com/originals/eb/26/87/eb2687f5850ad952885ada32f196322b.jpg	
112	http://www.erganikutup.gov.tr/Resim/137684,1.png?0	
113	https://www.shutterstock.com/tr	150948641
115	http://www.biyografya.com/biyografi/5468	
116	https://www.shutterstock.com/tr	246889795
118	http://www.biyografya.com/biyografi/10878	
119	https://www.shutterstock.com/tr	46173256
121	http://www.eba.gov.tr/video/izle/19056f0adcb2693d54fe3b6703afa6efa4be42e1e8005	
122	https://www.shutterstock.com/tr	56182147
123	http://www.eba.gov.tr/video/izle/28396f0adcb2693d54fe3b6703afa6efa4be42e1e8006	
124	https://www.shutterstock.com/tr	695293162
126	Yayınevi arşivi	
127	https://www.shutterstock.com/tr	652472458
128	Yayınevi arşivi	
139	https://www.shutterstock.com/tr	689502064
141	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
145	http://mengen.meb.gov.tr/www/sabahattin-ali-unutulmadi/icerik/288	
146	https://www.shutterstock.com/tr	732444928
148	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
152	http://ahtemkutuphane.gov.tr/Resim/237954,ahmet-hamdi-tanpinar-10jpg.png?0	

153	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
158	https://www.dreamstime.com/tr	20440597
160	https://www.shutterstock.com/tr	767658412
165	https://www.shutterstock.com/tr	169064927
166	Görsel tasarım uzmanı Mustafa Şahin'in çizimi	
170	Yayınevi arşivi	
171	https://www.shutterstock.com/tr	372184882
173	https://www.shutterstock.com/tr	749098489
175	https://www.makaleler.com/franz-kafka-kimdir	
183	https://www.shutterstock.com/tr	227614234
185	https://tiyatronline.com/dramaturgi/harputta-bir-amerikali-10857	
189	http://www.sinematurk.com/kisi/1224-cevat-fehmi-baskut/	
191	http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	
198	https://www.edebiyatogretmeni.org/turan-oflazoglu/	
199	http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	
200	http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	
202	http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	
206	Yayınevi arşivi	
213	https://www.shutterstock.com/tr	174511571
214	https://www.shutterstock.com/tr	640498426
216	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/34/Michel_de_Montaigne_1.jpg	
217	https://www.shutterstock.com/tr	142201849
220	Yayınevi arşivi	
221	https://www.shutterstock.com/tr	787018516
224	http://www.edebiyathaber.net/wp-content/uploads/2013/04/892962_10151400556182972_1902960536_o1(pp_w1200_h798).jpg	
225	https://www.shutterstock.com/tr	392530561
228	Yayınevi arşivi	
235	Yayınevi arşivi	
236	Yayınevi arşivi	
238	https://www.shutterstock.com/tr	213302143
239	https://www.shutterstock.com/tr	342448385
243	http://www.kozanbilgi.net/hamdullah-suphi-tanriover.html	
244	https://uzaklardabiryer.com/2014/09/16/karakurum-15-16092014/	
245	https://www.shutterstock.com/tr	761594125
248	https://www.shutterstock.com/tr	47350978
249	https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mehmed#/media/Dosya:Gentile_Bellini_003.jpg	

Kitapta kullanılan görseller 26.03.2021 tarihinde güncellenmiştir.